

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ
«УКРАЇНА»
ЖИТОМИРСЬКИЙ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНИЙ ІНСТИТУТ
УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»
ЦЕНТР СОЦІОЛОГІЧНИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
БІЛОРУСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ (М. МІНСЬК, БІЛОРУСЬ)
ВИЩА ТЕХНІЧНА ШКОЛА В КАТОВІЦЕ (М. КАТОВІЦЕ, ПОЛЬЩА)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
23 березня 2020 року**

Житомир 2020

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

Чернецький Ю.О. – доктор соціологічних наук, доцент, завідувач кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

Сейко Н.А. - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальних технологій Житомирського державного університету ім. І. Франка.

Ананьєв В.Л. – кандидат соціологічних наук Центру соціологічних та політичних досліджень Білоруського державного університету (м. Мінськ, Білорусь).

Остенда А. – PhD., Вища технічна школа в Катовіце (м. Катовіце, Польща).

Шафранова К.В. — кандидат економічних наук, директор Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

Бородіна О.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

Гусаревич О.В. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

Карпенко С.В. – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та туризму Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

Кузьменко В.Й. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

Кулик Л.П. – кандидат технічних наук, доцент кафедри менеджменту та туризму Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

Панченко Т.М. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ “Університет “Україна”.

*Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ
“Університет “Україна”,
протокол №8 від 19.03.2020 р.*

Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 23 березня 2020 року. – Житомир: ПП “ДжіВіЕс”, 2020. – 155 с.

Розглядаються проблеми та напрями формування життєвих стратегій молоді з особливими потребами, соціально-педагогічні чинники соціалізації особистості в умовах суспільної трансформації, теоретичні та практичні аспекти фізичної реабілітації, сучасний стан і перспективи розвитку національної економіки України.

Матеріали представлені методом прямого відтворення тексту, що був наданий авторами, які несуть відповідальність за його достовірність, зміст і стилістику, за правильне цитування джерел та посилання на них. Редакція може не поділяти точку зору авторів.

СЕКЦІЯ І. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Лагода Сергій Павлович
студент 1 курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

Впровадження інклюзивного навчання в систему освіти України є відображенням об'єктивних вимог, які висувуються демократичним суспільством, що має на меті забезпечити право на освіту всім своїм громадянам в тому числі людям з особливими освітніми потребами. Цей процес носить інноваційний та творчий характер, тому що пов'язаний з постійним пошуком більш досконалих і, як наслідок, більш ефективних способів організації навчання з врахуванням особливостей освітніх потреб його учасників. Впровадження чіткості та структурованості в практику інклюзивного навчання забезпечить уникнення методу «проб та помилок» при роботі з людьми з особливими освітніми потребами. Без знання технологічних підходів, принципів та конкретних методик роботи з людьми з особливими освітніми потребами неможливі планування, організація та здійснення інклюзивного навчального процесу.

Розроблення та освоєння технологій в педагогічній сфері діяльності, їх послідовне застосування на практиці являється важливою вимогою професійної педагогічної роботи в організації інклюзивного навчання в системі освіти України.

Для того, щоб педагоги, як провідники інклюзивного навчання, оволоділи знаннями та вміннями, необхідними для розробки та освоєння технологій інклюзивного навчання і їх творчого використання в професійній діяльності, вони повинні зрозуміти сутність поняття «технології» взагалі і технології інклюзивного навчання зокрема. Знати які технології існують, яку вони мають структуру, як потрібно із усіх численних технологій вибрати необхідну, що дозволить найбільш ефективно вирішити конкретне професійне завдання.

Необхідність технологізації в сфері інклюзивної освіти зумовлена тим, що проникнення егалітарних, договірних аспектів у всі види взаємовідносин, гуманізація свідомості і діяльності зробили актуальними питання про перегляд зв'язків між людьми з раціональної точки зору в напрямі ефективності та прагматизму.

Розглядаючи аспекти організації інклюзивного навчання слід зробити акцент на головних його засадах: архітектурна безбар'єрність освітнього середовища; доступність форм навчання та освітніх послуг; запровадження спеціальних технологій, адаптивних технічних засобів навчання; поєднання традиційних та інноваційних підходів до навчання; індивідуалізація та адаптація навчальних програм, навчально-методичних матеріалів, підручників з врахуванням нозологій людей з інвалідністю; створення сприятливих умов для їх адаптації, самовизначення та самореалізації; забезпечення соціально-психологічної та медично-фізичної реабілітації тощо.

Зважаючи на це визначено технології впровадження інклюзивного навчання в систему освіти України, які за сутністю своєї діяльнісної характеристики повинні забезпечувати інклюзивний процес у навчальних закладах всіх освітніх рівнів. Серед них ми визначили основні:

1. Правові технології - це нормативно-правові акти, що забезпечують право на освіту людей з особливими освітніми потребами та юридично врегульовують механізми забезпечення цього права.
2. Організаційно-управлінські технології - забезпечують реалізацію державної політики в галузі інклюзивного навчання, виконання вимог нормативно-правових актів стосовно організації та забезпечення освіти людям з особливими потребами; створення умов для їх розвитку, виховання та навчання; соціальний захист, охорону життя та здоров'я кадрове і програмно-методичне, інформаційне та матеріальне забезпечення учасників інклюзивного процесу; контроль за діяльністю, документально-інформаційне забезпечення нормативної та інноваційної діяльності.
3. Економічні технології - це забезпечення відповідним фінансуванням всіх процесів інклюзивного навчання.
4. Педагогічні технології - планування та здійснення навчання відповідно до нозологій та особливостей учасників навчання та забезпечення перетворення педагогічного процесу на цілеспрямовану діяльність інклюзивного процесу.
5. Інформаційні технології - забезпечення інформацією не тільки всіх учасників інклюзивного навчання, а й тих хто в опосередкованій формі може бути дотичний до нього.
6. Психологічні технології спрямовані на підвищення ефективності навчання на підставі вирішення психологічних проблем учасників інклюзивного процесу та набуття ними навичок, що покращать їх адаптацію до навчального процесу.
7. Соціальні технології - спрямовані на забезпечення соціалізації людей з особливими освітніми потребами, зокрема їх соціально-побутової, соціально-педагогічної, соціально-культурної та соціально-трудової адаптації, подолання їх соціальної ізоляції, сприяння збереженню і підвищенню соціального статусу та залучення до сфер суспільного життя.

8. Медико-реабілітаційні технології - покликані забезпечити медико-реабілітаційний супровід та спрямовані на підтримку, збереження і відновлення фізичного здоров'я учасників інклюзивного процесу.

9. Технічні технології - передбачають забезпечення особливими технічними засобами учасників інклюзивного навчання в залежності від виду нозології, а саме: спеціалізований технічний супровід навчання, метою якого є забезпечення адаптивними технічними засобами та спеціальними технологіями навчання.

10. Архітектурні технології - передбачають усунення перешкод-бар'єрів середовища, в яких живе та навчається учасник інклюзивного процесу.

Зважаючи на технології, які ми охарактеризували можна стверджувати, що чіткість та забезпечення кожної з них відповідним інструментарієм створить умови для впровадження інклюзивного навчання в систему освіти України.

Макаров Дмитро Сергійович

студент 1 курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СОЦІОЛОГІЇ

Рівень розвитку цивілізації будь-якого суспільства визначають, насамперед, за ставленням цього суспільства до людини як найвищої цінності.

Вирішення ключових питань впровадження інклюзивної освіти в Україні неможливе без окреслення основних понять інклюзивного навчання. У науковому дискурсі поряд з терміном «інклюзія» вживають терміни «інтеграція», «абілітація», «адаптація», а також «сегрегація» та «ексклюзія» як комплементарні антоніми. При впровадженні інклюзії в соціальну й освітню сфери важливими є імплементація та типи інклюзії.

Зі становленням підвалин демократичного устрою в більшості західних країн у царині соціології відбулася зміна ключових парадигм. Так, у 80-х роках ХХ століття у французькій соціології місце застарілих понять «бідність», «виключення з суспільства» та «достаток», «соціальна включеність» заступили антитетичні поняття «ексклюзія» й «інклюзія», що згодом набули поширення і в інших європейських країнах. Розвиток ключових понять інклюзії прямує в бік зменшення негативного та сегрегаційного відтінку в поняттях, уникнення прямого називання медичних та соціальних обмежень.

Термінологічно поняття «інклюзія» є вужчим, однобічним, має семантичний відтінок «чужий», тоді як інтеграція характеризує процес у діаді «елемент – система», а тому є більш природним. І. Р. Россіхіна з цього приводу наголошує, що інклюзія – процес, який відбувається з індивідами або соціальними групами, а інтеграція відбувається в самому суспільстві: «Інтеграція може бути наслідком інклюзії, але не навпаки. І це означає, що соціальна інклюзія є підпорядкованою щодо соціальної інтеграції і вужчим поняттям» [1]. Можна вважати інклюзію й інтеграцію взаємодоповнюючими факторами, при чому інклюзія є мікрогруповим явищем, а інтеграція – макрогруповим. Так, студент з особливими освітніми потребами особистісно максимально реалізується в межах інклюзивної групи, а як суб'єкт соціальної діяльності – в поза навчальному середовищі, початком організації якого є університет.

Основою інклюзивної освіти є соціальна модель інвалідності, яка претендує на нову гуманітарну концепцію прав, свобод і можливостей людини [2]. Її головне завдання – подолання стереотипів застарілої медичної моделі інвалідності, згідно з якою з особливими потребами розглядається як «хворий».

Основні засади інклюзивної освіти передбачають педагогічні, юридичні (правові) й гуманітарні концепції, пов'язані з новою парадигмою реалізації людини в суспільстві. Трансформаційні процеси, що зараз відбуваються в усіх сферах людської діяльності, зумовлюють феномен «вирівнювання» прав, свобод і можливостей людей, які від природи або внаслідок життєвих перипетій набули специфічного статусу, що обмежує їхні природні фізичні чи когнітивні здібності. Ця концепція вибудовується на основі абсолютної гуманістичної цінності, згідно з якою кожна людина має право на повноцінну реалізацію незалежно від її фізичних чи психологічних обмежень. Зазначене право підсилено на даному етапі технологічними та інформаційними можливостями: людина навіть за умови фізичної обмеженості має змогу завдяки Інтернету та телекомунікація здійснювати вплив на інформаційну складову суспільства.

Світовий досвід показує, що люди, які обмежені у фізичному пересуванні, виявляють високі здібності щодо діяльності, яка потребує зосередженості, посидючості, роботи з великими обсягами інформаційного матеріалу, науковою діяльністю, телекомунікацією тощо. Особи, що мають психічні обмеження (у межах певних нозологічних параметрів) виявляють здібності до окремих когнітивних характеристик – запам'ятовування, пошук, опрацювання корпусів знань тощо.

У центрі інклюзивної освітньої парадигми лежить принцип відкритої невизначеної особистості, яка сприймає зовнішні умови свого життєстрою не як низку бар'єрів, а як низку можливостей. За таких умов людина починає усвідомлювати себе абсолютним суб'єктом свого життя, а світ – як відкриту систему, зорієнтовану на її специфічні потреби.

Інклюзивна освіта має стати відкритою як до особистості, так і до зовнішніх поза освітніх інституцій. Це означає, що освітня мета, методи та прийоми мають максимально адаптуватися до індивідуальних потреб та можливостей, а освітній заклад з метою інтеграції учнів та студентів з різними потребами та можливостями тісно співпрацює з громадськими організаціями, владою, культурними закладами тощо.

Список використаної літератури

1. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності: навч.-метод. посіб. - К.: ГЕРБ, 2014. - 288 с.
2. Ільїна О.М. Інклюзивна освіта: проблеми та перспективи розвитку / О.М. Ільїна // Вісник державної академії права. - 2015. - № 1 (65). - С. 194-198.

Наумович Олена Вікторівна

студентка 1 курсу спеціальності
231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДИТИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Одним із найважливіших чинників прогресивного розвитку суспільства є гуманне та дбайливе ставлення до людей, які позбавлені можливості вести повноцінне життя внаслідок фізичних або психічних вад. На жаль, в Україні історично склалася ситуація, за якої означена категорія людей залишилася ізольованою від соціуму, адже відкрите обговорення проблем людей з особливими потребами було непопулярним, замовчувалося. Між тим сьогодні у цілому світі простежується тенденція до формування нової соціокультурної норми — поваги до людей з особливими потребами.

Для цього потрібно звернути увагу на вирішення певної низки проблем, головною з яких є подолання соціальної ізоляції інвалідів, що передбачає залучення їх до всіх сфер соціального життя, наближеного до такого стану здійснення соціальних функцій, яке притаманне звичайним людям. Під соціальними функціями (соціальними вміннями) розуміють здатність до самообслуговування і самостійного пересування, здатність до комунікації, трудову діяльність та навчання [2].

Зважаючи на присутність зовнішніх об'єктивних обставин, що ускладнюють і без того важку ситуацію, зокрема внаслідок системних розладів у країні, розбалансованості міжособистісних відносин, загальної соціально-психологічної напруги соціуму, спричиненої тривалим перебігом військових дій на Сході України, сьогодні є особливо важливим вирішення державою питань дитячої інвалідності на якісно новому рівні, комплексно з урахуванням як медичних, так і соціальних, психологічних, культурних, економічних та інших аспектів.

На тлі постійного скорочення чисельності населення країни через низький рівень народжуваності, високий рівень смертності, міграції, спостерігається збільшення долі осіб з інвалідністю, зокрема і дітей. Першочерговість вирішення проблем дитячої інвалідізації актуалізується необхідністю піклування про інвалідів дитинства протягом тривалого проміжку часу, оскільки майже чверть випадків інвалідізації осіб у віці до 50 років обумовлена захворюваннями, перенесеними у дитинстві. Окрім того не варто забувати про те, що дитяча інвалідність є найбільш чутливим індикатором якості життя населення, інтегруючи всі негативні сторони сучасності й яскраво характеризуючи ефективність діяльності усіх національних інституцій, у тому числі органів державної влади, громадських об'єднань, що спрямована на створення таких умов, за яких люди з особливими потребами змогли б вести незалежний спосіб життя і брати активну участь у всіх його аспектах [1].

Задля підвищення ефективності механізмів соціальної політики щодо підтримки сімей, які виховують особливих дітей, слід мати чітке явлення про найбільш необхідні їм види допомоги: створити ефективну систему раннього втручання; адресна фінансова (грошова) допомога; збільшити кількість безкоштовних путівок до санаторно-медичних, реабілітаційних закладів України за межами регіону проживання, а також санаторно-курортних, оздоровчих таборів, баз відпочинку особливо у літній період; надання можливості придбання якісних технічних засобів реабілітації; в регіональних центрах реабілітації доцільно масштабувати корекційні заняття на безкоштовній основі; сформувати при центрах реабілітації служби соціального супроводу сімей з особливими дітьми орієнтованих, у першу чергу, на допомогу їх батькам; адресне вирішення транспортних та житлових питань, формування мережі доступного міського транспорту, створення архітектурної доступності в місті; оптимізація взаємодії структурних підрозділів органів місцевого самоврядування щодо надання допомоги сім'ям, що виховують дітей з інвалідністю; створення центру реабілітації або навчально-реабілітаційного центру для людей та молоді з особливими потребами 18+, а також створення творчих майстерень; виділення житла для молоді з особливими потребами 18+ задля підтриманого проживання, де вони деякий період часу спочатку під наглядом асистента (без батьків) будуть вчитися навичкам самостійного життя з метою подальшого окремого життя в соціумі.

Список використаної літератури

1. Калашнікова Л.В. Проблеми соціального захисту інтересів родин, що виховують дітей з інвалідністю та дітей з обмеженими можливостями здоров'я / Л.В. Калашнікова // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2018. – Вип. 41. – С. 49-55.
2. Шиян В.М. Технологія соціального супроводу людей з особливими потребами в освітньому середовищі [Електронний ресурс] / В.М. Шиян, В.М. Галкін. – Режим доступу: <http://ap.uu.edu.ua/article/275>.

Остапчук Надія Сергіївна

студентка 1 курсу спеціальності
231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Найактуальнішою проблемою в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами є організація навчання таких дітей.

З тих чи інших причин батьки прагнуть залишити дитину в сім'ї, вдома. І тоді ж діти стають учнями загальноосвітніх шкіл. Таку поведінку батьків можна зрозуміти. Піклування про дитину, її виховання є природним, незважаючи на усвідомлення переваг спеціальної школи, у якій створюються максимально сприятливі умови для задоволення освітніх потреб і розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями відповідно до їхніх потенційних можливостей.

У зв'язку з вище зазначеним, останнім часом з'явилась практика навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх школах. І тут знову постає питання правильного вибору форми навчання (інтегрована, інклюзивна, індивідуальна), створення сприятливого спеціального середовища.

Особливістю навчально-виховного процесу дітей з особливостями психофізичного розвитку є його корекційна спрямованість. Ефективність навчально-виховної роботи досягається шляхом надання таким учням корекційної допомоги.

Ефективність навчання дітей та отримання успішного навчально-корекційного результату при інклюзії залежить від розуміння і ставлення вчителя до змін (організаційних, фізичного середовища, навчально-методичного забезпечення, залежно від індивідуальних потреб, методик викладання). Вчителів слід переосмислити свої власні педагогічні компетентності.

Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів. Спеціалісти з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителів.

У школі має бути створена своєрідна мережа підтримки. Усі працівники та адміністрація школи, всі, хто працює з дитиною з особливими освітніми потребами, мають допомагати одне одному, обмінюватися знаннями, намагатися максимально використовувати місцеві ресурси для досягнення головної мети – реалізації дитиною її потенційних можливостей [1].

Для забезпечення повноцінного перебування дитини з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах необхідний відповідний психолого-педагогічний супровід, адже якість навчально-виховного процесу значною мірою залежить від того, на скільки враховуються і реалізуються потенційні можливості навчання та розвитку кожної дитини, її індивідуальні особливості.

Одна з головних дидактичних умов у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами – взаємодія системи «учень-учитель-батьки».

Характерною особливістю сьогодення системи спеціальної освіти в Україні є реконструювання її на демократичних засадах. Намітилась тенденція переходу до альтернативних моделей психолого-педагогічної підтримки, вільного вибору форм навчання дітей, рівня і діапазону освітніх послуг.

На сьогоднішній день позитивне розв'язання питання про залучення дітей з особливими потребами до звичайних класів у повній мірі залежить від зацікавленості і мотивації адміністрації шкіл та вчителів. Тому результативність цієї роботи є лише в тих закладах, де вчителі відчувають свою відповідальність і наполегливо працюють з дітьми і їх родинами.

Умовою досягнення успіху являється співпраця педагогів з батьками, медиками та іншими фахівцями, а також: визначення потреб дитини, розробка відповідних заходів для її підтримки, розробка високоякісних навчальних програм на основі інформації про розвиток дитини, відповідна професійна підготовка вчителів та постійне підвищення кваліфікації.

Список використаної літератури

1. Столярчук Т.О. ВНЗ – як запорука адаптації студентів з інвалідністю / Столярчук Т.О. // Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 березня 2017 р. – Житомир: ФОП Філінський Г.В., 2017. – 397 с. (С. 10-14).

ЗМІ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Конвенція ООН про права інвалідів була прийнята 13 грудня 2006 року й відкрита для підписання державами-учасницями 30 березня 2007 року. Конвенція є першим в історії міжнародним документом, який має обов'язкову юридичну силу. Вона визначає обов'язки держав підтримувати, захищати та забезпечувати права людей з інвалідністю в усьому світі; а також визнає той факт, що люди з інвалідністю та працездатне населення разом становлять те, що ми називаємо людством.

Конвенція є міжнародною угодою прав людини, котра була складена і написана людьми з інвалідністю для людей з інвалідністю, зокрема тих, які мають багаторічні фізичні, інтелектуальні, сенсорні порушення, труднощі в навчанні і які у своєму житті можуть стикатися з перешкодами у прагненні брати рівноправну участь у житті суспільства.

Конвенція накладає певні зобов'язання на уряди, які мають вживати заходів, щоб забезпечувати дотримання прав людини з інвалідністю.

Конвенція визнає – люди з інвалідністю мають рівні права з усіма іншими, а саме: право на свободу, повагу, рівність та гідність. [1]

Усі основні права людини з інвалідністю зведено в одному документі. Нею визначено зобов'язання урядів країн щодо виконання та забезпечення прав людини з інвалідністю. Вона зобов'язує уряди вживати дій для усунення бар'єрів і забезпечення особам з інвалідністю справжньої свободи, гідності та рівності.

- Рівність перед законом без дискримінації.
- Прийняття власних рішень.
- Повага до родинного життя.
- Свобода від експлуатації, жорстокості та насильства.
- Інклюзивна освіта.
- Гідний рівень життя.
- Доступне фізичне середовище та інформація.
- Підтримка участі у житті суспільства та спільноти. [1]

У той час як держава відповідає за створення політики й розробку рішень, які впливають на життя людей з інвалідністю, саме ЗМІ – телебачення, радіо, газети, журнали, інтернет, соціальні медіа тощо – є тією рушійною силою, яка зобов'язана:

- висвітлювати державні процеси (інформувати);
- сприяти діалогу між державою та громадськими організаціями (організаціями людей з інвалідністю);
- збирати факти порушень прав людей з інвалідністю (історії людей, аналітичні матеріали, збір й обробка статистичних даних тощо);
- спонукати людей з інвалідністю до участі в інклюзивному прийнятті рішень;
- контролювати втілення політики й рішень;
- просувати соціальну модель інвалідності;
- руйнувати стереотипи щодо інвалідності через всебічне висвітлення цього питання;
- постійно оновлювати медійний процес – збільшувати частку людей з інвалідністю в ефірі/журналістських матеріалах, залучати їх до процесу виробництва (наприклад, у ролі монтажерів відео, продюсерів тощо);
- пропонувати глядачеві «нестандартні» життєві історії, які є реальними, але їх часто ігнорують. ЗМІ можуть пришвидшити включення людей з інвалідністю в суспільне життя.

Адже мас-медіа має свою аудиторію, платформу для ведення дискусій, ресурси і творчий потенціал. Залучення людей з інвалідністю в медійне виробництво значно збільшило б потужності ЗМІ (і не тільки щодо фаховості висвітлення теми інвалідності).

У першу чергу, це новий, нестандартний погляд людини з інвалідністю на традиційні, звичні теми (адже вкрай рідко враховують точку зору людей з інвалідністю, якщо це безпосередньої їх не стосується). Надало б більш правдивого, різнобічного, із життєвого досвіду матеріалу як для висвітлення тем інвалідності, так і інших тем: від політики, бізнесу до культурного життя країни й дозвілля.

Люди з інвалідністю як медійні працівники (а не тільки герої сюжетів чи статей) урізноманітнили б журналістську команду, колектив. Збільшило б аудиторію серед людей з інвалідністю (глядачів, читачів, слухачів, користувачів соціальних медіа тощо): спрацьовує принцип зближення інтересів. Сприяло б верховенству права, захисту прав людини, толерантності суспільства, рівності та недискримінації тощо. Утверджувало б впевненість людини (не тільки людини з інвалідністю!) брати відповідальність за своє життя.

ЗМІ відіграють важливу роль в інклюзивному прийнятті рішень, оскільки можуть сприяти позитивному ставленню до людей з інвалідністю та впровадженню соціальної моделі інвалідності. [3]

Мас-медіа зазвичай мають величезний вплив на органи державної влади, а тому можуть заохочувати їх користуватися перевагами інклюзивного прийняття рішень.

Ефективність прийнятих рішень може бути збільшена або зменшена залежно від зацікавленості цією темою ЗМІ.

Залежно від того, як зображують осіб з інвалідністю, від частоти їх появи в ЗМІ формується і їх сприйняття суспільством. Бо хоча й існують програми в мас-медіа на тему інвалідності (наприклад, документальні фільми), люди

з інвалідністю досі рідко з'являються в загальних програмах. А коли вони там все-таки з'являються, то часто стигматизуються або на них навішуються ярлики.

Також людей з інвалідністю часто зображають як об'єкти жалю або як мужніх героїв. Тож реалістичне зображення людей з інвалідністю в щоденних програмах на телебаченні та радіо, у друкованих матеріалах тощо, з одного боку, сприятиме формуванню правдивої та збалансованої інформаційної картини. З іншого – руйнуватиме стереотипи, які підсилюють негативне сприйняття людей з інвалідністю. Зображення в ЗМІ людей з інвалідністю гідно та з повагою робить суспільство більш інклюзивним і толерантним.

Підтримка залучення людей з інвалідністю означає те, що всі люди є повноправними членами суспільства і їхні права слід поважати. Включення в життя суспільства також передбачає забезпечення доступу людей з інвалідністю до усіх основних послуг, які доступні решті населення, та усунення бар'єрів – фізичних, юридичних, комунікативних, оціночних суджень тощо. Усі ці перешкоди не дають можливості людям з інвалідністю брати повноправну участь у житті суспільства. [4]

Журналісти Центру інформації про права людини регулярно готують матеріали на теми недискримінації, рівності, прав людей з інвалідністю. Наприклад, описують життєві історії людей з інвалідністю, висловлюють їхні думки та точку зору громадськості, проводять ґрунтовне дослідження теми інвалідності. Такі матеріали надають можливість людям з інвалідністю повноцінно позиціонувати себе в суспільстві, сприяють інклюзивному прийняттю рішень.

Враховуючи конкуренцію і боротьбу за увагу споживача, ЗМІ часто розробляють теми, які легко зрозуміти і які є передбачуваними. Однак у мас-медіа є потужний потенціал креативу, який можна використати для впливу на зміну ставлення до людей з інвалідністю, позитивного їх сприйняття. Головний внесок, який можуть зробити ЗМІ у процес залучення людей з інвалідністю в життя суспільства, – це уникати та руйнувати стереотипи.

Найпоширеніші стереотипи:

Люди з інвалідністю – нещасні, неприємні, хворі, неспроможні або злі. Люди з інвалідністю не мають майбутнього і є тягарем для своїх сімей. Людей з інвалідністю представляють героями (наприклад, коли вони «долають свою інвалідність» або мужньо тримаються, незважаючи на «тяжкі страждання»).

Людей з інвалідністю представляють диваками (об'єктами людської цікавості з огляду на їхнє рідкісне або незвичне порушення).

Люди з інвалідністю не цікавляться нічим, окрім своєї хвороби, і вони не можуть бути експертами в жодній сфері, окрім інвалідності.

Люди з інвалідністю – гарний інструмент для гри на почуттях.

Люди з інвалідністю потребують справедливого соціального захисту і створення таких умов життя, щоб успішно інтегрувати у суспільстві. А саме, ЗМІ є тим інструментом, який представляє людей з інвалідністю в реальному світі. Позитивний образ має допомогти змінити ставлення громад кості та підвищити сподівання щодо можливих досягнень з інвалідністю. Це також допоможе людям з інвалідністю відчувати зв'язок із суспільством.

Список використаної літератури

1. Конвенція про права осіб з інвалідністю (Конвенція про права інвалідів) [Електронний ресурс]. — Електронні дані. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71// (дата звернення: 30.09.2019). — Назва з екрана.
2. Національна Асамблея інвалідів України: naiu.org.ua/
3. Інструментарій проектування принципу інклюзивності: www.inclusivedesigntoolkit.com/betterdesign2/
4. Інклюзивний процес прийняття рішень: odi.dwp.gov.uk/inclusive=policymaking/index.php

Рихліцький Юрій Віталійович

студент 1 курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

БАР'ЄРИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У сучасному світі усвідомлюється необхідність інтеграції осіб з обмеженими можливостями здоров'я в суспільство шляхом подолання не тільки фізичних, але й символічних бар'єрів у їхньому житті. Інтеграцію ж можна вважати успішною, якщо індивід освоює необхідні соціальні ролі, засвоює схвалювані даним суспільством, соціальною спільністю цінності, соціальні норми, стереотипи поведінки.

Але це зовсім не означає, що вона відбувається як поступальна хода вгору. Це складний, суперечливий, динамічний процес, який особливо у осіб з обмеженими фізичними можливостями супроводжується кризами. Людина не завжди може впоратися з кризою інтеграції і подальший розвиток її особистості може піти не по висхідній. А як відомо, життєвий шлях людини з обмеженнями супроводжується подоланням багатьох криз інтеграції, які виступають як кризи особистісного зростання, незадоволеності своїм соціальним або особистим статусом.

Бар'єрами на шляху інтеграції інвалідів в суспільство є як об'єктивні труднощі і проблеми самореалізації, так і психологічні проблеми батьків, оточуючих і самих дітей з інвалідністю.

Бар'єрами у сфері освіти дітей і молоді з інвалідністю можна позначити такі проблеми об'єктивного характеру, як: неможливість відвідувати загальноосвітню школу; певні недоліки і обмеження інших форм освіти; труднощі в пересуванні і віддаленість спеціальних навчальних закладів, що заважає отримати спеціальність.

Об'єктивний характер мають і бар'єри працевлаштування молоді з інвалідністю, а саме: недостатня конкурентоспроможність цієї категорії молоді; неможливість витримувати навантаження нарівні із здоровими співробітниками, особливо в приватному бізнесі, де порушення нормативів тривалості робочого дня і умов праці є звичайним явищем; обмеженість пересування; дефіцит спеціально обладнаних робочих місць для інвалідів, спеціального устаткування і інструментів; вузький спектр професій, по яких готують інвалідів [4].

До психологічних проблем дорослих відносяться наступні: усвідомлення неможливості забезпечити гідне життя своїй дитині, страх перед майбутнім дитини (труднощі працевлаштування, створення власної сім'ї), відчужене відношення оточуючих до інвалідів, поширеність викривлених, помилкових уявлень про інвалідність (наприклад, думка про те, що фізично неповноцінна людина неповноцінна і інтелектуально). Серйозними бар'єрами в інтеграції учнів і студентів з інвалідністю виступають проблеми спілкування дорослих членів сімей і дітей і молоді з особливими потребами, працевлаштування молоді і батьків, психологічні проблеми всіх членів сімей. Значну напруженість додають і проблеми реалізації дітей і молоді з інвалідністю в дорослому житті (самообслуговування, матеріальне забезпечення, створення сім'ї і т. п.)

Причинами психологічних бар'єрів самих дітей і молоді з інвалідністю є наступні: труднощі отримання освіти, професійної підготовки і подальшого працевлаштування; особливості виховання в неповній сім'ї, розуміння причин розлучення батьків, матеріальні труднощі; побоювання розголошення діагнозу.

Ставлення до людей з інвалідністю здорових – один з найважливіших соціально-психологічних бар'єрів інтеграції. Адже навіть маючи професію, володіючи потенційними можливостями брати участь в житті суспільства, особами з інвалідністю не завжди може реалізувати їх просто тому, що здорові не хочуть вступати з нею у контакт, адміністрація підприємства побоюється прийняти її на роботу.

За результатами досліджень різних вчених, ставлення здорових людей до людей з інвалідністю оцінюється як відверто несприятливе: людям з особливими потребами часто приписуються такі риси, як заздрість, недовіра до здорових, недолік ініціативності, підвищене відчуття жалості до самого себе, надмірна вимогливість при виконанні своїх бажань. При соціальній взаємодії з людиною з інвалідністю здорові прагнуть скоріше його припинити, використовують менший, ніж зазвичай, словарний запас, висловлюють не власну думку, а ту, яка, як їм здається, повинна подобатися інвалідові [2]. За спостереженнями дослідників, негативні установки прослідковуються у всіх вікових групах. У деяких роботах наголошується, що зовні помітна інвалідність (ампутації, косметичні дефекти, рухові порушення і тому подібне), а також психічні захворювання - клеймо, з яким інвалід вимушений існувати [3].

На жаль, як стверджує Ветрова І.Ю, серед молодих людей з інвалідністю рідко зустрічаються особи з активно-позитивною життєвою позицією [1]. Їх одиниці, але вони є найбільш соціально-активними (у тому числі і в плані створення громадських організацій інвалідів). Більшість людей з інвалідністю або не мають прагнення якось міняти своє життя, або вважають себе нездібним на настільки важливий крок. Як правило, вони знаходяться під владою тих або інших обставин. Тому ці люди особливо потребують чітко спланованої і науково - обґрунтованої системи соціально-педагогічних і психологічних заходів, направлених на формування у них самостійності думок і дій, навиків праці і культури поведінки, уміння жити в суспільстві.

Список використаної літератури

1. Ветрова І.Ю. Проблемы социальной адаптации инвалидов/И.Ю.Ветрова // Режим доступу: <http://www.yzpu.yar.ru>.
2. Добровольська Т.А. Соціально-психологічні особливості взаємовідносин інвалідів і здорових/Добровольська Т.А., Н.Б. Шабаліна // Соціологічне дослідження. - 2013. -№1.- С.63.
3. Дьюї Джон. Моральні принципи в освіті. — Львів: Освіта, Літопис, 2001.
4. Расюк І. М. Навчання інвалідів: психологічний аспект / І.М.Расюк // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2014. – № 1. – С. 124 – 130.

Сібова Аміна Абдурахмонівна

студентка І курсу спеціальності
231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Чисельність інвалідів в Україні, як і в усьому світі та країнах ближнього зарубіжжя, із кожним роком зростає: згідно з державною статистичною звітністю дитяча інвалідність, навіть на тлі зниження показника народжуваності, має стійку тенденцію до збільшення.

Міжнародні й національні законодавчо-нормативні акти особливого значення надають забезпеченню рівних можливостей для всіх дітей незалежно від їх психофізичного розвитку, стану здоров'я для них доступна освіта, а і соціальне забезпечення, сімейне життя, свободу особистості, культура, відпочинок, спорт.

Система реабілітації дітей-інвалідів забезпечує своєчасність, комплексність і безперервність медичної, психолого-педагогічної, фізичної, професійної, трудової, фізкультурно-спортивної, соціальної реабілітації, досягнення інвалідами, дітьми-інвалідами оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня життєдіяльності.

Фінансування заходів із реабілітації дітей-інвалідів, витрат на утримання реабілітаційних установ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, цільових страхових фондів, засновників реабілітаційних установ, добровільних пожертвувань та інших джерел, передбачених законом.

Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів передбачає такі заходи:

- здійснення ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів через мережу центрів реабілітації, максимально наближених до місця їх проживання;
- виявлення та відбір дітей-інвалідів, які потребують ранньої соціальної реабілітації, центрами в тісному контакті з органами охорони здоров'я і навчальними закладами;
- реалізацію для кожної дитини-інваліда індивідуальних реабілітаційних програм, розроблених з урахуванням рівня їх розвитку та можливостей;
- проведення ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів із безпосередньою їх участю та без відриву від сім'ї (залучення батьків, інших членів сім'ї дитини до участі в реабілітаційному процесі);
- перебування дитини-інваліда в реабілітаційному центрі в денний час, що є соціальною підтримкою сім'ї;
- перебування дитини-інваліда в дитячому колективі, без ізоляції від суспільства (як це відбувається у закритих інтернатних установах), в умовах звичайного середовища;
- поступову інтеграцію дітей-інвалідів до дитячих дошкільних закладів та загальноосвітніх шкіл, ранню соціальну інтеграцію в суспільство.

Згідно з концепцією виділяються основні принципи ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів:

- 1) пріоритетність розвитку системи ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів;
- 2) економічно обґрунтований розвиток центрів ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів, дотримання загальнодержавних інтересів з урахуванням сучасного стану дитячої інвалідності;
- 3) послідовний підхід під час організації і проведення ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів та взаємодія учасників процесу реабілітації, зокрема, органів соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти тощо;
- 4) системний (не ізольований від інших форм реабілітації) підхід до ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів, який забезпечить їм реалізацію можливостей, гарантованих кожному громадянину Конституцією України;
- 5) використання вітчизняного та міжнародного досвіду роботи, сучасних прогресивних методик ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів;
- 6) доступність, гуманність та економічність системи.

Головною метою соціальної реабілітації дітей із вадами психофізичного розвитку є надання можливості: дітям-інвалідам подолати труднощі розвитку, засвоїти побутові та соціальні навички, розвинути свої здібності, повністю або частково інтегруватись у соціальне життя суспільства. Батькам усвідомити суть проблем своїх дітей, оволодіти методикою виконання індивідуальних реабілітаційних програм, перетворитися на активного учасника реабілітаційного процесу і на цій основі досягти прогресу у подоланні вад дитиною, у її інтеграції в дитячий колектив та суспільство.

Хрипта Єгор Ігорович

студент 1 курсу спеціальності 231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

СІМ'Я ЯК ОСНОВНИЙ АГЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ

Сім'я як суспільний інститут здійснює функцію соціалізації дитини. Однак безперечно визнано наявність деструктивних змін у таких сім'ях, які виховують дітей з особливостями розвитку. І, у зв'язку з тим, що саме в сім'ї складаються перші уявлення про людські цінності, норми поведінки, характер взаємин між людьми, необхідно ретельне вивчення таких сімей.

Дитина з фізичними та розумовими обмеженнями займає особливе місце в суспільстві, серед інших людей, якщо порівняти його з нормально розвиваються дітьми. З боку оточуючих до нього складається специфічне ставлення. Дитина обмежений у проявах власної активності (фізичної, розумової, активності у спілкуванні), він також реалізує особливі відносини з оточуючими, бо потребує більшої уваги, турботи і догляду, особливих умов навчання і виховання. По відношенню до такого дитині легко формується позиція гіперопіки, коли дорослі виконують за

дитину, замість дитини навіть те, що об'єктивно він здатний виконати самостійно [3, с.49]. Ця позиція формується тому, що дитина дійсно об'єктивно не може виконувати різні дії, не володіє багатьма уміннями за віком, з боку оточуючих зменшуються вимоги до дитини, знижуються соціальні очікування щодо його досягнень. Дитина досить швидко засвоює позицію опікуваного, і сам прагне до її реалізації. Спостерігається взаємний вплив один на одного дитини і дорослого; дитина демонструє, знижені можливості, а дорослий змушений враховувати це у своїй поведінці по відношенню до дитини. Діти з порушеннями у розвитку є менш активними і менш ініціативними, тому ініціатива більше належить матері, а не дитині. Матері стають більш активними ще й тому, що вони прагнуть зберегти деяку подібність протікання взаємодії, реалізуючи своє бажання бачити дитину такою ж, як його нормально розвиваються однолітки, і своїми діями моделюючи його поведінку. Підвищена активність матері є також результатом її подання про дитину як про слабку і беспорядному, і в цих випадках матері демонструють гіперопіку по відношенню до нього [2, с.50].

В даний час робота з сім'єю - це важливий напрямок в системі медико-соціальної і психолого-педагогічного супроводу дітей з відхиленнями у розвитку. Через оптимізацію внутрішньо родинної атмосфери, гармонізацію міжособистісних, подружніх, батьківсько-дитячих та дитячо-батьківських відносин проблемному дитині виявляється диференційована та адресна допомога [1, с.85]. Для цього дуже важливим є психологічне вивчення сім'ї, яка виховує дитину з відхиленнями у розвитку виховує дитину з відхиленнями у розвитку. Психологічне вивчення сім'ї, яка виховує дитину з особливостями психофізичного розвитку, передбачає системний підхід, який включає визначення основних цілей, завдань, принципів вивчення сім'ї, а також напрямів психологічної діагностики.

Сучасний підхід до сім'ї, яка виховує дитину з відхиленнями у розвитку, розглядає її як реабілітаційну структуру, здатну створити максимально сприятливі умови для розвитку та виховання дитини. При цьому особлива увага приділяється позитивному впливу близьких на дитину, створення адекватних умов для його навчання не тільки в спеціальній установі, але і вдома. Внутрішньо сімейна атмосфера, яка своїм гармонійним впливом розвиває дитину, формує в ньому моральні особистісні якості, добре ставлення до світу, розглядається як корекційна.

Сім'я - це мікросоціум, у якому формуються моральні якості дитини, його ставлення до світу людей і уявлення про характер міжособистісних зв'язків. Цей факт необхідно враховувати як у діагностичній, так і в подальшій корекційній роботі з дитиною, які мають порушення розвитку. При цьому сім'ю розглядають як основний стабілізуючий фактор соціальної адаптації дитини з особливостями психофізичного розвитку.

Список використаної літератури

1. Бадалян Л.О. Невропатология: [Учебник для студентов дефектологических факультетов высших педагогических учебных заведений] / Бадалян Л.О. - М.: Знание, 2012. - 368 с.
2. Давыдов В.В. Психологические условия происхождения идеальных действий / Давыдов В.В., Андронов В.П. // Вопросы психологии. - 2013. - № 5. - С. 45-62.
3. Федій О.А. Естетотерапія: [Навчальний посібник] / Федій О.А. - К.: Центр Ученої Літератури, 2013. - 256 с.

Ярмолицька Світлана Володимирівна

студентка 1 курсу спеціальності
231 «Соціальна робота» ОС Магістр ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В КОНТЕКСТІ НАУКИ

Найбільш часто технологія соціальної адаптації застосовується в організації соціального обслуговування громадян похилого віку та інвалідів, соціальної роботи з безпритульними та особами, що звільнилися з місць ув'язнення. Частина дослідників розглядає її як універсальну технологію соціальної роботи, що включає в себе всі інші функціональні технології.

Соціальна адаптація розглядається багатьма вченими як один з компонентів (а в інших випадках - форм) соціалізації; особливо це стосується суб'єктів, які соціалізовані в певному середовищі, але в силу обставин потребують оволодіти новими навичками, знаннями, набуття нових цінностей і орієнтирів.

В процесі роботи з клієнтом використання технології соціальної адаптації має пролягати в руслі трьох складових: психологічної адаптації, фізіологічної адаптації та власне соціальної адаптації, яка в даному випадку не повторює форму технології, а є структурним компонентом загального адаптаційного процесу.

Неоціненна роль центрів соціальної адаптації у зміні соціального статусу колишніх безпритульних; висока значимість відділень денного перебування у зростанні адаптивного потенціалу літніх громадян; оволодіння інвалідом трудовими навичками призводить до активізації його адаптивних механізмів і зростання незалежності від зовнішнього середовища; малозабезпечена сім'я переходить на самозабезпечення при використанні технології соціальної адаптації через систему соціального контракту. Ця технологія є у своєму роді універсальною та всеохоплюючою, так як застосовується по відношенню до всіх соціальних груп і впливає на всі сторони життєдіяльності індивідів.

Застосування технології соціальної адаптації в роботі з різними клієнтами вимагає достовірних знань про їх соціально-психологічні особливості, мотивації, ціннісні орієнтири, фізіологічні можливості.

Дана технологія як ніяка інша передбачає застосування адресного підходу з комплексною оцінкою важкої життєвої ситуації клієнта, з урахуванням його індивідуальних психологічних характеристик. Застосування цієї технології майже завжди означає використання всього комплексу засобів зовнішнього середовища - оточення індивіда, роботи різних служб і т. п. - у справі досягнення повноцінного соціального функціонування клієнта в системі соціальних зв'язків і відносин.

Нарешті, важливу роль в цьому процесі повинен зіграти сам клієнт. Його готовність змінити себе, вибрати новий життєвий шлях, повернутися до нових цінностей є головною запорукою успішності використання даної технології.

Таким чином, соціальна адаптація будується на активному використанні суб'єктивних і об'єктивних факторів життєдіяльності людини.

Соціальна адаптація є однією з найбільш затребуваних технологій соціальної роботи в силу своєї спрямованості на розвиток внутрішнього ресурсу об'єкта соціальної роботи, будь то індивід, сім'я або група осіб.

СЕКЦІЯ II. СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Білоус Ольга Олегівна

викладач Університетського коледжу,
Київського університету імені Бориса
Грінченка.

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ

Сучасний економічний стан розвитку України, нові орієнтири в соціальному й культурному житті українського суспільства об'єктивно зумовлюють необхідність перетворень у сфері освіти та виховання. Стратегія освітньої політики спрямовується на вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя, що дасть змогу забезпечити формування компетентного, всебічно розвиненого та професійно зацікавленого педагога. Ці положення мають бути втілені вже на початку професійного зростання майбутнього педагога.

Необхідність розвитку професійного інтересу зумовлена проблемами у підготовці фахівців із міцно сформованими потребами у професійній самореалізації та самоосвіті. Окреслену проблематику досліджували М. Агапова, І. Дроздова, Г. Щукіна, О. Морозова, Т. Мухіна та інші.

Метою даної публікації є розкриття ролі гри на музичному інструменті у розвитку професійного інтересу майбутнього педагога в умовах фахового навчання.

У гуманістичній психології інтерес вважається однією з форм направленості особистості, що полягає в зосередженості уваги, думок на певному предметі. Інакше кажучи, інтерес – це активна пізнавальна спрямованість людини на той чи інший предмет або явище дійсності, яке зазвичай пов'язане з позитивним емоційно забарвленим ставленням до пізнання об'єкту або до оволодіння тією чи іншою діяльністю [5, с. 285]. Тому, закономірним є припущення, що професійний інтерес майбутнього педагога виражається через тяжіння до набуття знань у предметі обраної професійної діяльності, прагнення до здійснення творчої педагогічної діяльності, публічної виконавської діяльності.

Фахова підготовка майбутнього педагога передбачає комплексну взаємодію різних циклів дисциплін. Окрім вивчення педагогіки, психології, профільних методик, у підготовці сучасного педагога велику роль відіграють дисципліни художньо-естетичного циклу.

Студенти спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Музичне мистецтво» освоюють гру на музичному інструменті починаючи з першого курсу.

Залучення студентів до мистецтва, зокрема в ході навчання гри на музичному інструменті з одного боку забезпечує повноцінне й усебічне відображення навколишньої дійсності, з іншого – сприяє творчому індивідуальному розвитку особистості.

Так у своїх дослідженнях Т. Пляченко розкриває розвивальні завдання інструментального музикування у:

- розширенні і збагаченні художньо-естетичного досвіду учнів;
- формуванні культури почуттів, активізації художньо-образного мислення;
- розвитку музичних здібностей і творчих умінь;
- формуванні індивідуальних якостей і творчого потенціалу особистості учня [3].

За Кантом, інтерес – це насамперед пізнавальна спрямованість на предмети, що становлять духовну цінність, яка притаманна естетичній категорії. Орієнтуючись на висновки дослідників ми розглянемо структуру професійної освіти у контексті музично-педагогічної освіти через такі складові:

1. Емоційно-вольовий компонент. Емоційна складова професійного інтересу майбутніх педагогів розвивається у процесі опанування професією, також безпосередньо в трудовій діяльності у вигляді переживань радості, досягнення успіху.

Воля є внутрішньою активністю психіки, пов'язаною з вибором мотивів, цілепокладанням, прагненням досягти мети, зусиллям до подолання перешкод, мобілізацією внутрішньої напруженості, здатністю регулювати спонукання, можливість приймати рішення [1, с. 366]. Студенти, поступово опановуючи гру на інструменті, долаючи внутрішні перешкоди вивіщують свій рівень виконавської майстерності. Такі емоції є ознакою професійного інтересу і сприяють його зміцненню. Саме емоції слугують одним із головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності і поведінки, який направлений на задоволення актуальних потреб.

2. Мотиваційно-ціннісний компонент. Дослідження Д. Фельдштейна показали, що у загальній системі поведінки у підлітковому віці мотиви самоствердження переважають над іншими [4, с. 179]. І саме цей фактор дає змогу реалізуватися студенту в умовах публічного виконання вивченої програми під час проміжного контролю або концертних виступів.

Для того щоб знання переросли у переконання, органічно ввійшли в загальну систему поглядів, професійних інтересів, соціальних очікувань і ціннісних орієнтацій особистості, вони повинні проникнути у сферу її почуттів і переживань. С. Рубінштейн влучно зазначав, що один і той самий процес може, і зазвичай буває, і інтелектуальним, і емоційним, і вольовим [1, с. 367]. Тому структуру професійного інтересу майбутнього вчителя музики ми розглядаємо у взаємодії її компонентів.

3. Когнітивно-інтелектуальний компонент можна визначити як психічне явище, що знаходить свій прояв у загальній пізнавальній здібності індивіда до вивчення й опанування професією [2, с. 22].

Саме гра на музичному інструменті у значній мірі формує музичне мислення студента (зокрема, образно-асоціативне мислення), розвивають його музичний смак і навіть художньо-естетичний світогляд.

4. Діяльнісно-творчий компонент професійного інтересу майбутніх педагогів передбачає підвищені творчі активності студентів, ініціативи, що спрямовує на креативний та активний пошук, стимулює до творчої професійної діяльності. Цей компонент реалізується через пошук навчального репертуару, який складають твори класичної та сучасної музики.

Значний потенціал розвитку професійного інтересу під час навчання гри на музичному інструменті закладений у самій формі організації процесу. Оскільки заняття проходять індивідуально з кожним студентом, то в таких умовах ми маємо змогу неопосередкованого впливу на особистість майбутнього педагога.

Саме під час такої роботи у класі створюється творча емоційна атмосфера, відбувається накопичення позитивних переживань, відбувається виконавська самореалізація студента.

Отже, цілеспрямована організація навчально-виконавської діяльності майбутнього педагога, активізуючи розвиток професійних якостей особистості, формує постійну необхідність пошуку, накопичення, осмислення нової музичної інформації, виконавського репертуару, у їх творчому використанні і забезпечує позитивне мотиваційно-ціннісне ставлення студента до себе як до суб'єкта професійної діяльності, що в результаті дає якісне підґрунтя для розвитку стійкого професійного інтересу майбутнього педагога.

Список використаної літератури

1. Загальна психологія: навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / Савчин М.В., Академвидав, – Київ, 2011 – 464 с.
2. Кацова Л. І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.І. Кацова. - Х., 2005.
3. Пляченко Т.М. Виховання школярів засобами колективно-інструментального музикування / Т.М Пляченко. [Режим доступу]: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/571/1/T_Plyachenko_Vyhovannja%20shkoljariv_IVM.pdf
4. Психологія сучасного подростка / Под ред. Д.И. Фельдштейна; Науч.-исслед. Ин-т общей и педагогической психологии Акад. пед. наук. – М.: Педагогика, 1987. – 240 с.
5. Рапацевич Е.С. Новейший психолого-педагогический словарь / сост. Е.С. Рапацевич; под общ. ред. А.П. Астахова. – Минск: Современная школа, 2010 – 928с.

Бородіна Оксана Сергіївна

к.п.н., доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Консевіч Аліна Володимирівна

студентка I курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС магістр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

РОЛЬ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ЖИТТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Одним з найбільш складних моментів на життєвому шляху людини, що тягне за собою істотні зміни в умовах і способі її життя, є вихід на пенсію. Вихід на пенсію може розглядатися як завершення однієї діяльної фази соціального життя особистості і початок іншої, що різко відрізняється від попередньої. А все нове завжди сприймається ж особливою обережністю.

Згідно даних, Всесвітньої організації охорони здоров'я, старість поділяється на декілька періодів життя людини [2]:

- похилий вік (60-74);
- старечий вік (74-90);
- довгожителі (понад 90 років).

З переходом в категорію людей похилого віку, найчастіше радикально змінюються не тільки взаємини людини і навколишнього середовища, а й такі ціннісні орієнтири, як розуміння життя, зміст добра і зла, щастя. Змінюється розпорядок дня, стиль і спосіб життя, коло спілкування.

Єдиною для більшості дослідників є думка, що кожній людині потрібен час для перебудови стилю життя і свідомості, після виходу на пенсію. Ця діяльність залежить від індивідуальних особливостей особистості і об'єктивних обставин, що і являє собою процес пристосування до умов, що виникають у зв'язку з виходом на пенсію. Істотним чинником такої адаптації є раціональна організація і правильний вибір занять.

Однозначним є той факт, що ціннісна ієрархія самооцінок особистості з віком змінюється. Більше уваги люди похилого віку приділяють фізичному і внутрішньому стану. Змін зазнає і тимчасова перспектива людей похилого віку.

Люди похилого віку, найчастіше, виходять на пенсію психологічно неготовими до свого нового періоду життєдіяльності і нового статусу. Це негативно позначається на процесі їхньої соціальної адаптації, соціальної активності і особистого задоволення. Особливу роль відіграє загальна активність людей похилого віку. Серед пенсіонерів, які ведуть раціональний спосіб життя, зберігають високу фізичну і особливо соціальну активність, рівень адаптації набагато вище, ніж серед пенсіонерів, які віддають перевагу пасивному способу життя.

У людей похилого віку з припиненням трудової діяльності різко перебудовується весь спосіб життя, порушуються життєві стереотипи, пристосовуваність до нових умов. Тому таким важливим є вивчення соціально-психологічних проблем людей похилого віку, в тому числі проблем адаптації.

Як ефективний засіб адаптації людей похилого віку до свого нового статусу, пов'язаного з виходом на пенсію розглядається саме фізична культура (лікувальна фізична культура) і спорт (адаптивний спорт).

Фізична культура і спорт є ефективним засобом адаптації людей похилого віку, підтримання їхніх фізичних можливостей і зміцнення здоров'я.

Адаптивна фізична культури і адаптивний спорт є одним з факторів соціальної адаптації людей похилого віку у суспільстві.

Адаптивний спорт є видом адаптивної фізичної культури, що в свою чергу відповідає потребам особистості в самоактуалізації, реалізації і порівнянні своїх можливостей із можливостями інших людей; потреби в комунікативній діяльності і в соціалізації [1].

Адаптивну фізичну культуру і адаптивний спорт слід розглядати як засіб для соціальної інтеграції людей похилого віку у суспільство, потужний стимул, що допомагає відновленню або встановленню контакту з навколишнім світом.

Адаптивний спорт чинить багатосторонній вплив на сутнісні сторони людини, розвиваючи її духовно і фізично. Це тривалий процес формування особистості, який акумулює в собі цінності, норми, традиції, ідеали і правила спортивної поведінки. Це накопичення індивідуального досвіду соціального життя в спорті.

Сучасні пенсіонери все частіше є людьми, що ведуть активний спосіб життя. Вони намагаються по максимуму подорожувати, ходити в театри, кіно і на виставки. Заняття спортом також входять в коло інтересів людей поважного віку. Звичайно, це не той спорт який ми зазвичай звикли бачити.

Невеликі фізичні навантаження допомагають залишатися в тонусі і відчувати смак до життя. Серед одних з кращих видів фізичної активності для людей похилого віку є скандинавська ходьба. Це посилий кожній людині вид спорту, яким можна займатися в будь-якому віці і місці. Для скандинавської ходьби однаково зручні і невеликі доріжки в лісопарковій зоні, і звичайні міські вулиці. Цим видом оздоровчої фізичної культури можна займатися і індивідуально, і в складі групи.

Для людей похилого віку скандинавська ходьба може бути дуже важливою складовою комфортного життя. Адаптивним тренуванням відбуваються з низькоінтенсивним тривалим навантаженням.

Отже, з виходом на пенсію у людей похилого віку виникає багато вільного часу. І розвиток адаптивної фізичної культури як необхідний і важливий засіб фізичної, психічної, соціальної, духовної і моральної адаптації людей похилого віку, їх інтеграції в соціум є одним з найкращих варіантів для того, щоб провести цей час з користю для себе.

Список використаної літератури

1. Павленок П.Д. Теория, история и методика социальной работы. Избранные работы. Москва : Дашков и К, 2013. 592 с.
2. Хасанова Г.Б. Социальная геронтология : учебное пособие. Москва : НИЦ ИНФРА-М, 2014. 171 с.

Бородіна Оксана Сергіївна

к.п.н., доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Кукса Наталія Володимирівна

студентка I курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС магістр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ХАРАКТЕРИСТИКА СІМ'Ї, ЯКА ПОТРАПИЛА ДО СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИН

В наш час сім'я залишається основним інститутом виховання дітей та має велике значення для стабільності і розвитку всього суспільства. Сім'я є носієм традицій духовності, що проявляється у всьому спектрі буття національного суспільства і особистості. Рішення проблем сім'ї стало особливо актуальним у зв'язку з глобальною переоцінкою соціальних цінностей, так чи інакше обумовлених новими культурно-історичними реаліями. Значна увага приділяється вирішенню проблеми виховання в сім'ї на рівні національної державної політики, держава координує моральний і культурний потенціал сім'ї, суспільства і школи.

Проблеми сучасних сімей це: матеріальні труднощі; відсутність уваги до дитини; вплив пияцтва та алкоголізму на сімейні стосунки та виховання дитини; безробітність; неповнолітні батьки, які не готові брати на себе відповідальність; наркотична залежність; агресивне поводження; асоціальний спосіб життя; виштовхування дітей на вулицю; нестабільність шлюбу; неповні сім'ї; віковий розрив в шлюбі; проблеми сімейного дозвілля; малозабезпечені; багатодітні; дитина-інвалід в сім'ї тощо [1].

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених займалися визначенням сім'ї як соціального інституту та явищ, пов'язаних з її життєдіяльністю. Особливості функціонування різних типів сімей розглянули – Т. Афанасьєва, О. Бондарчука, А. Капської, Т. Кравченко, Н. Лавриченко, М. Лукашевич. Тоді як організацію життєдіяльності молоді сім'ї досліджували Т. Журбицька, Р. Федоренко.

М. Алексєєва, В. Семиненко досліджували налагодження сімейної взаємодії як вагомого чинника життєдіяльності сім'ї і сімейного піклування.

Технології соціальної роботи з різними типами сімей розглянуті у працях З. Білоусової, І. Зверєвої, А. Капської, С. Коляденко, Л. Міщик, Н. Сейко [2].

На сьогодні в Україні питаннями загострення проблем сімей та дітей занепокоєні як державні, так і недержавні установи та заклади, окремі особи та громади. Часто значна кількість негараздів у таких сімей виникає через одну проблему, яку сім'я не може подолати, а решта проблем є лише наслідком. Така сім'я переважно сама не може подолати труднощі.

Головним в соціальній роботі з даними сім'ями має бути налагодження взаємодії між усіма суб'єктами соціально-педагогічної діяльності по наданню соціальних послуг та вирішення їх проблем. Результатом цієї взаємодії має бути вирішення проблеми у сім'ї, навчити членів цієї сім'ї самостійно справлятися з труднощами, для зміцнення родинних стосунків та не допускати появи нових труднощів.

Зазначене актуалізує соціально-педагогічну роботу з сім'ями, що опинились у складних життєвих обставинах, а також визначенні основних напрямів серед яких виділяють: соціально-педагогічне обслуговування, соціально-реабілітаційну роботу, соціально-профілактичну роботу, соціальний патронаж та соціальний супровід.

Список використаної літератури

1. Технології соціально-педагогічної роботи сім'ями : навч.-метод. посіб. / А.Й. Капська, О.Ю. Міхеєва, І.В. Пеша, М.Г. Соляник. – Київ : Видавничий дім «Слово», 2015. – 328 с.
2. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями : посіб. / А.Й. Капська, Н.С. Олексюк, С.М. Калаур, З.З. Фалинська. – Тернопіль : Астон, 2010. – 304 с.

УДК 316.47

Бутенко Владислава Русланівна

учениця 10 класу КЗ «Маріупольський НВК «Ліцей-школа №14» Маріупольської міської ради Донецької області» (м. Маріуполь)

Науковий керівник: Москвіна Наталія Олексіївна

практичний психолог, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, психолог-методист Комунального закладу «Маріупольський навчально-виховний комплекс «Ліцей-школа №14» Маріупольської міської ради Донецької області»

СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ПРОБЛЕМИ СУЇЦИДУ

Стаття присвячена дослідженню ставлення підлітків до проблеми суїциду. Щороку, за даними ВООЗ, 7 тисяч українців кінчають життя самогубством. На сьогоднішній день саме підліткової суїцид є найактуальнішим. Бажання вкоротити собі вік може бути викликано депресією, сильним стресом, непорозумінням з близькими людьми тощо. Підлітки є найуразливішою групою людей, тому певні проблеми можуть викликати у них труднощі у взаємодії із соціальним оточенням, агресією і суїцидальні прояви. Сучасному суспільству треба розуміти, як взаємодіяти з цим «особливим» контингентом осіб, щоб вчасно помітити та допомогти не зробити той останній крок у нікуди, якому можна було б запобігти.

Ключові слова: суїцид; самогубство; підліткової суїцид; суїцидент; депресія.

The article is devoted to the study of the attitude of teenagers to the problem of suicide. According to the WHO (the World Health Organization), 7 thousand Ukrainians commit suicide. Nowadays, it is the teenagers suicide that is most relevant, every year. The desire to shorten your eyelid can be caused by depression, severe stress, misunderstanding with relatives, and so on. Teenagers are the most vulnerable group of people, so certain problems can cause difficulties with making solutions, aggression and suicidal manifestations. Modern society have to understand how to interact with this group of people in order to be able to help with not to make the step to nowhere.

Keywords: suicide; suicide; teenagers suicide; suicidal; depression.

Свого часу Оскар Уайльд казав: «Все можна пережити крім смерті». Коли людина йде з життя – це дуже страшно. Стає ще страшніше, коли з життям добровільно прощаються діти. Що штовхає людину, яка ще й пожити не встигла зробити останній крок у нікуди? За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я щорічно кінчають життя самогубством близько 800 тисяч людей. Спроб це зробити ще більше – близько 7 мільйонів на рік. Згідно зі статистичними даними кожні 80 секунд здійснюється спроба суїциду і кожні 100 секунд така спроба завершується успіхом. Е.Джоркгейм писав, що в кожному суспільстві існує нахил до суїциду, який визначається контингентом осіб, схильних до посягань на власне життя [3]. На жаль, на сьогоднішній день в Україні цим контингентом осіб все більше стають підлітки. У структурі підліткової смертності, за даними ВООЗ, самогубство посідає друге місце, причому співвідношення дівчина / хлопець становить 1 до 3. Чому так?

Саме на період «підліткового віку» припадає формування психологічного, фізичного та соціального здоров'я людини. Підліток психологічно ще нестабільний, тому часто схильний до депресій, душевних травм, поспішних висновків і необдуманих рішень та вчинків. А самогубство – це вчинок, явище за своєю сутністю та природою психологічне.

На жаль, в Україні на загальнонаціональному рівні немає реальної статистики з проблеми суїцидів. І це не дає змогу бачити картину адекватно. За міжнародною статистикою на одне самогубство припадає 25 спроб. Це означає, що ця проблема дуже актуальна і не повинна замовчуватись

Виходячи з актуальності даної проблеми ми вирішили провести власне соціологічне дослідження з метою виявити рівень обізнаності сучасних підлітків про проблему суїциду, бачення ними причин скоєння суїцидів та оцінити ризики суїцидальної поведінки. Об'єкт дослідження – суїцид як соціальне явище. Предмет – ставлення сучасних підлітків до суїциду. На початку нашого дослідження ми висунули гіпотезу про те, що сучасні старшокласники знають, що проблема підліткового суїциду існує в Україні і готові говорити про неї. Також ми припустили, що на сьогодні основними причинами самогубства у підлітків є проблеми в школі (булінг серед однолітків, конфлікти з вчителями тощо) та спілкування у соціальних мережах («групи смерті», цькування соціальних сторінок тощо).

Суїцид – це акт самогубства, скоєного людиною в стані сильного душевного розладу або під впливом психічного захворювання, коли власне життя втрачає для людини сенс. Суїцидальною можна назвати будь-яку зовнішню або внутрішню активність особистості, яка спрямована на прагнення позбавити себе життя.

Науковий термін «суїцид» від латинської «suī» (себе) і «caedere» (вбивати) вперше почав використовувати в XVII столітті лікар і філософ Томас Браун. Сучасна наука розглядає три основних напрямки наукового аналізу самогубства – філософський, психологічний і соціологічний.

Першими, хто звернув свою увагу на свідомий ухід людини з життя, як на об'єкт наукового аналізу, були філософи. Для них питання про життя і смерть були ключовими питаннями буття. Філософи розглядали самогубство в сукупності з іншими важливими філософськими проблемами, такими як сенс життя, свобода вибору тощо.

Класичні філософсько-суїцидологічні дослідження належать Платону, Еммануїлу Канту, Альберту Камю, Аристотелю, Гете, Ніцше і багатьом іншим. Тема стала актуальною, оскільки людині були потрібні відповіді на такі питання: «У чому сенс людського життя?», «Чи є людина вільною і наскільки вона вільна?».

І. Кант, представник німецької класичної філософії дотримувався думки, що самогубство є зневагою людства. Він виправдовував абсолютну моральну заборону на самогубство і вважав, що самогубство – це егоїстичний акт і на підставі логіки є актом поразки. Видатний мислитель XX століття В.С. Соловйов розглядав суїцид з позиції віри. Він писав, що життя без віри втрачає сенс: самовбивці, переконавшись в неспроможності того, що вони приймали за сенс життя, наважуються на самогубство. М. Бердяєв, і А. Камю розглядали суїцид, як проблему, пов'язану з мисленням конкретного індивіда. У Бердяєва самовбивця – це людина, що втратила свободу, у Камю – це людина, яка усвідомила, що свободи немає.

Не менша увага феномену самогубства приділялася психологами. Вони намагалися зрозуміти, чи пов'язана схильність людини до самогубства з будь-якими психологічними відхиленнями. На початку XX століття австрійський психіатр Зигмунд Фрейд створив першу психологічну теорію суїциду, в якій підкреслив роль агресії, яку людина спрямовує на саму себе (робота «Сум і меланхолія»). Причина самогубства в психоаналітичній концепції розуміється як негативне ставлення суб'єкта до зовнішнього світу, недоліки якого (і зокрема, інших людей) викликають агресивні реакції, які людина спрямовує на себе [5]. Е. Еріксон основним чинником суїцидальної поведінки вважав уразливість підлітків і молоді до стресів, що призводить до «кризи ідентичності». В аспекті внутрішньоособистісного конфлікту людини. У роботах відомих американських суїцидологів Н. Фейбероу і Е. Шнейдмана сам факт суїциду трактується як своєрідний заклик до оточуючих, «крик про допомогу». А.Є. Личко вказує на певний зв'язок суїцидальної поведінки підлітків з типом акцентуації характеру. До найбільш частих причин суїцидів вона відносить сімейні, сексуальні, шкільні проблеми дітей [4].

Засновником соціологічного підходу до вивчення проблеми самогубства є відомий французький соціолог Еміль Дюркгейм. Він стверджував, що рейтинг самогубств має безпосередній зв'язок із соціальною інтеграцією людини і вважав, що самогубство вірогідніше, коли людина відчуває нестачу соціальних стосунків, коли її переполює відчуття самотності і виділяв три основних типи самогубства, які обумовлені різною силою впливу соціальних норм на індивіда: егоїстичне, альтруїстичне, аномічне. Егоїстичний суїцид пов'язаний з тим, що індивід думає тільки про себе і у якийсь момент перестає взаємодіяти із суспільством, ігнорує його. На фоні цього у людини з'являється відчуття самотності та непотрібності власного життя. Альтруїстичне самогубство пов'язане з тим, що у певний час інтереси суспільства стають для людини більш вагомими ніж власні. Людина перестає відчувати себе особистістю, індивідуальністю. Для неї дуже важливо ретельно виконувати все, що вимагає суспільство. Під таким тиском вона перестає помічати власне життя. Саме пресинг вимог, які вже стають нестерпними і з якими людина вже сама не може впоратися, стають причиною самогубства, як захисної реакції психіки. Аномічне самогубство – це самогубство людини, як реакція на швидкі зміни у суспільстві (економічні кризи, війни тощо). Стан суспільної аномії, під котрою Дюркгейм розуміє відсутність чітких правил і норм поведінки, коли стара ієрархія цінностей руйнується, а нова ще не склалась, породжує моральну нестійкість окремих індивідів. Людина, яка не може швидко пристосуватися до вимог суспільства, у якому немає чітких правил, у якому всі постійно змагаються один з одним, яка має багато сподівань від життя і не отримує бажаного, обирає здатися і накласти на себе руки.

Підлітковий вік – це період дорослішання особистості, який характеризується інтенсивними психологічними і фізичними змінами, бурхливою фізіологічною перебудовою організму, один з найскладніших кризових періодів розвитку людини. Саме у цей період проходить становлення характеру, перехід від опікуваного дорослими дитинства до самостійності. Більшість науковців зазначає, що суїцидальна поведінка у дітей до 13 років – явище відносно рідкісне. Дошкільникам взагалі роздуми про смерть невластиві, хоча вони про неї знають (події життя, казки). У 10-12 років дитина оцінює смерть як тимчасове явище. Вона розмежує поняття «життя» і «смерть», але емоційне ставлення до смерті абстрагується від власної особи. З 14-15 річного віку суїцидальна активність різко зростає, досягаючи максимуму в 16-19 років. При цьому в молодшому пубертатному віці (12-13 років) суїциди частіше скоюють хлопці, а в середньому (14-16 років) та старшому – дівчата. Серед підлітків частіше трапляються суїцид як протест і суїцид як заклик. Рідше – суїцид як покарання і суїцид як відмова.

Що може спровокувати суїцидальну поведінку у підлітка. Та будь що. Це може бути будь-яке потрясіння, стрес, які змушують замислитись: чи так важливе моє життя і чи потрібен я тут і зараз. Невдала любов, незрозуміння з боку батьків і однолітків, вживання наркотичних речовин та алкогольних напоїв, неуспішність в школі, невдоволеність власною зовнішністю, затяжні депресивні стани – це неповний перелік можливих причин добровільного уходу з життя. А ще – це ризикована поведінка, пов'язана з так званими «забавами» – небезпечними іграми та хобі, які стали найбільш актуальними з 2016 року. У таких розвагах підлітки шукають адреналіну, намагаються привернути увагу до себе та своїх проблем, хочуть отримати підтвердження своєї значущості та потрібності свого існування.

Емпірична частина нашого соціологічного дослідження проводилася у жовтні-листопаді 2019 року, з використанням створеної нами анкети «Ставлення підлітків до проблеми суїциду» на базі навчальних закладів міста Маріуполя. Контингент опитуваних склали учні 9-11 класів. Загальна кількість опитаних – 312 осіб, серед яких хлопців – 146 осіб, дівчат – 166 особи. Середній вік опитаних – 15-16 років. Анкетування проводилося анонімно за згодою учасників.

Майже всі учасники нашого дослідження знають про проблему суїциду (91%). 64% (201 особа) отримують інформацію із Інтернету (дівчата – 70%; хлопці – 58%). На другому місці – соціальні мережі 63% (дівчата – 67%; хлопці – 58%), на третьому – ЗМІ (TV, преса) – 51%. 38% (117 осіб) отримують інформацію від друзів. Вчителі і батьки теж є джерелами інформації, але їх відсоток нижчий від усіх – 29% і 18% відповідно. Ми поцікавились: як взагалі складаються стосунки підлітків з батьками, вчителями в школі, чи виникають у їх житті неприємності і як вони їх переживають? З 94 підлітками (30%) неприємності трапляються часто. З батьками конфлікти виникають у 77% опитаних нами підлітків, причому у 12% (34 особи) – доволі часто. 85% не завжди можуть знайти спільну мову з вчителями (доволі часто – тільки 5%) Ці дані про те, що у взаєминах підлітків з дорослими є проблеми. З однієї сторони ми можемо це пояснити особливостями підліткового віку, коли діти прагнуть самостійності, незалежності, шукають своє місце у житті, а дорослі не готові їх відпустити від себе. А з іншого – невмінням дослухатися один до одного, чути один одного, невмінням домовлятися. Тож, треба вчитися всім разом: і підліткам, і батькам, і вчителям. 4% (13 осіб) наших респондентів завжди дуже важко переживають складні ситуації. У 75% підлітків особиста реакція на неприємності залежить від обставин. 27% хлопців і 10% дівчат взагалі не надають їм особливої уваги. Що це – прихована захисна реакція, а може вони і справді так до цього ставляться? На запитання анкети «Що допомагає тобі переживати складні життєві обставини?» наші випробувані відповіли так: спілкування з друзями допомагає 76% підлітків – і це найзначніший показник; 43% – спілкування з батьками, 41% – спілкування у соціальних мережах; 31% потрібна самотність. Є певний відсоток тих, кому потрібен алкоголь, цигарки і навіть вживання наркотичних речовин.

Чи може самогубство бути єдиним прийнятним рішенням у складній ситуації? Як це рішення виникає: спонтанно або виважено? Що може спонукати молоду людину опинитися перед фатальною межею? 11% (33 особи) опитаних нами підлітків вважають, що так, самогубство – це єдиний шлях вирішення складних проблем при певних обставинах. 14% (а це 45 осіб) з відповіддю на це запитання не визначились, і ми можемо умовно долучити їх до категорії тих, хто відповів «так», бо категоричного «ні» вони не сказали. Тож майже 25% підлітків не заперечують можливість вчинення самогубства за певних обставин. І це жахливо!

Аналіз відповідей учасників опитування дозволив нам скласти рейтинг причин, які можуть підштовхнути підлітків до прийняття рішення не сумісного з життям. Перші сходинки рейтингу (61%) займають «проблеми у родині». На другому місці «депресія» – 59%. Далі йдуть «невдале кохання» – 54%, «душевна травма» (43%), проблеми у школі (41%). Цікаво, що дівчата більше уваги звертають на проблеми у родині, як на потенційну причину думок про самогубство, а хлопці на невдале кохання. Таким чином, ми бачимо, що основна причина вчинення самогубства в підлітковому віці за даними нашої вибірки – проблеми в сім'ях дітей (непорозуміння з батьками, конфлікти з близькими і рідними людьми) і депресивні розлади. Доволі часто, підлітки відчувають себе самотніми та нікому не потрібними. Їм притаманна низька оцінка власних можливостей, якостей та цінності своєї особистості. Через емоційну нестабільність, різку зміну настрою, роздратування, апатію, більшість підлітків перебувають у стані постійного стресу, який доволі часто і призводить до виникнення депресивних розладів. Дорослі цього не помічають, а діти про це говорять.

Наше дослідження підтвердило один з найпоширеніших міфів про те, що до суїциду схильні тільки люди з психічними розладами. 60% (дівчата – 60%; хлопці – 59%) опитаних нами підлітків вважають, що люди, які вирішують вкоротити собі вік, мають проблеми з психікою. У той же час на питання «Чи виникають у тебе коли-небудь думки про самогубство?» 4% (12 підлітків) відповіли «так, часто» і 26% (80 підлітків) сказали, що час від часу такі думки вони мають, але намагаються на них не акцентувати увагу і відразу відганяти. Таким чином, ми бачимо, що 30% (а це 92 особи!) наших підлітків суїцидальні думки все ж таки мають. Але ніхто при цьому не вважає себе хворою людиною.

Що ж може утримати людину від самогубства. 70% наших підлітків (219 осіб) вважають, що зупинити може любов до близьких людей, для 39% важливим є голос розуму. 46% вважають що зупинити біля межі може страх усвідомлення «остаточної» смерті, для 21% – це страх болю.

Чи обговорюють з кимось проблему суїциду сучасні підлітки? Аналіз відповідей наших респондентів показав, що так, обговорюють. 58% (дівчата – 74%; хлопці – 39%) говорять про це з друзями, 32% (100 осіб) – можуть поговорити з батьками, 25% – з вчителями. Але є 21% (дівчата – 9%; хлопці – 34%), для яких ця проблема в спілкуванні закрыта. Ще 21% спроможні обговорювати тему самогубства у соціальних мережах. Чому саме так? Може, це захисна реакція? А може, це соціальна самотність? Цікаво, що дівчата більше схильні до спілкування як з батьками, вчителями так і з однолітками ніж хлопці, які віддають перевагу спілкуванню online або взагалі ні з ким своїми думками не діляться.

Результати нашого соціологічного дослідження показали, що сучасні підлітки знають, що в Україні існує проблема підліткового суїциду і вважають її актуальною (91%), що підтверджує перше положення нашої гіпотези. Але говорити про цю проблему можуть не всі діти (21% взагалі ні з ким про це не говорять і не будуть цього робити),

а більшість тих, хто готовий її обговорювати може це робити тільки з друзями. Такі дані частково підтверджують друге положення нашої гіпотези.

Ми з'ясували, що основними причинами, які штовхають сучасних хлопців і дівчат до прийняття рокового рішення є проблеми у родині, депресивні розлади і важкі душевні травми. Проблеми у школі теж відіграють певну роль, але не є вирішальними і це частково підтверджує одне із положень нашої гіпотези щодо можливих причин скоєння підлітками самогубства. Нас здивувало, що «спілкування в соціальних мережах» посіло лише сьоме місце (14% – і цей результат спростовує останнє положення нашої гіпотези) в рейтингу можливих причин підліткових суїцидів.

Але є результати, які нас вразили і які ще раз наголошують на актуальності проблеми підліткових суїцидів. Майже 25% респондентів не заперечують можливість вчинення самогубства за певних обставин, а 30% (92 особи!) наших підлітків мають суїцидальні думки. І це жахливо!

Наше життя – це нескінченний рух. Але може іноді варто зупинитися і придивитися до тих, хто поруч з тобою, придивитися і почути своїх знайомих, друзів, рідних. Ми впевнені, що наше небайдужість може допомогти людині не зробити той останній крок, про який вона вже не зможе пожалкувати, але який можна було б і не робити. Тому що, як написав один з наших респондентів: «Життя одне, і воно занадто добре, щоб ось так, в одну мить його перервати».

Список використаної літератури

1. Амбрумова А.Г. Психология самоубийства / А.Г. Амбрумова. Социальная и клиническая психиатрия, 2006. 18 -24 с.
2. Бердяев Н.О самоубийстве (психологический этюд) / Н. О.Бердяев.Перезд.МГУ, 1992. 3 – 18 с.
3. Дюркгейм Э. Самоубийство: Социологический этюд / пер.з фр. А. Н. Ільїнський. М. Наука, 2004. 291 с.
4. Личко А. Є. Психопатии и акцентуации характера у подростков / під ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, 1982. 288-318 с.
5. Фрейд З. Печаль и меланхолия. Суицидология: прошлое и настоящее / З. Фрейд. М. МГУ, 2001. 291 с.

Бухарєв Олег Олексійович

концертмейстер Університетський коледж
Київського університету імені Бориса
Грінченка

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТРА В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КЛАСІ

Дана публікація присвячена особливостям та специфіці роботи концертмейстера на заняттях у хореографічному класі. Викладена інформація у цілому носить рекомендаційний характер для молодих піаністів, які розпочинають свій трудовий шлях концертмейстерами хореографії.

Спираючись на особистий багаторічний досвід роботи концертмейстера в хореографічному класі, можу стверджувати, що усі досягнення у цій галузі музичного мистецтва носять лише емпіричний характер. Тому для того, щоб не залишитись на узбіччі розвитку світових досягнень у концертмейстерському мистецтві в класах хореографії, сьогодні у повний зріст повстає необхідність розробки нових методик, написання фахових статей, дослідження та збереження напрацьованого пройдешніми фахівцями концертмейстерами хореографії досягнень, з наукової точки зору узагальнення та збереження усіх позитивних здобутків вітчизняних фахівців.

Принципи музичного оформлення уроку класичного танцю висвітлені в роботах Л. Ярмолевич, І. Кравченко. Певні аспекти взаємодії музики і танцю висвітлені в роботі Б. Асаф'єва. Окремі питання особливостей співпраці з хореографами представлені в роботах Н. Горянїн, О. Мельник О. Острозької, В. Тушевої, О. Філіпенка. Вчені музикознавці В. Молчанова, Л. Повзун, О. Попова вказують на діалогічність концертмейстерського мистецтва.

Концертмейстер (від німецького *konzertmeister*) – піаніст, який допомагає виконавцям – інструменталістам, вокалістам, в хоровому класі, а також хореографічним колективам вивчати навчальний та концертний матеріал, і який акомпанує їм на фортепіано. Термін «акомпаніатор» (від французького слова «*accompagner*») – більш вузький: так називають виконавця, який грає партію акомпанемента солісту або солістам[2, с.192].

Робота концертмейстера у хореографів являє собою досить відповідальну сферу діяльності, метою якої є постійна участь у повсякденній навчальній та творчій роботі студентів і викладача. Концертмейстер в хореографічному класі - це не просто піаніст, який акомпанує на фортепіано, це головний помічник викладача, його «права рука» у підготовці студентів[5, с. 235].

Як відомо, мистецтво танцю без музики існувати не може. Уроки хореографії від початку і до кінця будуються на музичному матеріалі класичної, народної, сучасної музики різних епох, стилів, жанрів. Тому робота концертмейстера має свою специфіку і дуже відрізняється від роботи в класі вокалістів або інструменталістів. В першу чергу, хочу виділити знання та навички. Перше, що відразу відрізняє атмосферу в хореографічному класі від інструменталістів – це багато нових термінів. У інструменталістів та вокалістів використовуються терміни італійського походження, а у хореографів – французькі терміни («*Plie*», «*Battements tendus*», «*Jetes*», «*Rond de jambe par terre*», «*Battements fondues*») та дуже багато інших термінів, не звичних для музикантів. Також на народно-сценічному танці є і специфічні суто народні терміни, наприклад, «голубці», «гопак», «бігунець» та ін.[4, с. 148].

Суттєвою відмінністю роботи в класі хореографії також є особливості в специфіці роботи з нотним текстом. Як відомо, у всіх інших напрямках концертмейстерства є музичний супровід і партія соліста чи хору, а в хореографічному класі «партії танцівників» немає. З нею можна ознайомитися лише за допомогою бокового зору. Тому дуже важливим моментом в роботі концертмейстера хореографії є навички одночасного сприйняття музичного та хореографічного матеріалів. Ці навички вдосконалюються виключно під час практики. Типове заняття зазвичай

поділяється на три частини: перша частина – «exercise»(розігрів), вправи біля опори, друга частина – «середина», вправи на середині зали, третя частина – «техніка», або вивчення танцювальних етюдів. На самому початку та в кінці заняття студенти виконують «уклін», звичайно, під супровід концертмейстера. На «уклін» потрібно підбирати нешвидку, середнього темпу трьохдольну мелодію вальсового характеру. Далі зазвичай йде «розминка по колу». Мелодія цієї вправи швидкого темпу, двохдольного характеру, з чітким ритмом. Яскравим прикладом може слугувати «Італійська полька» С. Рахманінова. Але через те, що розминка по колу теж складається з різних вправ, треба уважно стежити за тим, що роблять студенти, і залежно від вправи коригувати швидкість темпу виконання цього твору.

Початок кожної вправисупроводжується «Препорасьйоном», тобто вступом. «Препорасьйон» - невеличкий уривок музичного матеріалу, який виконується перед початком вправи для того, щоб студенти встигли приготуватися до виконання руху. Під час виконання багатьох препорасьйонів студенти вже можуть відкривати руки та можуть приймати вихідне положення. Препорасьйон зазвичай складається із чотирьох або вісьмох тактів музичного матеріалу кінця твору, під який буде виконуватися вправа. Також можна виконувати акорди в характері твору. Або навпаки, препорасьйоном може буди досить великий відрізок музики. Тривалість і вигляд препорасьйону зазвичай обговорюється з викладачем. Коли вправа закінчується, студентам потрібно синхронно повернутися до вихідного положення, яке було перед початком вправи. Тому в кінці кожного твору виконується «закінчення» вправи, тобто два чи три акорди, під час яких студенти, наприклад, опускають руку та приводять в позицію ноги.

Також слід зазначити, що музика має вагомий вплив на психічний стан кожної особистості, тому від характеру звуковидобування фортепіанної партії залежить і характер виконання рухів хореографами, тобто якщо мелодія виконується плавно, то і у танцівників будуть плавні рухи. І навпаки, механічна гра «без душі» може спричинити скуте, механічне виконання вправ хореографами[6, с. 207].

Наступними вправами після розігріву та розминки є вправи «plie», «battementstendus», «jetes», «battementsfondues» та ін. В залежності від навчальноїдисципліни «Народно-сценічний танець», чи «Класичний танець» виконується різна музика. На народно-сценічному танці зазвичай для всіх вправ використовується музика в народному характері: найчастіше це фортепіанні обробки українських народних пісень чи романсів. Наприклад, обробки пісень «Кіеве мій», «Черемшина», «Дивлюсь я на небо», «Ти до мене не ходи», «Марш січових стрільців» та багато інших. Для деяких вправ використовується музика з народних танців, наприклад, «Карпет», «Березнянка». Метою дисципліни «Народно-сценічного танцю» є вивчення танців народів світу, а саме: білоруського, татарського, угорського, єврейського, італійського, циганського та ін. Наприклад, польський танець зазвичай супроводжується «Мазуркою», італійський - «Тарантеллою». Навчальна дисципліна «Класичний танець» спрямована на вивчення уривків музики з творів класичних композиторів:Л. Бетховена, В. Моцарта, Ф. Шопена, Й. Штрауса та ін. Також використовується музичний матеріал з опер та балетів.

Під час роботи над добором музичного матеріалу до деяких великих танцювальних або етюдних номерів нерідко трапляються випадки, коли на один танцювальний номер треба підібрати декілька уривків з різних варіантів музичного супроводу. В моєму практичному досвіді були іспанський, циганський та український етюди. Через те, що ці номери тривалі, і характер рухів, і темп виконання змінюються, одну й ту саму тему грати на весь номер недоречно. В цьому випадку разом з викладачем хореографії обговорюється характер танцю, підбираються варіанти музики і компонуються в один твір. Слід зазначити, що під час добору музичного твору до танцю не завжди виходить накласти готовий твір на задану викладачем-хореографом комбінацію, нічого в ньому не змінюючи. Тому інколи в хореографічному класі доводиться працювати, використовуючи імпровізаційний метод чи навіть підбирати мелодію на слух, демонструючи композиторські навички. Вдала імпровізація значно підвищує ефективність заняття, тому що мелодія з різноманітною гармонізацією сприймається студентами з кращим інтересом.

Трапляються випадки коли на великий танцювальний фрагмент припадає одна невеличка мелодія. Наприклад, на номер «Український етюд» дається мелодія «Ой джигуне, джигуне». Якщо грати тільки дану мелодію, дотримуючись суто нотного викладення, характер буде дуже одноманітний. Для того щоб зробити її цікавішою, мелодію потрібно «розбавити» модуляціями в різних тональностях, грати в різних регістрах фортепіано, змінювати характер акомпанементу та звуковидобування. І тоді невеличка мелодія вже буде сприйматися зовсім по-іншому - як яскравий, повноцінний твір, шедевр.

Отже, робота концертмейстера в хореографічному класі потребує від піаніста багатосторонніх знань та навичок. Наполеглива праця, творча підготовка уроків, грамотний підбір музичного супроводу, його відповідність навчальному матеріалу призводять до успішного освоєння навчальних програм учнями та студентами, та розвивають здібність цінувати прекрасне.

Список використаної літератури

1. Бекіна С. І., Ломова Т. П. – Музика і рух. М.: Музика, 2014. – с 180.
2. Бондаренко Л.А. «Методика хореографічноїроботившкoлі» – Видавництво «МузичнаУкраїна», 2018. – С. 192.
3. Волинский А.Л. «Книга ликований. Азбука классического танца» – Издание хореографического техникума, Минск 2011. – С. 329
4. Класичний танець. / Сост. Д. Ярмолвич. – С. –Пб.: Музика, 2017 – 148 с.
5. ФуСяоцін. Педагогічний аспект концертмейстерської підготовки майбутнього вчителя / ФуСяозін // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (збірник наукових праць) - № 10-11. - 2008. - Одеса: ПНПУ ім. К. Д. Ушинського. - С. 234-240.
6. Шендерович Е. М. В концертмейстерському класі: Роздуми педагога. – М.: Музика, 2016. – 207 с.

Вербицька Катерина Хазреталіївна

учениця 10 класу КЗ «Маріупольський НВК «Ліцей-школа №14» Маріупольської міської ради Донецької області»

Науковий керівник: Москвіна Наталія Олексіївна

практичний психолог, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, психолог-методист Комунального закладу «Маріупольський навчально-виховний комплекс «Ліцей-школа №14» Маріупольської міської ради Донецької області»

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДЛІТКОВОЇ ДЕПРЕСІЇ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню особливостей прояву та причин виникнення депресії у підлітковому віці. В умовах стрімкої глобалізації, життя в сучасному світі стає надзвичайно складним, адже змінюється і суспільство з його соціальними ідеалами та мораллю. Адаптуватись до таких швидких змін людині доволі важко, особливо в підлітковому віці, коли відбувається усвідомлення власної індивідуальності та формування особистості. Все це призводить до стану постійного напруження і стресу, що спричиняє виникнення депресії.

Найважливішим результатом нашої роботи є те, що ми з'ясували: депресивні розлади у сучасних підлітків є. Цей факт не можна ігнорувати. Слід об'єднати зусилля і батькам, і вчителям, і, звісно, самим школярам, щоб запобігати розвитку та загостренню такої проблеми як депресія в підлітковому віці.

Ключові слова: депресія, депресивний розлад, підлітковий вік, ангедонія, неефективність.

Abstract. The article is devoted to the study of features of manifestation and causes of depression in adolescence. In the context of rapid globalization, life in the modern world becomes extremely difficult, as society with its social ideals and morals is changing. It is quite difficult to adapt to such rapid changes, especially in adolescence, when there is an awareness of one's personality and personality formation. All this leads to a state of constant tension and stress, which causes depression.

The most important result of our work is that we found out that there are depressive disorders in today's adolescents. This fact cannot be ignored. Efforts should be made on both parents, teachers and, of course, the students to prevent the development and aggravation of such problem as depression in adolescence.

Key words: depression, depressive disorder, adolescence, anhedonia, inefficiency.

В наш час депресії стали ворогом номер один для людей. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я станом на 2018 рік, число людей у всьому світі, які страждають на депресію сягає 350 мільйонів осіб. Кількість депресивних людей в Україні є найбільшою в Європі. ВООЗ зазначає, що більш ніж шість відсотків дорослих українців та близько одинадцяти відсотків підлітків віком до вісімнадцяти років перебувають у стані депресії.

На жаль, більша кількість людей, які перебувають у стані депресії не отримують вчасної допомоги. Крім того розпізнати депресію доволі важко, особливо на початкових стадіях розвитку, тому її прогресуванню ніщо не заважає. Все це може призвести і призводить до найгірших наслідків. Зокрема, депресивні розлади підлітків є провідною причиною інвалідності серед населення віком від 15 до 44 років та головною причиною смертей в цьому віці, поступаючись місцем захворюванням серцево-судинної системи. Саме депресивні розлади є однією із головних причин підліткових суїцидів. Цифри вражають. Тому ми вважаємо обрану нами тему актуальною.

Мета роботи – дослідити особливості прояву депресії у підлітковому віці.

На початку роботи нами була висунута гіпотеза: у сучасних підлітків є депресивні розлади, які обумовлені такими факторами, як проблеми в міжособистісних стосунках, зневіра в себе і свої можливості, втрата мотивації до отримання задоволення від життя.

Вивченням депресії займалися з давніх-давен. Зокрема, відомий давньогрецький лікар та філософ Гіппократ, вперше описав явище депресії, яке в ті часи мало назву «меланхолія». Термін «депресія» ввів німецький психіатр Еміль Крепелін. У 50-70 роки ХХ століття вивченням депресивних станів займалися чимало зарубіжних дослідників, зокрема К. Ейслер (1958 р.), М.Раттер (1976 р.), М. Ковач (1984 р.). У психологічному словнику за редакцією І.В. Дубровіної депресія – це «гнітючий стан, що характеризується апатією, пасивністю, відсутністю інтересу до оточуючого» [14].

Однак, ВООЗ дає більш детальне визначення поняттю депресія. Це – психічний розлад, для якого характерні поганій настрої, втрата інтересу, відчуття провини, низька самооцінка, порушення сну та апетиту, в'ялість та погана концентрація уваги [13]. У жінок депресії виникають в два рази частіше ніж в чоловіків. Чоловіки більш схильні до постійної депресії, а жінки навпаки, до епізодичної. Крім того, у чоловіків шансів постраждати від наслідків депресії, таких як вживання психоактивних речовин або самогубство значно більше ніж у жінок [8]. Термін «депресія» та «депресивний розлад» у сучасній психології використовують як синонімічні поняття.

Депресивні розлади ніколи не проявляються лише одним симптомом. Для того, щоб стверджувати про наявність депресії необхідно простежити цілу сукупність цих симптомів, які проявляються не менш як два тижні. До них відносять: постійне відчуття пригніченості; стурбованості та безнадійності; відчуття провини та власної нікчемності; песимізм; часто безпідставна втома; проблеми з концентрацією уваги, запам'ятовуванням та працездатністю; порушення сну: безсоння, раннє пробудження чи навпаки, сонливість в день; зміна харчової поведінки (переїдання чи

відмова від їжі); небажання виходити із дому; болі у різних частинах тіла; ангедонія – зниження або повна втрата здатності отримувати задоволення; суїцидальні думки [3].

Депресія є результатом складної взаємодії соціальних, психологічних та біологічних факторів. Погані відносини з ровесниками, батьками, невміння знаходити спільну мову з людьми, низька самооцінка призводить до ізоляції такої людини від соціуму. Перенесені ще в дитинстві гостро емоційні, стресові впливи з боку оточуючого середовища, певні фізіологічні зміни, пов'язані з пубертатним періодом, також є причинами появи депресії. Однак, найпоширенішою причиною виникнення депресивних розладів є стрес. Ще в 30-ті роки минулого століття канадський біолог Ганс Сельє встановив, що стрес – це відповідь організму на дію подразників. Також, вчений виокремив два види стресу, а саме: еустрес та дистрес. Еустрес мобілізує організм, підвищує життєвий тонус і надає можливість самореалізації. Проте, якщо такий стрес занадто сильний чи довго триває, а ресурсів для його подолання не достатньо, це спричиняє виникнення дистресу. Дистрес пов'язаний з негативними переживаннями та призводить до певних психологічних змін, зокрема, депресивних розладів [11].

Вчені стверджують, що загрозу представляє не одноразова сильна стресова подія, а постійна, менш інтенсивна дія стресу на організм людини. Коли адаптуватися до постійного впливу стресу неможливо, тоді відбувається активація механізмів захисту та адаптації з подальшим їх виснаженням.

З точки зору психології, причини виникнення депресії можна об'єднати у два напрямки. Перш за все, це зниження самооцінки, а відповідно і самоповаги. Така людина вважає себе недостойною любові та поваги. Через це формується інша модель поведінки, яка проявляється у тому, що людина сприймає себе тільки тоді, коли вона ідеальна, результат її діяльності бездоганний, а інші оцінюють це належним чином. Коли вся діяльність і сили людини, спрямовані тільки на те, щоб підтвердити свою досконалість виникає депресія. Інший напрямок – проблеми у міжособистісних відносинах, особливо з близькими людьми, від яких людина перебуває в залежності.

Вивченню питання розвитку дітей в пубертатний період присвячені роботи чималої кількості вчених, зокрема таких як Мухіна В.С., Волков Б.С., Рожкова М.І., Шульга Т.І., Волкова Н.В. та інші. Вони стверджують, що підлітковий період триває з 10-11 років до 13-16. Відповідно, виділяють старший підлітковий вік (13-16 років) та молодший (10-11 років) [7].

Найбільш значущі метаморфози, пов'язані з пубертатним періодом приходяться саме на старший підлітковий вік. В цей час відбуваються серйозні фізіологічні зміни, що спричинені активним виділенням статевих гормонів та гормонів росту. Через це, у підлітків підвищується увага до власної зовнішності. Вони порівнюють себе зі своїми однолітками, ідеалами краси і знаходять недоліки у власній зовнішності, що негативно впливає на самооцінку. Це спричиняє невпевненість у собі, постійне занепокоєння, дуже емоційну реакцію на оцінку своєї зовнішності, незалежно від того, негативна вона чи позитивна. На цій підставі доволі часто виникають гострі конфлікти, проявляється девіантна поведінка (поведінка, що відхиляється від загальноприйнятих суспільних норм) [1].

Прояв депресії в дорослому та підлітковому віці дещо різниться. Вивченням цього питання вчені зайнялись лише останні двадцять років, адже до цього, явище підліткової депресії не сприймалося всерйоз. Сучасні науково-психологічні дослідження проблематики підліткових депресивних розладів здійснюються в різних напрямках. У працях Ю.Ф. Антропова, В.А. Гур'євої, Г.Ф. Колотіліна, Х. Ремшмідта представлено аналіз особливостей перебігу підліткових депресій. В.Н.Мамцева, В.М. Козідубова, Ю.Ф. Антропов вивчали причини депресивних розладів у підлітків. Наукові підходи до подолання підліткових депресій представлено у працях М. Блумберга, В.Н. Мамцевої, Х.Ремшмідта, Е.Фроммера.

Вчені зазначають, що один з семи підлітків переживає депресію щорічно. В дитини, яка знаходиться у стані стресу від втрати близької людини, вірогідність розвитку депресивних порушень значно підвищується. Велику роль у формуванні депресії відіграє і негативний вплив соціальних мереж, які стали невід'ємною частиною життя майже кожної дитини. Для підлітка, що перебуває у стані депресії, характерні безпідставна плаксивість, пригніченість, відчуття безнадійності та нудьги. Виникають труднощі в міжособистісних відносинах. Не рідко, депресивні розлади в пубертатний період супроводжуються думками про самогубство та самопошкодження, що доволі часто не обмежуються лише думками. Таким чином, підлітки зазвичай намагаються привернути до себе увагу, однак на жаль, велика кількість цих спроб закінчується трагічно. Також, перебуваючи у стані депресії, у дітей виникають скарги на частий головний біль та біль у животі, проблеми зі сном та апетитом. Реакція на відмову, стає вкрай гострою. Для підлітка в такому стані прогулювання уроків та проблеми з навчанням стають нормою. Дуже часто, саме проблемні підлітки страждають на депресію. Однак, вони не завжди показують свій сум, тому здогадатися, що така поведінка є проявом депресії доволі важко [2].

Задля досягнення поставленої мети в експериментальній частині нашої роботи нами був використаний «Опитувальник дитячої депресії» (М.Ковач).

Опитувальник дитячої депресії М. Ковач (1992) дозволяє визначити кількісні показники спектру депресивних симптомів – пониженого настрою, гедоністичної здатності, вегетативних функцій, самооцінки, міжособистісної поведінки. Призначений для дітей віком від 7 до 17 років. Дає змогу надійно розрізнити підлітків з депресією від інших психопатологічних станів та здорових учнів.

Ця методика являє собою самооціночну шкалу із 27 пунктів, які об'єднані у п'ять шкал, а саме:

- Шкала А – негативний настрій (загальне зниження настрою, постійне очікування негараздів, схильність до плаксивості, підвищений рівень тривожності);
- Шкала В – міжособистісні проблеми (агресивна поведінка, високий рівень негативізму, ототожнення себе зі злом, неслухняність);
- Шкала С – неефективність (високий рівень переконання неефективності в школі);
- Шкала D – ангедонія (високий рівень виснаженості, наявність почуття самотності, часткова або повна втрата здатності отримувати задоволення);
- Шкала Е – негативна самооцінка (негативна оцінка власної неефективності, наявність думок про самогубство).

Експериментальна частина дослідження проводилася на базі Маріупольського НВК «Ліцей-школа №14». Контингент випробовуваних склали підлітки 9-10 класів у кількості 79 осіб. Середній вік випробовуваних 14-15 років.

Із загальної кількості опитаних старшокласників (79 осіб) ознак депресивності не виявлено у 23 підлітків (30%). Натомість у 56 учнів (70%) ознаки депресії є (рис. 3.3.1). Тож, умовно, ми об'єднали наших випробовуваних у дві групи: I група – підлітки з ознаками депресії і II група – підлітки, у яких ознак депресії не має. Попередньо отримані результати були проаналізовані відповідно до шкал методики «Опитувальник дитячої депресії» та визначених нами груп учнів. Таким чином, ми отримали наступні результати.

Шкала А – негативний настрій. З 56 респондентів з високим рівнем депресивності, у 41 учня (73%) ступінь негативного настрою значно перевищує норму, у 27% (15 осіб) – це значення у межах норми. Щодо показників негативного настрою у підлітків, в яких депресивних симптомів не виявлено, то у тільки у 7 (30%) – показник виходить за межі норми. Тож ми бачимо, що настрої впливає на депресивний стан. Чим кращий настрій у людини – тим спокійніше і зрівноваженіше вона ставиться до подій свого життя, менше очікує негараздів, менше тривожиться. Ми можемо пропустити, що для покращення емоційного стану підлітків необхідно впливати на їх настрої. Підвищення емоційного фону сприятиме зниженню ознак депресивності.

Шкала В – міжособистісні проблеми. У 90% підлітків (50 респондентів) I групи цей показник не перевищує норму і лише у 10% (6 учнів) в межах норми. 61% підлітків (14 осіб), які увійшли у другу групу, теж мають проблеми у міжособистісній взаємодії – виявляють неслухняність, агресивність, негативізм, вдають, що їм подобається такий зухвалий стиль спілкування. Виходячи з цих результатів, ми вважаємо, що міжособистісні проблеми, дійсно є однією з основних причин розвитку депресивних розладів у підлітків. Той факт, що у значної кількості респондентів цієї групи, показник міжособистісних проблем на межі, а депресії як такої немає, нашою думкою нас на думку про те, що підлітковий максималізм, зухвалість, цинізм – це зовнішній прояв невміння будувати стосунки з однолітками і дорослими, це прагнення знайти своє місце в соціумі.

Шкала С – неефективність. Тільки 13 підлітків (23%) першої групи впевнені, що можуть бути успішними. 77% (43 особи) вважають себе невдачами і не вірять, що можуть досягти успіху у навчанні, побудові кар'єри та й взагалі у житті. Переважна більшість учнів другої групи (без ознак депресії) вірять в себе і прагнуть бути успішними і ефективними – 79% (18 респондентів). Такі дані свідчать про те, що неефективність не може бути основною причиною виникнення депресивних розладів, але певну роль в сприйнятті дитиною себе як часточки Всесвіту, яка постійно рухається вперед, все ж таки відіграє.

Шкала D – ангедонія. Ангедонія – це виражене зниження інтересу до діяльності, яка раніше була приємною, або втрата здатності отримувати від неї задоволення. 90% (50 підлітків) з наявними ознаками депресії (I група) мають високий показник за цією шкалою.

Відчуття самотності, непотрібності, марності життя, високий рівень виснаження, стомлення, втрата мотивації навіть до тих видів діяльності, які раніше приносили задоволення – ось неповний перелік ознак цього показника. Зовсім інша картина в групі підлітків, які ознак депресії не мають. 74% (17 учнів) задоволені своїм життям, вмотивовані, прагнуть активної діяльності і позитивно налаштовані на майбутнє. Високі показники за цією шкалою в групі підлітків, які мають ознаки депресії, ми можемо пояснити тим, що більшість із них не може, а може і не знає як попрощатися з дитинством. Відчуття, що «дитинство вже скінчилось, а я хочу бути дорослим, але ще таким себе не відчуваю», може спричинити певний вакуум, який сприймається як сумування за втраченою частинкою свого «Я». Тому знижується мотивація до навчання, до діяльності, до життя в цілому. Але фахівці кажуть, якщо поряд з людиною у такий складний для неї час є близькі люди, які підтримують дитину, такий період швидко минає.

Шкала E – негативна самооцінка. 75% опитаних нами підлітків I групи (42 особи) мають занижену самооцінку, 25% (14 осіб) – адекватну. Натомість у 22 учнів (95%) другої групи підлітків (які не мають ознак депресії) самооцінка в нормі. Зважаючи на це, ми можемо стверджувати, що занижена самооцінка є одним з основних факторів розвитку депресивних розладів.

Постійний стрес, у якому перебувають сучасні діти та підлітки призводить до виникнення у них депресивних розладів, у чому ми переконалися в результаті нашого дослідження. Нами було виявлено, що більша частина опитаних респондентів, а саме 70%, мають ознаки депресії, що ще раз підтверджує актуальність обраної теми та одне із положень нашої гіпотези – у більшості сучасних підлітків наявні депресивні розлади. Спираючись на результати нашого дослідження, ми можемо сказати, що проблеми в міжособистісних стосунках (з рідними, друзями, близькими людьми), дійсно є однією з основних причин розвитку депресії. Тож це положення нашої гіпотези теж знайшло підтвердження. Частково підтвердилась наша гіпотеза стосовно того, що зневіра в собі і своїх можливостях, втрата мотивації до отримання задоволення від життя – ангедонія, можуть бути основними причинами розвитку депресії у підлітків. Найважливішим результатом нашої роботи є те, що ми з'ясували: депресивні розлади у сучасних підлітків є. Цей факт не можна ігнорувати. Слід об'єднати зусилля і батькам, і вчителям, і, звісно, самим школярам, щоб запобігти виникненню і розвитку депресивних розладів. Дорослим треба вчити дітей культурі міжособистісних взаємин, намагатися побачити нагальні потреби дітей та разом з ними працювати над їх задоволенням. Ми вважаємо, що батькам слід дослухатися до своїх дітей, цікавитись їх інтересами, як можна частіше розмовляти з ними, хвалити навіть за найменші успіхи, вчитися разом долати труднощі і ... просто ЛЮБИТИ.

Список використаної літератури

1. Бігун Н.І. Психологічні умови особистісного розвитку підлітків з депресивними розладами: Монографія / Н.І. Бігун. – Кам'янець-Подільський: ПП Медобори.–2006, 2011. –160 с.
2. Выготский Л.С. Педология подростка / Собр. соч. в 6 т., т. 4-й. –М.,1984.
3. Депресия у дітей та підлітків // Електронний психологічний журнал / URL: <https://psychologyjournal.ru/stories/depressiya/depressiya-u-detey-i-podrostkov/>

4. Депресивні стани в період кризи підліткового віку // Провідний освітній портал Росії / URL: <https://infourok.ru/nauchnoissledovatel'skiy-proektdepressivnie-sostoyaniya-v-period-krizisa-podrostkovogo-vozhnaga-1276801.html>.
5. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / пер. с англ.; общ. ред. и предисл. А. В. Толстых. — М.: Прогресс, б.г. (1996).
6. Кон И.С. Психология старшеклассника / И.С. Кон. —М.: Просвещение, 2004. —267с.
7. Особливості розвитку дітей старшого підліткового віку // URL: <https://nsportal.ru/shkola/dopolnitelnoe-obrazovanie/library/2017/01/15/osobennosti-razvitiya-detey-starshego>.
8. Семиченко В.А. Проблеми мотивації поведінки і діяльності людини / —К., 2004.
9. С. Ю. Головин.Словарь практического психолога / Минск; Харвест, 1998. —800 с.
10. Хелл Д. Ландшафт депрессии. Интегративный подход / М.: Алатай, 1999. с. 280.
11. Селье Г. На уровне целого организма / перевод И. А. Доброхотовой, А. В. Парина. М.: Наука, 1972.
12. Падун М.А., Котельникова А.В. Модификация методики исследования базисных убеждений личности. Психологический журнал. 2008. Т. 29. № 4. С. 98-106.
13. Питання охорони здоров'я: депресія // Сайт Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я / URL: <https://www.who.int/topics/depression/ru/>
14. Психология: Популярный словарь: справочник / сост. А.Д. Андреева, Т.В. Вохмянина и др.; под. ред. И.В. Дубровиной. М.: ИЦ «Академия»; ИЦ «Кафедра», 1998. —96 с.

Грінько Олександр Рустамович

студент 3 курсу Чернівецький торгівельно-економічний інститут Київського національного торгівельно-економічного університету

Науковий керівник: Селєзньова Ольга Миколаївна

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук та права Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ВИБІР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ МОЛОДІ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ

Одним із найважливіших етапів у житті людини є пошук і вибір професії. На сьогодні в Україні ринок праці потребує професійних, готових самостійно приймати рішення, нести відповідальність, постійно реалізовувати себе у вибраній професії спеціалістів, а таких, як показує практика, небагато.

З кожним роком набуває актуальності проблема вибору професії. Дана проблема має вагомe значення не лише для молоді, але й для усієї держави. Більшість молоді зараз знаходиться перед непротим життєвим вибором, адже у соціумі існує велика кількість різноманітних професій, що збереглися з минулого, а також такі, що виникли нещодавно. Однак, професійна орієнтація молоді пов'язана з певними труднощами у виборі. А саме відсутність інформації щодо вимог і потреб ринку праці, неготовність до особистого вибору професії та подальшого саморозвитку, невпевненість у правильності вибору своєї майбутньої професії створюють інформаційно-професійний вакуум для соціально-активної молоді.

Відмітимо, що проблема вибору професії молоді сьогодні в Україні ще не достатньо вивчена. Фундаментальні дослідження, спрямовані на розробку технологій профорієнтаційної роботи у системі професійно-технічної освіти, яка б передбачала підтримку і допомогу, визначення змістовних та процесуальних особливостей відповідної профорієнтаційної роботи у формуванні ринкових професійних цінностей особистості нині ще не достатньо здійснюються. Це ще раз підтверджує актуальність і доцільність вивчення проблеми.

Сьогоднішні зміни в суспільному житті, науково-технологічний прогрес, внесли корективи в поведінку та світогляд. Сучасна молодь значно більше від людей старшого та похилого віку піддається змінам. Це призвело до зростання потреб, змінилися уявлення, умови і стиль життя.

За словами Н.С. Пряжнікова, «адекватність вибору і рівень оволодіння професією впливають на загальну якість життя. Тому одним з центральних і в цьому сенсі доленосних в житті кожної людини, в його професійній кар'єрі, є питання пошуку, вибору певної професії. Підвищенні вимоги сучасного виробництва до рівня професійної підготовки кадрів ще більше, ніж раніше, актуалізують проблеми професійної орієнтації молоді, оскільки професійні наміри значної її частини досить часто не відповідають потребам у кадрах певної професії» [1, с.292].

Проблеми молоді, на нашу думку, можна поділити на два типи: а) завищенні вимоги суспільства; та б) власні сподівання і прагнення, та, як можливий наслідок, труднощі їхньої реалізації. Проте, відомо, що рівень соціального самопочуття молоді знаходиться на низькому рівні. Тому сучасна молодь потребує допомоги у вирішенні питання подальшого вибору професії.

Піддаючи аналізу соціальний стан молоді та проблеми професійного вибору, науковці (як, до речі, і роботодавці) вважають, що період молодості обтяжений такими специфічно віковими моментами, як-то виробничий період, що потребує набуття знань і оволодіння професією, труднощі початкового етапу трудової діяльності (передусім – проблема працевлаштування) [2].

Помилково обрана професія в майбутньому змушує людей поєднувати професії, змінювати вид діяльності або взагалі виїжджати до інших країн на постійне або тимчасове працевлаштування.

В Україні 50 % молодих людей працює в кількох місцях. Зазвичай це сприяє укоріненню ситуації, коли вічна поспішність негативно впливає на психіку (стреси) та якість виконання обов'язків [3].

На даний час, молодь надає перевагу не державному сектору, а все частіше обирає професії комерційного характеру, які приносять швидкий і порівняно високий прибуток. З кожним роком список актуальних професій змінюється – залежно від умов життя, що швидко змінюються.

Таким чином, вибір професії – це тривалий процес, який реалізується у процесі подальшої самореалізації. Сприятливими чинниками можуть слугувати достатня інформованість, самооцінка особистості і стійкі професійні наміри. Іншими словами, людина має бути свідомою щодо своїх інтересів, особистісних характеристик та рівня власних когнітивних здібностей.

Список використаної літератури

1. Пряжников Н. С. Методы активизации профессионального и личностного самоопределения / Н. С. Пряжников. – М. : Модэк, 2002. – 392 с.
2. Українське суспільство 1994 – 2001 рр. – К., 2001. : електронний ресурс. – Режим доступу: www.semynoshenko.net/documents.
3. Результати опитування громадської думки : електронний ресурс. –Режим доступу: www.politik.org.ua.

Грушка Віктор Володимирович

кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри географії Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ

Нині для всіх закладів освіти характерним є компетентісний підхід, який передбачає відповідний зміст та досягнення очікуваних результатів освітньої діяльності.

З точки зору фахівців соціальної роботи, соціалізація, розглядається як взаємозумовлюючий процес збагачення соціального досвіду людини та розвитку системи зв'язків у суспільстві, що забезпечують соціальні зміни, де вона виступає як самодостатній, соціальний, індивідуалізований організм, який самореалізується. Результатом соціалізації є засвоєння цінностей, норм, зразків поведінки суспільства, в якому особистість розвивається.

Концептуальні основи такого підходу використовуються і в професійній підготовці майбутніх фахівців в сфері туризму.

Використання в даному випадку компетентісного підходу, передбачає аналіз особливостей практичної діяльності, специфіки завдань, вибір стратегії їх розв'язання, що створює ефективні умови для формування професійного мислення фахівця. В. Лозовецька зауважує: «...основним у цьому є адекватне сприйняття майбутнім фахівцем вимог та потреб сучасного ринку туристичного продукту, усвідомлене розуміння необхідності професійного удосконалення, формування додаткових знань і умінь відповідно до аналізу уподобань та потреб сучасного споживача» [3, с. 19].

І. Болотнікова вважає, що професійна компетентність та професіоналізм є складниками психічної зрілості особистості [1]. А. Маркова трактує компетентність як сукупність психічних якостей, психічних станів, які дозволяють діяти самостійно і відповідально, уміння і здатність людини виконувати певні професійні функції [6, с. 23].

Різновид всіх компетентностей характеризує рівень професіоналізму працівників у різних сферах:

1) спеціальна – володіння власне професійною діяльністю на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;

2) соціальна – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в цій професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці;

3) особистісна – володіння прийомами особистісного самовиявлення й саморозвитку, засобами протистояння професійній деформації особистості;

4) індивідуальна – володіння прийомами самореалізації і розвитку індивідуальності в межах професії, готовність до професійного росту, здатність до індивідуального самозбереження, стійкість до професійного старіння, уміння раціонально організувати власну працю без перевантаження часу й сил, здійснювати її без напруження, втоми і навіть із активізуючим ефектом;

5) екстремальна – готовність до роботи в ситуації раптового ускладнення, що виявляється в здатності розв'язувати проблеми, пов'язані зі зміною професії, перенавчанням, і, як результат – зменшення ризику безробіття [1].

Фахівець туристичної галузі повинен аналізувати тенденції та закономірності розвитку туризму, економічні, соціальні, політичні, культурологічні чинники для прогнозування розвитку туризму, економічну та соціальну ефективність туристських обмінів, доходів від туризму, мультиплікативного його впливу на розвиток економіки, обсяги реалізації туристичного продукту, ризики підприємницької діяльності в туристичній сфері [2, с. 11–13].

Виходячи з вищезазначених вимог І. Саух зазначає, що професійна компетентність менеджера туризму - це «...найбільш загальна характеристика здатності фахівця ефективно виконувати професійні обов'язки (функції) у своїй професійній сфері діяльності (туристичній індустрії), своєрідний вимірник, індикатор, якісно-кількісна характеристика рівня професіоналізму ...важливий аспект його професійної культури, здатність до здійснення

стратегічних, аналітичних, організаційно-розпорядчих, консультативно-дорадчих, контрольних функцій та ефективної самореалізації в умовах практичної діяльності на підставі спеціальних знань, умінь, цінностей, необхідних для професійної діяльності у сфері туристичної індустрії» [7].

Зростання вимог до інформаційної діяльності в сфері менеджменту, пов'язаних з необхідністю швидкої обробки інформаційних потоків, зумовлює впровадження інформаційних технологій для підвищення результативності, інтенсивності та інструментальності професійної діяльності фахівців, зниження трудомісткості процесів використання ними інформаційного ресурсу. Разом з тим аналіз професійної діяльності менеджерів туризму свідчить про недостатній рівень їх знань, умінь і навичок роботи з спеціалізованими комп'ютерними програмами, умінь виконувати інформаційно-аналітичну управлінську діяльність.

Також важливим етапом в підготовці фахівців туристичної індустрії є формування мовленевих компетентностей. Іноземна мова, як навчальна дисципліна, виконує додаткові функції, які допомагають розвитку креативних, логічних та індивідуальних якостей особистості. Відсутність мовних бар'єрів розширює коло можливостей для працевлаштування, отримання освіти за кордоном, а також дозволяє встановити ділові контакти з іноземними колегами та партнерами на комунікативно-достатньому рівні. Таким чином, першочерговою метою вивчення іноземної мови є формування комунікативної компетентності, успішне становлення якої не можливе без граматичної складової.

Спираючись на сучасні наукові дослідження Т. Любешева зазначає, що для спеціалістів туристичної індустрії можливо виділити такі критерії професійної компетентності:

Мотиваційний критерій містить професійні якості особистості, які спрямовані на задоволення потреб споживачів послуг туристичної індустрії, а також потреб самовдосконалення та самовираження.

Когнитивний критерій полягає у формуванні стійких знань в галузі міжкультурних комунікацій, інформаційних технологій та спеціальних професійних знань, оволодінні теорією, закономірностями, правилами, методами, проблематикою індустрії туризму.

Діяльнісний критерій представляє собою сукупність професійних умінь та навичок створення технологій забезпечення для кожного клієнта максимально сприятливих умов. Поєднує в собі такі показники, як здатність професійно застосовувати інтегровані загальнонаукові та професійні знання на практиці, тобто вміння забезпечувати комплексне обслуговування, яке спрямоване на задоволення потреб клієнтів туристичної індустрії з професійним застосуванням сучасних інформаційно – комунікативних технологій для створення нових видів туристичного продукту та туристичних послуг, зокрема в іншомовному середовищі [5].

Тож, можна стверджувати, що фахівець в галузі туристичної індустрії за своїми фаховими компетенціями здійснює значну кількість соціальних комунікацій. Таким чином Соціалізація під час підготовки фахівців в галузі туризму являє собою процес становлення особистості, поступове засвоєння нею вимог суспільства, придбання соціально значимих характеристик свідомості і поведінки, які регулюють її взаємини із суспільством.

Список використаної літератури

1. Болотнікова І.В. Професіоналізм та професійна компетентність як складові психічної зрілості особистості / І.В. Болотнікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Psihologia/42691.doc.htm
2. Галузевий стандарт вищої освіти України (ГСВОУ) 6.140103-12. – К.: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. – 17 с.
3. Лозовецька В.Т. Теоретико-методологічні засади формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму в умовах ринкового середовища / В.Т. Лозовецька // Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму: навчально-методичний посібник / [В.Т. Лозовецька, Л. Б. Лук'янова, Л. В. Козак та ін.]. За заг.ред. Лозовецької В. Т. – К, 2010. – С. 10–86.
4. Любешева Т. М. Формирование профессиональной компетентности у будущих менеджеров индустрии туризма на основе интегративного подхода: автореф. дис ... канд. пед. наук / Т. М. Любешева. – Чебоксары, 2013. – 24 с.
5. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – М.: ЭКСМО-Пресс, 1996. – 308 с.
6. Саух І.В. Моделі професійної компетентності менеджера туристичної індустрії як основа конкурентоспроможності галузі / І. В. Саух // Економіка. Управління. Інновації. – 2010 р. – № 2(4) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firearticles.com/menedjment-ukr/292-modeli-kompetentnosti-menedzhera-turystychnoi-industrii.html>
7. Складові галузевих стандартів вищої освіти вищої освіти з напрямом 0504 «Туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0863-04/page#Find>

Кандюк-Лебідь Світлана Володимирівна
директор Миколаївського коледжу
Університету «Україна»

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ВІЗУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Сьогодні наша система освіти переживає дуже важливий і відповідальний період свого розвитку, який характеризується кардинальним переглядом професійних стереотипів, що склалися в свідомості педагогів. У зв'язку з цим загострюється проблема змін, перш за все в педагогічній освіті. Як зазначається в Концепції розвитку педагогічної освіти, «в змісті формальної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової

передвищої та вищої освіти все більша увага приділяється формуванню й розвитку загальних (універсальних, ключових тощо) компетентностей і наголошується на необхідності вміти безперервно вчитися впродовж життя» [2].

Труднощі вирішення проблеми підвищення якості освіти багато в чому визначаються неоднозначним і багатоплановим контекстом сучасної освіти (стан суспільства, нова роль освіти, особливості сучасної дитини, вимоги до вчителя і його діяльності тощо). «Проблемою, яка потребує розв'язання, є дисбаланс між суспільним запитом на висококваліфікованих педагогічних працівників, перспективами розвитку суспільства, глобальними технологічними змінами та існуючою системою педагогічної освіти, а також рівнем готовності/ спроможності сучасних педагогічних працівників до сприйняття та реалізації освітніх реформ в Україні» [2]. Цей контекст, на наш погляд, складають: стан суспільства, нова роль освіти, особливості сучасної дитини, вимоги до вчителя і його діяльності.

Сучасна епоха характеризується як інформаційне суспільство (Е. Тоффлер), суспільство послуг (Д. Белл), суспільство знання (knowledge-based society або knowledge society), що навчає (learning society) (П. Дракер). Основним середовищем взаємодії та існування людини в інформаційному суспільстві стає медійний і віртуальний простір, центральною ланкою яких є візуальний образ. Якщо традиційно візуальний образ розглядався як основа художнього сприйняття світу (образотворче, театральне мистецтво та ін.), то зараз він стає засобом візуалізації світу в усіх сферах життя, в тому числі, й в освіті. Це, в свою чергу, загострює протиріччя між переважанням візуальних комунікацій в середовищі життєдіяльності сучасної молоді й традиційними технологіями в системі їх навчання і виховання.

Для того, щоб освіта стала якісним чинником розвитку суспільства, гарантом його стійкості, вона повинна забезпечити досягнення нового рівня освіченості, який передбачає вільне володіння способами пошуку, обробки, сприйняття і створення інформації, новомедійними візуальними комунікаціями та формування візуальної грамотності.

Основні зміни в підходах до навчання полягають у збільшенні швидкості навчання; системному використанні візуалізації; зростанні мультитизадачності й високої мотивації навчання; більш широкому застосуванні системи заохочень і позитивних підкріплень; спонуканні до самостійності думки, вирішенні навчальних і життєвих завдань, потязі до нового, до змін.

Візуальний образ і візуальні комунікації є потужним фактором, без урахування якого неможливо вибудувати стратегічні напрямки розвитку освіти, в тому числі педагогічного.

Реалії сучасної освітньої ситуації поки що далекі від нормативних вимог, що обумовлено перш за все вузьким розумінням візуальної комунікації, несформованістю спеціальних умінь зі створення мультимедійного візуального контенту, великими часовими витратами на його створення, неготовністю до інтеграції широкого арсеналу прийомів різних дисциплін: образотворчого мистецтва (графіки, малюнки, ілюстрації); фотографії (в тому числі мистецтва колажу); веб-дизайну; сучасних технологій (у тому числі цифровій фотографії, голографії, відеоарту); сучасних комп'ютерних технологій (спеціальні програми) і ін.

Литвиненко О.О. зазначає, що «мультимедіа з позицій соціокомунікативного підходу можна визначити як засіб інтерактивної соціальної комунікації, що дозволяє задіяти декілька каналів сприйняття інформації реципієнта та сприяє ефективному її засвоєнню, розвитку нелінійного й творчого мислення» [3, с. 188].

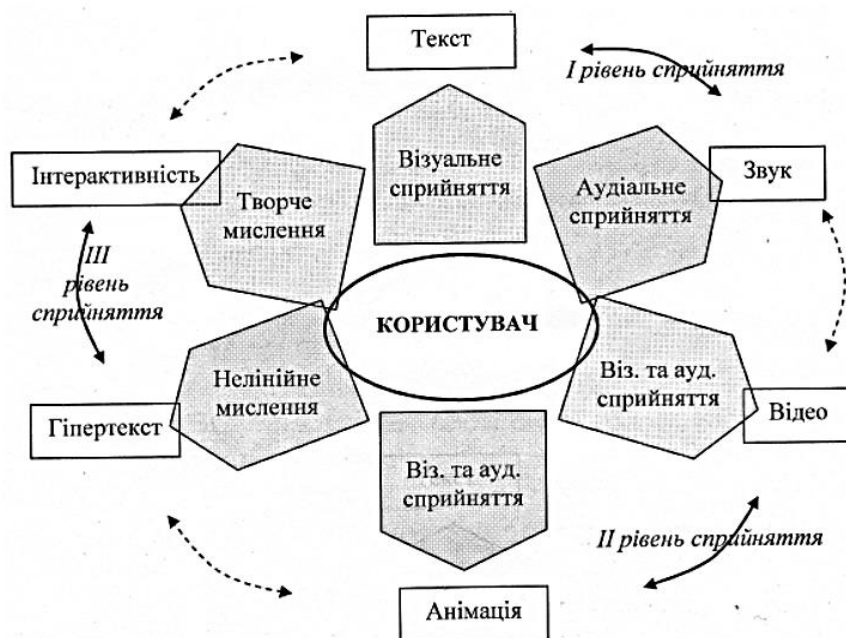

Рис. 1. Змістове наповнення поняття мультимедіа як засобу соціальної комунікації [3, с. 188]

Області застосування мультимедіа дуже різноманітні: навчання з використанням комп'ютерних технологій; відео-енциклопедії, інтерактивні путівники, тренажери, ситуаційно-ролеві ігри тощо; інформаційна і рекламна служба; популяризаторська і розважальна сфери; Інтернет-віщання; розваги, ігри, системи віртуальної реальності; презентаційне ЗМІ; творчість (незамінний авторський інструмент у кіно і відео-мистецтві; створення творів з наперед підготовлених (намальованих, знятих, записаних тощо) фрагментів); військові технології; промисловість і техніка (сенсорні екрани); торгівля; у науково-дослідній області (електронні архіви і бібліотеки) для документування,

створення «копій», пошуку і зберігання, забезпечення доступу, організації роботи не з самими документами, а з їх електронними копіями тощо; медицина (бази знань, методики операцій, каталоги ліків тощо); штучний інтелект (упровадження елементів штучного інтелекту в системи мультимедіа); системи розпізнавання мови ще більш розширюють діапазон взаємодії з комп'ютером [1, с. 94-95].

В українській практиці використання мультимедійних технологій стикається з певними складнощами, викликаними різними причинами. Одна з найпоширеніших причин пов'язана з проблемою технічної оснащеності ЗВО дорогими мультимедійними системами, необхідними для повноцінного навчання студентів. Інша проблема пов'язана з недостатньо вивченістю даної наочної області внаслідок її новизни, а також стрімкого розвитку мультимедіа-технологій. При цьому важливо враховувати доведену численними дослідженнями тезу про перенесення студентами досвіду власної участі в різних видах діяльності в майбутню професійну діяльність. Сьогодні у вищій школі найширшого розповсюдження отримали лекції-презентації, які, на жаль, зводяться до подання тексту, в кращому випадку схем і таблиць, на проекційному екрані. Лише в поодиноких випадках зміст матеріалу розгортається як повноцінна візуальна комунікація. На семінарських і практичних заняттях також найчастіше відтворюється інформація репродуктивного плану. Епізодично використовуються такі форми проведення семінарів, як дискусії, дебати, опонування доповідей, рецензування рефератів, виступи з доповідями, що супроводжуються презентаціями, які переважно мають текстовий характер.

Проте сучасні студенти вмiють створювати сучасний візуальний ряд. Але ці вмiння отримані найчастіше в ході позанавчальної діяльності, хобі, захоплень, тому студенти, володіючи візуальною мовою, не завжди можуть оцінити і спрогнозувати результат візуального сприйняття цієї мови дітьми, а саме в цьому полягає педагогічний потенціал візуальної комунікації.

Виділені проблеми підготовки студентів до створення та використання новомедійних візуальних комунікацій вимагають проектування навчальних планів, програм, навчально-методичних посібників з урахуванням нового контексту освіти, зміни технологій професійного навчання і виховання.

Однак виклики часу припускають зміни не стільки змісту та інструментарію педагогічної діяльності, скільки мислення педагога. Сутність і мета нової освіти – це розвиток загальних особистісних здібностей людини, набуття нею універсальних способів діяльності та мислення. Бачення компетентності фахівця для XXI ст. має ґрунтуватися на розвитку інтеграційних і аналітичних здібностей людини, до числа яких належить професійно-педагогічне мислення. Природно, що освіта, яка є ведучим фактором у розвитку та підсиленні інтелектуального потенціалу будь-якої країни, виявилася у епіцентрі процесів інформатизації. А методи навчання та створення професійних засобів мультимедіа для подальшого використання їх у розвитку та процесі популяризації новітньої освіти може сприяти формуванню професійної направленості сучасної молоді, вихованню її свідомості, смаку, потреби в спілкуванні.

Новомедійні візуальні комунікації вивчаються сьогодні в різних аспектах: соціокультурному, рекламному, економічному, PR та ін. Однак вони мають потужний педагогічний потенціал, який вимагає свого аналізу і осмислення. В умовах надлишку візуальних образів у сучасних студентів, котрі взаємодіють із ними в постійному режимі через засоби мас-медіа, викладачу необхідно формувати візуальну грамотність, забезпечити адекватне сприйняття візуальної інформації, критичне до неї ставлення, вмiти створювати самому і вчити створювати візуальні контенти, володіти візуальною мовою. Вирішення цих завдань неможливе без розвиненого творчого педагогічного мислення сучасного педагога.

Список використаної літератури

1. Грищенко В.І. Мультимедіа в освіті та культурі. Культурно-мистецьке середовище: творчість та технології: збірник матеріалів Сьомої Міжнародної науково-творчої конференції, м. Київ, 9 квітня 2014 р. Київ: НАКККиМ, 2014. С. 93-96.
2. Концепція розвитку педагогічної освіти. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/17105>
3. Литвиненко О.О. Концептуалізація поняття «мультимедіа» на основі соціокомунікативного підходу. Вісник Харківської державної академії культури: збірник наукових праць. Вип. 31 / Харк. держ. акад. культури; відп. ред. В.М. Шейко. Харків: ХДАК, 2010. С. 181-190.

Кифенко Анна Миколаївна

к.пед.н., викладач Університетського коледжу,
Київського університету імені Бориса
Грінченка

ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-СЛУХОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В НАВЧАЛЬНОМУ ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Методична система формування музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва охоплює низку практичних форм, методів та засобів музичного виховання. Формування музично-слухової є планомірний та педагогічно обґрунтований процес. Дослідження науково-педагогічних засад розвитку активного музичного слуху студентів дало змогу розробити методику цілеспрямованого й поетапного формування музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва в навчальному хоровому колективі.

Навчальний хоровий колектив – це повноцінна ланка комунікаційного процесу, що передає інформацію та гіпотетично змінює її. Проблеми професійної діяльності диригентів хорових колективів завжди були в полі зору відомих музикантів-педагогів, диригентів, мистецтвознавців вітчизняних (Н. Бабіченко, А. Козир, З. Корінець,

І. Маркевич, К. Ольхов, О. Поляков Т. Смирнова та ін.) та зарубіжних (Л. Бочкарьов, Г. Єржемський, Дж. Кахідзе, Р. Кофман, В. Петрушин, В. Ражніков, П. Сікур та ін.).

Метою даної публікації є висвітлення комплексу основних методів формування музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва навчального хорового колективу.

При розробці методики ми виходили з розуміння музично-слухової активності як *інтегрованого психофізіологічного акту, який характеризується взаємозв'язком фізіологічних, емоційних, вольових, інтелектуальних і мотиваційних компонентів діяльності особистості.*

Особливістю розробленої методики є формування хорових навичок вокально-хорової діяльності, з опорою на взаємозв'язок слухового контролю, внутрішньо-слухового уявлення та вокального відтворення.

З огляду на це основними завданнями, що вирішуються в навчальному процесі є: формування алгоритму акустично-фізіологічних дій вокально-хорової діяльності, що забезпечує активність музичного слуху; активізація музично-слухового контролю як засобу повноцінного творчо-виконавського втілення; розвиток здатності до самостійної мотиваційно-ціннісної вокально-хорової діяльності.

Ефективність формування музично-слухової активності залежить від методів, за допомогою яких керівник хору формує та розвиває вокально-хорові навички співаків, здійснює процес передачі вокально-педагогічного досвіду [6, с. 250].

«Метод (з грец. шлях дослідження чи пізнання) – спосіб організації практичного й теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями об'єкта, що розглядається» [1, с. 57]. Методом формування музично-слухової активності можна вважати спосіб організації взаємопов'язаної діяльності керівника хору та співаків навчального хорового колективу, спрямованої на практичне засвоєння й теоретичне осягнення засад вокально-хорового виховання, тобто – спосіб, за допомогою якого керівник передає, а хористи засвоюють теоретичні знання, вокально-практичні уміння й навички.

На сьогодні в вокальній педагогіці існує низка методів розвитку вокально-інтонаційної культури. Р. Юссон, основні методи виховання співацького голосу, класифікує так:

- метод прямого впливу на м'язовий апарат;
- методи впливу на тембр голосу шляхом забарвлення голосних;
- методи фіксації внутрішніх відчуттів;
- методи вольових наказів та емоційних станів;
- метод слухових впливів [6, с. 260].

А. Менабені класифікувала методи розвитку співацького голосу на пояснювально-ілюстративний та репродуктивний. В. Ємельянов, поряд з класичними методами (концентричним, інструментальним та фонетичним) виділяє фонопедичний метод. Д. Огороднов – алгоритмічний метод розвитку голосу.

Головним завданням керівника хорового колективу є правильність та доцільність добору методів навчання. За В. Галузник, добираючи методи навчання, слід враховувати: «загальну мету виховання та принципи дидактики; особливості методики викладання конкретної дисципліни; рівень підготовленості; матеріальну забезпеченість навчального закладу та ін..» [4, с. 112].

Методика формування музично-слухової активності базується на застосуванні наукових методів, а саме:

- *метод емоційної драматургії*, застосовується з метою формування в студентів їхньої сценічно-образної культури, розвитку інтерпретаційних умінь, вокальної техніки, акторської майстерності;
- *метод моделювання педагогічних ситуацій* – спрямований на активізацію студентів до самоаналізу, самооцінки та саморозвитку, готує майбутніх педагогів до співпраці з учнями на основі діалогічної взаємодії;
- *метод формування частотного словника*. Даний метод передбачає освоєння мелодичних і гармонічних поєднань, найбільш уживаних в ладовій структурі;
- *функціонально-діловий метод*. У функціонально-діловому методі переважає емоційно-методичний стиль із використанням різних вокальних методів (концентричного, фонетичного, пояснювально-ілюстративного в поєднанні з репродуктивним);
- *метод нейролінгвістичного програмування* – це використання слів, трансформованих у певну метафоричну форму. Сутність даного методу полягає в тому, щоб за допомогою системи символів розбудити неусвідомлені асоціації, що примушують особистість змінити програму поведінки.

Одним із вагомих методів формування музично-слухової активності вступає *метод педагогічного впливу*. Важливу роль у розвитку позитивної мотивації в студентів до хоровому співу грає сам педагог, його інтелектуальний, професійний розвиток, його моральні якості, його манера говорити, спілкуватися зі студентами. Високий авторитет керівника, досягається знаннями, хорошою роботою й активною участю в житті колективу.

Отже, організаційні методи формування музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва в навчальному хоровому колективі – це всі способи педагогічного та науково-обґрунтованого впливу, які базуються на організації професійної діяльності керівника хору та учасників навчального хорового колективу, спрямовані на практичне засвоєння й теоретичне осягнення засад вокально-хорового виховання.

Список використаної літератури

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. - Київ : Либідь, 1997. - 374 с.
2. Емельянов, В. В. Развитие голоса. Координация и тренинг [Текст] / В. В. Емельянов. Серия Мир медицины. - СПб.: Лань, 2000. - 192 с.
3. Кузнецов Ю.М. Квазігармонійність співочого голосу.// Збірник наукових праць першого міжнародного міждисциплінарного конгресу «Голос». М., 2007 - С. 7-12.
4. Педагогіка : Навч. посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М. Фіцула. - Тернопіль : «Навчальна книга-Богдан», 1997. - 192 с. -ст45

5. Педагогіка: Навч. посібник /В.М.Галузьяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. – 3-є вид., випр. і доп. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2006. – 400с.

6. Юссон Р. Певческий голос: исследование основных физиологических и акустических явлений певческого голоса / Р. Юссон ; пер. с фр. Н. А. Вербовой. - М. : Музыка, 2004. - 262 с.

Красвський Максим Миколайович

студент 1 курсу магістратури Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

Науковий керівник: Селезньова Ольга Миколаївна

доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук та права Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ УМОВАХ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

При характеристиці сучасної соціально-економічної ситуації України неможливо обійти увагою проблему трудової міграції населення, а особливо молоді віком від 18-25 років. Певним чином ця тенденція породжена таким фактором, як лояльність вітчизняної законодавчої бази, що почала формуватися після оголошення незалежності в Україні і значною мірою полегшила виїзд громадян України закордон. Ключовим моментом у даному ракурсі став ухвалений Верховною Радою України 21 січня 1994 року закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» [1], що надав гарантії правам громадян на вільний виїзд за кордон та повернення в Україну.

Згідно проекту Закону України «Про основні засади державної міграційної політики» [2] трудова міграція – це переміщення особи, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою виконання робіт, надання послуг на платній основі чи провадження будь-якого виду підприємницької діяльності, не забороненого законодавством держави працевлаштування, за умови, що особа має на це відповідний дозвіл державного органу.

Відповідно якщо на початку 1990-х років виїзд з метою працевлаштування закордон були поодиноким явищем, то сьогодні трудова міграція набуває масового характеру.

Так, за даними Міністерства соціальної політики обсяги офіційно зареєстрованих трудових мігрантів зростають: у 1996 вони становили 12 тис. осіб, 2002 року уже становлять 41 тис. осіб, у 2011 році 1 млн осіб, а станом на 2019 рік на постійній основі за кордоном працює 3,2 млн громадян України, а в окремі періоди – від 7 до 9 млн осіб [3].

При цьому відбувається помолодшання української еміграції, яке, на мою думку, пов'язане із такими причинами:

- 1) контракти українських вищих навчальних закладів з іноземними підприємствами, що допомагають студентам працевлаштуватись на сезонні роботи закордоном;
- 2) через так зване «об'єднання сімей», коли до батьків, які тривалий час працюють закордоном приєднуються діти;
- 3) збільшення кількості громадян, які виїжджають закордон з освітньою метою.

Також важливим чинником для трудової міграції являється ємкий ринок праці країн Європейського Союзу і зростання попиту на працю для іноземців. Відмітимо, що росту кількості трудових мігрантів посприяли і події 11 червня 2017 року, коли набула чинності угода про безвізовий режим України з Європейським Союзом, що дозволила українцям без попереднього звернення до посольства з метою отримання дозволу перетинання міждержавного кордону з країнами Європейського Союзу (крім Ірландії) перебувати у країнах Європейського Союзу з туристичною, діловою чи сімейною метою на термін до 90 днів у 180-денний період [4].

Разом з тим, наприклад, законодавство Республіки Польщі передбачає, що громадяни, які перетнули кордон у рамках безвізу мають право працевлаштуватися. Це дозволяє українцям, приїхавши у Польщу, самим знайти вакансію і отримати необхідні документи для працевлаштування. Для інших країн Європейського Союзу для працевлаштування за кордоном потрібно дотримуватись певних вимог.

Ще одним фактором, що мотивує молодь працювати за кордоном є велика різниця заробітної плати в Україні у порівнянні з країнами реципієнтами. Приміром, у Польщі мінімальна заробітна плата становить нетто 1920 злотий (11577 грн) [5], у Німеччині нетто 1473 євро (42569 грн) [6], натомість в Україні мінімальна заробітна плата (без урахування обов'язкових платежів) 4723 грн, а середня становить (без урахування обов'язкових платежів) 10727 грн, що робить роботу закордоном привабливою навіть при отриманні мінімальної зарплатні. При цьому цінова різниця на продовольчі товари не є суттєвою при їх кращій якості, а житлом зазвичай забезпечує роботодавець за мінімальну орендну плату.

В Україні ж для молодого спеціаліста отримати гідну роботу зі схожою зарплатнею достатньо важко в умовах конкурентного середовища на ринку праці через незначний досвід. Це змушує молодь шукати інші шляхи для забезпечення власних потреб.

Загострення політичних протиріч та соціально-економічна криза також посприяла збільшенню кількості мігрантів, особливо, коли купівельна спроможність гривні сильно зменшилась у порівнянні з іноземною валютою, при зростанні цін на товари та на землю.

До негативних наслідків трудової міграції молоді відносимо:

- 1) зменшення кількості реального населення працездатного віку в Україні;

- 2) інтелектуальна міграція;
- 3) більшість мігрантів працюють на роботах, що мало сприяють підвищенню їх кваліфікації, набуттю навичок, необхідних для можливої майбутньої діяльності в Україні;
- 4) трудові мігранти не наповнюють пенсійний та соціальний фонд держави через відсутність відрахувань;
- 5) реадптація мігрантів до місцевих умов життя та праці;
- 6) збільшення кількості громадян, зокрема молоді, що відправляються на постійне місце проживання за кордоном.

До позитивних наслідків слід віднести значний внесок в економіку України, адже за 2019 рік офіційні трудові мігранти переказали 12 млрд доларів США в Україну [7]. Більше того, вони сприяють інтеграції у світовий ринок праці. Відбувається перейняття західної культури й способу життя, що дозволяє розвиватися місцевій культурі та змінює систему цінностей людини.

Наостанок вкажемо, що трудова міграція є звичайним явищем в історії людства та в умовах глобалізації. Проте самоплив даної тенденції буде згубною позицією для нашої держави. Вирішити дану проблему можливо шляхом удосконалення та розвитку вітчизняного законодавства, рівня технологій на виробництві, підвищення рівня заробітної плати молоді та інформатизації соціальної сфери.

Список використаної літератури

1. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21 січня 1994 р. № 3857-ХІІ : електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12>.
2. Про основні засади державної міграційної політики України : проект Закон України : електронний ресурс. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF56900A.html.
3. Звіт про відстеження результативності регуляторного акта : електронний ресурс. – Режим доступу : <http://msp.gov.ua>.
4. ЄС підписав угоду про безвізовий режим для України : електронний ресурс. – Режим доступу : <http://Rbc.ua>.
5. Płaca minimalna 2020 netto w Polsce. Minimalna stawka na godzinę 2020. Ile netto, ile brutto? Najniższa krajowa pensja : електронний ресурс. – Режим доступу : <http://expressilustrowany.pl>.
6. Was ändert sich 2020 beim Mindestlohn? : електронний ресурс. – Режим доступу : <http://dgb.de>.
7. Обсяг переказів в межах України у 2019 році зріс майже на 40 % : електронний ресурс. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.

Крепель Наталія Анатоліївна

студентка 1 курсу, ОС – магістр, спеціальність «Соціальна робота» Житомирського економіко-гуманітарного інституту ВНЗ Університету «Україна»

Тимошенко Інесса Станіславівна

директор Васильківського коледжу ВНЗ Університету «Україна»

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

Згідно з психологічним словником професійне самовизначення – це визначення людиною себе щодо вироблених в суспільстві (і прийнятих даною людиною) критеріїв професіоналізму, це процес формування особистістю свого відношення до професійно-трудового середовища і способів її реалізації.

Вибір професії, здійснюваний людиною в результаті аналізу внутрішніх ресурсів і шляхом співвіднесення їх з вимогами професії, є основою самоствердження людини в суспільстві та одним із головних рішень у житті. Вибір професії в психологічному плані являє собою двохаспектне явище:

- 1) суб'єкт вибору, тобто той, хто вибирає;
- 2) об'єкт вибору – те, що вибирають.

Суб'єкт і об'єкт вибору визначають неоднозначність вибору професії. Це пояснюється тією безліччю характеристик, якими вони володіють. [4, с. 89]

Вибір професії – це не одномоментний акт. Він складається з ряду етапів, що зливаються в один процес. Причому, тривалість етапів залежить від:

- зовнішніх умов;
- індивідуальних особливостей суб'єкта вибору професії.

Професійне самовизначення – процес, який охоплює весь період професійної діяльності особистості: від виникнення професійних намірів до виходу із трудової діяльності. Таким чином, професійне самовизначення пронизує весь життєвий шлях людини. [3, с. 167]

Воно проходить ряд етапів:

I. Первинний вибір професії (характерний для учнів молодшого шкільного віку): малодиференційовані уявлення про світ професій, ситуативне уявлення про внутрішні ресурси, необхідні для даного роду професій, нестійкість професійних намірів;

II. Етап професійного самовизначення (старший шкільний вік): виникнення й формування професійних намірів і первісне орієнтування в різних сферах праці;

III. Професійне навчання: здійснюється після одержання шкільного уявлення для освоєння обраної професії;

IV. Професійна адаптація: формування індивідуального стилю діяльності, перевага системи виробничих і соціальних відносин;

V. Самореалізація в праці: виконання або невиконання очікувань, пов'язаних із професією. [1, с. 56]

Структурні елементи особистості, як найближчі психологічні передумови професійного самовизначення, різні за характером їх функцій, всю сукупність найважливіших особистісних передумов самовизначення можна звести до двох основних груп:

1. Особливості особистості, що забезпечують можливість ліпшого вирішення проблеми вибору професії, але прямо не беруть участь активізації цього процесу. У цю групу ставляться вольові риси характеру, а кож така риса як працьовитість. Сюди ж слід віднести й наявність удового й життєвого досвіду, рівень загальної життєвої зрілості людини.

2. Цю групу психологічних передумов самовизначення утворюють ші компоненти спрямованості особистості. Такі, що динамізують процес юфесійного самовизначення реагування та обумовлюють вибірковість, оди відноситься потреба у професійному самовизначенні, професійні й вчальні інтереси, а також схильності, переконання, установки, цінності, зали, та уявлення про життєві цінності. Компоненти цієї групи завдяки своєму зв'язку з пізнавальними потребами мають функцію обумовлення сфери діяльності, привабливої для людини. [2, с. 57]

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки. Професійне самовизначення – це визначення людиною себе щодо вироблених в суспільстві (і прийнятих даною людиною) критеріїв професіоналізму. Одна людина вважає критерієм професіоналізму просто приналежність до професії або здобуття спеціальної освіти, відповідно і себе оцінює з цих позицій, інша людина вважає, що критерієм професіоналізму є індивідуальний творчий внесок в свою професію, збагачення своєї особистості засобами даної професії, відповідно вона інакше, з цієї вищої планки, себе визначає та реалізує. Професійне самовизначення – це процес формування особистістю свого ставлення до професійно-трудового середовища і способів її реалізації. Ядром професійного самовизначення є свідомий вибір професії з урахуванням особливостей та можливостей, вимог професійної діяльності та соціально-економічних умов. Це тривалий процес узгодження внутрішньоособистісних і соціально-професійних потреб, який відбувається впродовж всього життєвого і трудового шляху. Актуалізація професійного самовизначення особистості зніціюється різного роду подіями, такими як закінчення загальноосвітньої школи, професійного учбового закладу, підвищення кваліфікації зміна місця проживання, атестація, звільнення з роботи і т. ін. Професійне самовизначення є важливою характеристикою соціально-психологічної зрілості особистості, її потреби в самореалізації та самоактуалізації. У процесі професійного самовизначення особистості відіграють важливу роль як зовнішні фактори (соціально-економічні умови, географічне розташування місць навчання та праці і т.п.), так і індивідуально-психологічні (риса характеру, готовність до праці, рівень життєвої зрілості людини, потреби, інтереси, схильності і т. п.).

Список використаної літератури

1. Гамезо М.В., Петрова Е.А., Орлова Л.М. Возрастная и педагогическая психология: Учеб. пособие для студентов всех специальностей педагогических вузов. — М.: Педагогическое общество России, 2003. — 512 с.
2. Как выбирать профессию : книга для учащихся старших классов средней школы / Е.А. Климов. — 2-е издание, дополненное и доработанное. — Москва : Просвещение, 1990. — 159 с. — (О профессиях, производстве и людях труда).
3. Професійне самовизначення старшокласників в умовах освітнього округу: посіб. /Л.А. Гуцан, О.Л. Морін, З.В. Охріменко, О.М. Пархоменко, Л.І. Гриценко, І.І. Ткачук. Харків: «Друкарня Мадрид», 2016. — 220 с.
4. Теория социальной работы: Учебник для магистров /Е. И. Холостова [и др.]; Под общ. ред. Е.И. Холостовой, Е.Г. Студёновой. — М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К°», 2018. — 474 с.

Лісайчук Ольга Сергіївна

студентка Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса
Грінченка

**Науковий керівник: Кифенко Анна
Миколаївна**

кан. пед. наук

СПІВ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ В МУЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Спів є важливою складовою української національної культури. Тисячолітні традиції колективного співу сформували цілий комплекс жанрових різновидів та їхньої виконавської інтерпретації. Основним підґрунтям у вихованні і розвитку природного співочого інстинкту дітей є вітчизняна вокальна музично-педагогічна спадщина, бо спів є невід'ємною частиною української музичної освіти і культури.

Проблема розвитку вокальних здібностей молодших школярів є полем зору вітчизняних педагогів-музикантів Д. Борзнянського, В. Верховинця, Ф. Колесси, М. Леонтовича, М. Лисенка, С. Людкевича, К. Стеценка, Б. Яворського та ін. У сучасній науково-методичній літературі дану тему висвітлюють науковці: Л. Венгрус, К. Малініна, Л. Сверлюк, К. Кушнір, А. Кифенко, О. Рахманова та ін.

Метою даної публікації є окреслення основних методів формування вокальних навичок дітей.

Основним підґрунтям гармонійного розвитку дитини є вітчизняна вокальна музично-педагогічна спадщина пісні, тому що спів є невід'ємною частиною музичної освіти і культури нашого народу. Історія української вокальної

педагогіки з питань навчання дітей співу впродовж кількох сторіч з довершеною ясністю підтверджує факт існування проблеми розвитку дитячого голосу.

Спів – основний вид музичного мистецтва, якому навчають впродовж всього дитинства, а саме в дитячому садку, школі, а згодом й у різних самодіяльних та професійних закладах. Спів має дуже широкий спектр впливу на розвиток дитини, не тільки на музичний, але й на інтелектуальний та особистісний. Для дитини голос – це найперший і найдоступніший інструмент [1, с.210]. Спів формує та розвиває слух, мовлення, мислення, емоційно-моральну сферу, творчість та креативність. Заняття музикою формують культуру дитини, закладають фундамент для розвитку музичного слуху та співацького голосу.

Ефективність навчання дітей співу залежить від методів, за допомогою яких вчитель формує та розвиває співацький голос дитини, здійснює процес передачі вокально-педагогічного досвіду.

Спираючись на дослідження Л. Дмитрієва, В. Морозова, Р. Юссона, Ю. Юцевича, можна виділити п'ять основних груп методів:

- 1) методи прямого впливу на м'язові установки;
- 2) методи впливу на тембр голосу шляхом зміни забарвлення голосних;
- 3) методи фіксації внутрішніх відчуттів;
- 4) методи волевих наказів та емоційних станів;
- 5) методи слухових впливів, що перегукуються з класифікацією методів вокальної педагогіки, яку запропонував Р. Юссон [4, с.260].

Поряд з класичними методами навчання дітей співу у вокальній педагогіці збереглися методичні вказівки залишені М. Леонтовичем [3, с.471], хоч вони і втратили свою новизну, але й зберегли свою актуальність. Він в своїй методиці акцентував увагу на національній традиції.

Досліджуючи особливості музичного розвитку молодших школярів О. Ростовський зазначає що в галузі відчуттів і сприйняття їх розвиток іде від найпростішого розрізнення найвиразніших, найяскравіших барв, форм, звуків до активнішого усвідомлення красивих, гармонійних сполучень, до диференціювання звуковисотних та ритмічних співвідношень у музиці, нюансів кольорової гами, різноманітності форм, поетичного співзвуччя [1, с. 211]. Музичний розвиток дітей буде успішним тільки за умови врахування суперечки між особистістю дитини з характерними їй музичними здібностями та участю в колективній музичній діяльності. Розв'язання проблеми розвитку музикальності школярів, які мають різні задатки і різну підготовку, в умовах колективних занять є одним з основних завдань учителя музики [2, с.15].

Фундаментом розвитку вокальних навичок дітей є пісенний репертуар. Навчальна програма уроків музичного мистецтва дітей молодшого шкільного віку базується на творах композиторів-класиків: М. Лисенка, М. Леонтовича, К. Стеценка, Я. Степового та ін. Зарубіжні композитори представлені в вокальними творами П. Чайковського, І. Баха, І. Гайдна, В. Моцарта, Л. Бетховена, Е. Гріга та ін.

Отже, підсумовуючи вищесказане ми дійшли висновку, що спів є одним із невід'ємних чинників гармонійного розвитку дитини. Успішність освітнього простору залежить від ступеня реалізації програм, які покращують види дитячої діяльності, педагогічні впливи, які гармонізують розвиток дітей. Тому музичне виховання потребує подальшого розгляду та дослідження, оскільки музика є одним із вагомих засобів впливу, і має високий потенціал у розвитку психічних функцій та інтелектуальних здібностей дітей шкільного віку.

Список використаної літератури

1. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в початковій школі. – Тернопіль: Навчальна книга, 2011. – 215 с.
2. Хлебнікова Л.О. Музичне мистецтво для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи / Л. Хлебнікова, Л. Дорогань, І. Івахно, Л. Кондратова, О. Корнілова, О. Лобова, Н. Міщенко // . - 2012. - № 1. - С. 14-19.
3. Черкасов В. Ф. Теорія і методика музичної освіти : навч. посібник. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2014. 472 с.
4. Юссон Р. Співочий голос: дослідження основних фізіологічних і акустичних явищ співочого голосу: [пер. з фр.] / Рауль Юссон. - Мінськ .: Музика, 2014. - 262с..

Лозова Валерія Олександрівна

викладач кафедри соціально-правових та поведінкових наук, Новокаховський гуманітарний інститут ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Сучасні тенденції розвитку системи освіти в Україні пов'язано з оновленням та вдосконаленням змісту освіти, модернізацією і реформуванням системи керування навчальними установами, організацією педагогічного процесу, спрямованого на надання допомоги дитині в її своєчасному соціальному розвитку в процесі соціалізації. Соціалізація забезпечує входження людини у соціальні спільноти та колективи, комфортне співіснування в них, усупільнення її діяльності, способу життя і думок, що забезпечує формування особистості як представника певних соціальних спільнот та груп, соціальних прошарків.

Сучасне трактування поняття особистості є неоднозначним і багатоаспектним, як природа творчої людської індивідуальності. Його розуміння та інтерпретація змінюються залежно від того, хто, за яких умов і з якою метою

вивчає цей феномен. Наведемо декілька визначень цього поняття: особистість - це динамічна організація фізичних, інтелектуальних, моральних і соціальних якостей індивіда (Дж. Древер); це інтегрована організація пізнавальних, афективних і фізичних характеристик, яка виявляється в її нетотожності іншим (Г. Айзенк); це сукупність рис, які характеризують індивіда, включаючи характер, темперамент, здібності Р. Мейлі [1, 2, с.223].

Такий надскладний об'єкт дослідження, як людина є способом індивідуального буття, якої є особистість, може успішно вивчатися лише за умови об'єднання багатьох наук - філософії, соціології, педагогіки та ін.

У педагогічному контексті особистість доцільно розглядати як суверенну реальність, яка розкривається в двох магістральних напрямках - персоніфікації та соціалізації.

Американський психолог Г. Парсонс запропонував термін "соціалізація" для визначення того процесу, який проходить людина протягом всього життя, набуття знань про суспільство і самого себе розвитку соціальних навичок та вмінь, інтерналізації всієї його культури. В зв'язку з цим процес, який об'єктивно відбувається, обумовлений потребою людини у своєму відтворенні та постійному вдосконаленні. Людина, народжується не готовою до життя в суспільстві, а повинна, якщо хоче реалізувати себе як індивід, пройти процес олюднення, складовими частинами якого є засвоєння соціального досвіду, традицій, набуття та в необхідних умовах оновлення (компенсація) соціальної ролі та соціального статусу [3, с.30].

Слушною є думка С. Литвиненко, що особистість настільки соціально успішна, наскільки вона адаптивна, адже за кожною соціальною роллю стоять певні нормативи, а простір соціальних ролей та соціальних відносин – середовище, в якому особистість адаптується. Відтак, людина є суб'єктом соціального розвитку. Але вона водночас є і суб'єктом саморозвитку, тому соціалізація відбувається тим успішніше, чим активнішою є участь людини у творчо-перетворювальній суспільній діяльності [4, с.216–219].

Дослідження С. Савченко свідчить, що сьогодні соціалізацію слід розглядати як:

– багатоскладний і багатофакторний процес набуття індивідом людських властивостей та якостей, спрямованість яких визначається конкретною соціальною ситуацією;

– явище, сутнісні характеристики якого забезпечують суб'єкт-суб'єктну єдність особистості, що виражається в одночасному засвоєнні і відтворенні соціальних цінностей та норм;

– соціокультурний феномен, який характеризується незмінністю психологічних механізмів та їх неповторністю у контексті становлення конкретної людської особистості;

– рушійну силу, що активізує процеси самоперетворення, які відбуваються на фоні змін соціокультурного середовища;

– соціально-педагогічне поняття, яке відображає перебіг соціального формування особистості в конкретному соціокультурному середовищі;

– процес соціальної ідентифікації типу особистості, на відміну від виховання, що формує внутрішній духовний світ людини;

– невід'ємну частину цілісного навчально-виховного процесу в усіх типах навчальних закладів у системі освіти України [5, с.61].

У дослідженні Т. Кравченко було визначено такі основні характеристики процесу соціалізації дітей: адаптація (приспособлення людини до соціального середовища і часткове приспособлення самого середовища до людини, що забезпечує узгодження взаємних вимог та очікувань); соціальна роль (стереотипізована модель поведінки, яка задається соціальною позицією індивіда в системі соціальних або міжособистісних відносин); соціальний статус (нормативний зразок поведінки у соціальній системі, що охоплює сукупність відповідних прав та обов'язків); соціальні норми (станданти діяльності і правила поведінки в суспільстві); моральні норми (моральні вимоги до поведінки, які ґрунтуються на прийнятих у певній культурі поглядах на сутність добра та зла, моральних антиномій); соціальні настановлення (суб'єктивні орієнтації на суспільні цінності); соціальна поведінка (поведінка, що регулюється індивідуальною і суспільною свідомістю, соціальними інститутами, правовими нормами, мораллю); цінності (те, що поціновує особистість); ціннісні орієнтації (усвідомлені та інтеріоризовані соціальні цінності, які відповідають потребам індивіда); соціальна свідомість (відображення соціальної дійсності); соціальний досвід (підсумок попереднього розвитку суспільства, в якому зафіксовані суттєві результати діяльності людей); соціальні відносини (відносини між представниками певних соціальних груп відповідно до того, яке становище кожний з них посідає в соціальній структурі суспільства); чинники соціалізації (сили, умови, що впливають на людину у процесі її прилучення до культури певного суспільства); агенти соціалізації (особи, які задають певні параметри уявленням, настановленням індивіда, його ціннісним орієнтаціям); способи соціалізації (конкретні види взаємодії індивіда із середовищем).

Специфіка соціалізації особистості у дошкільному дитинстві полягає у неперервній зміні простору її "соціального дозрівання", у забезпеченні розширення ступеня свободи при її введенні в суспільне довкілля, у розвитку її суб'єктивної активності та формуванні соціальної компетентності, у соціально-емоційному освоєнні суспільного довкілля й орієнтується на збагачення життя дітей у соціокультурному просторі [6, с.26]. Провідними завданнями соціалізації на етапі дошкільного дитинства І. Рогальська визначає забезпечення активного пристосування дітей до нових для них соціальних умов життєдіяльності, набуття соціально-емоційної рівноваги та стійкості до впливу змінних умов соціального середовища; розширення і збагачення досвіду конструктивної взаємодії з людьми, які їх оточують, на міжособистісному рівні та побудову соціальних стосунків через розвиток способів комунікації, формування уявлень про способи і норми спілкування з довкіллям; розвиток активності, ініціативності, самостійності та відповідальності як базових якостей особистості; залучення дітей у широке суспільне довкілля для формування уявлень про життя людей у соціумі, формування гармонійних стосунків з однолітками через організацію взаємодії на рівні емоційного спілкування, вибудовування соціальної поведінки дитини в суспільному довкіллі.

Отже, сутність соціалізації може бути визначена як процес входження особистості в систему суспільних відносин, результат розвитку особистості як універсального суб'єкта діяльності шляхом його багаторівневої взаємодії

із суспільством на підставі формування соціально-типових якостей, які є внутрішніми регулятивами свідомості, поведінки і діяльності.

Учені наголошують, що дитина ефективніше соціалізується за умов наявності широкого кола різновікового спілкування, коли вона виконує різні соціальні ролі: і молодшого, і старшого товариша, і рівного з дорослими партнера, тобто, дитина виробляє лінію поведінки в різних нерегламентованих життєвих ситуаціях, що становить перспективу подальших досліджень у цьому напрямку.

Список використаної літератури

1. Белик А. П. Соціальна форма руху – М.: Наука, 1982. 248 с.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогіка : підручник. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 304 с.
3. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські обриси – Київ: Віра інсайт – 2000. С. 129-131.
4. Литвиненко, С. Я., Ямницький В. М. Дитина і середовище: проблеми взаємодії. Оновлення змісту та методів навчання і виховання в закладах освіти : зб. наук. праць. Рівне : РДГУ, 2002. Вип. 22. С. 216–219.
5. Савченко С.В. Науково-теоретичні засади соціалізації студентської молоді в позанавчальній діяльності в умовах регіонального простору: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2004. 61 с.
6. Рогальська І. П. Теоретико-методичні засади соціалізації особистості у дошкільному дитинстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: 13.00.05. Луганськ, 2009. 43 с.

Лопуга Тетяна Валентинівна

викладач Університетського коледжу,
Київського університету імені Бориса
Грінченка

ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ДИРИГЕНТА НАВЧАЛЬНОГО ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ

Нові вимоги, що ставить перед освітою суспільство, спонукають до пошуку таких форм і методів роботи, які б забезпечували якість вищої освіти. Упровадження нових інформаційних технологій, зумовлених процесами глобалізації, змінює місце і роль педагога в навчально-виховному процесі та висуває нові вимоги до його особистості, які полягають в універсалізації його фахових компетентностей, підвищенні рівня освітніх послуг та їх моніторингу, відкритості і прозорості функціонування, створенні умов для особистісного зростання і творчого розвитку кожного студента. У цьому контексті актуальним є дослідження професійної діяльності диригента, а також визначення змісту його педагогічних і особистісних компетенцій, володіння якими забезпечує ефективність професійної діяльності в навчальному хорovому колективі.

Одним з актуальних питань професійної педагогіки є формування стійкого позитивного ставлення до своєї професії. Професійна діяльність диригента навчального хорового колективу все більше стає тією специфічною професією, якою не можуть займатися музиканти іншого профілю без відповідної професійної підготовки, як це часто практикувалося раніше.

У музичній педагогіці виділяють три напрямки професійної діяльності диригента: виконавський, педагогічний та управлінський. Де розглядаються питання диригентської техніки, особливості репетиційного процесу, проблеми стилю у виконанні, але, на жаль, не розкриваються психологічні закономірності професійної діяльності диригента.

Навчальний хорovий колектив – це повноцінна ланка комунікаційного процесу, що передає інформацію та гіпотетично змінює її. Проблеми професійної діяльності диригентів хорових колективів завжди були в полі зору відомих музикантів-педагогів, диригентів, мистецтвознавців вітчизняних (Н. Бабіченко, А. Козир, З. Корінець, І. Маркевич, К. Ольхов, О. Поляков Т. Смирнова та ін.) та зарубіжних (Л. Бочкарьов, Г. Єржемський, Дж. Кахідзе, Р. Кофман, В. Петрушин, В. Ражніков, П. Сікур та ін.).

Метою даної публікації є висвітлення комплексу професійно важливих якостей диригента навчального хорового колективу.

Виклад основного матеріалу. Формулювання вимог до особистості диригента навчального хорового колективу ми здійснюємо в контексті питання професіоналізму, світоглядної позиції, загальної культури і духовно-моральних якостей керівника. Специфіка роботи із навчальним хорovим колективом вимагає від диригента вміння керувати великою кількістю виконавців, встановлювати з ними творчий контакт, комунікаційний зв'язок. Згідно соціокультурної концепції Е. Берегової, основний процес музичної комунікації, без додаткових учасників процесу, має наступне схематичне вираження: композитор – твір – виконавець твору – канал трансляції – слухач [2, с. 137]. Т. Коробка виділяє зв'язки суб'єктів комунікації в хорovому колективі, які транслюються в такі біномні пари: композитор – нотний текст; нотний текст – диригент; диригент – хор; хор – слухач; диригент – слухач, всередині яких відбувається перекодування з однієї «мови» на іншу [4, с. 44]. Але, попри односторонній векторний рух передачі інформації, дія в кожній з цих пар має не односторонній характер. Кожна одиниця в середині біноми має свій «вплив» і «опір».

Діяльність кожного із суб'єктів музичної комунікації припускає не лише розшифрування художньої інформації (перекодувало з однієї системи кодів на іншу), але і складний процес її інтерпретації. Каналом комунікації є шлях, по якому здійснюється інформаційний зв'язок між відправником і одержувачем музичних повідомлень, проте з усіх можливих варіантів цього каналу між різними суб'єктами музичної комунікації детальному аналізу підлягатиме

комунікаційний канал між виконавцем і слухачем, за допомогою якого остаточно реалізується акт музичної комунікації.

Диригування – складний і багатогранний творчий процес управління колективом, який передбачає широкий комплекс диригентської техніки – складної системи жестів, яка включає техніку рук, корпусу, голови, міміку, дихання, завдяки яким диригент професійно керує хоровим колективом. Разом із тим, диригування – це ще й складний психологічний процес, який передбачає як внутрішні переживання, так і емоційну віддачу, вміння підпорядковувати своїй волі дії виконавців хору та розкривати ідейний, емоційно-образний зміст твору та його музичну красу, виховує любов до професії музиканта, формує професійні якості виконавців тощо. На думку І. Маркевича, «диригування – це не лише мистецтво, а й наука керування» [6, с. 380], Диригентська діяльність – одна з найскладніших серед музично-виконавських професій. Її структура багатокомпонентна, а прояви багатогранні. Тому до диригента ставляться найвищі вимоги. До завдань диригента входить сприйняття інформації, осмислення її, передача іншим учасникам колективу, досягнення необхідного результату. У зв'язку з цим, диригент хору повинен мати ряд як професійних, так і психолого-педагогічних якостей. Професійні якості складаються з природної обдарованості, спеціального навчання. До педагогічних якостей належать: гностичні уміння, уміння психолого-методичного планування, діагностичні уміння, дослідницькі уміння, свої думки й почуття за допомогою мови, а також міміки та пантоміміки. Мова жива, образна, інтонаційно яскрава і виразна, емоційно забарвлена, з чіткою дикцією, помірними жестами і рухами» [1, с. 45].

Перед керівником навчального хорового колективу стоять завдання, від яких безпосередньо залежить професійний рівень колективу: стимулювати хористів до самостійної пізнавальної діяльності, привчати студентів думати у процесі репетиції, виховувати у студентів творчу уяву, загострювати інтерес вокально-хорової діяльності.

Звернемо увагу на вимоги, що ставляться до керівника хорового колективу. Це: ерудиція, самостійне мислення, уява, натхнення та інтуїція. Психологічні особливості диригентської діяльності обумовлені тим, що диригент працює з колективом музикантів, кожен з яких є окремою особистістю, яка володіє особистісними рисами – характером, темпераментом, здібностями, певним рівнем професійної підготовки тощо. Тому однією з головних якостей, яку повинен мати успішний диригент хору, – це здатність до комунікації. Педагогічний процес дуальний, тому продуктивність його безпосередньо залежить від специфіки взаємовідносин між диригентом і хористами. Вирішальне значення у формуванні комунікативних здібностей мають як психологічні якості диригента, так і певні риси характеру: доброзичливість, правдивість, щирість, принциповість у поглядах і вчинках, чуйність.

Велику роль в особистісних характеристиках диригента відіграють й організаторські здібності: ініціативність, вимогливість, винахідливість, здатність поєднувати різні види роботи, здатність знаходити шлях до кожної людини, критичність, психологічний такт, уміння передбачати наслідки своїх слів або вчинків, самостійність (на відміну від сліпого наслідування), спостережливість, самоконтроль і витримка, уміння діяти енергійно, працездатність, зібраність, комунікативність.

Вагомою складовою взаємин між диригентом та хоровим колективом є встановлення ділового контакту та емоційного клімату в колективі. Це простежується у творчій пов'язаній з психологічним. Він, у свою чергу зближує диригента із співаками спрямованості хорового заняття, в умінні диригента активізувати мислення співаків хору, підтримувати високий рівень уваги, інтересу, допитливості. Діловий контакт диригента хоровим колективом тісно пов'язаний психологічним [5, с. 224]. Він, у свою чергу, єднає диригента зі співаками хору. Психологічний контакт виявляється у створенні атмосфери довіри, щирості, справедливості, природності, простоти, взаємної зацікавленості у спільних результатах роботи.

Отже, професійна діяльність диригента навчального хорового колективу є поліфункціональною, яка уособлює симбіоз «внутрішніх професій» – диригента, музиканта, педагога, організатора, психолога, артиста. Керівник навчального хорового колективу є прикладом сильної волі, без якої неможливо здійснювати індивідуальні трактовки творів і об'єднувати виконавців у єдиний творчий колектив; високого володіння концентрованою і диференційованою увагою, без яких неможливо контролювати процес виконання; гостроти уваги, без якої неможливо коректувати процес звучання; яскраво вираженої комунікабельності – здатності розуміти і бути зрозумілим, без чого неможливий контакт з виконавцями.

Список використаної літератури

1. Басова Н. В. Педагогика и практическая психология. Ростов на Дону : Феникс, 2000. 416 с.
2. Берегова Г. Актуальність філософських досліджень у системі вищої освіти України/ Г. Берегова// Наукові записки. Серія «Філософія». – Випуск 11. – Острог. – 2013. – С. 136.
3. Ержемский Г. Л. Дирижеру XXI века. Психолінгвистика профессии. Санкт-Петербург: Изд-во «ДЕАН», 2007. 240 с.
4. Кабриль К. В. Критерії та показники сформованості ціннісних компетентностей майбутнього вчителя музики в процесі вивчення музично-комп'ютерних технологій. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. 2015. № 2. С. 41–45.
5. Клімкіна Н. Формування соціальної активності підлітків із неповних сімей засобами релігієзнавства. Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. «Формування релігійної культури дітей і молоді: проблеми, перспективи», (Івано-Франківськ, 2007 р.). Івано-Франківськ, 2007. С. 223–230.
6. Коробка Т. С. Комунікаційний процес у хоровому виконавстві як складна система творчих взаємозв'язків. Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського : збірник статей. Культурологічні аспекти сучасного мистецького дискурсу. Пам'яті Л. К. Каверіної. Вип. 106. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2013. С. 377–392.

Лущик Анжела Анатоліївна
магістрант I курсу спеціальності «Соціальна робота» Полтавського інституту економіки і права ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Санжаровець Крістіна Олександрівна
phD філософії, викладач Васильківського коледжу ВНЗ Університету «Україна»

АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ

Соціальна робота з молодими сім'ями – це уповноваження установ, організацій, органів, підприємств, та установ які здійснюють соціальну роботу з молодими сім'ями та фахівців з соціальної роботи та волонтерів, яка спрямована на соціальну підтримку сімей та забезпечення їхніх прав і свобод, поліпшення якості життєдіяльності, задовільні інтереси та потреби. Проходить соціальна робота інспектуванням, обслуговуванням, профілактикою, реабілітацією, супроводом, супервізією. [1, с. 2]

Соціальне обслуговування сімей визначає соціальні заходи, які спрямовані на сприяння та підтримку і надання послуг сім'ям з метою подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримку соціального статусу та повноцінної життєдіяльності; допомагає в цьому фахівець, який має спеціальну освіту, досвід, знання та навички, вміння, відповідно до вимог центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань сім'ї та дітей, і здійснює соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю.

Соціальна робота з сім'ями ґрунтується на гуманістичних загальноновизначених, правових, демократичних засадах. Принципами здійснення соціальної роботи з молодими сім'ями є: адресність та індивідуальний підхід, додержання і захист прав людини, доступність та відкритість, добровільність вибору в отриманні чи відмові від отримання соціальних послуг, комплексність, гуманність, максимальна ефективність використання бюджетних та позабюджетних коштів суб'єктами соціальної роботи з сім'ями соціальна справедливість, законність, забезпечення конфіденційності суб'єктами соціальної роботи з сім'ями, дотримання ними стандартів якості, відповідальності за дотримання етичних і правових норм.

Соціальна робота з сім'ями та надання соціальних послуг сім'ям, здійснюються на професійній основі, що передбачає відповідний рівень професійної компетентності. Фахівець з соціальної роботи з сім'ями працює відповідно до повноважень, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань сім'ї: здійснює соціальне інспектування та оцінку потреб, планує і визначає методи допомоги, надає соціальні послуги, забезпечує соціальний супровід, сприяє формуванню знань, навичок, вмінь, активізує ресурси, громади, проводить моніторинг та оцінку якості соціальних послуг бере участь у супервізії. [2, с. 5]

Соціальну роботу з молодими сім'ями здійснюють штатні працівники відповідних закладів, установ, підприємств, служб, залучені спеціалісти та волонтери відповідно до укладених угод. Підготовку фахівців з соціальної роботи з молодими сім'ями різних освітніх ступенів здійснюють навчальні заклади, які мають відповідну ліцензію, видану центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти і науки.

У соціальній роботі з сім'ями застосовуються соціальні технології: соціальне страхування, соціальне забезпечення, соціальна опіка і піклування. З сім'єю, яка перебуває у складній життєвій ситуації внаслідок індивідуального випадку чи складної психотравмуючої ситуації, реалізуються різні технології соціальної роботи, проводиться сімейна психотерапія, які мають на меті поліпшення соціального і психологічного стану подружжя і членів родини: соціальна корекція соціальна терапія, психологічне і соціальне консультування, соціально-психологічна адаптація. Для організації рекреаційної діяльності, проведення дозвілля, допомоги у реалізації виховної функції сім'ї застосовуються соціально-педагогічні методи і методи соціального виховання. складних життєвих обставин та мінімізації негативних наслідків таких обставин. [2, с. 6]

Соціальна робота з молодістю сім'єю. — це система взаємодії соціальних органів держави і суспільства та сім'ї, розширення можливостей в реалізації прав і свобод, спрямована на поліпшення умов її життєдіяльності, визначених міжнародними та державними документами, морального й духовного розвитку всіх її членів, забезпечення повноцінного фізичного, залучення до трудового, суспільно-творчого процесу. Пріоритет у соціальній роботі з молодістю сім'єю належить центрам соціальних служб, соціальний патронаж, соціальну реабілітацію, які здійснюють соціальну профілактику, надають соціально-психологічну, соціально-медичну, психолого-педагогічну, соціально-правову, психотерапевтичну допомогу, інформативно-консультативну та підтримку молодому подружжю для поліпшення його життєдіяльності. [2, с. 7]

Один із важливих принципів соціальної роботи з молодістю сім'єю – це принцип самозабезпечення сім'ї, тобто надання соціальної допомоги для стимуляції її внутрішніх резервів, вирішення власних проблем. Крім того, соціальна робота з сім'єю спрямовується не тільки на родину в цілому, а й окремих її членів (матір, дитину, батька та інших членів сім'ї). Основні напрямки соціальної роботи з молодістю сім'єю: робота з молодими сім'ями зі стабілізації сімейних стосунків, підготовка молоді до сімейного життя, допомога батькам у розв'язанні проблем сімейного виховання, соціальна реабілітаційна робота з сім'єю. Підготовка молоді до сімейного життя передбачає формування навичок здорового способу життя, юридичні, психолого-педагогічні, економічні, медичні знання з питань становлення особистості, формування статево-рольової ідентифікації, розвитку комунікативних навичок, корекції особистих проблем, духовного виховання, знання з сексології шлюбу та сім'ї, створення власного іміджу, наркоманії, профілактики захворювань, знання медико-соціальних проблем алкоголізму, планування сім'ї та збереження репродуктивного здоров'я молоді сім'ї, розвитку сімейних традицій, збереження вагітності, народження здорових

дітей і т. д. До роботи залучаються такі спеціалісти: соціальні працівники, соціальні педагоги, психологи, юристи, економісти, наркологи, сексологи, психотерапевти та інші спеціалісти. [2, с. 253].

Список використаної літератури

1. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [Електронний ресурс] / Закон України від 21.06.2001 № 2558-III — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14/> — Загол. с екрана.
2. Тюптя Л.Т., Іванова І.Б. «Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб. —2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2008. — 574 с.

Міщенко Зінаїда Іванівна

викладач Університетський коледж Київського університету імені Бориса Грінченка

РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФОРТЕПІАННІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Професія вчителя музики вважається однією з найбільш складних та різнобічних за видами мистецької діяльності. Функція вчителя музичного мистецтва в школі є поліфункціональною, адже вчитель виступає як інструментальний виконавець, вокаліст та хоровий диригент. Така багатогранність майбутньої фахової діяльності вчителя музичного мистецтва має забезпечуватися розвитком у студента комплексу фахових та предметних компетенцій. Однак, незважаючи на значні зусилля у сфері організації фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, існують певні виклики між теоретичною і виконавською підготовкою студентів та їх здібністю реалізовувати набуті знання та вміння у майбутній професійній діяльності.

Проблема професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва у своїх дослідженнях розкривають А. Кифенко, О. Мельник, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Ростовський, А. Щербакова, О. Щолокова та ін. Проблему інтеграційних зв'язків у мистецькому навчанні висвітлюють Л. Масол, Н. Миропольська, О. Отич, О. Рудницька, Б. Юсов та ін.

Метою даної публікації є визначення змістового наповнення фортепіанного навчання на основі принципу інтеграції дисциплін, аналіз фортепіанної підготовки як важливої складової професійного становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва.

"Інтеграція – це процес взаємопроникнення, ущільнення, уніфікації знання, який виявляється через єдність із протилежним йому процесом, розмежування, диференціації; процес, який об'єктивно детермінується взаємопроникненням різних видів і компонентів матеріально-виробничої і суспільно-політичної діяльності людей" [2, с. 33].

За своєю сутністю інтеграція знань та вмінь – це не просте їх накопичення, це збереження знань з одного предмета з метою їх активного використання в іншому, що й дозволяє в майбутньому застосувати ці знання у різноманітних ситуаціях. Інтеграція навчальних дисциплін фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва, є основою цілісної системи засвоєння теоретичних знань, практичних умінь, пов'язаних з музично-виконавською діяльністю. За В. Ревенчук, інтегративні зв'язки між навчальними дисциплінами (як музично-виконавськими, так і музично-теоретичними, музично-історичними) є синтезом комплексного застосування набутих знань як у виконавській практиці, так і у процесі майбутньої педагогічної діяльності [4, с. 123].

Для усвідомлення студентом комплексності своєї майбутньої професійної діяльності у класі фортепіано доцільно проводити паралелі з іншими музично-виконавськими дисциплінами. Так, у процесі вивчення музичних творів для подолання проблеми "молоточковості" звучання на фортепіано та розвитку у студента уявленнє про зв'язність фортепіанного звучання корисно спрямовувати його увагу на вже набуті вокальні навички (тобто уміння "вокалізувати" інструментальний твір) [1, с. 74]. У процесі вивчення складного у ритмічному плані інструментального твору використовувати навички поєднання сольфеджування з ритмо-схемами, для формування навичок гри в одному темпі корисно звертатися до диригентської схеми, яка дозволить контролювати темпові відхилення тощо. Для розвитку мотивації щодо оволодіння фортепіано слід пропагувати даний інструмент шляхом демонстраційних, ігрових, вербальних методів, спрямовуючи увагу студента на збільшенні потенційної можливості опанування іншими виконавськими дисциплінами, адже без фортепіано складно вивчити інтонаційно правильно вокальний чи хоровий твір, перевірити правильність виконання задачі з гармонії, сформувати у себе загальне уявлення про багатство хорового звучання та його гармонічне наповнення шляхом виконання хорової партитури тощо. За А. Кифенко, специфіка та роль мотивації у складному навчальному процесі полягає в тому, що вона виступає провідною умовою їх фахового самостановлення [3, с. 109]. Створення у процесі фортепіанної підготовки відповідного акценту на взаємозв'язок між виконавськими дисциплінами дозволить сформувати у студента більш цілісне уявлення про майбутню професійну діяльність та коло навичок, які будуть найбільш використовуваними на практиці. Поступово студент навчиться розуміти, що цілеспрямованість, аналітичність у процесі оволодіння навчальним репертуаром у інструментальному класі стане фундаментом його майбутньої фахової компетентності.

Навчальна програма кожного студента у класі фортепіано включає так званий шкільний репертуар – це музичні твори малих форм, які можуть використовуватися ним у процесі педагогічної практики та на основі яких може здійснюватися музичне виховання дітей у школі.

Вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент» в мистецьких коледжах передбачає досягнення наступних результатів: усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії, володіння мотивацією до здійснення професійної діяльності; усвідомлення провідної мети і завдання педагогічної діяльності в напрямку

художньо-естетичного виховання засобами музичного мистецтва, використовуючи вільне володіння грою на музичному інструменті – фортепіано; здатність нести відповідальність за результати своєї професійної діяльності; володіння методами навчання і виховання засобами фортепіанного виконавства; володіння професійною термінологією; розуміння стилевих особливостей фортепіанної музики різних епох, художніх напрямів, стилів, жанрів; дотримання специфіки добору дидактично доцільного музичного матеріалу з урахуванням загально-естетичного та музичного розвитку дитини; розуміння закономірностей музичного сприйняття, психологічних особливостей музичного розвитку дітей різного віку засобами музичного мистецтва; змога виразно виконувати музику різних епох, художніх напрямів, стилів, жанрів; здатність грамотно, професійно вірно читати текст музичних творів, вміння зрозуміти, розкрити авторський задум та донести його до слухача; вміння орієнтуватися в музичному репертуарі школи та дитячого закладу, спираючись на засвоєні художньо-виконавські навички (метроритм, музичну пам'ять, чуття форми, музикальність, образне мислення) - здатність до творчості; здатність опрацювати додатковий музичний матеріал як для потреб навчального процесу, так і з метою самоосвіти та ін.

Отже, ефективність фортепіанного навчання на основі принципу інтеграції дисциплін є важливим завданням сучасної педагогічної освіти. Адже саме творча діяльність найбільшою мірою сприяє професійному й особистісному становленню майбутніх учителів музичного мистецтва, їх саморозвитку і самореалізації. Тому проведений аналіз не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Подальшого вивчення потребують питання дослідження методичних основ організації фортепіанного навчання у системі музично-педагогічної освіти, розробки нових технологій оптимізації навчально-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, пошуків нових форм організації навчально-виховного процесу, організації самостійної творчої роботи студентів тощо.

Список використаної літератури

1. Бочкарёв Л. Психологические аспекты публичного выступления музыканта-исполнителя. Вопросы психологии. 2006. № 1. С. 68–79.
2. Интеграция современного научного знания: методологический анализ / под ред. Н. Г. Костюк. – К. : Вища школа, 1984. – 184 с.
3. Кифенко А. М. (2017). Критерії та рівні сформованості музично-слухової активності майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях навчального хорового колективу. Науковий журнал «Педагогічний процес: теорія і практика», №3.
4. Ревенчук В. В. Фортепіанна підготовка як складова професійного становлення майбутнього вчителя музики / В. В. Ревенчук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. - 2017. - № 1. - С. 163–167.

Ничипорук Ольга Анатоліївна

викладач кафедри інформаційних та комп'ютерних технологій Дубенської філії Університету «Україна»

МОБІНГ – ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРЕСІНГ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ

Мобінг (від англ. to mob – переслідувати, нападати гуртом) – колективний психологічний терор, цькування працівника його колегами, начальством або підлеглими.

Вперше (в 1958 р.) його застосував К. Лоренц. Він вжив англійське слово «mobbing» для позначення агресивної поведінки деяких тварин по відношенню до інших. Наприклад, мобінгом він називав ситуацію, коли зграя гусей атакувала і виганяла напала на них лисицю. У 60-х роках ХХ ст. після публікації роботи шведського лікаря Гайнеманна, який порівняв жорстоке поводження дітей по відношенню до інших дітей з агресивною поведінкою тварин і назвав його мобінгом, термін отримав широку популярність [2].

За загальним правилом мобінг являє собою методичне і цілеспрямоване переслідування одного із працівників всіма іншими членами колективу або керівником, несправедливе до нього ставлення, метою якого є примушування людини до зміни місця праці [3, с. 3].

Сьогодні досить широкого поширення набуло не дотримання загальноприйнятих норм взаємовідносин у трудових колективах, що супроводжується моральним переслідуванням на робочому місці. У більшості країн світу, а також в Україні, поступово покращуються умови праці та зростає заробітна платня. Ці два фактори разом з не дуже стабільною економічною ситуацією призводять до страху втратити робоче місце. Така ситуація часто викликає некоректну поведінку по відношенню до своїх колег.

Зародком таких форм переслідувань можуть бути недоліки, пов'язані з організацією трудового процесу чи внутрішньою системою поінформованості колективу, невідале керівництво робочим процесом, непомірні навантаження роботою або її недостатність. Можливо, на робоче місце, зайняте «жертвою», претендують інші працівники, або політика міжперсонального спілкування, обрана керівництвом, не відповідає критеріям здорового колективу. Причиною мобінгу може бути і неадекватний тип поведінки керівника щодо найманих працівників.

До подібної думки доходить й Н. Чередніченко, підтримуючи висловлену ще у 80-х рр. ХХ ст. Х. Лейманом позицію щодо того, що мобінг полягає «у цькуванні, чварах, підсиджуванні, плітках, інтригах, хамстві, емоційному насильстві, сексуальному домаганні, тощо» [4, с. 285].

Різні форми тиску можуть бути використані як окремими працівниками, так і керівниками через своїх «підданих». Такі явища, як психологічний тиск, ментальна жорстокість, соціальна ізоляція і насилля (часом сексуальне), становлять сутність мобінгу. Якщо завчасно не попередити такі дії, то вони потягнуть за собою досить серйозні проблеми з тяжкими наслідками як для окремого працівника підприємства, так і для колективу в цілому.

Так, наприклад, О. Качмар вважає, що основними соціальними формами вияву мобінгу є: посягання на соціальні стосунки, а саме: припинення спілкування, заборона розмовляти із собою (тобто суб'єкт мобінгу забороняє об'єкту звертатися до нього); переміщення робочого місця в окрему кімнату, подалі від колег; ставлення до суб'єкта як до «порожнього місця», заборона колегам розмовляти із суб'єктом, його бойкот; посягання на соціальний авторитет, тобто негативне оцінювання, насміхання чи поширення пліток; підозри в психічних розладах, натяки на необхідність психіатричного обстеження; насміхання над фізичними вадами, особистим життям; напади на політичні або релігійні переконання; насміхання над національністю; доручення робіт, які принижують почуття власної гідності; несправедливе й образливе оцінювання роботи; карикатурне копіювання ходи, голосу чи жестів; сумніви в рішеннях суб'єкта; викрикування навздогін непристойностей чи інших образливих висловлювань [1, с. 59].

Керівники мусять мати глибокі знання, щоб допомогти працівникові соціалізуватися у новому колективі. На самому початку важливо вказати на правила, що існують у групі. Треба постійно інформувати працівника про стан роботи на даному етапі та її об'єктиви. Необхідно пояснювати працівникам про переслідування на робочому місці і цікавитися їхньою думкою з цього приводу. Надання можливості для персоналу поглиблювати свої знання дозволить більш успішно розв'язувати критичні ситуації. Розуміти і вміти керувати конфліктами в колективі. Це потрібно перш за все для того, щоб прийти на допомогу працівникам, котрі перебувають у стані стресу і нервової кризи.

Мобінг – це наслідок недозвеного конфлікту, прояв результатів невірних дій у конфліктній ситуації. Розвиток мобінгу може призвести до зниження соціального рівня об'єктів, оскільки їх витісняють із соціальної групи або з професії і вони без сторонньої фізичної та психологічної підтримки не мають шансу на повернення.

З мобінгом боротися можна і робити це треба обов'язково. Якщо ви стали об'єктом цілеспрямованого, регулярного психологічного цькування, перш за все, необхідно спробувати зрозуміти чи з'ясувати причини. Аналіз ситуації дуже важливий, адже, не розібравшись, наслідком чого є мобінг, можна постійно «ставати на одні і ті ж граблі», знову і знову міняючи місце роботи. Іноді змінити ситуацію і змінити про себе думку колективу допомагає вчинок або відверта розмову.

Важко звернутись у першу чергу за допомогою до керівника та займатися самоосвітою. Надбані знання допоможуть вам не стати жертвою мобінгу та будувати свою кар'єру.

Мобінг є дуже складним і небезпечним явищем у трудових колективах. Зазвичай саме цей вид психологічного впливу є найбільш небезпечним, оскільки спричиняє собою ряд наслідків, які негативно впливають на людину, до якої використовується це явище, та на весь колектив, в якому можна його спостерігати. Аби недопустити розвиток і подальше поширення мобінгу, важливим є запровадження інструментів його регулювання на законодавчому рівні. Наразі ж в Україні тільки розпочинається процес запровадження механізмів протидії психологічному тиску на робочому місці, і його подальший розвиток саме в нормативно-правових рамках об'єктивно сприятиме захисту як найманих працівників, так і роботодавців, підтриманню здорового соціально-психологічного клімату в колективах та ефективній діяльності підприємств в цілому.

Список використаної літератури

1. Качмар О. Мобінг як різновид психологічного насильства у трудовому колективі. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2016. – Вип. 14. – С. 58–61.
2. Кирейчев А. Моббинг как социально-психологическое явление в сфере управления человеческими ресурсами / А. Кирейчев // Культура народов Причерноморья. – 2005. – № 58. – С. 43-45.
3. Ларченко Н. Моббинг или психологическое насилие в трудовом коллективе. Волгоград: Волгоградский областной центр медицинской профилактики, 2015. – 25 с.
4. Чередніченко Н. Моббінг і буллінг у трудовому процесі. Право і безпека. 2012. – № 5. – С. 283–286

УДК 373.5.016:6]:37.147.091.31-042.65

Рутковська Олена Миколаївна

аспірантка кафедри теорії і методики технологічної освіти

Цина Андрій Юрійович

завідувач кафедри теорії і методики технологічної освіти Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО УРОКІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Розглядаються зміст поняття «самостійна робота», особливості її мотивації у школярів, планування і методичне забезпечення для організації самостійної позаурочної підготовки школярів до уроків трудового навчання.

Ключові слова: самостійна робота школярів, принципи організації, мотивація учнів, методичне забезпечення.

The contents of the concepts of "independent work", features of its motivation in schoolchildren, planning and methodological support for the organization of independent extra-curricular preparation of schoolchildren for the lessons of work training are considered

Keywords: independent work of students, principles of organization, motivation of students, methodological support.

Постановка проблеми. Сучасна тенденція у шкільній освіті до зменшення обов'язкового щотижневого навантаження учнів сприяє збільшенню обсягів самостійної роботи школярів під керівництвом учителя, що вимагає чіткої дидактичної взаємодії між педагогами та учнями в процесі навчання. Такий підхід передбачає регламентацію самостійної діяльності школярів з кожної теми трудового навчання на семестр, індивідуалізацію навчального процесу, навчання учнів умінням і навичкам самостійної роботи. Уміння і навички самостійної праці необхідні школярам не лише для успішного навчання праці, але і для систематичного придбання і поповнення знань у процесі своєї подальшої життєдіяльності.

Сьогодні ні в кого не викликає сумнівів, що вдосконалення загальної середньої освіти передбачає, в першу чергу, розвантаження учнів від надмірної кількості урочних занять та збільшення питомої ваги їхньої самостійної роботи. Загальноновизнаним є те, що самостійно школярі працюють безпосередньо на уроках, а також в позаурочний час. Разом з тим у дидактиці середньої школи сьогодні немає чіткої відповіді на питання, що вважати самостійною роботою школярів, що розуміти під її організацією, як її (і чи потрібно) регулювати, яка роль учителя у її здійсненні.

Аналіз досліджень та публікацій. У педагогічній літературі самостійну роботу визначають: за процесуальною ознакою навчання, як частину навчальної роботи, що повинна бути обов'язково виконана, як своєрідний мінімум, який гарантує здобуття знань і практичних навиків [4, с. 92]; за способом організації навчального матеріалу і учнів її визначають як форму організації навчального процесу [6, с. 81]; за ступенем педагогічного керівництва з боку вчителя і відведеним на її виконання часом [3, с. 76]; як засіб формування самостійності -- риси характеру особистості [1; 5].

Відсутність єдності в підходах дидактів до визначення самостійної роботи школярів ускладнює осмислення вчителями своєї ролі у ставленні до учнів, які самостійно працюють над освоєнням навчального матеріалу з трудового навчання.

На практиці школярі недостатньо підготовлені до самостійного здобуття знань. Ускладнює ситуацію відсутність навчальної літератури з трудового навчання, яка б відповідала зростаючим вимогам сьогодення до самоосвіти школярів, а також відсутність загальноновизнаних дидактичних вимог до розробки методичних матеріалів до самостійної роботи, які готують вчителі на допомогу учням. На сьогодні ще недостатньо відпрацьовані ефективні форми контролю за якістю самостійного опрацювання навчального матеріалу з трудового навчання, а також можливості індивідуального підходу до організації самостійної роботи учнів.

Існуюча теоретична невизначеність такого дидактичного поняття як „самостійна робота учнів" та труднощі її організації в практиці трудового навчання визначили напрямки нашого дослідження з пошуку нових підходів до забезпечення оптимальних умов для самостійної роботи учнів у позаурочний час.

Одним із найпоширеніших, під час вивчення трудового навчання учнів, є позаурочний вид самостійної роботи, що визначається кінцевою метою навчання: підготовка до наступних урочних занять. Цей вид самостійної роботи над навчальним матеріалом, виступаючи процесом засвоєння знань, умінь і навичок, здійснюється через систему етапів (процесів): сприйняття, розуміння, осмислення, закріплення, застосування [2, с. 5]. Домінуючий етап або процес прямо впливає на вибір змісту, методів і форм організації самостійної роботи учнів, визначаючи характер дидактичної взаємодії учня і вчителя в процесі навчання. Здійснюючи, в ході цієї взаємодії орієнтацію школярів на самостійну діяльність, вчитель праці поступово зменшує свою допомогу у виконанні учнями навчальних завдань. До самостійної роботи, як особливої навчальної діяльності, потрібно вести школярів поступово. Тому, самостійну роботу можна розглядати як якісну характеристику ступеня дидактичної взаємодії вчителя і учнів у трудовому навчанні, яка визначається рівнем самостійної освітньої діяльності школярів. Рівень самостійної роботи визначається педагогічно виправданим поєднанням управління навчальною діяльністю з боку вчителя та самостійною діяльністю школярів. За рівнем самостійної діяльності учнів у навчанні І. Чередов виділяє три етапи навчального процесу, орієнтовані на поступовий перехід до самостійної діяльності: робота під безпосереднім керівництвом вчителя із його допомогою, напівсамостійна сумісна робота та повністю самостійна робота [6, с. 81].

Метою статті є розкриття, на підставі вище вказаного підходу, шляхів ефективної організації самостійної роботи школярів на прикладі одного з її позаурочних видів -- підготовки школярів до наступних уроків праці.

Виклад основного матеріалу. В основу організації позаурочної самостійної роботи школярів нами покладені такі принципи:

1. Формування в учнів стійкої позитивної мотивації до самоосвіти й самовдосконалення.
2. Точне планування з врахуванням норм часу, змісту, обсягів і видів самостійної роботи.
3. Створення методичних рекомендацій з окремих тем і розділів трудового навчання для опанування школярами навичками самостійної роботи.

Розвитку внутрішньої пізнавальної та емоційної мотивації, виникненню позитивного ставлення учнів до самостійної роботи над навчальним матеріалом сприяє їх дидактична взаємодія з учителем, яка забезпечує рівність позицій школяра і вчителя, що взаємодіють як рівноправні учасники навчального процесу. Адже одна справа, коли говоримо школяреві як потрібно організувати самостійну роботу, і зовсім інша, коли він організовує її за допомогою вчителя сам. У процесі цієї роботи проявляється елемент співробітництва між учнями і вчителями, що сприяє відповідальному ставленню школярів до навчання. З'являється інтерес до самого процесу трудового навчання. Пізнавальна задача „зрозуміти" навчальний матеріал витісняє мнемічну „запам'ятати" його. Виникає почуття впевненості у своїх силах, без якого є неможливою пізнавальна активність учнів. Таким чином формується новий зміст навчання.

Планування самостійної роботи школярів здійснюється шляхом визначення за навчальною програмою кількості уроків праці, їхнього змісту, вибору термінів їх проведення. Зміст та види самостійної роботи встановлюються шляхом виявлення взаємозв'язку понять, знань, умінь і навичок в межах програми трудового навчання, а також вузлових тем, знання яких визначає знання предмету в цілому. Вибір змісту частини програмового матеріалу, який виноситься на самостійне опрацювання здійснюється із урахуванням складності теми, ступеня висвітлення матеріалу

у шкільному підручнику, неможливості його вивчення під час урочних занять, а також рівня пізнавальної самостійності, на якому повинен бути засвоєний програмовий матеріал.

Встановленню постійного режиму обов'язкової самостійної роботи школярів сприяє її планування на підставі визначення змісту, термінів проведення і видів урочних занять, а також витрат часу на її проведення у вигляді так званих семестрових графіків самостійної роботи школярів. Ці графіки доводяться до відома учнів учителем на початку семестру. Саме використання графіка дозволяє розв'язати таке складне педагогічне завдання як визначення обсягів обов'язкової самостійної роботи учнів.

Самостійна робота з трудового навчання неможлива без відповідного унаочнення і забезпечення школярів методичними вказівками, які є необхідними під час підготовки до різних типів урочних занять. Ось чому виникає необхідність у великій підготовчій методичній роботі вчителя. Школяр повинен одержати методичні рекомендації і усне пояснення специфіки роботи з самостійної підготовки до наступних уроків. Особливо детальному опрацюванню підлягають методичні вказівки до тих тем трудового навчання, матеріал яких внаслідок відсутності часу не викладався на уроках. У методичних розробках конкретно вказується назва теми наступного уроку, детально приводиться мета підготовки до нього, дається перелік літератури, розглядається методика самостійної роботи з підготовки до наступного урочного заняття, подаються питання для самоконтролю школярів, даються індивідуальні довгострокові та короткочасні проектні домашні завдання та вказується методика їх виконання. Крім цього до методрозробки можуть бути включені завдання для повторення навчального матеріалу, розрахунково-графічні, аналітичні задачі. Така методична забезпеченість сприяє розвитку самостійності учнів.

Висновки. Успіх підготовки до уроків праці різних типів залежить від самостійної позаурочної навчальної діяльності школярів, що ґрунтується на формуванні стійкої позитивної мотивації до самоосвіти й самовдосконалення, точному плануванні з врахуванням норм часу, змісту, об'єму і видів самостійної роботи та на створенні методичних рекомендацій з окремих тем і розділів трудового навчання для опанування школярами навичками самостійної роботи. Досвід показує, що реалізація описаних принципів організації самостійної роботи школярів сприяє інтенсифікації трудового навчання, глибокому вивченню і систематизації роботи над навчальним матеріалом, розвитку творчої активності школярів.

Список використаної літератури

1. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія. Київ : Либідь, 1998. 560 с.
2. Дидактика средней школы. Москва: Просвещение, 1975. 303 с.
3. Есипов Б.П. Самостоятельная работа учащихся на уроке. Москва: Просвещение, 1961. 157 с.
4. Педагогіка школы. Москва : Просвещение, 1977. 383 с.
5. Підкасистий П. И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении : теоретико-экспериментальное исследование. Москва : Педагогіка, 1980. 240 с.
6. Чередов И. М. Методика планирования школьных форм организации обучения. Омск : Омский пед. ин-т им. А. М. Горького, 1983. 104 с.

Савицька Анна Юріївна

ORCID.ORG/0000-0001-6421-5017

аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Матвійчук Вадим Васильович

студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ

Дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ) почали створюватися в Україні в 1989 році і за цей період пройшли чималий шлях свого розвитку. По-перше, розроблена законодавча і нормативна база в Україні, які регулюють діяльність ДБСТ; по-друге, здійснено вивчення сучасного вітчизняного досвіду ДБСТ; по-третє, поступово відбувається впровадження досягнень зарубіжної науки і досвіду функціонування ДБСТ.

Аналіз першої позиції дозволяє стверджувати, що в Українському законодавстві формується правова соціально захисна концепція дитячих будинків сімейного типу, суть якої полягає у визначенні ДБСТ як системи, спрямованої на мінімізацію суперечностей, які з'являються при визначенні економічного і правового статусу вихованців.

Діюча сьогодні в Україні система державної опіки над дітьми, які залишилися без батьківського піклування, функціонує понад 80 років.

З трансформацією політичної, соціальної та економічної системи українського суспільства становище дітей в інтернатних закладах принципово змінилося. Перш за все, значно погіршилися матеріальні умови утримання дітей.

Держава через великий дефіцит бюджету не виділяє достатньо коштів на необхідні потреби дітей, які утримуються та виховуються в інтернатних закладах.

Соціальний захист дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, забезпечують також відомчі документи, насамперед:

- Положення про навчально-виховні заклади для дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків (затверджено наказом Міністерства освіти України № 137 від 13.05.1993 р.);
- Положення про Центр по усиновленню дітей при Міністерстві освіти України (затверджено наказом Міністерства освіти України № 98 від 30.03.1996 р.);
- Про введення нових норм харчування в дитячих будинках інтернатах (наказ Міністерства соціального захисту населення України № 34 від 01.03.1996 р.).

У зв'язку із загостренням проблем сирітства, насамперед соціального, недостатніми умовами розвитку, повноцінної освіти і виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, видано Указ Президента України № 1153 від 17.10.1997 р. "Про затвердження заходів щодо поліпшення становища дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків". Заходи, окреслені Указом, реалізуються за такими напрямками: запобігання соціальному сирітству; поліпшення умов розвитку, виховання та освіти дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; створення умов для соціальної адаптації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування; нормативно правове та науково-методичне забезпечення охорони прав дітей цієї категорії. Передбачається, що однією з основних умов, які забезпечуватимуть подальше удосконалення цієї діяльності, буде посилення уваги до роботи шкіл-інтернатів, будинків дитини тощо.

Кодекс про шлюб та сім'ю України акцентує значну увагу на проблемі захисту дітей і передбачає кілька форм утримання та виховання дітей-сиріт і дітей позбавлених батьківського піклування:

- усиновлення (удочеріння);
- передача їх під опіку (піклування);
- виховання в сім'ї громадян України;
- повне державне утримання в навчально-виховних закладах. Дитячий будинок сімейного типу - окрема сім'я, що створюється за бажанням родини або окремої особи, яка не перебуває в шлюбі, і бере на виховання і загальне проживання не менше 5 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Функціонування таких сімей здійснюється відповідно до Положення про дитячий будинок сімейного типу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 564 від 26.04.2002 р.

Влаштування у прийомну сім'ю або дитячий будинок сімейного типу дитини, позбавленої можливості виховуватися в біологічній родині, спрямовано на реалізацію права дитини рости в сімейному оточенні. Діти, які виховуються в дитячих будинках сімейного типу і прийомних сім'ях, не позбавляються статусу дитини-сироти. Це передбачає збереження за ними пільг, що гарантуються державою таким категоріям неповнолітніх. За вихованцями зберігається право на житло і майно, що їм належить, за його збереження до досягнення дитиною повноліття відповідають органи опіки і піклування.

Затверджене тимчасове положення про дитячі будинки сімейного типу передбачало подальше посилення державної допомоги дітям-сиротам. Завдяки поєднанню суспільних, колективних і сімейних форм виховання, а також закріплювалася юридична основа ДБСТ - сім'я, яка взяла на виховання не менш п'яти дітей-сиріт чи дітей, що залишилися без опіки батьків, регламентувався порядок влаштування дітей на виховання; вперше визначені права й обов'язки батьків-вихователів; порядок соціального і матеріального забезпечення ДБСТ.

Аналіз документів засвідчує, що у правовій соціально-захисній концепції системно-утворюючим фактором ДБСТ є вихідна мета, суть якої полягає у соціальному захисті й охороні права та інтересів дітей, в умовах, наближених до домашніх, але різних за складом учасників виховного процесу, правовими відносинами між ними, управлінською структурою, функціонування яких безпосередньо впливає на життєдіяльність ДБСТ. Це обумовлює особливості державної політики стосовно ДБСТ: 1) ДБСТ - це один із об'єктів соціальної політики; 2) держава розробляє правові основи ДБСТ і надає їм соціальні гарантії і пільги, визначені законодавством України і доповнені та розвинені виконавчими органами на регіональних рівнях; 3) держава зацікавлена в максимально широкій участі органів місцевого самоврядування у проведенні політики у цій сфері; 4) держава надає допомогу і підтримку ДБСТ у виконанні ними своїх функцій. Хоча при цьому простежується недосконалість щодо диференціації сфер компетенції органів влади стосовно ДБСТ, яка іноді діє за принципом, коли "у сімох няньок - дитина без ока" [1].

Водночас практиків радує той факт, що останнім часом з'явилися дослідження, які концептуально обґрунтовують особливості і характер функціонування ДБСТ як соціального інституту, як соціально-педагогічної системи.

В Україні за підтримки ЮНІСЕФ, МОМ України, Державного комітету у справах сім'ї та молоді, Державного центру ССМ було проведено кілька семінарів для майбутніх батьків-вихователів, для працівників ССМ, котрі мають супроводжувати такі сім'ї. Все це в сукупності дозволяє говорити, що на сьогодні в Україні сформувалась організаційно-педагогічна концепція, яка дозволяє сприймати ДБСТ як "сімейноподібну" систему влаштування дітей, що залишилися без батьків. Це обумовлює деякі соціальні особливості розвитку ДБСТ:

- рівноправність груп-сімей;
- їх малу чисельність;
- возз'єднання дітей-родичів;
- автономність і суверенітет груп-сімей в організації своєї життєдіяльності;
- відкритість ДБСТ, що сприяє налагодженню широких зв'язків з іншими соціальними інституціями;
- комфортність життєвого середовища;
- педагогічна позиція соціальної взаємодії батьків-вихователів із вихованцями.

При цьому, слід зазначити, що сьогодні уже визначені основні напрями життєдіяльності ДБСТ:

- 1) зміцнення й захист фізичного й психічного здоров'я дітей шляхом створення доцільного особистісно-орієнтованого режиму дня і змістовної розробки всіх його аспектів;
- 2) забезпечення наступності між сферами соціального становлення дитини;
- 3) створення оптимальних умов для розширення соціальних контактів вихованців.

Цікавим підходом у технології організації життєдіяльності дітей у ДБСТ є використання ідей соціального виховання шляхом включення їх у колективні сімейні справи. Це, зокрема, можуть бути:

- а) організація життєдіяльності кількох ДБСТ на основі щоденної гуманноспрямованої виховної роботи і в результаті участі вихованців у соціально значущих справах (наприклад, "Очистимо джерело", "По дарунки друзям", "Полікуймо книжку", "Концерт для дитячого садка", "Мамин день" тощо);
- б) організація діяльності вихованців як суспільно-значущої, цікавої, творчої для кожної особистості (наприклад, "Моя хатинка для птахів", "Подарунок мамі - своїми руками", "Конкурс на найкращий квітник" та ін.);
- в) змодельовати самоуправління в ДБСТ на принципах змінності організаторів, що дозволяє включати усіх вихованців в активну діяльність (скажімо, один тиждень одна особа виступає "керуючим" справами по наданню допомоги батькам, а інший відповідає за якість підготовки домашніх завдань, хтось дбає про порядок у подвір'ї, а надалі функції можуть змінюватись);
- г) налагодження таких відносин між кількома ДБСТ, щоб усі були зацікавлені у долі й успіхах кожного члена різних сімей.

Звичайно, організація різних видів діяльності дітей потребує і вирішення деяких важливих питань, на які зобов'язаний звернути увагу соціальний працівник. Це стосується: 1) умов для самоорганізації індивідуального життєвого середовища вихованця; 2) умов для колективної життєдіяльності; 3) умов для розвитку трудових навичок дітей; 4) умов для творчих занять; 5) умов для занять спортом; 6) умов для медичних і гігієнічних процедур.

У роботі з вихованцями ДБСТ привертає увагу психологічний аспект, який передбачає психологічну реабілітацію дітей, які залишилися без опіки батьків, їх психологічну адаптацію в нових соціальних умовах, психічний розвиток вихованців дитячого будинку. В цьому плані в умовах сімейного дитячого будинку, помітно стимулюється розвиток емоційної, мотиваційної вольової та інтелектуальної сфери дітей [1].

Вітчизняні та зарубіжні науковці (Г. Бевз, Л. Галагузова, І. Пеша, І. Трухін, С. Мещерякова) розробили систему психологічного розвитку дитини, який базується на встановленні ефективно-особистісних зв'язків дітей із дорослими та іншими людьми. А це потребує того, щоб:

- 1) ДБСТ був пристосований для постійного проживання в ньому дітей від часу приходу аж до повноліття;
- 2) кількість дітей на одного дорослого була обмеженою трьома-п'ятьма вихованцями;
- 3) функціонування різновікових груп дітей (від немовлят до підлітків);
- 4) вихованці повинні бути включені в реальне життя і побут людей не лише в сім'ї, але й поза дитячим будинком.

Особливо важливим аспектом у виховному процесі ДБСТ є прояв гуманістичних засад у діяльності батьків-вихователів, які не повинні "імітувати" сім'ю, а жити повноцінним життям справжньої сім'ї. З цієї метою психолог (представник органів контролю і допомоги) повинен організувати психопрофілактичну, діагностичну, розвиваючу, психокорекційну і консультативну діяльність. Це забезпечує реалізацію професійного підходу, який попереджує небезпеку "гри в сім'ю".

Безперечно, щоб розгорнути у ДБСТ професійну і цілеспрямовану роботу, слід проаналізувати чотири основні групи проблем, які з перших днів з'являються у такій сім'ї:

- 1) матеріальне забезпечення ДБСТ;
- 2) відносини в сім'ї між батьками-вихователями і дітьми, між дітьми (рідними і прийомними);
- 3) охорона психічного і соматичного здоров'я дітей;
- 4) взаємовідносини з органами опіки і піклування.

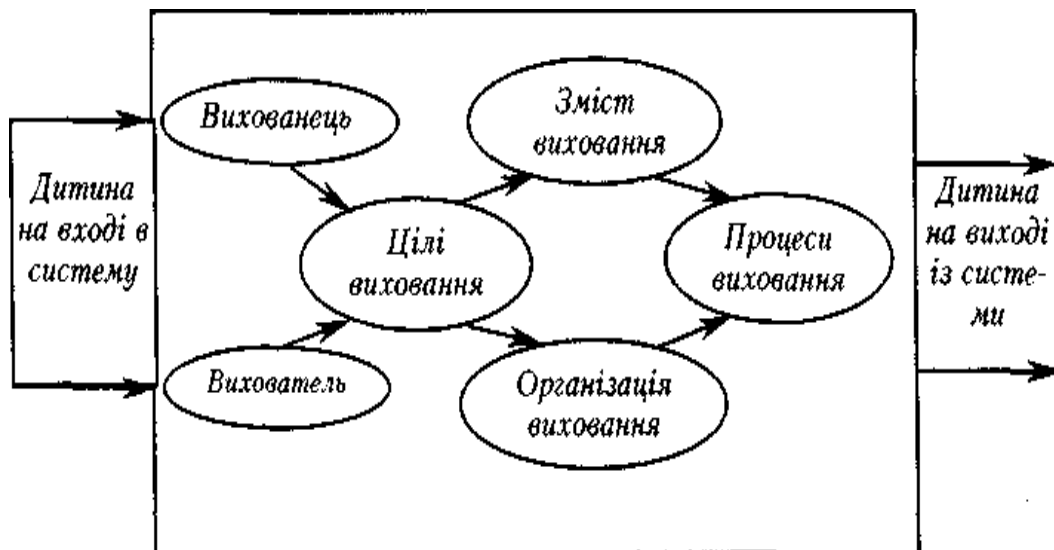
Усвідомлення соціальними працівниками й органами опіки означених проблем дозволяє робити батьків-вихователями, а не обслуговуючим персоналом, які на основі взаємодії допомагають формуванню у вихованців життєво важливих навичок.

Зважаючи на те, що у світі існує кілька концепцій щодо вирішення проблем дітей, які залишаються без опіки батьків, науковці пропонують різні підходи при вирішенні долі таких дітей.

Аналіз вітчизняних і зарубіжних концептуальних підходів показав що поступово створювалася педагогічна структура ДБСТ, суть якої проявляється у взаємозв'язку інваріантної сукупності; вихованці ↔ вихователі ↔ цілі виховання ↔ зміст виховання ↔ процеси виховання ↔ організаційні форми реалізації цього процесу. Цю систему можна представити наочно у моделі (див. рис.1)

Зміст, організація і процеси базуються на принципах: гуманізму, соціальної захищеності, соціальної реабілітації, варіативності, цілісності, що в цілому дозволяє досягати оптимальних результатів у становленні дитини.

Адекватність включення дитини у нове соціальне середовище – ДБСТ – потребує комплексного вивчення дитини. З цієї метою можна використати методику вивчення особистості через її уявлення про себе як суб'єкта діяльності, куди включено такі основні складові.

Сфери діяльності людини:

1. Мотиваційна: прояв нахилів і інтересів.
2. Інтелектуальна: сформованість інтелектуальних здібностей з урахуванням показників інтелектуальної продуктивності і своєрідності інтелектуальної діяльності.
3. Емоційна: типовий для особистості емоційний стан.
4. Комунікативна: якості, які проявляються в умовах спілкування, взаємодії з людьми.
5. Характерологічна: риси характеру, які проявляються в діяльності, у ставленні до людей, до себе, до світу.
6. Стан здоров'я: функціональний стан здоров'я, рівень фізичного і психічного розвитку, наявність патології.

З цією метою використовуються різні діагностики: психологічні, педагогічні, медичні, тощо

Функціонування ДБСТ не лише гарантує створення оптимальних умов для життєдіяльності вихованців, але й для їх розвитку, прогнозування свого майбутнього, проектування життєвих планів. Останнє стосується, перш за все, підлітків, котрі підходять до свого повноліття. В даній ситуації соціальний педагог чи соціальний працівник може скористатися організаційно-методичною моделлю управління формування життєвих планів вихованців ДБСТ як комплексом процесів ставлення і задоволення професійно-пізнавальних і духовних потреб підлітків, розвиток загальних і професійних здібностей, що синтезують у собі вплив соціальних, педагогічних, психологічних, економічних і управлінських фактів. Організаційно-методичне забезпечення формування життєвих планів підлітків представлено у таблиці 1.

Таблиця 1
Організаційно-методичне забезпечення
формування життєвих планів підлітків

Компоненти	ДБСТ	Після шкільна освіта, виробництво
1	2	3
Цілі: соціальні	Забезпечення соціальної орієнтації в умовах ринку праці	Адаптація в нових умовах, прояв готовності до формування професійного самовизначення
психологічні	Вивчення "Я"	Адаптація в новому колективі, в сім'ї, вивчення "Я"
дидактичні	Формування ставлення до різних видів соціальної практики, професійної діяльності, навичок саморегуляції	Забезпечення наступності школи і спеціальної підготовки, самоосвіти і необхідності підвищення кваліфікації
Функції: навчальні	Інформація про світ самостійного життя, допрофесійна і професійна підготовка вихованців	Навчання спеціальним знанням, умінням професійної праці, самоосвіта в умовах соціальної практики, консультації з економічних і технологічних особливостей професій
розвиваючі	Формування і розвиток загальних знань і умінь, підготовка до самостійного життя в соціумі, професійні спроби	Вивчення досвіду роботи по вдосконаленню соціального самовизначення, допомога у здійсненні професійних спроб
виховні	Стимулювання позитивних проявів у готовності до самовизначення	Корекція ціннісних орієнтацій і відкидання негативних соціальних стереотипів, стимулювання позитивних професійних намірів

1	2	3
Зміст діяльності за етапами: I-й етап. Пошуковий	Визначення теорії і практики формування життєвих планів і самовизначення підлітків, інформаційна, діагностична робота по визначенню індивідуальних рекомендацій для підлітків ДБСТ	Координація роботи з ДБСТ щодо динаміки професійного самовизначення вихованців, входження у професію, професіографічні, корекційні заходи
II-й етап. Моделювання діяльності	Вивчення динаміки життєвого планування і самовизначення вихованців ДБСТ	Вивчення змін самовизначення у процесі оволодіння професією, вивчення соціального становлення вихованців, оволодіння знаннями, методами, практика їх використання у роботі з підлітками ДБСТ
III-й етап. Формування професійного самовизначення вихованців	Програма педагогічного управління процесом формування життєвих планів підлітків, розробка програми їх соціального і професійного становлення	Розробка наскрізних програм оволодіння професією, курсів з майбутньої професії, організація практики, зустрічей з спеціалістами, семінарів, школи за професіями, круглі столи
Форми організації соціально-виховного процесу	Профорієнтаційні, ознайомчі екскурсії, практики, гуртки, семінари, свята, конкурси, професійні змагання, виставки та ін.	Лекції, лабораторні заняття, консультації, школи молодих спеціалістів, клуби за професійними інтересами, спільні туристичні походи
Методи: діагностики	Методи вивчення особистості, психолого-педагогічні умови, розвитку знань про себе, про професію, методи вивчення мотивів вибору професії, питальники, бесіди, тести, анкети	Методи вивчення професійно значущих якостей, професійне становлення, соціальної адаптації: анкети, тести, аналіз результатів практичної діяльності
формування якостей особистості	Розробка програм підготовки підлітків до самостійного життя, проведення імітаційних ігор, та їх включення в реальну практику	Створення наскрізних програм професійного самовизначення, бесіди про особливості професій, робота по розвитку інтересу до різних професій
організація діяльності	Формування соціально і професійно важливих якостей, використання методу про дії	Використання семінару як методу входження у професію, практична діяльність, організація ознайомлювальних з професіями заходів
Засоби	Комплект професіограм професій, методик вивчення особистості підлітка, відеофільми про різні аспекти, актуально значущої діяльності	Модулі професій, схеми діяльності, відеофільми про адаптацію вихованці В у нових соціальних умовах
Критерій: пізнавальний	Володіння інформацією про зміст самостійного життя в реальних умовах	Знання про психофізіологічні особливості оточення, про методи удосконалення профорієнтаційної роботи
емоційний	Стан, що характеризує позитивне, у стає ставлення до самостійного життя	Повне задоволення станом справ \ розвитку професійної орієнтації вихованців ДБСТ
діяльнісний	Потреба в обраній діяльності, максимально наближеній до особистісних особливостей	Активне прагнення до професійної діяльності, адекватна оцінка особистісних здібностей, статусу в ДБСТ
регулятивний	Впевненість у подоланні труднощів, оволодіння різними видами соціальної практики	Прагнення до самовдосконалення та особистісно-значущих і соціально сприйнятливих якостей

Практика показує, що важливою передумовою в реалізації даної моделі управління розвитком дітей ДБСТ є статус і функції батьків-вихователів, які виступають головними співучасниками у процесі розгортання профорієнтаційної роботи серед дітей даної категорії. На цей факт соціальний працівник має звертати увагу, оскільки розроблена ним програма дій може залишитися лише програмою.

У всіх випадках розгортання в ДБСТ соціально-виховної роботи соціальні працівники в деталях роз'яснюють мету їх діяльності, специфіку діяльності, окреслюють їхні функції та визначають види діяльності. Можна висловити припущення, що для повноцінного розвитку вихованців ДБСТ необхідно запроваджувати освітню програму для самих батьків ДБСТ, яка може складатися з шести модулів:

- 1) загальна і вікова педагогіка;
- 2) педагогічна психологія;
- 3) основи педмайстерності;
- 4) охорона прав дитинства;
- 5) охорона здоров'я дитини;
- 6) педагогічна етика.

Причому всі види навчання мають будуватися на використанні життєвих ситуацій із різних ДБСТ, але обов'язково з врахуванням базової освіти батьків, їх характерів, мотивації створення ДБСТ. Лише поєднання усіх соціально значущих факторів у діяльності дитячого будинку сімейного типу може засвідчити можливість розвитку соціальної особистості суспільства.

Список використаної літератури

1. Соціальна робота: технологічний аспект/За ред. проф. А.Й. Капської. -К.: ДЦССМ, 2004. - 364 с.

УДК 364:364.43-058.53:34

Савицька Анна Юріївна

ORCID.ORG/0000-0001-6421-5017

аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Мороз Леся Сергіївна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ІЗ СОЦІАЛЬНО ВИКЛЮЧЕНОЮ МОЛОДДЮ

Статтю присвячено вивченню категорії соціально виключеної молоді. Відзначено актуальність професії соціального працівника. Визначення і бачення майбутнім соціальним працівником себе у соціальній роботі, у виборі привабливих соціально значущих напрямів роботи з різними категоріями населення потребують досить глибоких знань та широкої наукової соціальної інформації. Як засвідчує практика, ефективність роботи майбутнього соціального працівника не можлива і без знань нормативно-правових документів.

В результаті проведеного теоретичного аналізу сучасної нормативно-правової бази для роботи соціальних працівників з соціально виключеною молоддю визначено, що українське законодавче поле соціальної роботи ще не сформоване остаточно. В Україні й досі тривають пошуки власної моделі соціального захисту населення, відбувається формування мережі соціальних служб, які б відповідали сучасним уявленням про соціальні послуги, і відповідного нормативно-правового регулювання діяльності таких служб, розвивається законодавство з питань фахового регулювання діяльності практичних соціальних працівників, визначаються правові можливості для партнерства держави й недержавних організацій у соціальній сфері.

Особливу увагу було приділено Конституції України та Законом України, які гарантують своєчасне надання соціально виключеній молоді соціально-педагогічної, матеріальної та реабілітаційної допомоги, а також отримання необхідних соціальних послуг.

Доведено, що соціальні працівники, будучи зацікавленими у змінах на користь соціально виключеної молоді, повинні знати, як можна використати існуючі правові механізми впливу та посилювати знання нормативно-правової бази на досягнення благополуччя всіх верств населення.

Ключові слова: соціальний працівник; соціальна робота; соціально виключена молодь; законодавство; соціальний захист.

The article is devoted to the study of the category of socially excluded youth. The urgency of the profession of social worker is noted. Defining and visioning a future social worker in social work, in choosing attractive socially significant areas of work with different categories of population requires quite deep knowledge and extensive scientific social information. As practice shows, the efficiency of work of the future social worker is not possible without the knowledge of regulatory documents.

As a result of the analysis of the current legal framework for work of social workers with socially excluded youth, it is determined that the Ukrainian legislative field of social work has not yet been finalized. In Ukraine, the search for its own model of social protection of the population is still ongoing, the network of social services is being formed, which would correspond to the modern notions of social services, and the corresponding legal regulation of the activity of such services, the legislation on professional regulation of the activity of practical social workers is being developed. opportunities for partnership between the state and non-governmental organizations in the social sphere.

Particular attention was paid to the Constitution of Ukraine and the Laws of Ukraine, which guarantee the timely provision of socially-pedagogical, material and rehabilitation assistance to socially excluded youth, as well as obtaining the necessary social services.

It is proved that social workers, being interested in changes for the benefit of socially excluded youth, should know how to use the existing legal mechanisms of influence and increase the knowledge of the legal framework to achieve the well-being of all sections of the population.

Key words: social worker; social work; socially excluded youth; legislation; social protection.

Постановка проблеми. Об'єктивно необхідною потребою України на сучасному етапі є створення системи соціальної роботи як практичного виду діяльності, головною метою якої є турбота про благополуччя усіх верств населення. Поліпшення соціального самопочуття людини, вдосконалення умов її життя — все це є безпосереднім завданням соціального працівника. Здійснювати компетентно ці та інші завдання повинен спеціаліст, професіонал високої кваліфікації з особистісно-моральною спрямованістю, професійно значущими якостями.

Визначення і бачення майбутнім соціальним працівником себе у соціальній роботі, у виборі привабливих соціально значущих напрямів роботи з різними категоріями населення потребують досить глибоких знань та широкої наукової соціальної інформації. Як засвідчує практика, ефективність роботи майбутнього соціального працівника не можлива і без знань нормативно-правових документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Професійна діяльність соціального працівника вивчалася в роботах В. Бочарової, А. Ляшенко, Є. Холостової. Про систему підготовки і вимоги до соціального працівника викладається в працях А. Бодальова, А. Деркач, А. Леонтєва. Про вимоги, що пред'являються соціальному працівнику прописано в ГОСТі 52888-2007 «Вимоги до персоналу соціального обслуговування населення».

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження нормативних документів, якими користується соціальний працівник у роботі з соціально виключеною молоддю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виконання поставленої мети, нам необхідно систематизувати такі базові поняття, як «соціальний працівник» і «соціально виключена молодь».

У ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 966-IV зазначається, що соціальний працівник – це професійно підготовлений фахівець, що має необхідну кваліфікацію у сфері соціальної роботи і надає соціальні послуги (*Закон України, 2003*), а в словнику-довіднику соціального працівника – це людина, яка внаслідок своїх посадових і професійних обов'язків надає всі (або окремі) види соціальної допомоги в подоланні людиною, сім'єю або групою людей проблем, що виникли у них (*Кизименко, Бедна, 2000*).

Згідно Закону України «Про молодь», вразливі групи молоді (вразлива молодь) – це групи молодих осіб, які через вплив зовнішніх (соціальних, економічних, природних, політичних, екологічних тощо) та внутрішніх чинників (матеріальний стан, фізичні та розумові вади розвитку, спосіб життя тощо) потребують соціальної підтримки для розвитку свого потенціалу, самореалізації, участі у суспільному житті (*Закон України, 2015*). Більш детальний перелік категорій зазначено в Програмі розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН): «до соціально виключених категорій молоді відносяться молоді жінки й чоловіки зі складу корінного населення, етнічних груп та меншин, мігранти, біженці та внутрішньо переміщені особи; лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери та інтерсексуали; молоді люди, хворі на соціально-небезпечні хвороби (ВІЛ, СНІД, туберкульоз); молоді люди з інвалідністю або ті, хто живе в бідності та/або в умовах конфлікту; молоді секс-працівники та споживачі наркотиків; ті, хто страждає від релігійної дискримінації; від домашнього або сексуального насильства; овдовілі молоді жінки, а також молоді жінки, яких примушують одружуватися та які є жертвами торгівлі людьми, рабства або експлуатації в секс-бізнесі» (*ПРООН, 2015*). Також до даної категорії можна віднести і бездомних, безробітних, психічнохворих, засуджених молодих людей.

Охарактеризувавши категорії населення, які підлягають визначенню соціально виключеної молоді, маємо на меті проаналізувати сучасні нормативно-правові документи соціальних працівників у роботі з соціально виключеною молоддю. Насамперед, це Конституція України. В розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» чітко прописується, що всі рівні та захищені законодавством України незалежно від раси, статі, походження, переконань та інших ознак (*Конституція України, 1996*). Тобто соціальні працівники у роботі з соціально виключеною молоддю, не повинні підкреслювати незахищеність даної категорії, а тим паче не належно виконувати свої посадові обов'язки відповідно до своїх клієнтів.

Основними Законами України є Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» та Закон України «Про соціальні послуги», в яких зазначаються головні напрями та принципи роботи з соціально виключеною молоддю, а також описуються організація діяльності та професійна діяльність у сфері надання соціальних послуг. Перелічені Закони України гарантують своєчасне надання соціально виключеній молоді соціально-педагогічної, матеріальної та реабілітаційної допомоги, а також отримання необхідних соціальних послуг (*Закон України, 2003; Закон України, 2001*). Не менш значущими є низка Законів України «Про попередження насильства в сім'ї», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про зайнятість населення», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про запобігання захворюванню на синдром набутого імунodefіциту (СНІД) та соціальний захист населення», «Про психіатричну допомогу», «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні», «Про молодь», в яких визначаються права соціально виключеної молоді на отримання соціальної допомоги, зокрема на соціальне обслуговування, соціальний захист і надання практичної соціальної роботи.

Важливу роль в роботі соціального працівника є використання Етичного Кодексу спеціалістів із соціальної роботи України, який містить етичні принципи діяльності (перелік базових етичних ідей і традицій, якими слід послуговуватися у прийнятті рішень), норми їх моральної поведінки. При цьому він орієнтує на дотримання таких етичних принципів діяльності, як: повага до гідності кожної людини; пріоритетність інтересів кожної людини;

толерантність; довіра і взаємодія у розв'язанні проблем клієнта; доступність послуг; конфіденційність; дотримання норм професійної етики (Семигіна, 2003).

Розвивається й нормативно-правова база, здійснення фахової соціальної роботи з соціально виключеною молоддю. Так, Закон України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» окреслює умови і порядок надання соціальної допомоги колишнім засудженим, засади участі у їхній соціальній адаптації органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій і об'єднань громадян. Значущість цього закону полягає в новаторському характері для України самої ідеї соціального патронажу, державної підтримки та допомоги звільненим з місць позбавлення волі особам (сприяння у працевлаштуванні, професійній переорієнтації та перепідготовці, створення належних житлово-побутових умов, запобігання впливу на них криміногенних факторів).

Суттєвою особливістю сучасного законодавства у сфері соціальної роботи є і проголошення права осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, на тимчасове проживання у створених місцевими органами виконавчої влади спеціальних гуртожитках або центрах соціальної адаптації. Однак з різних причин, передусім у зв'язку з фінансовими проблемами, їх діяльність ще не розпочато. Актуальним є розроблення нормативно-правових актів, які б регулювали конкретні аспекти ресоціалізації (типового положення про центр соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, та інших нових закладів, призначених для надання спеціалізованої соціальної допомоги цій групі осіб; положення щодо проходження обов'язкового профілактичного медичного огляду на туберкульоз та лікування осіб, звільнених з місць позбавлення волі; методичних рекомендацій для працівників центрів соціальних служб для молоді щодо роботи з молоддю, звільненою з місць позбавлення волі) (Закон України, 2011).

Важливу роль у розвитку соціальної сфери відіграють і державні соціальні стандарти — встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи, на основі яких визначають рівні основних державних соціальних гарантій. В Україні державні стандарти регулює Закон «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», який визначає правові засади формування і застосування державних соціальних стандартів і нормативів, спрямованих на реалізацію основних соціальних гарантій. Будучи рамковим законом, він визначає основні терміни і поняття (державні соціальні стандарти, державні соціальні гарантії, прожитковий мінімум, соціальні норми і нормативи, нормативи витрат); принципи формування державних соціальних стандартів і нормативів; систему і класифікацію соціальних нормативів; порядок формування, встановлення і затвердження державних соціальних стандартів і нормативів.

У Законі встановлено основні державні соціальні гарантії (мінімальний розмір заробітної плати, неоподаткований мінімум доходів громадян, розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат), порядок їх визначення та затвердження. Відповідно до нього соціальні норми і нормативи — це показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг, забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами (нормативи споживання, забезпечення, доходу). Сформульовані в Законі і засади фінансового забезпечення державних соціальних гарантій, які передбачають необхідність послуговуватися соціальними нормативами у розробленні бюджетів і фінансуванні витрат (Закон України, 2000).

Ефективність соціальної роботи суттєво залежить від порядку здійснення і результатів представництва інтересів клієнтів соціальними службами і фахівцями соціальної роботи. У цій справі вони можуть послуговуватися нормами Закону України «Про звернення громадян», Цивільного кодексу, Цивільного процесуального кодексу та ін. Тобто, Цивільний процесуальний кодекс України регламентує участь у справі представників інтересів, котрі можуть представляти будь-яку сторону в суді. При цьому особиста участь у справі особи (позивача чи відповідача) не позбавляє її права мати в цій справі представника. Ним може бути адвокат або інша особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність і належно повідчені повноваження на здійснення представництва в суді. Це означає, що інтереси клієнтів соціальних служб можуть представляти в суді соціальні працівники (Цивільний процесуальний кодекс України, 2004).

Висновки. Можна дійти висновку, що українське законодавче поле соціальної роботи ще не сформоване остаточно. В Україні й досі тривають пошуки власної моделі соціального захисту населення, відбувається формування мережі соціальних служб, які б відповідали сучасним уявленням про соціальні послуги, і відповідного нормативно-правового регулювання діяльності таких служб, розвивається законодавство з питань фахового регулювання діяльності практичних соціальних працівників, визначаються правові можливості для партнерства держави й недержавних організацій у соціальній сфері.

Таким чином, соціальні працівники, будучи зацікавленими у змінах на користь соціально виключеної молоді, повинні знати, як можна використати існуючі правові механізми впливу та посилювати знання нормативно-правової бази на досягнення благополуччя всіх верств населення.

В подальшому маємо на меті виявлення необхідних факторів для визначення готовності майбутніх соціальних працівників до своєї професійної діяльності, а саме до роботи з соціально виключеною молоддю.

Список використаної літератури

1. Етичний Кодекс спеціалістів із соціальної роботи України. *Українська асоціація соціальних педагогів і спеціалістів із соціальної роботи*. Київ, 2003. С. 7
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii>
3. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії: Закон України від 05.10.2000 р. № 2017-III (із змінами від 10.06.2018 р.): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
4. Про молодь: Закон України від 10.12.2015 № 3621: URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2SL00A.html

5. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 № 966-IV: URL: <https://законодавство.com/ukrajiny-zakony/zakon-ukrajini-pro-sotsialni-poslugi-vidomosti-2003-1017.html>
6. Про соціальну адаптацію осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк: Закон України від 10.07.2003 № 1104-IV: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17>
7. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України № 2558-III (із змінами від 01.01.2020 р.): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>
8. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні, 2015: URL: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html>
9. Словник-довідник соціального працівника (для студентів та соціальних працівників). *Міні-гlossарій* / за ред. Кизименко Л.Д., Бедна Л.М. Львів, 2000.
10. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (із змінами від 01.01.2020 р.): URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

Савицька Анна Юріївна

ORCID.ORG/0000-0001-6421-5017

аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Шишук Назарій Ігорович

студент 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ТЕХНОЛОГІЯ ДІАГНОСТИКИ В РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ

Здібності є якісною характеристикою кожної особистості. Високий рівень розвитку здібностей слід вважати обдарованістю. Одночасно, обдарованість – це не лише своєрідне поєднання здібностей людини, а ще й «своєрідний» сплав її особистісних характеристик. У зв'язку зі складністю психологічної структури обдарованості необхідно при її діагностиці визначити не лише рівень розвитку конкретного виду здібностей, а й «віднайти» риси характеру, які сприяють творчим успіхам особистості: її внутрішні установки, мотиви, стиль поведінки, специфіку спілкування.

При розробці діагностичних процедур необхідно визначити міру спрямованості особистості на навчальну діяльність, готовність до самостійності, вольового напруження, досягнення успіху. Діагностичні характеристики, що є різними у дітей, наочно ілюструють відмінності у процесі їхньої мислительної діяльності та «стилю» працездатності. Усе це зобов'язує ретельно розробляти програми спостереження за процесом навчальної діяльності, залучати учнів до навчальних і творчих завдань.

При розробці програми спостереження за здібною дитиною необхідно реєструвати такі показники її поведінки у пізнавальній діяльності, як:

1) наявність стійкої допитливості: дитина ставить багато запитань різного рівня складності й уміє їх правильно формулювати;

2) систематичний прояв пізнавальної активності: оперативна готовність до відповіді, дослідницька допитливість, прагнення до пошуку;

3) глибоке захоплення предметом пізнання та здатність до детального аналізу його ознак і функцій;

4) володіння чималим запасом лексики і прояв високої мовленнєвої продуктивності у спілкуванні.

У творчій діяльності здібних учнів має реєструватися наявність таких показників [1]:

1) багато ідей, навіть фантастичних;

2) здатність запропонувати широкий спектр своїх варіантів розв'язання певного завдання;

3) вміння психологічно перебудуватися, коли заважають умови або з'являються нові завдання;

4) схильність до винахідництва в ігрових та практичних ситуаціях, із проявом при цьому власного оригінального підходу.

Матеріали спостережень, які проводяться в різноманітних шкільних ситуаціях (а також у родині) дозволяють зібрати дані для попередньої й більш точної характеристики учнів. Важливо при цьому зіставляти такого роду відомості. Однак спостереження далеко не завжди подають нам інформацію про внутрішнє спонукування та стан здібною дитини в процесі її діяльності. У цьому плані необхідно використовувати методи опитування самого учня.

При складанні опитувальників листів, анкет, інтерв'ю необхідно отримати довідку про динамічні характеристики як у самої здібною дитини, так і в конкретного кола експертів (батьків, учителів, ровесників). Важливо зафіксувати через відповіді респондентів підвищену потребу особистості в розумових діях, схильність до занять з високою мірою захопленості, міру прояву її інтелектуальних та творчих поривань, кмітливість та винахідливість.

Розробка шкільними психологами й соціальними педагогами методичних процедур діагностики здібностей мають за мету встановлення конкретного спектру умов, що впливають на розвиток обдарованою особистості. У цьому плані слід зрозуміти думки самих дітей щодо тих умов, за яких їм «добре думается», «добре працюється»:

індивідуально або в колективі, а також місце, час, настрої, особливості переживань, якщо є конкретні перешкоди тощо. Крім того, необхідно «дізнатись» про думки батьків, учителів, ровесників – свідків їхньої пізнавальної активності та продуктивної діяльності.

Опитувальні листи можна підготувати з конкретного переліку тверджень, які розкривають характер дій батьків та вчителів і культивуються ними у процесі праці, спілкування та організації дозвілля дітей. Зміст тверджень має бути таким, щоб отримати інформацію про конкретну "технологію" родинного, дошкільного та шкільного виховання обдарованої дитини, рівень психологічної культури та педагогічної майстерності педагогів. В опитувальний лист бажано включати не більше 10-15 тверджень. Найбільш значущими серед них можуть бути такі:

- 1) я допомагаю дитині будувати її особисті плани та підтримую її у прийнятті нею рішень;
- 2) я допомагаю дитині удосконалити результат її праці;
- 3) я забезпечую дитину книгами й матеріалами для її улюблених занять;
- 4) я заохочую дитину до вигадання історій та фантазування;
- 5) я підтримую в дитині прагнення знаходити проблеми та вирішувати їх;
- 6) я обговорюю з дитиною широке коло проблем;
- 7) я сприяю розвитку у дитини позитивного бачення власних здібностей;
- 8) я відповідаю на всі запитання дитини зі всією ширістю й без роздратування;
- 9) я розробляю практичні завдання (експериментального характеру) з метою спрямування дитини на творчий пошук та досягнення успішних результатів [2].

Дані, отримані в результаті опитування батьків (учителів, вихователів), дозволяють визначити стиль, різноманітність способів, характер їхніх стосунків у спільній праці та під час спілкування з іншими дітьми. Одночасно такі матеріали дають можливість побачити риси характеру дитини.

Однак кожен з учнів постійно перебуває також і серед своїх ровесників. У шкільних ситуаціях думки ровесників, їхня оцінка та ставлення можуть багато змінити у її поведінці. Саме тому важливою є інформація однолітків при вивченні здібностей школяра. Так, при опитуванні ровесників дитині можна запропонувати перелік таких запитань [2]:

- 1) назви коло друзів, з якими тобі подобається фантазувати, щось вигадувати, винаходити;
- 2) до яких своїх занять ти б запросив цих друзів?
- 3) у спільних заняттях з ровесниками найчастіше:
 - а) тобі «дістається» роль лідера;
 - б) тебе обирають лідером інші;
 - в) ти вибираєш сам роль лідера;
- 4) при обговоренні досягнутих результатів занять (діяльності чи справи) оцінка кого із названих трьох-семи друзів для тебе є найвагомішою, значущою, цікавою?

При розробці інтерв'ю зі здібною дитиною педагог, психолог має передбачити момент знайомства та ретельний аналіз її навчальних та творчих досягнень. Використовуючи метод інтерв'ю, можна глибше вивчити бажання або прагнення здібної дитини діяти, стимулювати, контролювати та оцінювати себе саму. Такого роду інтерв'ю, на нашу думку, має охоплювати серед інших і такі запитання:

- 1) назви свої улюблені види занять (діяльності, справ) вдома, у школі, на вулиці;
- 2) кому із людей (дорослих, однолітків) ти віддаєш перевагу при обговоренні своїх планів, задумів проблем?
- 3) чия оцінка є для тебе найбільш значущою вдома, у школі, на вулиці?
- 4) на кого ти найчастіше розраховуєш у складних або скрутних ситуаціях вдома, у школі, на вулиці?
- 5) кого найчастіше ти прагнеш наслідувати у роботі, навчанні, поведінці? [3]

Аналіз навчальної та творчої продуктивної діяльності дозволить соціальному педагогу й психологу отримати інформацію про джерела її творчого задуму, терміни виконання, причини переробки задуманого образу, міру задоволення від того, що власноручно зроблено, бажання рекламувати свій успіх. У ході аналізу навчальної та творчої діяльності дітей увага дослідника має акцентуватися на критеріальних ознаках, закладених у схему аналізу (як кількісного, так і якісного). У схему аналізу треба закладати ті критеріальні питання, що відбивають суть поняття («оригінальність»). Мабуть, найбільші труднощі виникають під час визначення «почерку» майстерності, при оцінюванні якого завжди спостерігаються великі розбіжності між експертами.

Оцінка творчого потенціалу за допомогою спостережень, опитувань, анкет та аналізу продуктивної діяльності не виключає застосування спеціально розроблених експериментальних завдань, складання яких передбачає оперативне збирання широкого кола інформації.

Для діагностики обдарованості поряд з тестами необхідні й інші методи, які дають найбільш повне, цілісне уявлення про особистість дитини. У цьому плані однією з найбільш ефективних методик, як показали результати проведеного нами дослідження, є арттерапія, тобто лікування мистецтвом. Первісно названий психотерапевтичний напрям сформувався як лікувальний. Однак, величезні виховні, діагностичні, корекційні можливості арттерапії є достатньою основою для використання її в педагогічній практиці з метою організації художньої діяльності дітей і при цьому для вирішення різноманітних педагогічних завдань. Терапія мистецтвом дозволяє соціальному педагогу не лише коректно здійснити діагностику особливостей особистісного розвитку кожної дитини, але й побудувати доброзичливі стосунки між дітьми у соціумі. Це досить важливим аспектом для обдарованих дітей через їхнє особливе ставлення до оточення.

Помічено, що навіть при благополуччі більшість із них виявляють високий рівень тривожності через прагнення відповідати сподіванням дорослих. При підвищеній самооцінці такі діти беруться за непосильні проблеми, претендують на роль лідера в навчальному колективі, орієнтовані лише на успіх. Для всіх дітей створюються ситуації успіху. У підсумку, кожен може відчути свою неповторність, неординарність.

Запропонований варіант оргтехніки можна розглядати як експресивну проективну арттерапію.

Більшість спеціалістів відносять проєктивні тести до цінних методів досліджень особистості, які дозволяють скласти найбільш повну уяву про психологічні особливості людини, побачити її особистісну своєрідність, стилі спілкування, поведінки.

У науковій літературі є дані, що арттерапія заснована на художньо-прикладній діяльності кожного учасника групи. Це малювання, ліплення, виготовлення мозаїки, різноманітних поробок із різних матеріалів, різання по дереву, випалювання й та ін. Причому, значення мають не художні особливості дитини, а сам процес творчості, внутрішній світ особистості, його почуття, переживання.

Не є таємницею, що педагог може не бачити обдарованості дитини в тій чи іншій діяльності просто тому, що не були створені необхідні умови для вияву й розвитку цієї якості особистості.

Арттерапія - цікава й доступна для соціальних педагогів проєктивна методика, що дозволяє їм, без допомоги психолога, одержати унікальні й достовірні дані про кожного учня, дитину, їх взаємини з однолітками, батьками, дорослими. На заняттях легко встановлюється доброзичлива, довірлива атмосфера, що позитивно впливає й на процес діагностики. При цьому також вирішуються виховні, корекційні, терапевтичні завдання, не лише виявляється, але й розвивається творча обдарованість дітей [3].

Проблема діагностики дитячої обдарованості для соціальних педагогів є складною у зв'язку недостатністю розроблених методик для них.

Методики діагностики обдарованості для психологів. Серед найбільш відомих у міжнародній практиці стандартних інтелектуальних тестів можна відзначити такі:

- Школа інтелекту Стенфорд-Біне. Розроблена для тестування дітей, починаючи з двохрічного віку, спрямована на те, щоб одержати єдиний показник, що характеризує загальний інтелектуальний розвиток індивідуума.
- Векслерівська шкала інтелекту. Вміщує вербальні й невербальні субтести (вербальну шкалу й шкалу дії).
- Інтелектуальний тест Слоссона на основі даних про словниковий запас, вербальних і математичних суджень, пам'яті.

- Кауфманівська оціночна батарея тестів дає дві глобальні оцінки - розумових процесів і досягнень.
- Шкала дитячих здібностей Маккарті дає узагальнену оцінку (загальний когнітивний індекс) і п'ять субоцінок (для вербальних, перцептивних, вчислювальних і моторних здібностей, а також пам'яті).
- Тести креативності Е.Л. Торренса [2].

Методика діагностики для педагогів і батьків якісно відрізняється від методик для психологів, але у вітчизняній психолого-педагогічній науці вони розробляються мало. В основному вони користуються методиками, розробленими для практичних психологів. Оцінка за інтелектуальними тестами доповнюється тренінговими методами, спостереженнями, бесідами, опитуваннями й т.ін.

Методики для батьків і самих дітей. Аналогічно склались справи і з методиками для батьків. Методичний інструментарій для самих дітей не розроблявся, оскільки в цьому немає необхідності при тій формі організації занять, яка запропонована вище. Він вміщений у саму структуру розвиваючих тренінгових занять і є їхньою невід'ємною частиною.

Діагностика дитячої обдарованості була й залишається однією з найбільш складних психодіагностичних проблем. Її подальша розробка на теоретичному й психометричному рівнях, мабуть, додасть масу нововведень в освітню практику, але на даному етапі розвитку теоретичних уявлень і рівні розробленості психометричних процедур обійтися без складної й відносно тривалої організаційної структури дослідження неможливо.

Список використаної літератури

1. Гильбух Ю.З. Умственно одаренный ребенок: Психология, диагностика, педагогика. - К.: РОВО «Укрвузполиграф», 1992. - (Учитель и психодиагностика. - № 2).
2. Комплексна програма пошуку навчання і виховання обдарованих дітей та молоді "Творча обдарованість" //Інформ. зб. М-ва освіти України. - 1992. - № 3, 5.
3. Полякова Г.С, Сунітко І.М., Токарева Л.Д. Шляхи вивчення творчої дитини//Обдарова дитина. - 1999. - № 6.

УДК 159.942.5:81'23

Самарська Лада Олександрівна

студента, Стокгольмська школа економіки у Ризі (Латвія)

Науковий керівник: Сас Наталія Миколаївна,

д. пед. наук, доцент, доцент кафедри педмайстерності та менеджменту Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка

ВИКОРИСТАННЯ НЛП ДЛЯ ЗМІНИ СВОГО ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ

Здійснювати самопрограмування; змінювати ті чи ті якості; блокувати себе від накопичення негативних емоцій; ефективно використовувати внутрішні ресурси; мотивувати себе на досягнення довгострокових цілей; здійснювати погляд з майбутнього методи і техніки нейролінгвістичного програмування (НЛП).

Мак-Дермотт Я., О'Коннор Дж. [3], Алдер Х. [1], О'Коннор Дж., Сеймор Дж. [4] розкрито основи нейролінгвістичного програмування та можливості використання НЛП у повсякденному житті.

Приклади використання технік НЛП у різних сферах наводять Є. Булигін [2], Н.Сас [5], С. Сильванович [6], О. Сітніков [7].

Використання технік НЛП у повсякденному житті, на наш погляд, робить доступним таке розуміння його принципів положень. Наприклад, в основі НЛП лежить ідея Еріксона про те, що сприйняття об'єктивної реальності людиною можна свідомо змінювати, оскільки воно є суб'єктивним («...якщо не можеш змінити ситуацію, зміни своє ставлення до неї...»). Цікавим є переконання прихильників НЛП про пошук альтернативної поведінки для зміни небажаної... Дійсно, у будь-якій подібній ситуації різні люди ведуть себе по-різному... То ж вибір поведінкової реакції впливає на зміну ситуації.

НЛП розглядає комунікацію з точки зору ефективності-неефективності, що переводить емоційний фокус сприйняття будь-якої ситуації на логічний. Тобто, невдалі результати, що слідують за певними діями, є не приводом розчаруватися і зневіритися, а цінною інформацією у вигляді зворотного зв'язку, який визначає ефективність того, що ви робите.

Згадані та інші принципи НЛП переконують, що «люди мають у своєму розпорядженні всі ресурси, необхідні для успіху»...

Є. Булигін [2] наводить такий приклад: припустимо, вам потрібно не просто мати гарний вигляд, а виглядати правильно за чимись конкретними критеріями, відповідно до його / її уявлення про те, як буде правильно. Щоб зрозуміти, як нам необхідно виглядати і яку поведінку потрібно демонструвати, щоб вигідніше себе поставити перед конкретно цією людиною, Є. Булигін пропонує зробити наступне. Уявіть собі, як би це було, якби ви були ним / нею. Як би ви себе почували, що б вас хвилювало, турбувало, що було б для вас важливо, що цікаво, що приємно, що огидно або неприйнятно і т.д. Асоціюйтеся з ним / нею і поживіть так кілька хвилин. Якщо ви знайдете в собі здатність пройтися його / її ходою, сказати щось в його / її манері або хоча б відтворити кілька типових жестів цієї людини, то ваше несвідоме отримає і рафінує такий обсяг інформації про цю людину, що зможе навіть передбачати його / її рішення. Тоді вам тільки необхідно буде уявити собі, що саме їй сподобається, створити цей «фільм». А тепер можете йти на зустріч і просто робити те, що потрібно, не думаючи про те, як себе вести – у вас все вийде автоматично. Описана процедура – це програмування, тобто – створення програми НЛП (нейро-лінгвістичного програмування).

С. Сильванович, О. Сітніков [6; 7] наводять приклад використання такої техніки НЛП як «якоріння ресурсів». Суть цієї техніки в тому, щоб свідомо і в потрібний момент викликати і використовувати свої психологічні ресурси, наприклад, стан творчості, майстерності, досконалості. Для того, щоб створити «якір», необхідно згадати випадки зі свого життя, коли такий ресурс проявлявся найбільш інтенсивно: ситуації, у яких ми фонтанували ідеями, легко генерували блискучі рішення, були переповнені творчими силами і натхненням. Потім занурюємося у спогади, відтворюємо той свій ресурсний стан і переживаємо його заново. Обираємо якір – своєрідну «кнопочку», яка буде запускати потрібний стан. Це може бути тактильне відчуття, звук, зоровий образ. Далі повертаємося ще раз у переживання ресурсного стану творчості та, дочекавшись піку його інтенсивності, ставимо якір, наприклад, торкаємося до точки на кисті лівої руки. Повторюємо кілька разів. Перевіряємо – якщо якір встановлено – дотик до обраної точки на кисті лівої руки автоматично відтворює ресурсний стан творчості.

Більш глибокою технікою є рефреймінг. Слово «рефреймінг» буквально означає «вставити в нову рамку», воно використовується в НЛП для позначення процесу зміни сприйняття ситуації. «Вихід за рамки» своїх і колективних стереотипів – основа будь-якої творчості. Наприклад, у випадку великого навантаження – рефреймінгом – зміною негативного ставлення на позитивний буде культивування у собі таких переконань: «Чим більше зайнятий, тим більше встигаєш»; «Вчишся краще цінувати відпочинок»; «Вчишся краще планувати свій час»; «Якщо таке завантаження – явище тимчасове, то можна думати про те, що скоро за рахунок великої роботи зараз буде легше»; «Більше завантаження – більший заробіток»; «Більше навантаження – більше тренування, ефективніше підвищується професійний рівень».

Один з постулатів НЛП свідчить – те, що здатна зробити хоч одна людина на світі, здатні повторити й інші. НЛП'єри вивчають творчість видатних діячів і знімають з них моделі. Дуже корисною може бути Стратегія творчості Уоллта Діснея, опис якої можна знайти в спеціальній психологічній літературі [5]. Суть її в тому, що процес генерації нових ідей відокремлюється від їхньої критики, чим знімаються внутрішні бар'єри. Уоллт Дісней подумки розставляв по кутах своєї кімнати трьох персонажів – Мрійника, Критика і Реаліста.

Потім втілювався по черзі в кожного з них. Ставши на місце Мрійника, він висував нові ідеї, віддавався фантазіям. Перемістившись в кут Критика, шукав недоліки і слабкі місця, в пух і прах розбиваючи райдужні замки Мрійника. Переходячи в кут Реаліста, Дісней зважував усі «за» і «проти» і шукав оптимальний варіант. Ефективність такої стратегії доведена всією кар'єрою У. Діснея, який пройшов шлях від бідного мультиплікатора до творця багатомільярдної імперії і став одним із найуспішніших бізнесменів світу.

Список використаної літератури

1. Алдер Хэрри НЛП: современные психотехнологии [Текст] / Хэрри Алдер; [пер. А. Говорунов]. – Санкт-Петербург : Питер, 2000. – 154 с.
2. Булигин Е. Программирование успешного поведения [Электронный ресурс] / Е. Булигин. – Текст. Дан. – Режим доступа: <http://nlping.ru/>. – Название с экрана.
3. Мак-Дермотт Ян, О'Коннор Джозеф НЛП и здоровье. Использование НЛП для улучшения здоровья и благополучия: Пер. с английского Бродского А.Б. / Предисл. Э. Мелсона. – Челябинск: «Библиотека А. Миллера», 1998. – 240с.
4. О'Коннор Джозеф. Введение в нейролингвистическое программирование [Текст] : новейшая психология личного мастерства / Д. О'Коннор, Д. Сеймор ; пер.с англ. А. Б. Бродский. – Челябинск : Версия, 1997. – 256 с.
5. Сас Н. Основы інноваційного управління навчальними закладами : навч.-метод. Посіб. / Н. Сас. – Полтава : СПДФО Гаража М. Ф., 2013. – 178 с.

6. Сильванович С. Ф. Креатив для пользы дела: управление творческим потенциалом компании / С. Ф. Сильванович. – Минск : Гревцов Паблішер, 2007. – 208 с.

7. Ситников А. П. Акмеологический тренинг: теория, методика, психотехника/ А. П. Ситников. – М.: Технологическая школа обучения. – 1996. – 428 с.

УДК: 316.346.32(477:4-672)(043.2)

Санжаровець Крістіна Олександрівна
PhD, викладач Васильківського коледжу
ВМУРЛ «Україна»

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДІУ

Діяльність вітчизняних і закордонних організацій свідчить про необхідність знань і навичок у галузі соціальної роботи, управління, діагностики, профілактики і прогнозування в соціальній сфері. З розвитком ринкових умов і впровадженням конкурентних відносин ці питання набувають усе більшої значимості, оскільки конкуренція являє собою варіант ситуації, яка при визначених умовах потребує профорієнтації. Тому на етапі реформування національної вищої освіти набуває практичного значення питання впровадження дисципліни «Соціальна робота з окремими категоріями клієнтів» в систему підготовки фахівців з соціальної роботи.

Майже три тисячоліття тому, філософ Платон абсолютизував роль природної обумовленості професійних можливостей людини. Він зазначив неминучість розподілу праці та необхідність в якісній диференціації трудової діяльності людей. Використання індивідуально-психологічних особливостей кожної людини в процесі навчальної діяльності доцільно здійснювати профорієнтаційні заходи для молоді. Вперше питання про державне значення професійної орієнтації поставив іспанський лікар Хуан Уарте у своєму трактаті «Дослідження здатності до наук», який був виданий у 1575 році, в епоху Середньовіччя.

Соціальна робота розглядається як діяльність, мета якої - вирішення різноманітних життєвих ситуацій, в які потрапила людина. Тому задача соціального працівника в рамках професії - направити молодого фахівця у конструктивне русло і домогтися йому у вирішенні питання по працевлаштуванню. Для цього соціальний працівник повинен володіти спеціальними знаннями і технологіями по роботі з молоддю. Молодій людині необхідне якісне розуміння свого місця в суспільстві, своїх здібностей, умінь, інтересів, можливостей, обмежень і їх причин[1].

Однією з найсерйозніших проблем, породжених в процесі реформування української економіки, є банкрутство підприємств, ускладнення соціально-трудових відносин. Все це веде до того, що велика кількість працездатних і професійно підготовлених фахівців опиняються в незвичних для себе умовах соціально-психологічної невизначеності. Багато молодого населення мають хорошу освіту та невеликий досвід роботи. Вони майже не орієнтуються на ринку праці і не можуть визначити стратегію своєї поведінки, керівники підприємства не в змозі оцінити теоретичні чи практичні знання. Таким чином, величезний особистісний та професійний потенціал значної частини молодого населення залишається незатребуваним суспільством.

Наданням соціальної допомоги молодим людям можуть займатись соціальні служби. В даний час роль цих організацій зведена нанівець, нові ж соціальні структури, більш адекватні специфіці сучасних ринкових відносин, умовам виробничої сфери та особливостям конкретних підприємств, тільки створюються. В основі теорії самоактуалізації А. Маслоу полягає визнання величезних потенцій людини й одночасне розчарування тим, наскільки рідко та неповно вони реалізуються. «У кожному з нас, - зазначає А. Маслоу, - є нереалізовані і нерозкриті можливості. Практично кожна людина спроможна досягти у своєму житті значно більшого, ніж вона досягнула в реальності» [3].

У Законі «Про соціальну роботу з молоддю» м. Київ, 21 червня 2001 року N 2558-III наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

соціальна робота з дітьми та молоддю - діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ незалежно від їх підпорядкування і форми власності та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного та різнобічного розвитку дітей та молоді, захист їх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб;

фахівець із соціальної роботи - особа, яка має спеціальну освіту і здійснює соціальну роботу з різними категоріями дітей та молоді або відповідними соціальними групами на професійних або волонтерських засадах;

соціальний менеджмент - управління системою соціальної роботи, спрямоване на реалізацію її завдань та пошук оптимальних шляхів їх вирішення.

Молодь як одна з продуктивних сил суспільства населення України визначається віком до 36 років. Молодь називають поколінням перехідного періоду, яке живе в епоху бурхливих і глибоких перетворень, в роки суворих потрясінь і нових можливостей. Молоді люди є специфічним контингентом населення, якісно відмінним від усіх інших вікових груп. Роль молоді як чинника соціально-демографічного розвитку держави (регіону) обумовлена такими притаманними цій віковій групі особливостями:

- підвищений (порівняно з іншими віковими контингентами) рівень народжуваності - саме на жінок молодіжного віку припадає основна частина народжень;
- висока міграційна мобільність;
- великий попит на освіту - майже всі особи, які навчаються у закладах вищої освіти та професійних навчальних закладах, молодого віку;
- підвищений ступінь мобільності щодо змін місця роботи, перекваліфікації, зміни місця проживання, освоєння нових видів та сфер діяльності.

Отже, головною метою соціальної роботи з молоддю є створення умов позитивно орієнтованої соціалізації особистості, що сприяє соціальній адаптації та самореалізації молодого покоління в інтересах особистості й суспільства. Соціальна робота передбачає взаємодію двох пріоритетних аспектів діяльності держави: профосвіта, надання різних видів допомоги окремим категоріям молоді і діяльність соціальних інституцій, спрямована на розкриття творчого потенціалу молоді. При роботі з молоддю головним моментом має бути профконсультування. Щоб досягнути мети майбутньої самореалізації повинно бути перенесення акценту з акту вибору професії на підготовку до неї шляхом правильної оцінки природних особливостей і спрямованого формування необхідних властивостей, якостей особистості.

Список використаної літератури

1. Санжаровець В.М. Роль духовності в галузі соціальної роботи. Соціальна робота в Україні: теорія і практика: Науково-методичний журнал. – К., – 2016. - № 1-2. - С.70-76.
2. Санжаровець В.М., Петренко Т.В. Сучасні технології у підготовці фахівців соціальної сфери. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб.наук.пр.- К.: Національний авіаційний університет, 2018.-Вип.2 (13).- 38с.
3. Маслоу А. Дальние пределы человеческой психики / А. Г. Маслоу. - СПб. : Издат. группа «Евразия», 1997. - 430 с.

УДК 316:32(043.2)

Семенець-Орлова Інна Андріївна

доктор наук з державного управління,
Національний авіаційний університет

МОЛОДЬ У КОМУНІКАТИВНОМУ ДИСКУРСІ СУСПІЛЬСТВА І ВЛАДИ

Комунікативний дискурс характеризується як особливий формат спілкування суспільства і влади. Підкреслюючи, що політичні рішення приймаються під час комунікативної дискусії, участь молоді у цьому процесі є важливою, а влада може слідувати успішному процесу легітимізації рішень відповідно до процесу прийняття рішень.

Ключові слова: дискурс, комунікативний дискурс, соціальна інформаційна взаємодія.

The communicative discourse, which is the power, is characterized as a special format of communication of the activities of its figures. Emphasizing that political decisions are made in a communicative debate, the authorities can follow a successful process of legitimizing decisions in line with their decision-making process.

Keywords: discourse, communicative discourse, social information interaction.

Постановка проблеми. Комунікативний дискурс, будучи ефективним форматом взаємодії суспільства і влади, як рівноправний діалог поки не є фактом соціально-політичної реальності в Україні. Проте орієнтація на його формування може бути перспективним ракурсом оптимізації процесів легітимізації прийнятих політичних рішень в сучасному українському суспільстві, особливо за умови активізації у ньому участі молоді.

Аналіз досліджень та публікацій. Аналіз мовного або текстового параметрів комунікативного дискурсу суспільства і влади на предмет відсутності мовних обмежень показав, що громадяни усвідомлюють важливість неформального, рівноправного, не обмеженого матеріально рамками документів спілкування з владою. Більше третини опитаних вважають, що спілкування акторів має здійснюватися в довільній формі, літературною українською мовою відповідно до правил орфографії і пунктуації, що свідчить про усвідомлення необхідності відсутності мовних обмежень.

Як зазначав Тоффлер: «Говорячи про політичні легітимації в системі взаємодії суспільства і влади, слід відштовхнутися від її визначення як динамічного процесу примирення держави і суспільства через їх взаємне визнання, виправдання і довіру» [Error! Reference source not found.]. Однак розгляд легітимації політичних рішень в якості одного з етапів процесу прийняття рішення в сучасних умовах є недостатнім. Процеси прийняття та легітимації політичних рішень необхідно розглядати у взаємозв'язку і взаємозалежності з їх комунікативними складовими. Успішна політична легітимація, поряд зі створенням надійного механізму «зворотного зв'язку», пов'язана з наявними комунікативним потенціалом в процесі прийняття політичних рішень.

Мета статті – проаналізувати проблемні аспекти комунікативного дискурсу суспільства і влади та участі молоді у ньому.

Виклад основного матеріалу. У соціоінформаційному просторі особливі характеристики комунікативного дискурсу суспільства і влади репрезентуються слабо, зберігаються комунікативні розриви, обумовлені низьким рівнем включеності молоді в політичні комунікації. Це в цілому пояснюється низьким ступенем зацікавленості молодих громадян брати участь в політичному процесі. У сучасних умовах це продукує нові соціальні ризики в соціоінформаційному просторі: посилення неорганізованого характеру інтеракцій влади і суспільства, ослаблення стимулів до розвитку соціальних ініціатив та інститутів громадянського суспільства, відсутність цивілізованих форм взаємодії і механізмів впливу суспільства на владу, каналів «зворотного зв'язку», що в результаті призводить до зниження рівня легітимації прийнятих політичних рішень.

Для мережевих комунікацій характерні: децентралізація, гнучкість, рухливість, мінливість форм і конфігурацій; легкість і швидкість створення і розпаду структур; відкритість, загальнодоступність ресурсів мережі; рівноправність учасників мережі. У світі мережевих структур поряд з державою, глобальними «мережами» і індивідами існують спільноти, яких об'єднує «ідентичність опору». Для таких спільнот характерні мінімальна включеність в традиційні

цивільні структури. У перспективі деякі з них зможуть, подолавши ідентичність опору, перейти до «ідентичності, спрямованої в майбутнє». «Це дозволить їм створити нове громадянське суспільство і нову державу. Подібним потенціалом володіють молодіжні, жіночі та екологічні асоціації, а також релігійні, національні та територіальні об'єднання.

Жоден з учасників комунікації не має монополію на її інтерпретацію. В інтерпретації найважливіша роль належить когнітивному аспекту в тлумаченні ситуації діалогу та координації дій суб'єктів комунікації. Завдання інтерпретації полягає в тому, «щоб включити тлумачення ситуації, що належить іншому, в своє власне тлумачення таким чином, щоб в переглянутому варіанті «його» зовнішній світ і «мій» зовнішній світ виявилися б співвіднесені на тлі «нашого життєвого світу» з «світом», а різняться між собою визначення ситуації – в достатній мірі суміщеними». Результати комунікативної взаємодії, по Ю. Хабермасу, можуть бути різні, і їх можна розглядати як «координацію цілеспрямованих дій різних учасників взаємодії; як переплетення егоцентричних підрахунків власної вигоди (причому ступінь конфлікту і кооперації змінюється разом з наявною на даний момент сукупністю інтересів); як інтегрує в соціальному плані згоду щодо цінностей і норм, регульоване культурною традицією і процесом соціалізації; як консенсуальні відносини між публікою і виконавцем ролі». Деліберативність, на думку Ю. Габермаса, є політичною установкою, спрямованою на соціальне і політичне співробітництво, на відкритість, готовність слухати розумним доводам інших осіб так само, як своїм власним [1].

Ключовим фактором, наявність якого сьогодні стає необхідною умовою розвитку інформаційної взаємодії в процесі прийняття політичних рішень і їх легітимації, є професіоналізація комунікативного дискурсу суспільства і влади. Суть полягає в підвищенні ролі в даному процесі професійних експертів-посередників, за допомогою яких у суспільства з'являється можливість транслювати влади свою політичну позицію на більш компетентному рівні на будь-якому етапі прийняття політичного рішення. В якості таких можуть виступати представники науки і незалежних експертно-аналітичних центрів, лідери організацій громадянського суспільства, незалежні журналісти, члени громадських палат, структур при органах влади. В цьому випадку актори дискурсу стають залежними від посередників-медіаторів, а сам дискурс буде сконструйований успішніше за допомогою такого експертного посередництва.

Висновки. Участь професійних експертів-посередників дозволяє усунути фактори, що перешкоджають оптимізації комунікативного дискурсу суспільства і влади в процесі легітимації політичних рішень (відсутність єдиного розуміння соціальних проблем, недостатня компетентність молоді, відсутність досвіду політичних дискусій, комунікативні бар'єри). Комунікативний дискурс суспільства і влади дозволяє оптимізувати процес прийняття легітимних політичних рішень на всіх його етапах.

Список використаної літератури

1. Хабермас Ю. Проблема легітимації позднего капитализма. М.: Праксис, 2010. С. 162–175.
2. Toffler A. The Third Wave. N. Y.: William Morrow, 1980. 214 pgs.

Утенбергена Аліна Вадимівна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Кузьменко Віктор Йосипович,

к.пед.н., доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ

Проблема самореалізації особистості включена в дослідницьке поле різних наук, але, незважаючи на це, є насамперед психологічною проблемою. Але серед науковців немає єдиної розробленої концепції щодо психологічних особливостей самореалізації особистості. Тобто самореалізація як феномен особистості має потенціал для поглиблення досліджень, особливо в період її становлення.

Мета полягає в обґрунтуванні основних аспектів психологічних особливостей самореалізації людини та їх загальний вплив на потенційний розвиток її особистості.

Дослідження проблеми полягає у:

- по-перше, визначення базових характеристик особистості;
- по-друге, вироблення інтегративного уявлення про самореалізацію особистості як феномен, який пов'язує індивідуальне, соціальне і культурне в житті конкретної людини.

Професійне майбутнє, яке людина уявляє як потенційно можливе, виконує функції суб'єктивної регуляції і, будучи метою професійного шляху, впливає на життєві вибори, вчинки та діяльність людини, на вектор її професійного розвитку і реалізацію професійного потенціалу. Це дозволяє охарактеризувати суб'єктивну перспективу професійного шляху людини як необхідну передумову професійної самореалізації особистості і зумовлює потребу її подальшого вивчення.

На нашу думку, змістовою характеристикою професійної перспективи стають кар'єрні домагання, які висуває перед собою молода людина. Саме в професійних домаганнях втілюється той рівень кар'єрних досягнень та перебування в соціумі, якого людина прагне досягти в майбутньому. [3, с. 143]

В науковій літературі рівень домагань традиційно визначають, як: "1) рівень складності, досягнення якого є загальною метою серії майбутніх дій; 2) вибір суб'єктом мети наступної дії, котра формується в результаті переживання успіху або невдачі низки попередніх дій; 3) бажаний рівень самооцінки особистості (рівень Я)" [4, с. 494].

К. Левін спробував класифікувати детермінанти рівня домагань на ситуаційні (тимчасові) та стабільніші, до яких увійшли соціально-психологічні та особистісні. До стабільних детермінант К. Левін зараховує культурні фактори, групові норми та минулий досвід особистості. Підвищена самооцінка може передбачати підвищені кар'єрні домагання, тоді як низька самооцінка відображається в невисокому рівні домагань, що, у свою чергу, обмежуватиме простір майбутньої професійної активності. [1, с. 301]

Спосіб досягнення певного професійного рівня вимагатиме від молодої людини, по-перше, планування майбутньої діяльності, а, по-друге, організацію тих професійних якостей, які вимагатимуться для досягнення передбачуваного рівня кар'єрних домагань. Ми визначаємо такий спосіб досягнення як стратегію реалізації кар'єрних домагань. У зв'язку з цим постає потреба окреслити параметри, за якими можна досліджувати та оцінювати ці стратегії.

Плідними для дослідження кар'єрних домагань і стратегії їх реалізації є запропоновані Є. Головахою параметри життєвої перспективи:

- реалістичність – це здатність людини висувати реальні кар'єрні домагання та спрямовувати свої зусилля на те, що може бути реально досягнуто в професійному зростанні;
- оптимістичність визначається співвідношенням емоційно позитивних і негативних прогнозів у стратегії реалізації кар'єрних домагань;
- диференційованість визначає ступінь відокремлення та усвідомлення близької і віддаленої професійної перспективи;
- узгодженість характеризує відповідність кар'єрних домагань теперішньому досвіду та стратегіям їх реалізації.

До цього комплексу параметрів необхідно, на нашу думку, додати ще один, на який вказує К. Абульханова-Славська:

- активність/пасивність в організації майбутньої професійної діяльності на шляху досягнення власних кар'єрних домагань [2, с. 103].

Отже, визначивши спонукальну роль кар'єрних домагань в суб'єктивному механізмі професійної самореалізації, подальші дослідження цього напрямку мають з'ясувати, як утворюються та під впливом яких факторів формуються кар'єрні домагання молодої людини.

Список використаної літератури

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия жизни. – М.: Мысль, 1991. – 301с.
2. Бороздина Л. В. Исследование уровня притязаний. Учебное пособие. – М., 1986. –103 с.
3. Головаха Е. И. Жизненная перспектива и профессиональное самоопределение молодежи. – К., 1988. – 143 с.
4. Психологический словарь / Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М., 1990. – 494 с.

Утенбергена Аліна Вадимівна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Курінна Наталія Олексіївна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Науковий керівник: Кузьменко Віктор Йосипович,

к.пед.н., доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ЕТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ І СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Моральна діяльність у соціальній і соціально-педагогічній діяльності розкривається через систему моральних цінностей, підвалини чеснот і добра в поведінці, які слугують чинником людяності. Особливий зміст тут закладений

у професійну мораль й етику, коли йдеться про фахову діяльність. Такі категорії розглядаються як наріжний камінь у край важливого фаху для суспільства в цілому і конкретної особистості зокрема. Так, саме соціальний працівник і соціальний педагог повинен розуміти й плекати моральність, осмислювати її, чітко відрізнити якості добра й байдужості у стосунках із клієнтом та його родиною. Стосовно ж соціальної сфери як професійної діяльності моральність та етика тлумачаться в одному і тому самому абсолютному значенні. Адже без цих людських чеснот не буде вважатися навіть висококваліфікований соціальний робітник чи соціальний педагог гуманістом. Йому в усьому і завжди потрібно керуватися словами французького філософа і мораліста Мішеля Монте'є: «Тому, хто не осягнув науки добра, всяка інша наука лише зашкодить». Адже, фахівці соціальної роботи та соціальної педагогіки – це той духовний потенціал, котрий на світському рівні повинен гуманізувати внутрішній світ особистості, утверджувати ідеали добра, справедливості, честі, милосердя, любові, протистояти моральній деградації, агресивності, конфронтації, відчуженості дітей і молоді. Отже, становлення фаху соціальний працівник та соціальний педагог і етична доктрина сучасної української охорони особистості як найвищої цінності суспільства від народження – на вістрі часу. Пізнання моральних і аморальних явищ соціальної дійсності відбувається за допомогою етичних категорій: добро і зло, чесність і гідність, обов'язок і відповідальність совість, та інших. Закономірно, моральні якості, етичні цінності та принципи соціальної і соціальнопедагогічної роботи посіли центральне місце в сучасних наукових розробках М. Гуислової, І. Зверевої, І. Зінчука, Т. Семигіної та інших; питання соціальної та соціальнопедагогічної деонтології досліджуються науковцями А.Білинською, А. Бойко, І. Мигович, І. Трубавіною та іншими. Ми детальніше зупинимося на розгляді стрижневих моральних категорій – добро, зло, совість.

Моральність у соціальної діяльності розкривається через систему моральних цінностей, чеснот, категорій добра і совісті, що проявляються в поведінці та слугують чинниками людяності. Проблема даного наукового дослідження полягає в наявності протиріччя між необхідністю розробки наукових і практичних напрацювань у сфері формування добросовісних працівників з притаманним їм «внутрішнім контролем» – совістю та слабкою представленістю в наукових напрацюваннях відповідних теоретичних досліджень, присвячених питанням становлення етичних категорій: добра і зла, чесності та гідності, обов'язку і відповідальності, совісті та інших. Основою дослідження виступають напрацювання у галузі деонтології (А. Білинська, А. Бойко, І. Мигович, І. Трубавіна та інші); розробки щодо моральних категорій, етичних цінностей, принципів соціальної роботи ІІ (М. Гуислова, І. Зверева, І. Зінчук, С. Марченко, Т. Семигіна, Л. Харченко та інші). Метою дослідження є розкриття сутності моральних категорій добра, совісті як базових засад соціальної роботи. Відомо, що мораль трактується як сукупність поглядів, норм і правил поведінки людей, а також їхніх якостей, які оцінюються з позиції специфічних категорій добра, зла та совісті. Зауважимо, що добро – це вияв людиною тих необхідних учинків, які повинні бути завжди і в усьому морально необхідними. Добро є критерієм оцінювання найрізноманітніших учинків. Саме воно матеріалізується в доброті. Відповідно і доброта як емоційно-чуттєве відображення творчо-альтруїстичного змісту життя або сформульований життєвий принцип із давніх-давен уважалася вищою моральною цінністю. Не випадково її розуміння закладене в таких заповідях: «Не роби ближньому своєму те, що не хочеш, щоб робили тобі»; «Поводься з іншими так, як ти хотів би, аби поведилися з тобою». У різних варіантах ці твердження зустрічаються в етичних системах філософських і релігійних учень. Якщо простежити розвиток доброти як категорії, то можна помітити, що вона діалектично пов'язана зі своїм антиподом – злом, його різноманітними проявами: недобррозичливістю, ворожнечою, жорстокістю, садизмом, помстою та іншими. Тому так важливо в реальному житті володіти вмінням відрізнити добро від зла. Та не слід забувати, що шлях до добра часто пролягає через зло, і для того, щоб чинити добро, нерідко доводиться бути немилосердним до себе, аби не завдати болю іншим; страждати самому, зберігаючи при цьому бадьорість духу і право чесно дивитися в очі людям. Доброта – міцна домінанта, властива особі загалом. Із віком у міру надбання соціальної зрілості в індивіда виникає відповідна зміна мотиваційної основи доброти, яка виявляється в бажанні негативних емоцій і, насамперед, звичці до страждань. У теперішній час добрих людей серед нас небагато. Тому необхідно прищеплювати паростки такої риси кожному ще з дитинства. Ця благородна місія покладається як на сім'ю, так і на суспільство через діяльність педагогів, соціальних педагогів, які не на словах, а на ділі мають утверджувати принципи гуманізму. Також такий принцип повинен пронизувати і всю соціальну роботу. «Немає більшої любові, як покласти нескінченне життя своє за ближніх своїх», – сказав Христос. Такий заповіт має слугувати дороговказом для нас, становити основу змісту життя як кожної людини, так особливо фахівців із соціальної роботи. Неабияку роль відіграє також совість. Це віддзеркалення вищої доброти у свідомості особистості, яка примушує чинити суд над собою, самовиховуватися, оцінює вчинки та намагання фахівця. Аристотель у розумінні поняття совість зробив крок уперед. Він наголошував, що совість – це потужна потенційна сила суспільства. Вона робить можливим спільне існування людей. Без совісті їхнє життя втратило б вартісність. Завдяки цій категорії люди врівноважують пристрасті, розуміють один одного, приходять до «середнього стану», який є досконалим. На соціальну зумовленість совісті звертали увагу Дж. Локк, П. Гольбах, Д. Дідро, К. Гельвецій. Середовище і виховання – фундамент совісті. Остання не може бути вродженою якістю. «Наші сумління совісті, – писав П. Гольбах, – є необхідним наслідком нашого темпераменту разом із тими змінами, які вносить у нього суспільство, що оточує нас». В іншому місці мислитель визначає сутність поняття як ставлення людини до самої себе через суперечність із самою собою: «Совість – це оцінка, яку ми у своїй власній душі даємо вчинкам; совість простих смертних керується розумом, совість же християн керується вірою, прагненням, послухом святим отцям». Для того, щоб людина чинила за власним велінням, вона повинна бути впевненою, що нею керує совість, а не страх. Так, особа не краде не тому, що боїться красти, а тому, що це не дозволяє її внутрішній «судді» – совісті. Вона спонукає допомагати ближнім, перейматися їхніми турботами не тільки тому, що за це платять гроші, а через те, що йдеться про внутрішню моральну необхідність особистості; те, що дозволяє самоствердитися фахівцеві у суспільстві. Совість, як внутрішній «контролер», тісно пов'язана із суспільною свідомістю – зовнішнім моральним «контролером». Але якраз через маніпуляцію суспільною думкою відкривається доступ до маніпуляцій совістю особистості, особливо якщо вона недостатньо самостійна. Тому так необхідна совість, що допоможе вийти із ситуації, прийняти виважені моральні рішення. А надто це важливо в соціальній роботі. Совість особливо потрібна соціальному працівнику в його

повсякденних справах, що полягають у допомозі щодо вирішення проблем різних категорій клієнтів. Світло совісті фахівця творить справжні духовні цінності, робить їх стійкими й високовартісними в індивідуальному і суспільному житті.

Отже, важливо передусім сформувати в соціального працівника поняття совісного акту. Останній включає принаймні декілька складових. По-перше, розвиненість почуттєвої сфери, високий рівень інтуїції особистості. Раціоналізм людини, який нині охопив усі сфери життя й розсудливо зважає, корисною чи шкідливою буде та чи інша дія, часто стає на заваді акту совісті, його вільному вияву. Це не означає, що інтелектуальні сили тут ні при чому, але все-таки в акті совісті домінуючим, на наш погляд, є почуттєвий аспект. По-друге, важливий елемент акту совісті соціального працівника – уява. Вона допомагає передбачити не лише процес, але й результат власних дій. По-третє, акт совісті включає елемент покликання, вибору. Це ніби запит душі: що і як зробити, щоб здійснити морально досконале? По-четверте, діяльнісний елемент акту совісті. Особистість іноді здатна пережити ту чи іншу екстремальну ситуацію, її моральний вибір може бути певною мірою визначений, але бездіяльний. Саме за таких умов утворюються докори совісті як негативний вияв. На совісті соціального працівника найдорогоцінніше – люди, які опинилися у важких життєвих ситуаціях. Їм він повинен допомагати. У соціальній роботі можна виділити 13 чотири основних принципи добросовісності, а саме: гуманне ставлення до клієнта; уникнення участі в діях, що шкодять психічному здоров'ю; надання соціальної допомоги всім, хто її потребує, незалежно від расової, політичної, релігійної приналежності; дотримання конфіденційності. Зауважимо, що важливість соціальної роботи полягає в її ефективності. Найвищий рівень такої діяльності досягається тоді, коли методи діагностики, прогнозування та надання допомоги обираються відповідно до індивідуальних особливостей клієнта. Розглянуті нами основні моральні категорії у соціальній діяльності є основоположними. Адже їхня діяльність, як ніяка інша, наповнена багатим гуманістичним змістом, почуттям високої людяності. Отже, етичні завдання сучасного соціального працівника постійно ускладнюються. У коло його діяльності все частіше потрапляють бездоглядні й безпритульні особи, а також молоді люди, котрі не знайшли свого шляху в житті і, як правило, стають наркоманами та алкоголіками. Тому справжнім фахівцям необхідно усвідомлювати, пропускати через себе нові соціально-етичні турботи. Водночас творіння добра надає фахівцям із соціальної роботи зміст буття, виступає їх моральним обов'язком. Добро повинно діяти на засадах добровільності, дієвості, сердечності, чуйності.

Tiutiunnyk H.O.

Candidate of Economic Sciences, Researcher, Department of economic regulation of environmental management, Institute of market problems and economic&ecological research NAS of Ukraine

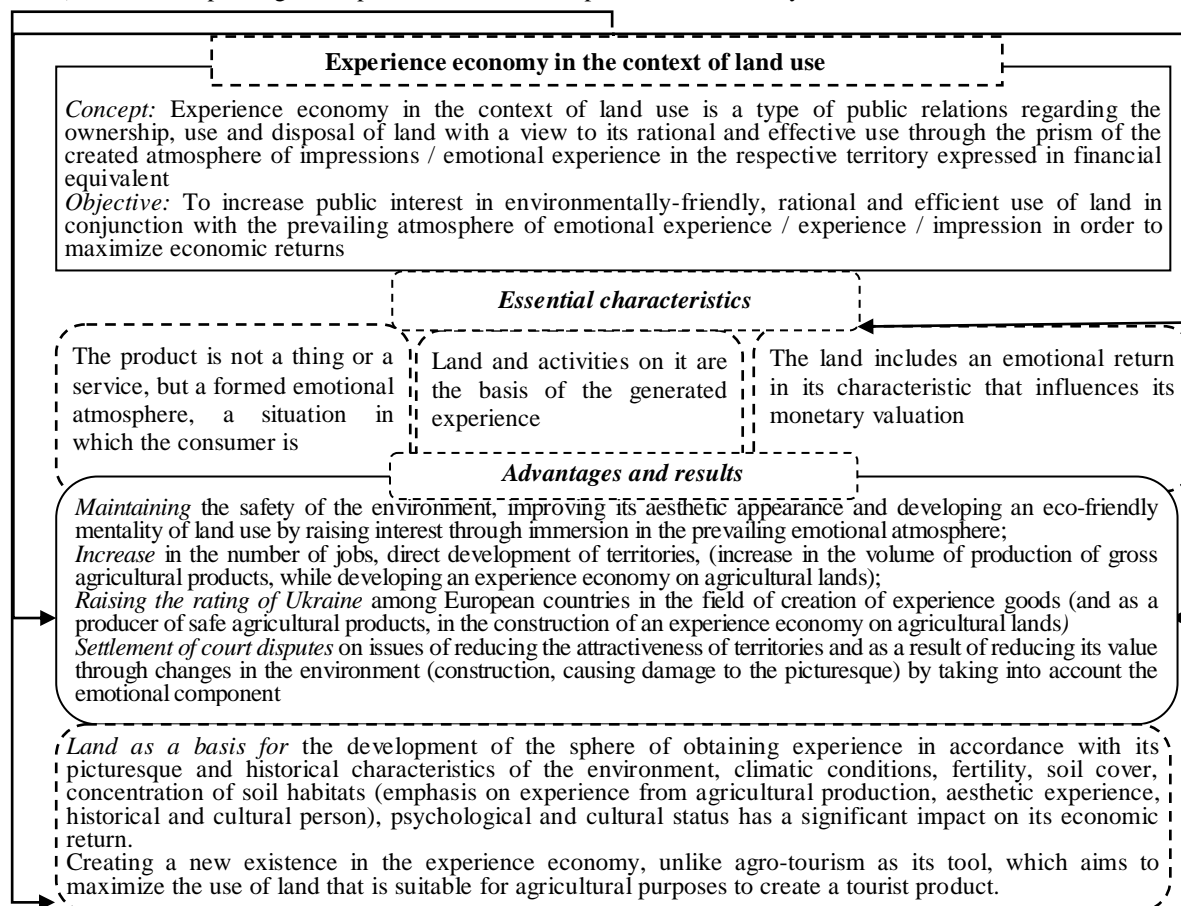
INCLUSIVE EXPERIENCE ECONOMY IN THE CONTEXT OF LAND USE AS A BASIS OF THE NATIONAL ECONOMY DEVELOPMENT

Economic development today is focused on the emotional sphere and requires appropriate research, including land use. Recent research by Euromonitor International (the world leader in global strategic information and analytics by industry, country, and consumer) has seen significant costs for the past few years in the consumption of experience-related services: such as attending concerts or shows, amusement parks, food at restaurants and travel. According to the research of leading scientists in the mentioned field [1], it is determined that emotional experience / impressions are psychological states caused by neurobiological processes from description / perception saturated with relevant content of events.

First and foremost, the essence of the economic model lies in the conversion of the emotional component, the appropriate atmosphere and feelings, which would ensure that the consumer experiences of a positive emotional experience into a financial component. These aspects appear as guidelines, creating a basis for the development of economic relations.

Experience economy is based on the offer of experiencing emotional / sensory experience and receiving directly proportional benefits in monetary terms of the type and degree of consumer reaction (negative / positive). It should include a number of components, without which it is impossible to create an impression - it is feelings, feelings, thoughts, actions, relationships [2]. An individual or group of individuals receive the strongest emotions when interacting with visual, auditory, tactile, taste and olfactory sensations, which respectively generate feelings or higher emotions. This kind of economy is aimed at creating an appropriate environment [3] and emotional connections between events and people, including an understanding of the emotional values that an event could inform [4]. The idea is to focus on the consumer and the awareness of his needs at different points, from the moment of informed of the impression to the moment of its purchase (receipt, use) [5]. The focus is on the "right" impressions - those that generate consumer use of goods and new ways of generating income (innovation) [6]. The key role is played by the empirical experience of the consumer, according to which the consumer will choose a product or service [7].

Ukraine has many picturesque territories, particularly in rural areas. Valuation of natural resources, especially land, as a national wealth of the country needs changes, including the consideration of the environmental and emotional component (experience) and its corresponding development, since the development of the economy involves rent relations and rent benefits (Fig. 1).

The corresponding sensory perception of the earth is its aesthetic facet, namely the beautiful landscape, the harmony of the landscape, sufficient space, well-kept flora and fauna, compliance with the rules of composition, etc. (Table 1). Noise, distance from transport, accumulation of people, which has a significant impact on the hearing and human activity, should be mentioned as an important point. The quality of the produced in the respective area produce, the ecological condition, the influence of the ampelocological factors determine the taste characteristics. Tactile sensations are considered through the agro-technical, agrochemical characteristics of the soil, hence the use of territories for the construction or production of products. The mixed component is odor, because it includes distance from waste, transport interchange, product quality and environmental component.

Table 1 - The influence of improving the aesthetic appearance of the territory on the emotional sphere of consumers

Location	Territorial development	Years	The number of visitors
Walpole-Nornalup National Park in Western Australia	Landscaping and tree walks	1996-2007 (10 years)	>2,2 millions
Bali Province, Indonesia (today a UNESCO World Heritage Site)	The cultural landscape of Bali: Subat system as a manifestation of the Tri-Heath-Quran philosophy	2012-2016 (4 years)	≥1,3-1,6 millions

Source: Designed with use [7, 8].

According to the above, it can be defined that emotional experience in the context of land use is an influence on the land user of the land plot in the aggregate of its aesthetic, spatial, qualitative, agronomic, environmental characteristics.

A reliable assessment of the relevant land plot requires consideration of the system of these components. And if a number of elements are currently receiving attention, the emotional components are not spelled out in the existing legislative field. The essence of relevant economic relations in land use, in contrast to others is characterized by the fact that:

- emotional component is central to the economic supply because it meets the requirements of consumer feelings;
- land, as the basis for economic relations and as their subject matter, must be determined by the set of impressions that can be generated through five sensations, including vision, hearing, taste, smell, touch;
- experience economics in the context of land use includes legends, myths, histories of families and people, terrain (historical reenactment tourism);
- unique and memorable events covering local knowledge, culture, environment, crafts, gastronomy, agriculture (agrotourism), development of eco-urban areas;
- offers that meet the new requirements should give priority to the brightest stock on sale;
- the environment is a stage, and the corresponding activity (historical reconstruction, photo shoot, rest, design) is an impression.

Keeping the specifics of the experience economy in the context of land use, taking into account the emotional component and ensuring the involvement of all elements of the territory (development of multifunctionality (inclusivity) and free eco-oriented access) will contribute to the development of a rational and efficient way of managing, managing and using the land, economic, socio-cultural.

Economic effect: additional income; jobs, land value enhancement, infrastructure improvement, conversion, tourist inflow, mild competition, including between rural and urban territorial communities.

Ecological effect: improving the quality of land resources, revitalizing disturbed ecosystems, improving soil cover, reducing runoff, preserving local biodiversity and developing it.

Socio-cultural effect: cultural and psychological enrichment; deepening and strengthening relationships, in particular by improving the emotional state of women; improving the image of the territories.

References

1. Discussing The Experience Economy With Joe Pine, 2019. URL : <https://experiencematters.blog/2019/11/04/discussing-the-experience-economy-with-joe-pine/> (last accessed: 11.11.2019).
2. *De la Guardia C.* Contextualización y conceptualización de la planificación estratégica de la comunicación de marca aplicada al internal branding. *Tesis doctoral. UAB*, 2014. 466 p.
3. *Getz D.* Event studies : theory, research and policy for planned event. *Burlington : Butterworth-Heinemann*, 2007. 480 p.
4. *Losada J. C.* Economía de la experiencia turística, 2011. URL : https://www.hosteltur.com/138100_economia-experiencia-turistica.html (last accessed: 24.09.2019).
5. *Barón J.* La Economía de la Experiencia. *SAP News Center Latinoamérica*, 2019. URL : <https://news.sap.com/latinamerica/2019/03/la-economia-de-la-experiencia-b10g> (last accessed: 25.09.2019).
6. *Alfaro E.* Customer Experience Management. El Abc de dirigir la experiencia del cliente. *MK: Marketing + ventas*. 2011. № 266. Pp. 16-25.
7. *Lenderman M., y Sánchez R.* Marketing Experiencial: La Revolución de las Marcas. *ESIC. Madrid*, 2008.
8. 4 Incredible, Must-See Tourism Projects in Landscape Architecture. URL: <https://land8.com/4-incredible-must-see-tourism-projects-in-landscape-architecture/> (last accessed: 15.02.2020).
9. Sustainable Tourism Strategy. *Cultural Landscape of Bali Province: the Subak System as a Manifestation of the Tri Hita Karana Philosophy*. 2016. UNESCO. 32 p.

ВПЛИВ УКРІПЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У IV кварталі 2019 року та I кварталі 2020 року в Україні спостерігається відчутне укріплення національної валюти, курс якої зріс із 27–28 до 24 гривень за 1 долар США. В результаті цього Зведений бюджет України недоотримав мільярди гривень у відповідних кварталах. Це зумовлено тим, що, під час конвертації надходжень від здійснення імпорتنих операцій з іноземних валют у національну, вітчизняні імпортери отримували меншу суму, а тому, відповідно, менше податкових надходжень поступило в державний бюджет.

За таких умов українські науковці, законодавці, урядовці, імпортери, товаровиробники і навіть прості громадяни, які раніше багато негараздів списували на інфляційні процеси та постійне знецінення гривні, почали задуматися над тим, які наслідки несе укріплення національної валюти і як це може відобразитися на розвитку національної економіки.

Варто відзначити, що з цим питанням зарубіжні країни стикалися значно раніше, а недостатнє дослідження цієї проблеми в нашій країні зумовлено тим, що курс національної валюти України з самого початку її запровадження і до другої половини 2019 року постійно знижувався.

Ще у 23 році до н. е. римським імператором Октавіаном Августом, який був стурбований наявністю в Імперії неконтрольованої маси грошових знаків, була проведена докорінна реформа монетарної системи Римської держави. При цьому, право емісії золотих та срібних монет Август залишив за собою, а емісію бронзових монет спеціальним указом він передав сенату. З I ст. н. е. монети Римської імперії брали активну участь у грошовому обігу багатьох регіонів і римляни ефективно використовували переваги емісійного центру, який був під їхнім контролем, регулюючи кількість виготовлених монет [1]. Запроваджена римлянами система обігу грошей залишалася незмінною до другого тисячоліття.

Розквіт грошово-фінансових відносин у більшості провідних на той час країн розпочався наприкінці XV століття, коли в світі відбулися значні зміни в державному устрої, пов'язані з появою великих монархій, та коли з'явилися постійні великі армії, а завдання правлячих структур розширились.

Тому, наступним етапом у розвитку системи платежів стала паперова готівка (аркуші паперу, що функціонують як засіб обміну). Спочатку паперові гроші мали гарантію обміну на монети, тобто на певну кількість дорогоцінного металу. Вони мають істотну перевагу, бо значно легші ніж монети або благородні метали. Проте, такі паперові гроші можуть прийматися як засіб обміну тільки тоді, коли існує певне довір'я до влади, яка здійснює їх емісію [2, с. 59].

За визначенням С. В. Мочерного: «Грошова система – форма організації грошового обігу в процесі взаємодії її основних елементів, цінність якій надає закріплення у національному законодавстві та державне регулювання такого обігу» [3, с. 151]. Якщо до XVI століття багатство країни значною мірою оцінювалося за наявністю в неї дорогоцінних металів та карбованих монет, то, з появою паперових грошей, держави отримали можливість через регулювання грошової маси встановлювати міжвалютні курси.

Отже, оскільки, стрімкий розвиток суспільно-економічних відносин та зростання кількості суб'єктів господарювання вимагав все більших обсягів грошової маси для їх обслуговування, яку не здатна була задовольнити золото-видобувна галузь, країни вдалися до випуску паперових грошей. При цьому, перші паперові гроші вільно обмінювалися на дорогоцінні метали, однак поступово всі країни світу від нього відмовилися.

З 1914 року європейські країни почали поступово здійснювати емісію національних валют без прив'язки до золотих запасів своїх центральних банків, і на світовому фінансовому ринку трансакції проводилися вже тільки в конвертованих валютах [4, с. 55]. Власне з цього часу центральні банки країн отримали можливість впливати на зовнішньо-торгівельні операції.

У роки Першої світової війни більшість країн припинила чеканку металічних монет і обмежила розмір паперових грошей на золото, що спричинило їх інфляцію. Отже, неконтрольоване збільшення грошової маси завжди має наслідком інфляційні процеси. Тому, слід погодитися з висновками монетаристів, які обґрунтовують, що всі процеси у фінансових системах можна регулювати через зміну наявних в обігу грошей. Фредерік С. Мишкін на підтвердження висновків монетаристів зазначає: «У кожному випадку, коли в певній країні темп інфляції високий протягом тривалого проміжку часу, темп зростання пропозиції грошей в цій країні так само дуже високий» [2, с. 777].

Після Другої світової війни уряд США, для укріплення свого лідируючого положення в світі та підняття престижу національної валюти, гарантував іншим державам обмін їх доларових активів на золото у твердому співвідношенні. Однак, у 1971 році уряд США відмовився від свого післявоєнного зобов'язання щодо вільного обміну долара на золото, що означало остаточний розрив кредитно-паперових грошей із золотом. Починаючи з 1973 року, валютні курси в країнах-членах Міжнародного валютного фонду (МВФ) стали рухомим. Відтоді відповідно до статті 4 Статуту МВФ кожен його учасник може вибрати таку систему валютних курсів, яка представляється йому кращою [5].

Відмова, від прив'язки національних валют, і в першу чергу долара США, до золотого еквівалента мала як позитивні, так і негативні наслідки, яких більше. До позитивів слід віднести отриману країнами фінансову свободу та збільшення можливостей для здійснення інвестицій в національне господарство. Водночас, відмова від забезпечення національних валют золотом та іншими дорогоцінними металами спричинилася до виникнення фінансових криз, які в останні століття періодично потрясають весь світ.

До початку 1960-х років темпи інфляції в більшості економічно розвинутих країн світу коливалися між 1 та 2 %, але відтоді економіка потерпала від високих і нестабільних темпів інфляції. Наприкінці 60-х років темпи інфляції

підвищилися до понад 5 % і з 1974 року сягнули двохзначних чисел. Після певного зниження у 1975–1978 роках темпи інфляції знову стрибнули до понад 10 % у 1979–1980 роках, знизившись приблизно до п'ятипроцентного рівня з 1982 до 1990 року. Інфляція й постійне зростання цін стали основною турботою політиків і громадськості [2, с. 777].

З 1995 року розпочалося активне зміцнення долара по відношенню до інших світових валют (наприклад, японська ієна впала від 80 у 1995 році до 125 влітку 1997 року), тому азійські валюти стрімко зміцнилися у реальному відношенні. Тим самим, відбулася значна втрата конкурентоспроможності країн. Значні припливи іноземних капіталів дозволяли фінансувати зростаючі дефіцити поточних операцій, однак, реальне зміцнення валют регіону вже несло у собі вагомий чинник майбутніх валютних ускладнень. Навесні 1997 року стало зрозуміло, що переважна більшість валют регіону є переоціненою, а тому реальна девальвація виглядала як необхідний інструмент збалансування зовнішнього сектора [6, с. 124–125].

Таким чином, можна зробити висновок, що укріплення національної валюти відносно вільно конвертованих валют світ в короткостроковій перспективі створює позитивний ефект, проте у майбутньому це спричиняє до гальмування у розвитку національної економіки. При цьому, до механізмів, які дозволяють одній країні отримати перевагу над іншими країнами відноситься випереджаюча девальвація національної валюти. Країна, яка ініціює вищу девальвацію може значно виграти порівняно з тією, що проводить девальвацію нижчого рівня. Вперше такий механізм чітко проявився під час розгортання Великої кризи 30-х років. Економіки Франції, Нідерландів, Бельгії під час розгортання кризи утримували свою валюту від обвалу і підтримували низький рівень девальвації, однак, у 1935 році вимушені були відмовитися від такої політики для того, щоб відновити рівень промислового виробництва напередодні 1929 року [6, с. 73].

Отже, як знецінення так і укріплення національної валюти спричиняються до негативного впливу на розвиток національної економіки. Тому, ще у 1992 році провідні європейські країни підписали договір про створення Європейського Союзу, який передбачав 5 критеріїв для вступу до нього: дефіцит державного бюджету не має перевищувати 3 % валового внутрішнього продукту (ВВП); державний борг повинен складати менше 60 % ВВП; держава протягом 2-х років повинна брати участь у механізмі валютних курсів та підтримувати курс національної валюти в заданому діапазоні; рівень інфляції не має перевищувати 1,5 % середнього значення трьох країн-учасниць ЄС з найбільш стабільними цінами; довгострокові відсоткові ставки по державним облігаціям не мають перевищувати 2% середнього значення відповідних ставок в країнах з найнижчою інфляцією [7].

З наведеного можна зробити висновок, що провідні європейські країни вважають помірну інфляцію до 1,5 % (для країн із перехідною економікою, до яких відноситься Україна – 3 %) сприятливою для розвитку національних економік, натомість, надмірне укріплення національної валюти спричиняється до втрати такою країною конкурентних переваг на міжнародних ринках. Тому, Україні необхідно не допускати як знецінення та і укріплення національної валюти у річному вимірі більше ніж на 3 %.

Список використаної літератури

1. Колесников О. В., Бойко Д. І., Коковіхіна О. О. Історія грошей та фінансів. 2-ге вид. випр. та доповн.: навч. пос. К.: Центр учбової літератури, 2008. 140 с.
2. Мишкін Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків. Пер. з англ. С. Панчишин, С. Стасишин, Г. Стеблій. К.: Основи, 1999. 963 с.
3. Мочерний С. В., Довбенко М. В. Економічна теорія: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2004. 856 с.
4. Кузьмін О. Еволюція світової валютно-фінансової системи: трансферні можливості й перспективи розвитку. Економіка України. 2011. № 10. С. 53–59.
5. Бреттон-Вудська система. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Бреттон-Вудська_система (дата звернення: 26.02.2020).
6. Юрчишин В. В. Валютні кризи: Монографія. К.: УАДУ при Президентіві України, 2000. 204 с.
7. Маастрихтський договір. [https://uk.wikipedia.org/wiki/ URL: Маастрихтський_ договір](https://uk.wikipedia.org/wiki/URL: Маастрихтський_договір) (дата звернення: 26.02.2020).

Булкін Сергій Сергійович

здобувач, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ФОРМУВАННЯ БЕЗБИТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення економічної стійкості підприємств пов'язане із застосуванням новітніх методів, технологій та інструментів адаптації підприємства до динамічних умов зовнішнього середовища, здатних формувати безбитковість виробництва [1, с. 110]. Досягнення безбиткової діяльності є об'єктивною передумовою отримання прибутку, який забезпечує самоокупність та самофінансування і на цій основі формування економічної стійкості й фінансової безпеки підприємства.

Диференціація напрямів досягнення безбитковості, як перехідної межі до рентабельної виробничо-комерційної діяльності сільськогосподарських підприємств і поступового формування економічної стійкості, передбачає розробку ефективних методів та інструментів їх реалізації [2, с. 39-42]. Якщо підприємство є збитковим, то для досягнення безбитковості виробничо-комерційної діяльності йому необхідно забезпечити формування цін, а також змінних та постійних витрат на виробництво й реалізацію продукції на рівні критичних значень. Відносно ціни продажів таким значенням є мінімально допустимий рівень необхідний для покриття постійних витрат підприємства (ціна дорівнює собівартості одиниці продукції), а прибуток і рентабельність в цьому випадку дорівнюють нулю. Зниження ціни

продажів нижче даного рівня призведе до збитковості діяльності. Відповідно, відносно змінних витрат і постійних витрат критичним є рівень, перевищення якого також веде до збитковості діяльності підприємства.

Максимально допустимим рівнем змінних або постійних витрат, буде рівень, при якому сума питомих змінних і постійних витрат дорівнює ціні продажів одиниці продукції. При критичному рівні змінних витрат, постійних витрат та ціні продажів буде досягнуто рівня беззбитковості виробничо-комерційної діяльності, який умовно можна назвати «критичним рівнем», оскільки при ньому підприємство подолає збитковість, але отримувати прибуток не буде. Досягнення беззбитковості виробничо-комерційної діяльності в цьому випадку дає можливість підприємству захистити власний капітал від його часткової або повної втрати внаслідок збиткової діяльності, як економічної бази для формування економічної стійкості. Однак для забезпечення економічної стійкості підприємству необхідно забезпечити рівень економічної ефективності виробничо-комерційної діяльності, що дозволяє забезпечити самоокупність і самофінансування [3, с. 11-12].

У ситуації, коли підприємство функціонує ефективно, але рівень прибутку є критично низьким, тобто не забезпечується самоокупність діяльності, а, отже, економічна стійкість, воно повинно: по-перше, визначити резерви щодо збільшення ціни продажів вище її критичного рівня і прагнути до реалізації продукції за максимально можливими ринковими цінами; по-друге, знижувати постійні та змінні витрати необхідно до межі їх нормативно встановленого рівня. У цьому випадку підприємство досягне беззбитковості виробничо-комерційної діяльності, рівень якого відповідатиме прибутковому обсягу продажів. Такий рівень беззбитковості доцільно назвати як «ефективний рівень беззбитковості» (тобто забезпечує отримання прибутку). Отримання прибутку після подолання порогу беззбитковості дає можливість збільшувати власний оборотний капітал як головне джерело фінансування оборотних активів підприємства і, як наслідок, забезпечувати його стійкість. При цьому підприємство повинно прагнути до стійкого зростання прибутку в межах необхідних для самоокупності, а в подальшому – самофінансування, що аналогічно першому випадку, також повертає його до вихідного стану.

Підприємство, що ефективно функціонує та економічно стійке, повинно за рахунок регулювання цін (прагнути до максимально можливих ринкових цін реалізації) та змінних і постійних витрат (встановлення нормативного рівня) формувати ефективний рівень беззбитковості виробничо-комерційної діяльності, забезпечувати отримання прибутку необхідного для самофінансування, що, в свою чергу, дозволить сформувати значний запас економічної міцності та підтримувати на цій основі стійкість у довгостроковому періоді [4, с. 352-354].

Згідно розробленої структурно-логічної моделі беззбитковості можна констатувати, що система напрямів її досягнення укрупнено складається з регулювання цін, змінних і постійних витрат, а також обсягів виробництва. При обґрунтуванні заходів досягнення беззбитковості виробничо-комерційної діяльності підприємство повинно: забезпечити формування інформації, яка має оцінити можливі напрями досягнення беззбиткової діяльності; дати оцінку основних показників, що характеризують його виробничу та збутову діяльність; виявити напрями коригування економічної, цінової, маркетингової та асортиментної політики підприємства, що дозволить сформувати цілісну модель формування беззбитковості.

Список використаних літератури

1. Ареф'єва О.В. Оцінка рівня економічної стійкості підприємства / О.В. Ареф'єва // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 7 (72). – С. 109-117.
2. Березін О.В. Економіка підприємства [Текст]: навчальний посібник / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 390 с.
3. Вініченко І.І. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи [Текст] / І.І. Вініченко // Агросвіт. – 2013. – №21. – С.10-13.
4. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: підручник [Текст] / С.Ф. Покропивний. – К.: Наукова думка, 2000. – 473 с.

Васютинська Людмила Анатоліївна

к.е.н., доцент, доцент кафедри проектного менеджменту, Одеський регіональний інститут державного управління при Президентові України

АДАПТИВНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Розвиток – це закономірний рух будь-якої функціональної системи, яка під впливом різних факторів змінює свою якість і переходить з старого стану у новий. У результаті такого поступального руху відбувається зміна об'єкту управління, тобто розкриваються внутрішні можливості щодо змінювання його структури і стану. Якісно змінені характеристики виступають домінантами у зміні векторів розвитку системи. Проте поступальний розвиток не означає, що цей процес є безконфліктним. Останнє передбачає виникнення певних протиріч між елементами системи, які у практичному сенсі виліваються у проблеми. Саме у цьому контексті варто розглядати адаптивний розвиток систем управління у сфері охорони здоров'я.

Кожна установа охорони здоров'я має певну структуру, яка впорядкована за своїми елементами і є результатом розвитку організації. І хоча сама структура пов'язана із системою через виникаючі взаємозв'язки, ототожнювати першу і другу не можна. Структура характеризує конкретну систему з боку її побудови, є підґрунтям відтворення останньої, не може існувати поза системою, але може розчіплюватися за складовими, формуючи окремі структурні підрозділи й тим, самим, впливати на поведінку самої системи.

Здатність системи розвиватися залежить від здатності рухатися від простих до більш складних форм диференціації та інтеграції. Це надає можливість долати перепони та розв'язувати завдання, які змінюються під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників. Для функціонування організації у таких умовах необхідно вирішувати виникаючі проблеми шляхом впровадження адаптивних механізмів управління.

Адаптивні механізми управління можна розглядати як сукупність форм, методів й інструментів, які дозволяють синтезувати системи управління завдяки можливостям змінювати параметри їх структури залежно від змін параметрів об'єкту управління або зовнішніх шоків, які впливають на цей об'єкт. Отже, адаптивність системи управління виявляється у її спроможності змінювати свою поведінку через реакцію на зовнішні зміни. Якісні зміни реакції системи, пов'язані зі змінами її структури, з одного боку, але, з іншого, – система прагне до стабілізації своєї поведінки, що здійснюється через пристосування до зовнішнього середовища або адаптації.

Сучасні зміни в галузі охорони здоров'я за своєю суттю є організаційно-економічними інноваціями, які повинні сприяти підвищенню конкурентоспроможності закладів охорони здоров'я як суб'єктів ринку медичних послуг. У цьому контексті необхідно:

- здійснювати планування медичних послуг з огляду на попит і пропозицію на галузевому ринку;
- застосовувати системний міждисциплінарний підхід для впровадження організаційних, технічних, економічних й інформаційних інновацій;
- управляти людським ресурсами через використання адаптованих інструментів мотивування і стимулювання;
- впроваджувати програми ресурсозбереження та максимально підвищувати результативність діяльності відповідальних виконавців при використанні існуючих ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових, інформаційних).

Для адаптації системи управління закладами охорони здоров'я до змінюваних умов зовнішнього середовища можна визначити дві групи внутрішніх факторів та відповідні стратегії, які забезпечують адаптивний розвиток організації.

До першої групи відносяться фактори, які впливають на цілі організації, тобто визначають вектори її розвитку. У цьому ракурсі стратегія зростання може здійснюватися через адаптивні стратегії, а саме:

- стратегію розвитку продукту, що спрямовується на підвищення якості медичних послуг;
- стратегію ресурсозбереження шляхом: а) запровадження інформаційних технологій; б) застосування ресурсозберігаючих медичних технологій.

Другу групу факторів можна об'єднати за економіко-психологічними ознаками. Ці чинники впливають на формування внутрішньої організаційної культури. Їхня дія також виявляється у формуванні умов для відтворення і розвитку кадрового потенціалу організації, підтримці гнучкості організаційних структур. Вони сприяють розв'язанню протиріч у питаннях централізації та децентралізації управління людськими ресурсами. Визначені фактори залежно від вектору їх впливу можуть обмежувати або посилювати можливості адаптивного розвитку системи управління людськими ресурсами у закладах охорони здоров'я.

Рекомендованими стратегіями у контексті зазначеного можуть бути:

- стратегія інноваційного розвитку, яка реалізується через впровадження нових організаційних технологій в системі охорони здоров'я;
- стратегії мотивації та стимулювання медичного персоналу шляхом впровадження відповідних програм матеріального заохочення за результатами діяльності згідно встановлених цілей.

Для реалізації стратегій за першою групою факторів необхідно здійснити низку заходів, зокрема:

- запровадити системний підхід з метою створення інноваційної технологічної моделі надання медичної допомоги на основі замкненого циклу, що поєднує у собі профілактичний, лікарняний і відновний етапи лікування;
- створити інформаційно-аналітичну систему у рамках медичної організації, яка дозволить проводити маркетингові дослідження за видами і характером захворювань та демографічними ознаками, використовувати конкретні організаційні форми надання медичної допомоги за будь-якою нозологією, оцінювати економічну доцільність впровадження тих або інших технологічних інновацій, виявляти деструктивні чинники, що призводять до економічних втрат у розрізі окремих структурних елементів організації, наприклад, відділень лікарні, напрямів діяльності, поліклінік тощо).

Останнім часом відбувається інтенсивний пошук шляхів формування оптимальної системи управління персоналом, яка має відповідати вимогам високої ефективності, регулярного оновлення та гнучкості. Тому система управління людськими ресурсами в умовах швидкоплинних змін має бути завжди готовою до постійної реорганізації [1, с.92].

В контексті зазначеного для реалізації стратегій за другою групою факторів вважається за доцільне розв'язати низку таких завдань, як:

- розробити методичний інструментарій контролю за виконанням визначених результатів діяльності закладу охорони здоров'я з метою своєчасного реагування на зміни в середині системі управління медичної організації;
- вдосконалити систему мотивації та стимулювання праці в сфері охорони здоров'я через: а) виявлення переваг і побажань персоналу щодо змін в організації; б) формування умов для кар'єрного зростання; в) посилення інформованості персоналу щодо перспектив розвитку їхньої установи;
- підвищити якість кадрового потенціалу шляхом: а) впровадження сучасних принципів формування та розвитку кадрів охорони здоров'я; б) застосування новітніх методів підготовки медичних кадрів, зокрема управлінських; в) запровадження принципів командної роботи в рамках надання медичної послуги закладами охорони здоров'я [2, с. 75].

Список використаної літератури

1. Сільченко І.А. Особливості сучасних систем управління персоналом та їх ефективність. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2016. № 1 (33). С. 91-95

Головко Роман Анатолійович
аспірант кафедри економіки Дніпровського
державного аграрно-економічного
університету

ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Терміни «економічний ризик», «підприємницький ризик», «господарський ризик» в літературі досить часто зустрічаються як синоніми. Оскільки підприємництво є складовою частиною економічної діяльності, то поняття економічного ризику ширше, ніж підприємницького, а «господарський ризик» та «підприємницький ризик» можна визнати рівнозначними. Про ризик, як невід'ємну ознаку підприємництва, зазначали ще економісти класичної школи. Незважаючи на досить поширене застосування поняття «ризик» у багатьох сферах суспільної діяльності, цей термін не має однозначного тлумачення. Багато вчених-економістів дотримуються визначення ризику відповідно до традицій класичної теорії ризику, яка трактувала його як «очікування втрат».

Наявність господарського ризику потребує для підприємця певної компенсації. Економісти класичної школи вважали відшкодування можливого ризику в підприємницькій діяльності одним з елементів підприємницького доходу. Пізніше ця теорія була розвинена в працях Й.Шумпетера, який при вивченні прибутку, як різниці між доходами і витратами, до витрат відносив всі прямі й непрямі витрати, пов'язані з виробництвом, винагороду підприємця за працю, ренту за земельну ділянку, а також премію за ризик [5, с. 215-217].

Для ефективного управління підприємницькою діяльністю, в т.ч. у фермерським виробництвом, важливе значення має науково обґрунтована класифікація ризиків. Вперше класифікація економічних ризиків представлена в працях Дж. Кейнса. Він розглядав ризик через призму відносин позичальник-кредитор і виділяв три основних види ризику: 1) ризик підприємця або позичальника, 2) ризик кредитора, 3) ризик інфляції [3, с. 88]. Сучасні дослідники проблем ризику виділяють безліч критеріїв їх класифікації: джерело, час виникнення, сфера дії, об'єктивність прояву і можливість регулювання [1, с.57]; можливість диверсифікації та вид господарської діяльності, масштаб наслідків, рівень прийняття рішень, мотивація ризикованих дій, часовий період ризикованій ситуації, відношення суб'єкта до ризику, ризиконасиченість ситуації, наявність ситуативного чинника [6, с.26]; суб'єктно-об'єктні характеристики; умови виникнення; ступінь обґрунтованості; можливість передачі й зниження; можливі наслідки втрат, передбачуваність, тривалість впливу, рівень втрат, масштаб, характер впливу на результати виробництва [4, с.54]; масштаб прояву факторів ризику, наслідки від настання ризикової події, сфера виникнення [7, с.51]; ризикованість події, час виникнення, основні чинники виникнення, характер обліку, характер наслідків, сфера виникнення тощо [3].

Важоме значення має виявлення взаємозв'язків між чинниками, які зумовлюють специфіку фермерського виробництва та проявами ризику. Найбільш розповсюдженими в економічній літературі основними специфічними фактори фермерського підприємництва, є: використання землі як основного засобу виробництва; диспаритет цін; сезонність виробництва [3]. Використання землі в якості засобу виробництва, обумовлює залежність від природно-кліматичних умов і зв'язок з природними процесами розвитку рослин і тварин. Вплив природно-кліматичних умов на результати відтворення в сільському господарстві носить ймовірнісний характер і є однією з головних причин невизначеності. Як наслідок, з'являється ризик залежності результатів фінансово-господарської діяльності від природно-кліматичних умов, зниження фінансової стійкості підприємств. Крім того, використання землі є об'єктивним обмеженням масштабів діяльності, і не завжди дозволяє реалізувати принцип розміщення в найбільш сприятливих умовах, а також веде до неможливості створення власних страхових резервів тими фермерами, які здійснюють процес виробництва сільськогосподарської продукції у менш сприятливих умовах.

Випереджаючі темпи зростання вартості засобів виробництва та енергоносіїв для сільськогосподарського господарства порівнянно з темпами зростання цін на сільськогосподарську продукцію призводить до дисбалансу доходів і витрат фермерів. Нemoжливості покриття витрати поточними надходженнями зумовлює необхідність залучення позикових джерел фінансування, що ще більше погіршує становище фермерів – вони змушені нести додаткові витрати з обслуговування кредитних ресурсів. Так проявляється фінансовий ризик, який полягає не тільки в порушенні збалансованої структури капіталу, але й загрози неможливості погашати боргові зобов'язання.

Сезонність виробництва, як фактор, що визначає специфіку фермерського виробництва, найбільше проявляється у рослинництві, і також призводить до підвищення потреби в кредитних ресурсах. В умовах постійного дефіциту грошових, коштів сільські підприємці реалізують рослинницьку продукцію не чекаючи більш вигідних цін на неї. Більшість з них реалізує свою продукцію відразу після збору врожаю, в періоди значного перевищення пропозиції над попитом. Під час весняно-польових робіт вони змушені знову звертатися за позиками, як наслідок, виникає фінансовий ризик.

Сезонність виробництва зумовлює подовження тривалості виробничого циклу. Наявність тривалого періоду між вкладеннями коштів і отриманням результату призводить до появи ринкового ризику, який проявляється у непередбачуваності цін на сільськогосподарську продукцію для реалізації. Певні цінові ризики має і вибір каналів реалізації сільськогосподарської продукції. Фермери змушені погоджуватися з існуючими формами розрахунків та цінами. Характерною рисою фермерського виробництва є також підвищена потреба в кредитних ресурсах; зростання вартості позикового капіталу; організаційні складнощі переорієнтації виробництва з одного виду продукції на інший; виробничо-комерційний характер підприємницької діяльності в сільському господарстві, нестабільність і суперечливість законодавства, зношення основного капіталу тощо. Особливістю фермерського виробництва є також

об'єктивна необхідність державної підтримки та регулювання за рахунок різних фінансово-кредитних, цінкових, податкових, страхових та інших заходів впливу.

Список використаної літератури

1. Альгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни / А.П. Альгин. – М.: Мысль, 1989. – 254с.
2. Вініченко І.І. Регіональний аспект розвитку фермерства / І.І. Вініченко // Ефективна економіка. – 2012. – № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
3. Кейнс Д.М. Общая теория занятости, процента и денег / Д.М. Кейнс. – Петрозаводск: Петроком, 1993. – 307 с.
4. Пікус Р.В. Оцінка підприємницького ризику / Р.В. Пікус // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 88-93.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М.: Издательство Прогресс Москва, 1982. – 455с.
6. Ahn M.J. Wilham D. Fallon. Strategic risk management: how global corporations manage financial risk for competitive advantage. – London, 1991. – 217p.
7. Heilmann Wolf-Ridiger. Versicherungsmathematische Methoden des Rick Management. Deutsche Gesellschaft für Versicherungsmathematik. – 1989. – № 2. – P. 141–159.

Дивинська Юлія Анатоліївна

асистент кафедри менеджменту та туризму,
Житомирський економіко-гуманітарний
інститут вищого навчального закладу
«Відкритий міжнародний університет розвитку
людини «Україна»

ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ

У статті розглянуто підходи до трактування поняття «потенціал регіону» та проаналізовано теоретичні підходи до визначення його сутності. Досліджено існуючі погляди на структурування системи регіонального потенціалу. Обґрунтовано взаємодію складових елементів потенціалу регіону.

Ключові слова: потенціал, регіон, розвиток, структура, держава, ендogenous потенціал регіону.

The article discusses approaches to interpreting the concept of "potential of the region" and analyzes the theoretical approaches to determining its essence. The existing views on the structuring of the system of regional potential are investigated. The interaction of constituent elements of the region's potential is substantiated.

Keywords: potential, region, development, structure, state, endogenous potential of the region.

Постановка проблеми. На сьогодні Україна може вважатися самодостатньою, адже має значний соціально-економічний потенціал. Проте, зміни, які відбуваються в суспільстві, формують нові погляди на потенціал регіону та його структурні складові, зокрема. Безумовно, забезпечення конкурентоспроможності регіону потребує дослідження складових регіонального потенціалу. Адже, це має не тільки важливе наукове значення, а й практичне, для ефективного управління регіону.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженнями проблем потенціалу регіону займалися такі вчені, як Немчинов В.С. [8], Абалкін Л.І., Струмилін С.Г. [9], Тугай Л.В. [10], Александрова В.П., Анчишкін О. І., Федонін О.С, Рєпіна Ш, Олексюк О.І. [11], Гець В.М., Данилишин Б.М., Стеченко Д.М., Чумаченко М.Г. та інші. Проте при цьому немає узгодженої позиції щодо питання комплектності регіонального потенціалу, з врахуванням сучасних процесів та шляхів розвитку держави, що забезпечить збалансованість реалізації окремих складових потенціалу регіону.

Метою статті є дослідження та узагальнення різних підходів до змісту та структури регіонального потенціалу, а також вплив складових регіонального потенціалу безпосередньо на результат розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Для систематизації існуючих трактувань потенціалу регіону, насамперед, зупинимося на визначенні понять «регіон» та «потенціал».

Однією з основних методологічних проблем регіонального розвитку вважають відсутність загально визнаного поняття «регіон» з точки зору економічної теорії, що в свою чергу зумовлює наявність різних напрямків та концепцій у сучасних регіональних дослідженнях. Можна погодитися з Е. Айзменом, який стверджує, що "...ієрархію регіонів визначає тільки наукова проблема... Регіон визначається тим питанням, дослідженням якого ми займаємось...лише ми заглиблюємося в чисто теоретичні розмірковування і визначення "регіон" зникає".

Існує декілька трактувань поняття "регіон", причому "регіон" не завжди означає адміністративно-територіальну одиницю країни. В економічній літературі "регіон" характеризують як цілісно-адміністративну територію країни, для якої характерними є особливі виробничі, соціальні, культурні, етнічні та інші відмінності, що створює передумови для розвитку її за єдиною регіональною стратегією, яка органічно вписується в загальнонаціональну стратегію економічного розвитку та зростання. Регіоном також вважають групу сусідніх країн, районів чи частину континенту. Часто поняття «регіон» та «район» вважають синонімами, хоча термін «регіон» з'явився пізніше.

Термін потенціал походить від латинського слова "potentia", що означає "приховані можливості", які завдяки праці господарюючого суб'єкта можуть стати реальністю. Економічний тлумачний словник української мови під цим

терміном також розуміє "приховані здатності, сили для будь-якої діяльності, що можуть виявитися за певних умов"[6, с.485].

Саме з економічної точки зору потенціал розглядають у двох напрямках. Перший трактує потенціал як ресурсне забезпечення, запаси, джерела, резерви [4, с.133], другий — як ресурси, які є в наявності в економічного суб'єкта, а також їх оптимальний склад, структуру, вміння раціонально їх використати для досягнення поставленої мети [1, с. 948].

Широкого висвітлення питання змісту потенціалу знайшли в працях С.Г. Струмиліна, який запропонував поняття «економічний потенціал» трактувати як сукупну виробничу силу праці всіх працездатних членів суспільства [9, с.12-28]. В свою чергу В.С. Немчинов досліджував "потенціал розширеного виробництва", який характеризує ресурсні можливості національної економіки щодо економічного зростання [8, с.207].

Узагальнюючи розглянуті підходи, можемо зазначити, що потенціал регіону-досить складне та багатоаспектне поняття, якому притаманні наступні характеристики:

- обсяг та види ресурсів регіону (що використовуються чи можуть бути використані);
- можливість території забезпечити суспільні потреби;
- здатність ефективно функціонувати.

Потрібно відмітити, що багато дослідників вказують на залежність ефективного функціонування регіону саме від його можливості, здатності, спроможності використовувати місцеві (часто обмежені) ресурси.

Розглядаючи термін «потенціал» в контексті регіональної економіки, то існує точка зору, що сукупний потенціал регіону складається із певних складових за їх функціями, а саме[10, с.246]:

- потенціал адміністративно-територіальної одиниці податковий: він являє собою загальну суму податків, яку можна мобілізувати за рахунок усіх платників певної території. Він є однією із складових частин фінансового потенціалу території і використовується для характеристики її податкових можливостей. У практиці бюджетного регулювання одиницею виміру податкового потенціалу використовуються податкові збори на одну особу;

- потенціал адміністративно-територіальної одиниці фінансовий: відображає загальний обсяг фінансових ресурсів, що утворюються за рахунок усіх наявних джерел у межах певної адміністративно-територіальної одиниці – області, району, села, селища. Іншими словами це показник, який характеризує фінансові можливості території;

- інноваційний потенціал: виступає як сукупність усіх науково-технічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни, галузі, регіону, підприємства, які необхідні для забезпечення ефективного розвитку економіки;

- фінансовий потенціал: відображає здатність до оптимізації фінансової системи із залучення та використання наявних фінансових ресурсів.

Проте, вище зазначені складові не розкривають повного змісту регіонального потенціалу. Аналізуючи дослідження, можемо зазначити, що регіональний потенціал є комплексним явищем, який поєднує багато складових, а саме: трудовий, науково-технічний, маркетинговий, інформаційний, природно-ресурсний, демографічний потенціали.

Економічний потенціал регіону – це сукупна здатність наявних у межах регіону економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу матеріальних благ і послуг, що відповідають потребам суспільства на даному етапі його розвитку [3].

В свою чергу, на думку М.В. Жука, до особливих елементів економічного потенціалу регіонів слід віднести:

— просторово-економічний потенціал — можливість регіону забезпечити потреби на основі раціонального використання власних ресурсів, інфраструктури, людського капіталу, розміщення відносно політично-економічних центрів впливу та перспективи ринків збуту товарів і послуг;

— природно-ресурсний потенціал— сукупна продуктивність природних ресурсів, засобів виробництва і предметів споживання, яка виражається у їх сукупній споживчій вартості;

— еколого-економічний потенціал— ступінь екологічної рівноваги в інтегрованій геосистемі «суспільство — природа» та її здатність виконувати антропоєкологічну й виробничу функції;

Вивчаючи зміст трудового потенціалу слід зазначити, що це персоналізована робоча сила, яку потрібно розглядати в сукупності якісних характеристик, що в свою чергу дає можливість не тільки правильно оцінити рівень використання потенційних можливостей як окремо взятого працівника, так і сукупності працівників, що є невід'ємною частиною процесу активізації людського фактору.

В свою чергу, маркетинговий потенціал відображає здатність регіону створити умови споживання товарів та конкурентоспроможний імідж. Також даний потенціал містить маркетингові потенціали підприємств та організацій, які спрямовані на потреби споживачів і використання потенційних ринків збуту.

Науково-технічний (інноваційний) потенціал виступає як узагальнююча характеристика можливостей наукового забезпечення всіх підприємств, організації та фізичних осіб в регіоні (науки, техніки, технології, інженерної справи, виробничого досвіду, можливостей та ресурсів, а також науково-технічних кадрів). Важливими характеристиками виступають науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки, які можуть бути впроваджені для розвитку інфраструктури регіону [5]. Всі ці складові спрямовані на підвищення науково-технічного розвитку регіону та його підприємств.

Інноваційний потенціал регіону складається з чотирьох безвимірних складових, таких як:

1. Індекс впровадження інновацій.
2. Індекс реалізації інноваційної продукції, нової для ринку і/або для підприємства.
3. Індекс матеріально-технічної бази виконання наукових та науково-технічних робіт.
4. Індекс реалізації інноваційної продукції за межі України.

Що стосується інформаційного потенціалу, то він відіграє роль найважливішої складової техніко-технологічної та управлінської бази, і можна сказати, що він фактично являється поєднанням організаційно-технічних та інформаційних можливостей, необхідних для забезпечення підготовки й прийняття управлінських рішень. В сучасних

умовах розвинуті країни світу вже перейшли на новий постіндустріальний (інформаційний) рівень суспільного прогресу, тому процес ефективного розвитку регіонів України та раціонального використання їхнього потенціалу неможливий без адекватного інформаційного забезпечення.

Інвестиційний потенціал – кількісно характеризується наявними та перспективними обсягами інвестицій, що надходять (чи можуть надійти) в регіон для простого та розширеного відтворення засобів виробництва. Враховується і обсяг інвестиційних ресурсів спрямованих на історико-культурні та екологічні цілі (програми), оскільки, саме останні створюють передумови для розвитку туристично-рекреаційного напрямку господарювання.

Туристичний потенціал розглядається як ресурсний потенціал, що включає в себе ресурсний, природний, інфраструктурний потенціал регіону (дестинації) та повинен бути використаний максимально (за умов операційного менеджменту); ресурсоощадно та оптимально (за умов логістичного менеджменту) й креативно (за умов інноваційного менеджменту).

Туристичний потенціал регіону – досить об'ємне поняття, що охоплює сукупність природних, етнокультурних та соціально-історичних ресурсів, а також наявної господарської і комунікаційної інфраструктури території, що слугують чи можуть служити передумовами розвитку певних видів туризму [2].

Туристичні ресурси є одним з ключових понять при визначенні території пріоритетного розвитку туризму та одночасно виступає джерелом інноваційного оновлення. Це питання досить добре розроблене в літературі з географії, історії, організації туризму і має значну бібліографію. Найпоширенішою класифікацією рекреаційно-туристичних ресурсів є їх поділ на два основні класи: природні та історико-культурні. Зазвичай для оцінки туристичного потенціалу регіону (дестинації) використовують показники туристичного балансу, який розраховується як різниця кількості в'їжджаючих та виїжджаючих туристів, тобто туристичних потоків, проте важливо зазначити що оцінка потенціалу шляхом обчислення даних туристичного балансу – недосконалий. Однак, цікавим для оцінювання туристичних ресурсів регіонів, рівнонаповненого їх використання є показники гравітаційного моделювання з прогнозуванням туристичної активності регіонів. Методику прогнозного моделювання в'їзних і внутрішніх туристичних потоків регіонів України на основі гравітаційної моделі було обґрунтовано колективом авторів під керівництвом Ю.Б. Забалдіної, які в ході дослідження узагальнили наукові підходи щодо оцінкових показників та побудови розрахункової моделі оцінки, що має інноваційний характер та цінність у формуванні туризмологічного знання [7].

Висновки. На сьогоднішній день в умовах кризової ситуації в країні, коли загострюються проблеми раціонального використання та збагачення регіонального потенціалу, вкрай необхідне визначення потенціалу регіону на держаному рівні та законодавче закріплення сітки регіонів країни.

Отже, регіональний потенціал є комплексним явищем, який представляє собою сукупність окремих його елементів, таких як: трудовий потенціал, природно-ресурсний потенціал, виробничий потенціал, підприємницький потенціал, інноваційний потенціал, фінансовий потенціал, геополітичний і гео економічний потенціал, рекреаційно-туристичний потенціал, інфраструктура та інституційний потенціал.

На основі існуючих підходів, до визначення поняття «потенціал регіону», можна трактувати поняття як сукупність ресурсів на певній території, а також здатність ефективного їх використання та вміння виявлення незадіяних джерел розвитку регіону.

Аналіз досліджень теоретичних основ ресурсного потенціалу дозволяє більш детально розуміти його значення у суспільному виробництві. Також можливе обґрунтування ресурсного потенціалу регіону як економічної категорії, а саме – як сукупну величину реалізованих та нереалізованих можливостей використання комплексу ресурсів матеріального та нематеріального походження, а також ті, які визначаються як альтернативні, що будуть сприяти проведенню цілеспрямованої та перспективної діяльності суб'єктів господарювання регіону з метою набуття ними економічних вигод під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів.

Список використаної літератури:

1. Большой энциклопедический словарь. 2 изд., перераб. и доп. Москва: "Большая Российская энциклопедия"; 1998.1456 с.
2. В'їзний туризм: навчальний посібник. Авторський колектив:Коваль П. Ф., Алешугіна Н. О., Андрєєва Г. П. та інші. Ніжин, Видавництво Лук'яненко В. В., 2010. 304 с.
3. Дослідження рівня використання економічного потенціалу регіону: Монографія: За ред. Семенова В.Ф.,Руденко О.І. Одеса: Одеський національний економічний університет, 2012. 150с.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ, 2002. Т.3. 952 с.
5. Економічний потенціал та шляхи його ефективного використання. Матковський Р.Б. Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, Київ. 2003.
6. Економічний глумачний словник: власність, приватизація, ринок цінних паперів (українсько-англійсько-російський). Л.М. Алексеєнко, В.М. Олексієнко. - Тернопіль, 2003. 672с.
7. Забалдіна Ю. Б., Ліщинський О.Л. Дві адаптивні моделі короткострокового прогнозування туристичних потоків. Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право).2006. №1. 420 с.
8. Немчинов В С. Экономико-математические методы и модели. Избр. Произв.: В 6т.-М., 1967. Т. 3. 207 с.
9. Струмилин С.Г. К вопросу об изменении народного благосостояния. Вопросы статистики. 1954, №5, с.12-28
10. Тугай Л.В. Економічна сутність фінансового потенціалу регіону та його оцінка. Регіональна економіка. 2007, № 5 С.245-249

УДК 336.1:33.025.12

Жукевич Ольга Михайлівна

кандидат економічних наук, старший викладач
Київського національного торговельно-
економічного університету

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджено теоретичні аспекти податкового регулювання економіки, розкрито недоліки та напрями його розвитку. Запропоновано шляхи вирішення проблем механізму податкового регулювання країни.

Ключові слова: податок, податкове регулювання, податковий механізм, інструменти податкового регулювання, проблеми податкового регулювання.

In the article investigational theoretical bases of the tax adjusting in economy, failings and directions of his development are exposed. The ways of decision of problems of mechanism of the tax adjusting of country are offered.

Keywords: tax, tax regulations, the tax mechanism, instruments of tax regulation, problems of tax regulation

Постановка проблеми. Більшість країн в системі заходів, направлених на регулювання економіки використовують оподаткування не тільки для вирішення фіскальних завдань, а й для підтримки платоспроможного попиту, перерозподілу доходів між різними верствами населення та сприяння розвитку соціальної сфери.

Для забезпечення сталого економічного зростання важливого значення набуває податкове регулювання. Розвиток національної податкової системи відбувається за рахунок налагодження взаємодії окремих важелів та інструментів податкового регулювання.

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженням теоретичних аспектів податкового регулювання економіки присвячені праці таких вчених як В. Андрущенко, А. Вагнера, О. Данілова, Ю. Іванова, А. Крисоватого, Н. Крючкової, Л. Лисяк, І. Луніної, І. Лютого, В. Мельника, В. Опаріна, Г. П'ятаченка, А. Соколовської, В. Танзі, Л. Тарангул, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія, І. Янжула та інших.

Метою статті є обґрунтування теоретичних аспектів податкового регулювання на сучасному етапі розвитку національної економіки.

Виклад основного матеріалу. Державне регулювання в сучасних умовах являє собою макроекономічний регулятор відтворювальних процесів, спрямований на реалізацію стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку держави. [8, с.25]

Ефективність державного регулювання соціально-економічних процесів досягається за рахунок формування державних доходів та здійснення видатків з метою підтримки макроекономічної рівноваги та використання державою податків для проведення економічної політики. Його важливим елементом є податкове регулювання, яке забезпечує проведення заходів непрямого впливу на економіку і соціальні процеси за допомогою зміни податків, податкових ставок, зниження чи підвищення загального рівня оподаткування.

Теорія податкового регулювання передбачає досягнення балансу між основними функціями податків – фіскальною і регулюючою, оскільки зміни в структурі, ставках податків здатні так впливати на темпи соціально-економічного розвитку:

по-перше, уповільнювати або нарощувати нагромадження капіталу шляхом впливу на інвестиційну діяльність;

по-друге, розширювати або звужувати платоспроможний попит населення країни;

по-третє, впливати на результати зовнішньоекономічної діяльності.

Ефективне функціонування економіки не можливе без державного регулювання економічних та соціальних процесів як на мікро-, так і на макрорівні.

Сутність державного регулювання економіки проявляється в сукупності основних напрямів, форм і методів цілеспрямованого впливу державних і наддержавних органів управління на функціонування і розвиток економічної системи для її стабілізації та пристосування до умов, що змінюються. [4, с.155]

Податковий механізм реалізується відповідно до державної бюджетної політики. Враховуючи різноманітні тактичні завдання чуттєво реагує на всі особливості поточного стану в економіці і соціальній сфері країни в цілому, і кожного регіону зокрема. За його допомогою органи влади на всіх рівнях забезпечують оптимізацію розподілу та перерозподілу ВВП, регулюють соціально-економічні й екологічні процеси, враховуючи територіальні особливості та світові тенденції, об'єктивні й суб'єктивні чинники. [1, с.86].

Необхідним є забезпечення перетворення бюджетного механізму в дієвий засіб реалізації соціально-економічної стратегії, підвищення ефективності використання бюджетних коштів. [7, с.39]

Центральне місце в комплексі економічних методів займають податки.

Маневруючи податковими ставками, пільгами, штрафами, змінюючи умови оподаткування, вводячи одні і скасовуючи інші податки, держава створює умови для прискореного розвитку визначених галузей і виробництв, сприяє вирішенню актуальних для суспільства проблем.

Обґрунтованість податкового навантаження передбачає аналіз рівномірності та пропорційності його розподілу за регіонами, оцінку можливої зміни рівня податкового навантаження залежно від впливу екзогенних та ендемогенних

факторів. Важливим при цьому є надійність прогнозів макроекономічних параметрів, оцінка ймовірності їх зміни, обґрунтовані прогнозні фінансово-економічні показники. [2, с.218]

Інструменти реалізації державної податкової політики є сукупністю механізмів, якими має володіти податкова система для успішної реалізації стратегії соціально-економічного розвитку держави, що забезпечують досягнення балансу інтересів між різними сторонами податкових відносин на всіх рівнях управління. [3, с.77]

За допомогою податкових інструментів може забезпечуватись прискорення чи гальмування економічного розвитку в окремих галузях, на певних територіях чи щодо окремих видів економічної діяльності, перерозподіл коштів між галузями та секторами економіки. Як правило, реалізація регулюючої функції оподаткування забезпечується прямими податками, які сплачуються при здійсненні виробничого процесу (податок з доходів фізичних осіб, податок на прибуток підприємств), в той час як непрямі податки (ПДВ, акцизний податок) здебільшого виконують фіскальну функцію. [6, с.14]

Здійснення податкового регулювання повинно балансувати сфери інтересів бюджету і платників податків за допомогою їх стабільності та передбачуваності.

Серед важливих завдань, які можна вирішити за допомогою податкового регулювання, виділяють такі:

- регулювання попиту та пропозиції;
- вплив на темпи інфляції;
- формування раціональної галузевої структури;
- стимулювання інвестиційних процесів;
- підтримка інноваційної діяльності;
- збільшення обсягів діяльності й розвиток конкурентного середовища;
- стимулювання раціонального використання ресурсів;
- стримування зростання обсягів виробництва товарів.

На сучасному етапі економічного розвитку податкового регулювання передбачається не просто довільне втручання у ринкові процеси, а й активне цілеспрямоване застосування регулюючих процесів задля отримання конкретних соціально-економічних результатів: формування конкурентоспроможної економіки, прогресивних структурних та інституційних перетворень, соціально-економічного оновлення суспільства.

Умови сучасного суспільного розвитку диктують надскладні вимоги до проведення податкового регулювання – це є складний, не лише соціально-економічний компроміс, але і політичний. В умовах економічної кризи за відсутності інших дієвих методів стимулювання економіки, таким методом може бути відчутне зниження податків. Проте в Україні відсутні достатні ресурси для фіскальної лібералізації, адже країна потребує додаткового зовнішнього фінансування, а тому побудова або зміна сучасного механізму податкового регулювання знаходиться під впливом зовнішніх міжнародних інституцій, зокрема Міжнародного валютного фонду. [5]

У зв'язку з податковим регулюванням процесу відтворення в цілому, окремих його сторін і сфер господарсько-фінансової діяльності постає питання щодо оптимізації податкових ставок. Тільки на цій основі можливе забезпечення податкової рівноваги, що передбачає якнайповнішу реалізацію на практиці всіх функцій податків відносно доходів держави і інтересів платників податків.

Оптимальними можна вважати ставки податків, які за сучасних умов виробництва, обігу і споживання забезпечують максимально можливі обсяги надходжень доходів до бюджету.

Проблема легалізації неоподатковуваних доходів — лише невелика складова проблеми тіньової економіки. Головним шляхом повернення тіньових капіталів може бути лише створення привабливих економічних і адміністративних умов в економіці України.

Побудова раціональної податкової системи залежить від її економічно обумовленої внутрішньої структури і, насамперед, від розміру податкових ставок. Градація податкових ставок являє собою важливу частину податкового регулювання. Розрахунок оптимального рівня податкових ставок – процес надзвичайно складний і трудомісткий, але життєво необхідний для обґрунтування бюджетно-податкової політики держави. Тут, перш за все, важливим є економічне обґрунтування з метою оптимізації державних витратків через бюджети всіх рівнів, приведення їх у відповідність з можливостями реальної економіки, викоринення інфляційної складової при розрахунках валового внутрішнього продукту, емісійних методів збільшення доходів бюджету тощо, що призводить до штучного завищення показників валового внутрішнього продукту і затягує в обіг номінально існуючу грошову масу. Крім цього, недостатнім є знаходження лише оптимальної ставки того чи іншого виду податку, при цьому необхідно побудувати взаємопов'язану систему податкових ставок (при зміні однієї ставки податку відповідним чином повинні змінюватись й інші).

Важливим інструментом також є застосування знижених ставок оподаткування, що запровадить механізм формування додаткових фінансових ресурсів підприємств.

Отже, податки, які містяться на перетині фіскальних інтересів держави й економічних інтересів платників, наділені значним потенціалом регулюючого впливу на економічні процеси. Ефективна податкова політика забезпечує не тільки формування доходів держави, вона є важливим засобом регулювання економічних процесів, забезпечуючи стимулюючий чи стримуючий (залежно від цілей і пріоритетів) вплив на відтворювальну структуру економіки та темпи науково-технічного розвитку.

Потреба у поточних податкових коректуваннях за допомогою системи пільг, санкцій та стимулів диктується динамічним характером відтворювальних процесів.

Таким чином, податкове регулювання здійснюється в процесі мобілізації доходів бюджету. Інструментами регулювання є прямі і непрямі податки. Регулюючий вплив здійснюється через підвищення або зниження ставок податків, їх диференціації для різних категорій платників податків або типів об'єктів оподаткування, розширення або звуження бази оподаткування та неоподатковуваних мінімумів, звільнення від податків окремих категорій платників, надання податкових пільг і податкових кредитів, зміни періодичності сплати податку, розподіл податків по рівнях бюджетної системи.

Здійснення регулювання через систему державних витатків є основою кейнсіанської економічної політики. Регулюючий вплив може здійснюватися шляхом змін загальних обсягів фінансування, організації і контролю за системою розподілу державних коштів, їх доведенням до кінцевого одержувача тощо. Перерозподіляючи кошти між галузями і регіонами, держава вносить необхідні корективи до відтворювальних пропорцій, згладжуючи нерівномірності їх розвитку і забезпечуючи фінансування стратегічних секторів економічної і соціальної сфери.

Висновки. Дослідження сучасного стану податкової системи свідчить, що на сьогодні залишаються відкритими питання переорієнтації чинної податкової системи на стимулювання процесів соціально-економічного розвитку країни, вирішення яких може стати кроком до підвищення конкурентоспроможності держави та сприяти розвитку економіки України.

Реалізація податкового регулювання пов'язана з системою взаємодії інтересів держави, регіонів та платників податків. Ці інтереси є різноспрямованими, тому виважене використання засобів податкового регулювання не повинно суттєво порушувати баланс цих інтересів, тобто обмеженням у процесі податкового регулювання має бути забезпечення стійкості цієї системи. Так, надмірне застосування податкових пільг з податків і зборів, що сплачуються до місцевих бюджетів, може призводити до скорочення надходжень до цих бюджетів та підриву фінансової основи місцевого самоврядування. Це, у свою чергу, порушує баланс інтересів держави та регіонів у контексті оподаткування. Для виправлення цієї ситуації можуть бути застосовані як податкові (збільшення податкових надходжень від інших податків та зборів) так і неподаткові методи державного регулювання (наприклад, у вигляді збільшення розміру міжбюджетних трансфертів), що може породжувати нові проблеми не тільки економічного, а й соціально-психологічного характеру. Цей аспект принципу системності є настільки важливим, що деякі фахівці виділяють погодження інтересів як окремий принцип державного регулювання економіки.

Стабільність податкової системи забезпечується в разі незмінної законодавчої бази, чітко визначених механізмів справляння податків. Цей принцип досить актуальний для України. Часті податкові реформи, зміни в законодавстві негативно впливають на економічне життя у державі, хоча це може бути зумовлено досить об'єктивними факторами – розвиток суспільства сприяє удосконаленню податкової системи.

Вдале пристосування до постійного оновлення системи оподаткування вказує на здатність всіх суб'єктів податкової системи до гнучкості, що досить важливо в сучасних умовах. Завдання податків полягає у забезпеченні доходами бюджету країни, тому податкова система повинна бути гнучкою і постійно пристосовуватись до змін в соціально-економічній сфері, що проводить держава в певний період її розвитку. Необхідно відмітити, що досягнення максимально граничних величин як стабільності, так і гнучкості негативно впливає на розвиток податкової системи, і її ефективність залежить від досягнення оптимального співвідношення цих критеріїв.

Отже, податкове регулювання повинно сприяти через податки досягненню економічного розвитку країни, забезпеченню економічного зростання, створенню сприятливого інвестиційного клімату, а також стимулюванню капітальних вкладень.

Список використаної літератури

1. Дем'янишин В. Податковий механізм формування доходів бюджету: концептуальні засади теорії та напрями модернізації / В. Дем'янишин // Світ фінансів. — 2017. — № 2 (51). — С. 84—96.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг. ред. А.А. Мазаракі. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015.—376 с
3. Литвин В.В. Теоретичні засади та вдосконалення механізмів реалізації державної податкової політики України. / В.В. Литвин // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. – Том 30 (69) № 1. – С. 75-79
4. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: у 2т. Т1 За ред. С.В. Мочерного. - Львів: Світ, 2005. - 616 с.
5. Нікітішин А.О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання / А. О. Нікітішин //Електронний журнал Ефективна економіка. – 2016. – № 2.
6. Податки в Україні: від каральної до стимулюючої функції: Зб. наук. ст./ За ред. Я.А. Жаліла. - К.: Альтерпрес, 2003. - 120 с., с.14
7. Чугунов І.Я. Бюджетна система як інструмент регулювання економічного розвитку: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра екон. наук. 08.04.01 / І.Я. Чугунов. — К., Ін-т екон. прогнозування НАН України, 2003. — 37 с.
8. Чугунов І.Я. Бюджетні відносини в системі соціально-економічного розвитку країни / І.Я. Чугунов // Казна України. — 2014. — № 6. — С. 25—28.

Залізник Марія Вадимівна

студентка ФМТП, 4 курсу, 11 групи

Жуковська Валентина Миколаївна

д.е.н., професор кафедри менеджменту
Київського національного торговельно-
економічного університету

ТЕНДЕНЦІЇ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МЕНЕДЖЕРА З ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ ТА АНАЛІТИКА ДАНИХ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Швидкий прогрес у технологіях і в тому, як ми створюємо речі, такі як робототехніка, нанотехнологія, 3D-друк та біотехнологія, різко змінює характеристики світової робочої сили. Очікується, що попит на фінансові послуги,

науково-технічну діяльність та інформаційні технології зростатиме найшвидше. Так, якщо у 2014 р у сфері бізнесу працювало 10,5 трлн. людей, то у 2024 прогнозується збільшення на один трильйон [1]. Тож зберігаючи імпульс щодо галузевих тенденцій та потреб своїх клієнтів перед керівниками компаній постає завдання аналітики даних і прийняття стратегічних рішень, обґрунтованих на базі штучного інтелекту. Саме тому ті компанії, які зможуть продемонструвати вдале використання стратегії, будуть краще позиціонуватись. Світовий Економічний Форум провів дослідження [2] найбільш затребуваних компетенцій в управлінні персоналом (2015 -2020 р. р.), де здатність до креативного мислення у 2020 р. посіла третє місце, порівняно з 2015 р. – це було десяте.

Для аналітичного огляду затребуваних професій у майбутньому було обрано ринок праці Великої Британії (ВВП - 2,74 трлн доларів). Країна вкладає великі інвестиції у бізнес-сектор та у технології, тим самим забезпечуючи перспективи зростання у майбутньому. Оскільки у майбутньому цифровий сектор технологій зростатиме, було проаналізовано попит та пропозицію на такі дві професії, як менеджер цифрового маркетингу та аналітик даних.

Огляд сайтів [1,3-5] показав, що менеджери з цифрового маркетингу загалом відповідають за розробку маркетингових проектів відповідно до цілей та цінностей організації. Для менеджера з цифрового маркетингу необхідний ступінь бакалавра з маркетингу та практичний досвід роботи з електронною комерцією. Крім того, менеджери мають володіти з відмінними аналітичними, ІТ та творчими компетенціями для створення нових та інноваційних ідей, розуміти і знати принципи роботи цифрової екосистеми та багатоканального маркетингу. Основний функціонал менеджера з цифрового маркетингу є таким: а) відслідковувати сучасні тренди та аналізувати попит і пропозицію на ринку, діяльність конкурентів; б) розроблення та впровадження маркетингової стратегії; в) ведення веб-сайтів та контролювання цифрових каналів зв'язку та показників; г) створення ефективних рекламних стратегій; д) збільшення конверсії продажів та підвищення лояльності клієнтів до бренду тощо.

В даний час у світі існує значний розрив між попитом та пропозицією на працівників у маркетинговій сфері. Попит на менеджера з цифрового маркетингу складає 59%, при пропозиції - 19%. Так, порівнюючи з 2016 р., за 2018 рік менеджерів з цифрового маркетингу наймали на роботу на 32% більше. Крім того, 34% цих працівників займали постійні посади [5]. Щодо Великобританії, згідно з ІТ Job Watch, попит на менеджерів цифрового маркетингу почав зростати з 2006 року і продовжує до сьогодні [4].

Типовий діапазон зарплат для позицій початкового рівня становить від 20 тис. до £30 тис. Більш досвідчені бізнес аналітики експертного рівня отримують до £45 - £60 тис. Деякі компанії цифрового маркетингу пропонують бонуси, приватне медичне обслуговування [3]. Середньорічна зарплата на 2020 рік у Великобританії становить £47,5 тис., що на 19,5 тис. більше ніж у 2005 році [4].

На сьогодні у Великобританії є 157 вакансій на постійну роботу для менеджера цифрового маркетингу. За аналізом ІТ Jobs Watch, пропозиції у Великобританії можна виділити такі три райони:

- Лондон: 43 пропозицій, середня зарплата £55 тис;
- Південно-Східна Англія: 31 пропозицій, середня зарплата £47,5 тис;
- Південно-Західна Англія: 27 пропозицій, середня зарплата £45 тис.

Основними роботодавцями у Лондоні, які пропонують посаду менеджера з цифрового маркетингу є три топ компанії: Storgar (£34 тис. за рік); The Jefferson Group (£37 тис.); Major Players (£33 тис. та бонуси) [4].

Не менш затребуваною професією зараз і у майбутньому вважається аналітик даних. Він збирає, обробляє та виконує статистичний аналіз даних, щоб допомогти організаціям та компаніям зрозуміти, як приймати кращі бізнес-рішення. Для цієї посади необхідна економічна або технічна ступінь бакалавра [3]. Основними потрібними навичками є: аналітичні та комунікаційні навички, критичне мислення та увага до деталей.

Якщо аналізувати рівень оплати аналітика даних, то слід зазначити, що для початківця вона стартує від £24 тис. до £25 тис. З більшим досвідом аналітики отримують до £35 тис., а на високому рівні зарплата становить £60 тис. Середньорічна зарплата на 2020 рік у Великобританії становить £40 тис., що на £10 тис. більше ніж у 2005 році [4].

Згідно ІТ Jobs Watch, на сьогодні у Великобританії є 103 пропозиції постійної роботи аналітиком даних. Аналізуючи пропозиції у Великобританії можна виділити такі три райони станом на 01.04.2020р.:

- Лондон: 25 пропозицій, середня зарплата £50,000;
- Південно-Східна Англія: 37 пропозицій, середня зарплата £38,800;
- Північ Англії: 15 пропозицій, середня зарплата £33,250.

Основними компаніями, які ведуть пошук аналітиків даних у Великій Британії - це: Itescorepeople (£34 тис.); Give A Grad A Go Limited (£30 тис.); Spring Group Plc (£40 тис) [4].

Отже, прагнення компаній знайти нові способи диференціації своєї продукції та послуг в умовах посиленої конкуренції та негативних наслідків короно вірусної пандемії забезпечать високий попит на фахівців з цифрового маркетингу.

Список використаної літератури

1. GOW.UK. URL: <https://www.gov.uk/>
2. World Economic Forum. URL: <http://reports.weforum.org/future-of-jobs-2016/>
3. Graduate Prospects Ltd. URL: <https://www.prospects.ac.uk/>
4. IT Jobs Watch. Digital Marketing UK. URL: <https://www.itjobswatch.co.uk/>
5. Digital Marketing Institute. URL: <https://digitalmarketinginstitute.com/en-us>.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Нові підходи до оцінки передумов та чинників, що забезпечать економічне зростання країни мають передбачати також те, що отримані результати її ефективності зростатимуть швидше, ніж витрати на нього. Крім того, концепція нової якості економічного зростання держави має базуватись на: інтенсифікації процесів розвитку економіки країни за рахунок використання внутрішніх факторів та резервів розвитку регіонів, які одночасно виступають його конкурентними перевагами; орієнтації на стимулюючий вплив державного та регіонального рівнів управління, спрямованості на посилення соціальної орієнтованості економічних перетворень і забезпеченні розвитку людського потенціалу.

Сьогодні економічне зростання є ключовою проблемою макроекономічної політики всіх країн світу і України, зокрема. В Україні до цього часу не сформована система факторів, які б гарантували динамічні темпи зростання в поєднанні з структурною трансформацією національної економіки.

Основою такої трансформації повинно стати формування заміни в рівнях економічного зростання, а відповідно, і конкурентоспроможність нової якості економічного зростання, абстрактною характеристикою якого є його кордони: якісний, кількісний, просторовий, часовий. В практиці господарювання цілі економічного розвитку, в більшості випадків, мають наздоганяючий характер і не враховують перспективні окремих регіонів у порівнянні один з одним в майбутньому.

Подолання цих недоліків можливе на основі ефективного прогнозування економічного зростання в Україні, виокремлення системи чинників, яка гарантуватиме динамічні темпи зростання та врахування пріоритетів структурної трансформації економіки. Крім того, при розробці концепції нової якості економічного зростання мають враховуватись існуючі диспропорції не просто економічного розвитку регіонів країни, а диспропорції економічного зростання.

Забезпечення стабільних темпів економічного зростання економіки України вимагає поступової та виваженої зміни характеру державної політики – від застосування антикризових заходів до реалізації комплексу стимулюючих важелів. Такий підхід дозволить досягти необхідного поєднання зусиль держави і механізмів самоорганізації ринку. Ринок має забезпечувати гнучкість та адаптивність економічної системи до зміни внутрішніх і зовнішніх умов, а державна політика – формувати цільові вектори економічного розвитку та забезпечувати цілісність економічної системи в процесі її трансформації.

Отже, для забезпечення якісного економічного зростання в довгостроковій перспективі Україні необхідно реалізувати стратегію не наздоганяючої модернізації, а випереджаючого розвитку на інноваційно-інвестиційній основі. Для цього необхідним є формування умов і механізмів, які забезпечать якісні зміни в структурі економіки регіонів з пріоритетом на створення та розбудову п'ятого і шостого технологічних укладів (альтернативна енергетика, біофармацевтика, нано- і біотехнології); створення потужної системи фінансування інвестиційної діяльності; стимулювання інноваційної активності та соціальних ініціатив бізнесу; сприяння ефективному, конкурентоспроможному та стійкому соціально-економічному розвитку як регіонів, так і країни в цілому; скорочення монопольних секторів економіки, контроль та зниження рівня корупції і, як наслідок, відкритість економіки та перехід до нової моделі економічного зростання; забезпечення розвитку людського капіталу за рахунок реалізації ефективних національних проектів в галузі охорони здоров'я, освіти, забезпечення житлом населення тощо.

Карпенко Сергій Володимирович
кандидат економічних наук, завідувач кафедри
менеджменту та туризму ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

Бочковський Сергій Станіславович
студент 2 курсу спеціальності «Менеджмент»
ОС Бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет
«Україна»

ПРОБЛЕМИ Й ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ

Інноваційний тип розвитку економіки характеризується переходом країни на вищий технологічний рівень, який визначається переорієнтацією інвестиційного капіталу у високотехнологічні галузі економіки, розроблення й реалізацію інноваційних проектів, науку і освіту.

Відомо, що інвестиції й інновації взаємозв'язані й взаємодіють, але ефект досягається лише тоді, коли основні обсяги інвестицій спрямовано в технологічну структуру економіки, що забезпечує пріоритетний розвиток вищих

технологічних структур. Якщо інвестиції за своєю структурою не відповідають технологічній структурі виробництва і не спрямовані на її підвищення, то вони перестають бути базою для економічного розвитку. Саме така тенденція спостерігається в економіці нашої держави. Тому в Україні необхідно підсилити мотивацію суб'єктів господарювання до модернізації виробничих потужностей, збільшити платоспроможність і фінансові ресурси підприємств, наростити кредитні активи банків і забезпечити поступове зниження реальної вартості кредитних ресурсів, активізувати іноземні інвестиції за рахунок поліпшення бізнес-клімату [1].

Пріоритетними для бюджетних інвестицій поки є галузі економіки, які знаходяться в стагнації, такі, як сільське господарство, вугільна промисловість, гірничо-металургійний комплекс, що мають велике значення в економіці країни, проте з погляду орієнтації на інноваційну модель розвитку навряд чи можуть належати до пріоритетних. Аналізуючи структуру інвестицій, можна зазначити, що істотно зменшилася частка підприємств, які здійснювали інновації в технології, в тому числі й в ресурсозбереженні.

Інвестиційні ресурси в Україні практично не спрямовуються у високотехнологічні види економічної діяльності та інноваційні проекти. Інвестиційний капітал використовується у сферах, які дозволяють швидко отримати максимальний прибуток з мінімальними витратами [3, с. 68].

Отже, необхідність збільшення обсягів валового накопичення в Україні обумовлюється специфічною технологічною структурою української економіки, зокрема, зношеністю основних засобів та незадовільним станом ринкової інфраструктури, браком новітніх технологій, високою матеріаломісткістю виробництва, енергоємністю ВВП, недостатньою конкурентоспроможністю української продукції на світовому ринку.

Технологічна структура є характеристикою технологічного укладу, притаманного національній економіці. У розвинутих країнах переважає п'ятий технологічний уклад. За оцінками фахівців, структура української економіки здебільшого розвивається у межах третього технологічного укладу (випуск продукції у межах третього укладу – 58%, четвертого – 38, п'ятого – 4%). В окремих випадках оснащення деяких підприємств України відповідає другому технологічному укладу. Для цих підприємств характерні примітивне виробництво сільськогосподарської продукції, видобуток енергетичної та мінеральної сировини. Понад 90% продукції української промисловості не має сучасного технічного забезпечення [2]. Це, безумовно, позначається на якості та конкурентоспроможності товарів вітчизняних виробників та знижує якість споживання населення. Такий спосіб господарювання є неефективним для самих виробників на макрорівні, гальмує використання сучасних технологічних досягнень постіндустріального суспільства та, відповідно, на макрорівні перешкоджає економічному розвитку національної економіки.

На основі досвіду розвинених країн світу можна зробити висновок, що основою сучасної конкурентоспроможності є техніко-технологічні, організаційні, структурні, інституціональні інновації, які створюють конкурентні переваги та дозволяють країнам досягти певного суспільного розвитку. Процеси розроблення й впровадження того або іншого виду інновацій тісно взаємозв'язані, взаємозалежні і не можуть існувати автономно. Тому головною метою економічної політики України має бути вирішення проблеми підвищення її конкурентоспроможності на інноваційних основах і створення для цього відповідних умов.

Список використаної літератури

1. Білецька Л.В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка). [Навч. пос.] / Л.В. Білецька, О.В. Білецький, В.І. Савич. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 688 с.
2. Павлюк Т. Тенденції соціально-економічного розвитку: мікро- та макроекономічний аспект / Т.І. Павлюк // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3 (69). – С. 162-169.
3. Пилипенко Г.М. Теоретичні моделі регулювання інноваційно-інвестиційної активності / Г.М. Пилипенко, В.В. Чернобаєв // Європейський вектор економічного розвитку: зб. наук. праць. – 2007. – № 2(3). – С. 68–74.

Карпенко Сергій Володимирович

кандидат економічних наук, завідувач кафедри менеджменту та туризму ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Зандер Олександр Валерійович

студент 2 курсу спеціальності «Менеджмент» ОС Бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Соціальна політика - це розгалужена мережа видів діяльності державних і недержавних структур, спрямованих на втручання в економічний процес заради підвищення добробуту й надання соціального захисту різним верствам населення. Соціальну політику можна назвати дзеркалом процесів, що відбуваються в різних сферах життєдіяльності суспільства. Разом з тим вона впливає на економічні, політичні і моральні відносини в ньому і може відбуватися як на

державному, регіональному, муніципальному, так і на рівні підприємства, корпорації, організації, установи. Отже, чільне місце серед заходів соціальної політики, які сприяють соціальному розвитку трудового колективу, посідає соціальна політика організації.

В науковому розумінні соціальна політика в організації являє собою систему відносин роботодавців, адміністрації і найманих працівників з приводу збереження або зміни їхнього соціального стану, або інакше, - це діяльність по задоволенню соціальних потреб, узгодженню соціальних інтересів, наданню соціальних послуг працюючим та членам їх сімей. Соціальна політика корпорації є і самостійний, і похідний елемент державної соціальної політики, при цьому доповнюючи, розвиваючи і посилюючи соціальні гарантії суспільного характеру.

Надаючи соціальні послуги, співробітникам і членам їхніх родин крім заробітної плати, корпорації діють на основі трудового законодавства, тарифних угод (генеральної і галузевої), колективного договору чи добровільно через певні соціальні плани, зобов'язання, соціальні пакети.

Предметом корпоративної соціальної політики є:

- страхування (медичне, пенсійне) працюючих членів трудового колективу;
- надання грошових і рівноцінних їм послуг працюючим членам колективу, а також тим співробітникам, які вийшли на пенсію або перебувають у відпустці;
- надання добровільних соціальних послуг на благодійній основі (грошових і рівноцінних їм) іншим громадянам та місцевим структурам (соціальна активність, що формує соціальну лояльність бізнесу).

При цьому соціальні витрати організації - це вже не стільки банальні витрати філантропічного характеру, скільки інвестиції, що підвищують її конкурентноздатність і соціальний бренд, шляхом планування і реалізації соціально значимих проєктів і програм, оцінкою їхніх результатів, тобто це вже продуктивні соціальні інвестиції.

Тому і в оцінці ефективності корпоративної соціальної політики має бути такий підхід, який передбачає співставлення витрат (інвестицій) і результатів (ступеню задоволення соціальних потреб наданими соціальними послугами). При цьому, проаналізувавши зазначені інформаційні, наукові джерела та досвід соціально-відповідальних організацій, можна виділити такі види ефективності:

- результативність - відношення отриманого результату до поставленої мети (ефективніше та діяльність, що дозволяє досягти бажаних результатів);
- економічність - відношення результатів до витрат ресурсів ефективніше та діяльність, що дозволяє одержати результат з меншими витратами);
- доцільність - відношення цілей до реальних соціальних проблем (ефективніше та діяльність, що дозволяє вирішити реальні соціальні проблеми).

Така методика оцінки ефективності корпоративної соціальної політики у форматі соціальних інвестицій дає можливість розробки системи ефективної організаційної соціальної політики співставної з міжнародною сертифікацією соціальної відповідальності бізнесу.

Карпенко Сергій Володимирович

кандидат економічних наук, завідувач кафедри менеджменту та туризму ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Зандер Світлана Вікторівна

студентка 2 курсу спеціальності «Менеджмент» ОС Бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Якість трудового життя можна підвищити, змінивши будь-які організаційні параметри, що впливають на людей. Це включає децентралізацію влади, участь у питаннях керівництва, навчання, підготовку керівних кадрів, програми керування просуванням по службі, навчання працівників методам більш ефективного спілкування і поведіння в колективі. Усі ці заходи спрямовані на те, щоб дати людям додаткові можливості для задоволення своїх активних особистих потреб при одночасному підвищенні ефективності діяльності організації.

Багато ранніх ідей американської науки управління оберталися навколо розробки завдання таким способом, що дозволяв би в максимальному ступені використовувати переваги поділу праці, сучасної технології й автоматизації. У міру того, як американські робітники ставали все більш економічно забезпеченими, змінювалися освітні, культурні і соціальні цінності, промисловість стала впроваджувати ускладнені процеси, пов'язані з характером праці. Усе більша кількість людей знаходила, що вузькоспеціалізовані операції, які повторюються, викликають стомлення і втрату інтересу. Зросли прогули і плинність кадрів, з'явилися навіть випадки саботажу. Відповідно, приріст продуктивності, якого доцільно було б очікувати від вузької спеціалізації, значно знизився. Для вирішення проблеми ряд найбільш прогресивних фірм почали експериментувати з організацією праці для того, щоб праця стала давати більше внутрішнього задоволення і більше можливостей для задоволення вищих потреб людини — зацікавленості,

самоствердження і розвитку особистості. Керівництво при цьому, звичайно ж, сподівалося на те, що в результаті таких змін зростатиме і задоволеність своєю працею, що призведе до підвищення продуктивності і знизить збитки від прогулів, високої плинності кадрів і зниження якості.

Два найбільш широко застосовуваних методи реорганізації праці - це розширення обсягу роботи і збагачення її змісту. Роботу можна реорганізувати, змінивши її обсяг чи змістовність. Укрупнення роботи відноситься до удосконалювання організації за рахунок збільшення її обсягу. Збагачення її змісту передбачає зміни за рахунок підвищення змістовності.

Програми по реорганізації умов праці були реалізовані в багатьох великих компаніях, включаючи «Эй Ти энд Ти», «Тексас Инструментс», «Моторола», «Проктер энд Гэмбл», «Дженерал Фудз», «Корнинг Гласс Уоркс», «Мэйтег», «Дженерал Таер энд Раббэр», «Б'юік», «Бэнкерз Траст», «Меррилл Линч».

На можливість змін умов праці можуть впливати й особливості технології. Організації, що використовують масову технологію, мають набагато менше можливостей у цьому відношенні, ніж підприємства, що випускають одиничну продукцію. Для фірм із поточно-масовою технологією вартість реорганізації умов праці найчастіше переважає очікуваний від неї прибуток. Там, де технологія не дуже гнучка і вимагає великих капіталовкладень, вартість реорганізації може виявитися дуже високою. Одна з оптимальніших, можливостей для впровадження прогресивної організації праці відкривається при створенні нових виробництв (заводів, підприємств, установ). Фактично, деякі з найбільш відомих експериментів у цій області саме і були проведені при створенні нових потужностей. Проте, хоча існуюча технологія й обмежує можливості реорганізації умов праці на фірмах з масовим виробництвом, такі можливості все-таки існують.

Карпенко Сергій Володимирович

кандидат економічних наук, завідувач кафедри менеджменту та туризму ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Луговий Віталій Андрійович

студент 3 курсу спеціальності «Менеджмент» ОС Бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

СИСТЕМА ПРЕМІЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Система преміювання працівників підприємства спрямована на посилення матеріальної зацікавленості працівників у підвищенні ефективності виробництва та надання послуг, зростання обсягу реалізації та покращення якості продукції, економія ресурсів, збільшення прибутку, підвищення продуктивності праці та рентабельності підприємства.

На нашу думку, преміювання працівників на підприємстві повинно бути організовано так, щоб розмір премій безпосередньо залежав від величини трудового внеску премійованого працівника чи колективу у результати виробництва для заохочення високоякісної праці, ініціативи та творчого ставлення до справи.

Найскладнішим і найвідповідальнішим етапом розробки проекту системи преміювання є економічне обґрунтування відносних розмірів премії та оцінка ефективності застосування такої системи.

Преміювання працівників на підприємстві повинно бути організовано так, щоб розмір премій безпосередньо залежав від величини трудового внеску премійованого працівника чи колективу у результати виробництва для заохочення високоякісної праці, ініціативи і творчого ставлення до справи. Система преміювання працівників на підприємствах в сучасних умовах складається з преміювання колективу за досягнення основних результатів діяльності та окремо за досягнення певних специфічних для підприємства показників.

Відомо, що система преміювання не виконує стимулюючої функції, якщо премії надто низькі (менше 10 відсотків від основної заробітної плати). Слід зазначити, що для різних країн ця цифра суттєво коливається: наприклад, за даними досліджень у Західній Європі премія у розмірі 5% від окладу вважається нормальною і цілком виконує покладені на неї завдання, 20-30% сплачуються у разі значних досягнень. Для України мінімальною вважається премія у розмірі 20%. Пояснення цьому полягає у значній динаміці зміни компенсаційних виплат та, як правило, низькою заробітною платою.

Останнім часом на багатьох підприємствах (виробництво, банківський сектор) використовують методи преміювання, які базуються на участі працівників у прибутках даного підприємства. Стимулювання персоналу через прибутки полягає у розподіленні їхньої частини між працівниками підприємства. Додаткові виплати з прибутків залежать від рівня витрат на виробництво і рівня цін, конкурентної позиції, фінансової ситуації підприємства. Їхні розміри визначаються окремою угодою, що укладається між відповідними сторонами. Система мотивації на сучасному підприємстві припускає преміювання ключових співробітників не тільки грошовими виплатами (бонусами), але і опціонами, акціями або іншими правами. Ця форма винагороди співробітників не вимагає витрат з боку учасників.

Преміювання працівників підприємства здійснюється за результатами роботи щомісячно в межах фонду заробітної плати, затвердженого кошторисом, у відсотках до посадового окладу, включаючи надбавки і доплати. За результатами роботи за місяць для визначення розміру премій враховується: виконання заходів та завдань, передбачених виробничими планами та планами науково-дослідних робіт; виконавча та трудова дисципліни.

Отже, система преміювання виконує функції забезпечення зацікавленості працівників у результатах праці. Важливими елементами організації преміювання є визначення показників, умов і розмірів преміювання, джерел виплати премій, періодичності преміювання, категорій персоналу, яким виплачують премії, порядку їх виплати.

УДК 338.242.2 :657

Корчагіна Віта Григорівна

к.е.н., доцент кафедри управління та адміністрування, Новокаховський гуманітарний інститут ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

МОДЕЛЬ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Окреслено складові управлінського циклу на підставі альтернативних поглядів щодо функцій менеджменту. Аргументовано важливість запровадження облікової системи стратегічного спрямування. Надано характеристику стратегічного обліку, визначено його роль в системі управління підприємством. Розглянуто особливості інформаційної бази та інструментарію стратегічного обліку. Проаналізовано можливі взаємозв'язки формування інформаційних потоків в системі «стратегічний облік – стратегічний менеджмент».

Ключові слова: стратегічний менеджмент, стратегічний облік, функції управління, облікова інформаційна система, стратегічні рішення, облікова інформація.

The components of the management cycle on the basis of alternative views on management functions are outlined. The importance of introducing a strategic accounting system is argued. A description of strategic accounting is given. The role of strategic accounting in the enterprise management system is defined. The features of the information base and strategic accounting tools are considered. The possible relationships between the formation of information flows in the system «strategic accounting - strategic management» are analyzed.

Key words: strategic management, strategic accounting, management functions, accounting information system, strategic decisions, accounting information.

Постановка проблеми. Сучасні реалії економічного розвитку характеризуються переорієнтування бізнес-процесів з урахуванням швидких змін на ринку. З позиції ринкових взаємовідносин система управління діяльністю підприємств висуває нові вимоги до обліку як інформаційного джерела для прийняття управлінських рішень. Саме стрімкий розвиток суспільних процесів зумовлює важливість оцінки підходів до управління підприємств в стратегічному аспекті розвитку. При цьому вибір подальших дій залежить від забезпечення точною та своєчасною і неупередженою інформацією щодо внутрішніх та зовнішніх процесів відносно об'єкта управління. За формування даної інформації відповідає система обліку.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням теоретичних складових та практичних аспектів застосування менеджменту й обліку у їх взаємозв'язку приділено увагу у дослідженнях багатьох вітчизняних та закордонних вчених та практиків. Зокрема, питання аналітичного забезпечення процесу розробки і прийняття стратегічних рішень знайшло відображення в роботах Р.Ф. Брухачького, Л.В. Гнилицької, О.Д. Гудзинського, Г.І. Кіндрацької, А.А. Пилипенка, В.К. Савчука, Р.В. Федорович, З. Є. Шершньової та інших науковців.

Значні наукові результати щодо дослідження проблем удосконалення обліково-аналітичного забезпечення менеджменту на основі розвитку концепції стратегічного управлінського обліку відображені у публікаціях О.В. Алексеевої, П.Й. Атамаса, Ф.Ф.Бутинця, Ю.А. Вериги, С.Ф. Голова, О.В. Карпенко, С.А. Кузнецової, Є.В. Мниха, О.А. Мошковської, Л.В. Нападовської, Т.М. Пахомової

В той же час на сьогодні актуальними постають питання стратегічності в прийнятті рішень з урахуванням невизначеності та динамічності конкурентного середовища. Саме тому актуальним постає питання доцільності використання даних облікового забезпечення в рамках стратегічного управління підприємством.

Мета статті. Метою даної роботи є систематизація поглядів та визначення взаємозв'язку облікової складової діяльності ринкових суб'єктів в умовах стратегічного управління.

Виклад основного матеріалу. Успішне функціонування суб'єктів господарювання потребує підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності на основі постійного вдосконалення управління. Реалізацію таких завдань може забезпечити якісна інформація, яка є основою прийняття управлінських рішень. Саме це викликає необхідність у створенні інформаційної системи, яка здатна задовольнити запити зацікавлених користувачів необхідними даними для обґрунтування та прийняття стратегічних рішень. Конкурентні переваги від використання якісної облікової інформації знаходять своє відображення у виборі найбільш ефективних стратегій розвитку, що призводить до зростання прибутковості, залучення додаткових інвестицій, забезпечення стійкої конкурентноздатності продукції (робіт, послуг) та підприємства в цілому, тобто отримання більших економічних вигод.

Класично теорія менеджменту представляє концепцію функцій управління, відповідно до якої виділяють планування, організацію, мотивацію та контроль. В той же час, аналіз альтернативних поглядів і підходів до складу функцій управління виділяє наступні: організація, планування, контроль, регулювання, стимулювання, облік, аналіз. В такому складі і взаємозв'язку функції планування, обліку, контролю, аналізу складають основу управлінського циклу, що доцільно створювати для цілей інтегрування функцій в підрозділах окремих сфер діяльності нижнього рівня багаторівневої організаційної структури управління [1, с. 159].

Інформаційні ресурси підприємства значною мірою генерує система господарського обліку, що складається з підсистеми управлінського, фінансового та стратегічного обліку. Поділ обліку на окремі складові відображає закономірності розвитку системи управління. Адже облік на підприємстві підпорядкований менеджменту, якому облікова інформація потрібна для виконання окремих функцій у загальному циклі управління. Особливу увагу привертає підсистема стратегічного обліку для збору й аналізу інформації стратегічного характеру з метою контролю показників внутрішнього і зовнішнього середовища та адаптації підприємства до змін у ньому.

Роль економічної інформації полягає в повідомленні користувачам про ресурси підприємства та господарські процеси, які відбуваються у просторово-часовому вимірі й дають уяву про ефективність функціонування підприємства, події, ситуації, діяльність інших суб'єктів з метою (за необхідності) коригування й зміни умов діяльності.

Система обліку в сучасних умовах дедалі більшою мірою передбачає планування та прогнозування діяльності з урахуванням довгострокових цілей. Це дає можливість вивчення та відображення господарських операцій, які можуть відбутися в результаті відхилень від встановлених параметрів. Така спрямованість визначає реальну потребу у формуванні стратегічного обліку.

Функціонування облікових систем стратегічного спрямування передбачає створення періодичної внутрішньої звітності і спеціальних звітів для управлінських рішень та зовнішньої звітності, що призначена для інших зацікавлених користувачів. Тож передумовою реформування облікової системи є зміна інформаційних властивостей управління. Тому вирішення завдань, які ставляться перед стратегічним обліком, можливо забезпечити шляхом розробки методологічних підходів до формування та надання бухгалтерської звітності, в якій викладається облікова інформація, пов'язана зі стратегічними та прогнозними напрямками управління економічними суб'єктами.

З урахуванням цього доцільно розглядати стратегічний (прогнозний) облік як напрям розвитку системи бухгалтерського обліку в аспекті поглиблення аналітичного обліку об'єктів обліку та трансформації бухгалтерської звітності, що надається користувачам для фінансового аналізу проблем, пов'язаних із зобов'язаннями, контролем, готівкою та потенціалом, і прийняття прогнозних (стратегічних) управлінських рішень [2, с. 75-76].

Головною відмінною рисою стратегічного обліку є те, що пріоритетним напрямком формування інформації в його системі є задоволення інформаційних потреб стратегічного менеджменту, а саме облік ключових факторів успіху, формування стратегічної звітності, облік в динаміці індикаторів внутрішнього середовища підприємства.

Роль облікової системи у стратегічному розвитку підприємства - надання необхідної обліково-аналітичної інформації управлінському апарату для визначення напрямку дій в межах стратегії розвитку підприємства із витриванням мінімальних зусиль на її підготовку та забезпечення високої гнучкості обліково-аналітичних процесів у випадку зміни довгострокової стратегії. Відповідно, завдання, що постають перед системою облікового забезпечення: комплексна оцінка діяльності підприємства з одночасним контролем найістотніших її напрямів, аналіз звітної та іншої інформації про діяльність підприємства та фактори зовнішнього середовища, формування банків даних для виявлення довгострокових тенденцій з метою прогнозування перспективи його розвитку.

Визначальною особливістю такої облікової системи є формування інформаційної бази стратегічного обліку.

Стратегічний облік представляє собою підсистему стратегічного управління підприємством, яка здійснює інформаційну підтримку процесу прийняття рішень шляхом збирання, реєстрації, аналізу, зберігання і передачі інформації про його зовнішнє і внутрішнє середовище з метою забезпечення його конкурентоспроможності у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Саме забезпечення конкурентоспроможності підприємства у наш мінливий час, в умовах нестабільного економічного середовища, стає головною запорукою ефективного функціонування підприємства, а стратегічний управлінський облік стає одним з головних інформаційних базисів від якого залежить своєчасність, достовірність, надійність прийнятих управлінських рішень. Система стратегічного обліку забезпечує комунікацію та координацію між усіма складовими системи управління конкурентоспроможності підприємства, доповнюючи та розширюючи її можливості.

В рамках стратегічного спрямування облікові дані повинні забезпечувати не лише надання інформації для прийняття довгострокових управлінських рішень, а й надавати оперативну облікову інформацію про об'єкти зовнішнього і внутрішнього середовища, які мають значний вплив на успішність реалізації стратегії.

До об'єктів обліку, що забезпечують процес прийняття виважених стратегічних рішень, варто включити не тільки складові фінансового та управлінського обліку, облікову політику, але й елементи, що відображають агреговану інформацію щодо комплексного відображення діяльності підприємства: стратегію розвитку, організаційну структуру, показники ефективності в розрізі видів діяльності, центрів відповідальності тощо.

Облікова система повинна забезпечувати потреби стратегічного менеджменту за рахунок використання даних обліку для аналізу ринкового середовища, надання інформації, пов'язаної з обраною стратегією розвитку, забезпечення зворотного зв'язку для моніторингу досягнутих результатів та їх узгодження із стратегічними цілями, надання інформації щодо довгострокових наслідків різних напрямів діяльності.

До методичного інструментарію стратегічного обліку доречно віднести моніторинг конкурентної позиції підприємства на основі аналізу трендів, оцінку вартості підприємства (бізнесу), методи калькулювання, бюджетування, стратегічний аналіз та інші. При цьому важливо при проектуванні стратегічного обліку дотримуватись принципу системності та інтегрованості з іншими видами обліку, зокрема фінансовим та управлінським. Головне, щоб одержана в результаті стратегічна облікова інформація була певним орієнтиром для моніторингу та коригування обраної стратегії діяльності.

Враховуючи завдання, що покладаються на облікову систему стратегічної концепції розвитку підприємства, варто зосередити увагу на таких, як:

- достовірне відображення у звітності всіх складових господарської діяльності підприємства;
- формування інформації про поточний стан, динаміку розвитку та перспективний фінансовий стан підприємства на основі оптимального обсягу найважливіших показників;
- оцінку впливу окремих чинників на формування, використання та кругообіг активів і капіталу;
- забезпечення внутрішнього контролю за діяльністю підприємства;
- формування бази вихідної інформації для складання планів розвитку підприємства.

В той же час дискусійним питанням є вивчення залежності системи «стратегічний облік – стратегічний менеджмент». Традиційно система обліку визначається як інформаційне забезпечення та складова системи стратегічного управління. Більш поглиблений аналіз даного питання визначає декілька варіантів взаємозв'язку стратегічного менеджменту та бухгалтерського обліку:

- система бухгалтерського обліку виступає в якості інформаційного супроводу (забезпечення) процесу стратегічного менеджменту (особливістю даного підходу є розгляд бухгалтерського обліку в якості забезпечуючої інформаційної підсистеми системи стратегічного менеджменту, яка виступає генератором облікової інформації для розробки проектів стратегічних рішень та інформаційним джерелом для проведення стратегічного контролю; облік розглядається як комплексна інформаційна система, що описує процес створення і виконання стратегії.);

- стратегічний облік є одним із етапів стратегічного менеджменту, що забезпечує сканування внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства (підхід передбачає окремий функціональний напрям бухгалтерського обліку – стратегічний облік (фінансовий та управлінський), подальший розвиток якого зумовлює необхідність внесення значних змін в існуючу облікову методологію, трансформацію існуючих принципів бухгалтерського обліку та облікових цінностей, сформованих протягом тривалого історичного періоду);

- система обліку є одним із інструментів системи стратегічного менеджменту внаслідок реалізації функції перерозподілу ресурсів в національній економіці (при цьому основною функцією обліку є перерозподіл ресурсів в національній економіці, а фінансова звітність передбачає настання економічних наслідків, які є основою для вибору переваг тієї і іншої групи користувачів; тож, облікова інформація, що оприлюднюється у фінансовій звітності підприємств, є засобом впливу на інвестиційні та позикові рішення її користувачів, в залежності від динаміки фінансових результатів підприємства змінюється інвестиційна та позикова політика користувачів такої інформації);

- система обліку виступає об'єктом стратегічного менеджменту (даний підхід передбачає перехід в площину організації обліку і стосується аналізу подальших стратегічних перспектив розвитку системи бухгалтерського обліку на підприємстві як одного із видів інформаційних систем підприємства; при застосуванні такого підходу відбувається роздвоєння ролі системи бухгалтерського обліку в системі стратегічного управління: з одного боку, облікова система використовується як джерело інформації, засіб сканування середовища свого ж функціонування, а з іншого – є об'єктом стратегічного управління, стосовно якого буде сформульована і впроваджена стратегія, проведена оцінка і контроль її реалізації на підприємстві) [3, с.240-241].

Таке «розгалуження» у визначенні ролі складових елементів взаємозв'язку «стратегічний облік – стратегічне управління» відображає з одного боку складність однозначно трактувати роль, важливість та пріоритетність кожної категорії; з іншого - визначає широке поле для подальших наукових та практичних досліджень щодо можливостей облікової системи забезпечити стратегічний розвиток ринкових суб'єктів.

Сучасні вимоги до процесу прийняття стратегічних рішень підприємства вимагають відповідної модернізації системи облікового забезпечення для надання достовірності, доцільності, швидкості, і в підсумку, гарантування ефективності прийняття рішень стратегічного характеру.

Висновки. Отже, дослідження ролі обліку в системі менеджменту та його взаємозв'язку в системі стратегічного управління підприємством показало наступне. За допомогою інструментів стратегічного управлінського обліку проводиться відбір, аналіз та постійний моніторинг показників зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Це, в свою чергу, важливо для забезпечення вчасного коригування існуючого стратегічного плану розвитку, зміни конкурентних переваг підприємства та підвищення ефективності бізнесу.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка моделі стратегічного обліку в частині таких важливих її складових, як об'єкти обліку (і, відповідно, системи оціночних показників), методика обліку, інформативна наповненість (структура) звітності, організаційне забезпечення в межах взаємодії з процесом стратегічного управління підприємством.

Список використаної літератури

1. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства : монографія / О.В. Пальчук, В.М. Савченко, І.В. Рузмайкіна та ін; за ред. Г.М. Давидова. Кропивницький: ПП«Ексклюзив-Систем», 2017. 248 с.
2. Кузнецова С.А. Перспектива бухгалтерського обліку: стратегічність, електронна комерція та соціальна спрямованість. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2014. №1 (16). С.73-83.
3. Бруханський Р.Ф. Концепція стратегічного менеджменту та бухгалтерський облік: можливі варіанти взаємозв'язку. *Інноваційна економіка*. 2014. №3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_3_36 (дата звернення: 12.03.2020).

ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ

Дослідження показали, що на сьогодні немає єдиного підходу до класифікації фінансових джерел формування інвестиційного потенціалу. Згідно класичного статистичного підходу, основними фінансовими джерелами інвестиційної діяльності в Україні виступають: власні кошти підприємств, кошти державного та місцевого бюджетів, кошти іноземних інвесторів, кредити банків та інші позики, кошти населення на будівництво житла.

Як показують статистичні дані, основним джерелом капітального інвестування виступають власні кошти підприємств, які становлять в середньому 61–70% всіх інвестиційних вкладень [1]. Розглядаючи фінансування інвестиційної діяльності у динаміці, можна відмітити ряд тенденцій, що свідчать про незадовільний стан інвестиційного клімату в Україні та недостатньо ефективні механізми фінансового забезпечення інвестиційних процесів, а саме: скорочення частки державного фінансування капітальних вкладень за рахунок коштів державного бюджету (-2,3%), що в умовах дестабілізації повинно виступати одним з головних індикаторів державного регулювання, скорочення обсягів кредитування реального сектору економіки, що протягом досліджуваного періоду знизилася у два рази (з 12% у 2010 році до 6,6% у 2017 році) і є наслідком неефективної фінансово-кредитної політики; значне зменшення іноземного інвестиційного капіталу й інвестування населення у будівництво житла. Позитивним є збільшення фінансування капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів, що можна розглядати як один з перших позитивних наслідків проведення реформи децентралізації.

Таким чином, в умовах економічної рецесії та дестабілізації економіки першочерговими завданнями є пошук всіх можливих резервів фінансових ресурсів та розроблення ефективних механізмів їх залучення в інвестування національної економіки.

Частина науковців, серед яких Буряковський В.В., Каламбет С.В. [2], Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Желок Т.Л. [3, с. 243] вважають, що, на макроекономічному рівні, одним з вагомих джерел інвестиційного потенціалу є валові заощадження у валовому внутрішньому продукті, створеному за рік, з відрахуванням поточного й особистого споживання. Формально це виражається таким чином:

$$V_3 = ВВП - C \quad (1)$$

де, V_3 – валові заощадження; ВВП – валовий внутрішній продукт; C - поточне кінцеве споживання (державне й особисте).

При цьому, варто зауважити, що валові заощадження можуть визначатися як інвестиційний потенціал лише за умови створення ефективного економічного та правового механізму їх перерозподілу та вкладенню в інвестиційні проекти. В умовах дестабілізації, заощадження найчастіше виводяться з країни, або вкладаються в об'єкти нерухомості й не приймають участі у створенні інвестиційного продукту.

Відповідно до проведених економічних досліджень й викладених у них положень здійснено дослідження резервів фінансового забезпечення капітального інвестування на макrorівні. Перелік основних джерел фінансового забезпечення інвестиційної діяльності та відповідна статистична база для їх оцінювання наведена у таблиці.

Аналіз статистичних даних засвідчує, що за період 2010-2017 років не зважаючи на макроекономічну нестабільність та рецесію економіки, обсяги фінансового потенціалу інвестицій, за виключенням фінансових заощаджень населення, зросли на 179% (1436939 тис. грн.). Найбільший приріст спостерігається щодо зростання чистого прибутку підприємств (232,1%), видатки розвитку з державного та місцевого бюджетів (234,3%) а також інвестиційного портфелю банків (309,6%).

*Таблиця
Джерела формування фінансового інвестиційного потенціалу в Україні*

Складові ФПП, млн.грн.	На кінець року					приріст 2017 до 2010	
	2010	2014	2015	2016	2017	млн.грн.	%
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Видатки розвитку з державного та місцевих бюджетів	29796,3	20199,7	46752,6	73027,6	99611	69815,5	234,3
Фінансові заощадження населення	142289	27868	33190	18072	62698	-79591	-55,9
Чистий прибуток підприємств	155197	202704	352980	396745	515460	360263	232,1
Інвестиційний портфель банків	83559	168928	198841	332270	342238	258679	309,6

1	2	3	4	5	6	7	8
Інвестиційний портфель небанківських фінансово-кредитних установ	35930,4	38853,4	41756,6	69776,7	52320,1	16389,7	45,6
Прямі інвестиції в Україну	309432,1	638363,3	889634,1	923794,5	997734	688302	222,4
Прямі інвестиції з України	45709,0	79675,4	141033,8	161361,6	168790	123081	269,3
Усього	801913	1176592	1704188	1975047	2238852	801913	179,2

Джерело: автором сформовано за даними [1; 4; 5]

Водночас, негативним явищем, що спостерігається в останні роки з збільшення іноземного інвестування з України швидшими темпами (269%), ніж пряме інвестування в Україну (222,4%), у перерахунку на національну грошову одиницю за курсом НБУ. Поступове скорочення офіційних фінансових заощаджень населення з 142289 млн. грн. у 2010 році до 142289 млн. грн. у 2017, пов'язано насамперед зі скороченням реальних доходів та недовірою населення до банківського сектору внаслідок ліквідації значної кількості банків у період 2014-2016 років та втратою частини заощаджень. Доцільно також підкреслити, що обсяги фінансового потенціалу економіки не вичерпуються виключно джерелами наведеними у таблиці. Додатковими резервами можуть виступати також позикові, цільові, грантові кошти, що залучаються урядовими та неурядовими фондами та фізичними особами із зовнішніх джерел, резерви тіньового сектору економіки, додаткова емісія тощо. Проте, у зв'язку з відсутністю чітких статистичних показників щодо вказаних джерел у динаміці, їх не включено у процес розрахунку.

Досліджено джерела фінансування інвестиційних процесів в Україні та обчислено обсяги фінансових резервів, що за умови створення сприятливих умов можуть бути використані з інтенсифікації інвестування в економіку. Визначено, що протягом 2010-2017 років, рівень залучення фінансового потенціалу в капітальне інвестування складав у середньому 22% всіх потенційних джерел.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 16.11.2019).
2. Буряковський В.В., Каламбет С.В. Оцінка інвестиційного потенціалу в Україні та основні напрямки його реалізації. *Економіка и управление*. 2002. № 6. С. 35–37.
3. Національна економіка: навч. посіб. / Мельник А.Ф., Васіна А.Ю., Желюк Т.Л., Попович Т.М. К., 2011. 463 с.
4. Національний банк України. URL: www.bank.gov.ua. (дата звернення 16.11.2019).
5. Рахункова палата України URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/index> (дата звернення 16.11.2019).
6. Крамаренко І.С. Регіональна структура інвестиційного потенціалу: сучасний стан та концептуальні підходи. *Вісник ХНАУ*. 2019. № 4. С. 150–162.

Кузьменко Катерина

магістр програми «Менеджмент персоналу»

Науковий керівник: Жуковська Валентина Миколаївна,

д. е. наук, професор Київського національного торговельно-економічного університету

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сучасний світ стрімко розвивається і будь-яка професійна діяльність вимагає все більшої ефективності. Оцінювання компетенцій персоналу з позиції емоційного інтелекту усе частіше застосовуються для вибору того, хто буде прийнятий на роботу, кого підвищуватимуть по кар'єрних сходах тощо. Розвиток емоційного інтелекту – є однією з базових критеріїв сучасних керівників вищого рівня та успішності менеджерів.

Вагомі теоретичні та методичні положення емоційного інтелекту (EI) висвітлено у дослідженнях: Д. Гоулмана, Дж. Майєра, П. Саловей, Д. Карузо, Е. Торндайка, Д. Люсіна, Рувен Бар-Он, Н. Холла, Дж. Чіаруті та ін.

Вагомий внесок у формування структурних компонентів емоційного інтелекту здійснили Дж. Майєр, П. Саловей та Д. Карузо, які у складі моделі визначили взаємопов'язані складові: сприйняття, розуміння й управління емоціями, фасилітація мислення. Всі компоненти даної моделі є пов'язаними між собою і кожен має важливе значення для реалізації практичного потенціалу емоційного інтелекту [1].

На основі моделі здібностей авторами розроблена тестова методика визначення рівня EI, яка має назву MSCEIT, V2.0 (The Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test). Тест складається з 141 питання у 8 секціях. Кожна секція має різноплановий характер: вимірювання сприйняття облич та картинок; вимірювання здатності асимілювати свій досвід, описувати свої почуття до певної особи; визначення здатності людини описувати свій емоційний стан; вивчення змін емоцій у часі; вимірювання здатності розрізнити змішані та складні почуття. Наприклад, дослідження

Е. Чан і П. Капуті (Австралія) показало тісний взаємозв'язок між емоційним інтелектом та задоволеністю працівника встановили, що чим вищий ЕІ, тим людина більш задоволена власним життям [3].

На основі когнітивного підходу у моделі Д. Люсіна ідентифіковано схожеположення емоційного інтелекту - як «здатності до розуміння своїх і чужих емоцій та управління ними» [3]. Зокрема він вважає, що людина має здатність:

- розпізнавати емоцію, встановлювати сам факт її існування у себе або іншої людини;
- ідентифікувати емоцію та дати їй вербальну оцінку – встановити, яку саме емоцію переживає сама чи інша людина;
- розуміти та усвідомлювати процес формування та розвитку емоцій (розуміє причини виникнення тих чи інших емоцій);

Згідно з ідеєю автора, емоційний інтелект – це не вроджена здібність, а психологічне утворення, що формується у процесі життя людини на основі когнітивних здібностей, під впливом ряду факторів, які обумовлюють її специфічні індивідуальні особливості [2]. На основі вищезазначеної моделі Д. Люсін створив тест, який складається з 46 тверджень з оцінкою від одного до чотирьох балів у 6 векторних шкалах міжособистісного (М) та внутрішньо особистісного (В) емоційного інтелекту:

- 1.1. Шкала М1. Інтуїтивне розуміння чужих емоцій.
- 1.2. Шкала М2. Розуміння чужих емоцій через експресію.
- 1.3. Шкала М3. Загальна здатність до розуміння чужих емоцій.
- 1.4. Шкала В1. Усвідомлення своїх емоцій.
- 1.5. Шкала В2. Управління своїми емоціями.
- 1.6. Шкала В3. Контроль експресії.

У психологічній практиці набула поширення тестова методика Н. Холла, що складається з 30 тверджень об'єднаних у 5 блоків: емоційна обізнаність; керування своїми емоціями; самомотивація; емпатія та рівень розпізнавання емоцій інших людей. Дана методика дозволяє виявити, його рівень розвитку ЕІ та дає змогу менеджерам з персоналу формувати кар'єрограми працівників, оцінити здатність людини до емпатії у відносинах з персоналом у критичних/кризових ситуаціях, приймати кадрові рішення в організації щодо підвищення або переведення на вищу посаду.

В. Овсяннікова та Д. Люсін запропонували відеотест ДЛІА ЕІ. Метою даної методики є оцінка здатності респондента до розпізнавання основних аспектів емоцій: а) точність ідентифікації емоцій і б) сенситивність до емоційного вираження[2]. Сутність полягає у виявленні у людини чутливості сприйняття поданих у 15 відеороликах (тривалість кожного 10 - 60 секунд) наведених емоцій. Протягом перегляду респондент за п'яти бальною шкалою повинен поставити відповідний бал. Методику можна використати для працівників, які претендують на посади з управління проєктною командою, налагодження взаємодії у колективі тощо. Отже, основні діагностичні методики розроблені у межах опитувальників (Д.Люсін, Н. Холл) спрямовані на вивчення основних складових ЕІ – розуміння та управління емоціями [2, с. 33].

З метою визначення самомотивованості та здатності до самоменеджменту персоналу, а також як допоміжний інструмент для виявлення управлінського потенціалу у міжнародній практиці використовується Женевський онлайн тест емоційної компетентності (GECo Test). Тест складається з 110 пунктів і займає близько 50 хвилин [4]. Тест розроблений Schlegel, K., & Mortillaro спеціально для робочого місця в організації: всі сценарії і елементи описують ситуації і події, які можуть статися на робочому місці, і засновані на інтерв'ю, проведених з менеджерами і фахівцями на першому етапі проєкту. Для кожного елемента існує правильна або неправильна відповідь, який визначається на основі декількох критеріїв: теоретичні основи, експертні оцінки і консенсус в загальній популяції.

Женевський тест на емоційну компетентність (GECo) - новий тест ЕІ, здатний вимірювати розпізнавання емоцій (оцінюється за допомогою відеокліпів акторів), розуміння емоцій, регулювання емоцій у собі та управління емоціями в інших (усі оцінюються за допомогою ситуаційних оцінок) сценарії, пов'язані з роботою) [4]. Для питань ситуаційного судження були розроблені правильні та неправильні варіанти відповідей, використовуючи встановлені теорії з емоцій та організаційної сфери.

Огляд методичних підходів свідчить про різноплановість дослідження емоційного інтелекту як працівника, так і організації у цілому. Для валідності результатів тестування ЕІ краще застосовувати комплекс методів діагностування.

Список використаної літератури

1. Mayer J. D., Salovey P., & Caruso D. R. Emotional intelligence: New ability or eclectic traits? / J. D. Mayer, P. Salovey, & D. R. Caruso // *American Psychologist*, 63 (6). – 2008. – P. 503-517.
2. Люсін Д. В. Измерение способности к распознаванию эмоций с помощью видеотеста / Д. В. Люсін, В. В. Овсянникова // *Психологический журнал*. – 2013. – Т. 34. – № 6. – С. 82-94.
3. Ciarrochi J., A Critical Evaluation of the Emotional Intelligence Construct Article in *Personality and Individual Differences* 29(5) · November 2000 with 6,557 Reads DOI: 10.1016/S0191-8869(99)00119-1
4. Schlegel, K., & Mortillaro, M. (2019). The Geneva Emotional Competence Test (GECo): An ability measure of workplace emotional intelligence. *Journal of Applied Psychology*, 104(4), 559–580. <https://doi.org/10.1037/ap10000365>

Кулик Леонід Прокопійович

к.тех.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та туризму ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

ОПТИМІЗАЦІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

З розвитком інформаційних технологій питання оптимізації прийняття управлінських рішень стає все більш практичним і ефективним. Це обумовлено, перш за все, розробкою спеціальних технологій, що дозволяють

безпосередньо реалізувати програми кількісної оцінки обраних моделей альтернатив. Завдяки цьому виникли можливості для більш глибокої реалізації системного підходу у виборі рішень

Мистецтво управління засноване на вивченні технологій прийняття рішень. При цьому слід чітко уявляти три основні стадії прийняття рішень: інформаційну, проектну та стадію вибору [1, с.11]. Крім цього, в якості особливості тут треба відзначити наступне. Не слід орієнтуватися тільки на програмні продукти, які продаються на ринку. Реальне життя і практика надає нам найрізноманітніші завдання і ситуації, які неможливо все передбачити в пропонованих програмах. Тому керівник (керуючий, менеджер) повинен вміти самостійно конструювати свою конкретну систему підтримки прийняття рішень, використовуючи наявні технології та моделі.

Важливість такого підходу можна проілюструвати на конкретному прикладі планування підприємницької діяльності, наприклад, планування збуту продукції комерційного підприємства.

Підприємець за допомогою інформаційної системи зможе зробити висновки про те, яку продукцію вигідніше продати та який дохід він може одержати. Також можна отримати дані про цінність ресурсів, межі змін ресурсів, рентабельність реалізованої продукції. Можна дослідити, як впливає зміна ресурсів, цін та асортименту на дохід підприємства. Це зумовить раціональне використання ресурсів що в свою чергу приведе до зростання прибутку підприємства.

Крім того, на сучасному етапі економічного реформування, запровадження ринкових методів господарювання зростає потреба в оперативності прийняття управлінських рішень, у розрахунку й прогнозуванні варіантів можливих напрямків діяльності підприємства. А це практично неможливо здійснити без застосування в дослідженнях економіко-математичних методів.

Виходячи з цього, ми бачимо що прибутковість підприємства в великій мірі залежить від самого підприємства, від його ринкової стратегії і тактики її реалізації. Інакше кажучи, щоб досягти успіху в досягненні цілі підприємства потрібно управляти його діяльністю.

При цьому управління повинно здійснюватися не тільки на стадії розробки та прийняття планово-управлінського рішення, але і в процесі його реалізації.

Основна проблема відділу збуту і підприємства в цілому, полягає в складності аналізу кількості замовлення товару клієнтам за минулий період часу і прогнозування їх замовлень на наступний. А це необхідно для того, щоб керівництво, володіючи такою інформацією, мало змогу спрямувати діяльність підприємства на забезпечення реалізації необхідної кількості продукції.

В умовах ринкових відносин особливо актуальним є питання прийняття оптимальних планово-управлінських рішень. Такі рішення дають можливість підприємству постійно діставати прибуток, забезпечувати стабільність і надійність функціонування. У той же час на економіку підприємства впливає, і нерідко негативно, сукупність численних зовнішніх факторів (різні постачальники ресурсів, споживачі готової продукції, конкуренти й т.д.). До того ж ці фактори носять випадковий характер, їх неможливо напевно знати, але можна спланувати чи передбачити. Тому як би не прагнули планово-економічні служби підприємства точніше спланувати майбутній розвиток виробництва (прибуток, виторг, рентабельність), фактичні дані будуть майже завжди відрізнятися від планових.

У загальному випадку оптимізацію керування підприємством в умовах, що змінюються, можна реалізувати по різних напрямках: [2, с.45]

- а) керування витратами (змінними й постійними);
- б) керування доходами споживачів продукції;
- в) керування поведінням конкурентів;
- г) керування параметрами еластичності попиту товарів;
- д) керування якістю продукції, що випускається;
- е) керування доль ринку при продажі товарів;
- є) керування оперативним регулюванням виробництва;
- ж) керування інформаційним забезпеченням виробництва.

Серед всіх цих напрямків особливо виділимо керування оперативним регулюванням виробництва.

У процесі функціонування підприємства відділ маркетингових досліджень може прогнозувати наступні можливі ситуації на ринку:

- загострення конкуренції може привести до зниження цін на певний товар;
- можливе розширення асортименту товарів;
- один зі споживачів оптових замовлень зменшив своє замовлення .

Керівникові необхідно вирішити, як потрібно змінити план виробництва, які дії варто почати для того, щоб підприємство залишалось рентабельним і продовжувало давати прибуток.

Вироблення оптимального планово-управлінського рішення в таких ситуаціях керівник може здійснити, використовуючи економіко-математичне моделювання й реалізацію його у своїй інформаційній системі. Для цієї мети в базу моделей ІС повинна бути уведена вихідна оптимізаційна модель завдання в сукупності із програмним забезпеченням, що моделює можливі зміни параметрів системи й розрахунок необхідних керуючих параметрів. Одночасно програма повинна забезпечувати також зручний інтерфейс для користувача.

Рішення даного завдання доцільно проводити в середовищі електронних таблиць Microsoft Excel з використанням програмних можливостей мови Visual Basic for Application (VBA) [3]. При цьому розрахунок значень керуючих параметрів можна здійснити за допомогою надбудови "Пошук рішення". Застосування VBA дозволяє створити простий інтерфейс у вигляді діалогових вікон, зручний для користувача.

Для знаходження оптимального плану в першу чергу необхідно створити математичну модель реальної задачі. Зазвичай математична оптимізаційна модель складається з чотирьох ключових об'єктів: початкові дані, невідомі, обмеження, цільова функція.

Початковими даними можуть бути вартості чи потреби в ресурсах. Невідомі являють собою ваше рішення: скільки продукції певного виду необхідно реалізувати, щоб отримати максимальний дохід. Обмеження можуть бути

різноманітними: місткість складських та торгових приміщень. Цільова функція є бажаним напрямком оптимізації – максимізація доходу.

В результаті використання даної економіко - математичної моделі, відповідної їй програми та інтерфейсу забезпечується виконання таких задач:

а) за заданими початковими даними (запаси ресурсів, граничні норми використання ресурсів, ціни реалізації) розраховується оптимальний план реалізації продукції та отримуваний при цьому дохід;

б) проводиться економічний аналіз задачі:

- оцінка використовуваних ресурсів (який ресурс є дефіцитним, недефіцитним, найціннішим);

- оцінка рентабельності продукції що буде реалізована;

в) оцінюється можливість отримання додаткової інформації:

- зміна оптимального плану при зміні цін на продукцію;

- зміна оптимального плану при зміні ресурсів;

- зміна оптимального плану при зміні асортименту продукції.

Важливим є те, що введеної інформації можна коригувати у вікні вводу початкових даних.

За основу розрахункового алгоритму вирішення задачі вибрано вирішення прямої і двоїстої задач лінійного програмування за допомогою надбудови Excel "Пошук рішення".

Першим етапом є введення даних про наявні обсяги ресурсів, норми витрат ресурсів на реалізацію кожного виду продукції та ціни на продукцію.

Другим етапом є пошук можливих значень змінних в рамках організованого циклу. На наступних етапах обраховуються витрати ресурсів при даних значеннях змінних, дохід та різниця між запасами ресурсів та їх використанням. Потім перевіряється виконання обмежень: невід'ємність змінних, перевищення або рівність запасів ресурсів їх використанню та максимальність доходу. Якщо будь-яке обмеження не виконується, то процес рішення повертається на відповідний рівень вгору.

Оптимальне рішення знаходиться шляхом перебору всіх можливих розв'язків та перевірки їх за критерієм оптимальності.

Список використаної літератури

1. Устінова Г.М. Інформаційні системи менеджменту. Основні аналітичні технології в підтримці прийняття рішень. Навчальний посібник. / Устінова Г.М. - СП, DiaSoftUP, 2000. - 280с.

2. Фомін Г.П. Математичні методи і моделі в комерційній діяльності. Підручник. / Фомін Г.П. -М.: «Фінанси і статистика», 2001 р. -320с.

3. Ейткен Пітер. Розробка додатків на VBA в середовищі Office XP. Пер. з англ. / Ейткен Пітер. - М.: Видавничий дім "Вільямс", 2003.- 496с.

Росохата Анна Сергіївна

к.е.н., ст. викладач кафедри маркетингу
Сумського державного університету

Цуенко Анна Миколаївна,

Вода Ганна Миколаївна

студенти групи 4 курсу, гр. МК-61 Сумського
державного університету

ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Стрімкий розвиток урбанізації, збільшення кількості підприємств та їх виробничих потужностей негативно впливає на рівень екології в країні та в усьому світі, шляхом забруднення атмосферного повітря, водних об'єктів, земельних ресурсів та відсутності переробки відходів I-IV класів небезпеки.

На сьогоднішній день стає актуальним перехід компаній на екологічно-орієнтовану діяльність. Це обумовлено у загальному розумінні соціальною відповідальністю компаній-виробників, вони є ініціаторами збільшення об'ємів виробництва, збільшення продажів, покращення упаковок, виведення нових модифікацій товарів на ринки тощо. Це відповідно спричиняє перевиробництво у деяких сферах та надлишкові викиди до навколишнього середовища на всіх етапах ведення господарської діяльності (підготовка сировини, безпосереднє виробництво, дистрибуція, споживання, утилізація). Та на жаль, на сьогоднішній день існує велика кількість компаній, які ще не усвідомлюють проблеми, що виникають за результатами їхньої діяльності, і вони ще не впроваджують в свою практичну діяльність екологічний напрям, так як вважають, що це потребує значних витрат та не буде приносити прибутку. На прикладі успішних компаній доведемо, що екологічно-орієнтована діяльність є прибутковою та підвищує довіру споживачів.

Soca-Cola одна з компаній яка здійснює позитивний вплив на навколишнє середовище шляхом ефективного використання ресурсів, зменшують кількість викидів, впроваджують повторну переробку відходів. Компанія також розробила та почала реалізовувати нову концепцію «Світ Без Відходів» [1], сутність якої полягає в тому, щоб до 2030 року збирати і переробляти таку ж кількість тари яку вони постачають на ринок, та повністю відмовитися від пластикових пляшок, що в свою чергу дозволить зменшити рівень забруднення.

Starbucks – американська компанія з продажу кави та власник однойменних кав'ярень, для збереження навколишнього середовища почала ліквідувати пластикові соломинки [2] зі своїх кафе в усьому світі, також разом з благодійною організацією з захисту навколишнього середовища Hubbub заснують фонд The Cup Fund [3] з переробки паперових стаканчиків. На цьому компанія не зупинилася, вони почали виготовляти підставки та манжети

для стаканчиків виключно з переробленого паперу, це нововведення допомогло зберегти 78 000 дерев за перший рік після впровадження.

Nike вкладає великі сили в розвиток технологій, здатних зменшити обсяг хімічного забруднення навколишнього середовища при створенні одягу під своїм брендом [4]. У своєму виробництві вони використовують передові технології та інноваційні матеріали, кожну підошву кросівок на 50% виготовляють з перероблених матеріалів і на 100% з використанням відновлюючих джерел енергії. За допомогою суворого дотримання екологічних норм, компанія за останні 10 років зменшила масштаби викидів забруднюючих речовин на 80%.

Модний будинок Stella McCartney – його засновниця популярний дизайнер Стела Маккартні в організації та роботі своєї фірми орієнтується на екологічні принципи, вони виготовляють взуття з переробленого пластику APINAT [5], який легко розкладається. Також вони виготовляють одяг який не містить натуральну шкіру і хутро, а складається з переробленого матеріалу та органічної бавовни. Компанія не зупиняється лише на виготовленні екологічних товарів, а й всі офіси та студії отримують електроенергію від вітру.

Отже, екологічний маркетинг займає невід'ємну роль в функціонуванні підприємств, що в свою чергу сприяє збереженню навколишнього середовища, економії на сировині, адже можна багато в яких галузях і для багатьох товарів використовувати вторинну переробку. У свою чергу, цей підхід з точки зору маркетингу здатний підвищити імідж компаній та(або) переорієнтувати його на нові позиції у ринковому позиціонуванні, і як результат - здатний збільшити обсяги прибутку. Наведені вище, як приклад, факти підтверджують, що впровадження екологічних засад у норми компанії та її господарську діяльність є сучасним інноваційним трендом, який щороку набирає обертів і його ріст обумовлений саме погіршення екологічного стану суспільства. Як результат, переорієнтація діяльності підприємств у бік задоволення потреб споживачів, в першу чергу, з метою збереження довкілля, а вже потім – отримання максимального прибутку, – це значний крок на зустріч майбутньому, але він необхідний, як для бізнесу підприємств, так і для суспільного життя населення цілому.

Список використаних літератури

1. Як зробити наш світ без відходів: реальні кроки COCA-COLA та її партнерів - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.coca-cola.ua/do-good/world-without-waste/eco-cheat-sheet/how-to-create-world-without-waste-real-steps-of-coca-cola-in-ukraine-and-word>
2. Екологічна кава. Starbucks відмовиться від пластикових трубочок для напоїв - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/techno/innovations/ekolohichnij-kavi-starbucks-vidmovitsja-vid-plastikovikh-trubochok-dlja-naroziv-2481274.html>
3. Starbucks створила фонд переробки паперових стаканчиків на £1 млн. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://responsiblefuture.com.ua/starbucks-stvorila-fond-pererobki-paperovih-stakanchikiv-na-1-mln/>
4. ТОП-50 Інноваційних Компаній Світу - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://busines.in.ua/top-50-innovatsijnyh-kompanij-svitu/>
5. Тренд на турботу про екологію: хто використовує це в маркетингу - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://koloro.ua/ua/blog/brending-i-marketing/trend-na-zabotu-ob-ekologii.html>.

Савіна Ганна Андріївна

студентка 4 курсу факультету міжнародної торгівлі та права КНТЕУ

Науковий керівник: Жуковська Валентина Миколаївна

д.е.н., професор кафедри менеджменту КНТЕУ

ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗМІН

Сучасний рівень розвитку економіки України характеризується наявністю великої кількості підприємств, що знаходяться в кризовому стані. Кризовий стан – це переломний етап у функціонуванні організації, на якому вона піддається дії ззовні або зсередини, що вимагає від неї якісно нового реагування. Це обумовлює застосування засобів антикризового менеджменту з метою прогнозування та попередження негативних явищ з метою відвернення можливої кризи.

Необхідність у проведенні організаційних змін виникає в результаті реакцій виробничої системи на різноманітні фактори зовнішнього і внутрішнього середовища організації. Дана ситуація є однією з причин застосування антикризового менеджменту на підприємстві. Індикаторами кризового стану є: зниження прибутковості, скорочення чи втрата частки ринку підприємством, втрата ліквідності, кредиторська заборгованість тощо. Організаційні зміни, так само як і будь-які інші зміни у виробничій системі організації, потребують управління, тому що саме система управління впорядковує зміни, а також з їх допомогою підвищує ефективність організації.

Завданнями **попередження кризового стану підприємства** на підприємстві є:

1. регламентація інструментів антикризового управління в рамках чинного законодавства;
2. визначення наявності або відсутності можливості виведення підприємства з кризи і оцінка ймовірності успіху реалізації антикризових заходів;
3. визначення завдань і функцій кожного підрозділу підприємства в структурі загальних цілей антикризової програми;
4. узгодження інтересів учасників;

5. розробка методичних підходів до прогнозування зміни фінансово-економічного становища підприємства.

Механізм антикризового менеджменту підприємства повинен містити наступні етапи: 1. Діагностика стану менеджменту на підприємстві. 2. Виявлення ознак кризових явищ. 3. Розробка заходів антикризового менеджменту. 4. Оцінка готовності підприємства до організаційних змін. 5. Запровадження організаційних змін. 5.1. Подолання опору змінам. 5.2. Визначення ступеня ризику запровадження організаційних змін. 6. Моніторинг - ідентифікація. Важливим етапом антикризового управління є оцінка готовності підприємства до організаційних змін. Цей етап є найбільш важливим, оскільки саме тут виявляється та підтверджується можливість підприємства здійснити заплановані заходи щодо трансформації своєї структури, а також системи управління або інших перетворень. У зв'язку з цим основний акцент робиться на аналізі факторів, що впливають на готовність підприємства до здійснення організаційних змін.

На етапі запровадження організаційних змін на підприємстві необхідно проводити заходи щодо подолання опору змінам та визначати ступінь ризику запровадження організаційних змін. До системи заходів щодо подолання опору змінам як правило включають:

1. Забезпечення адекватного оцінювання та розвиток працівників з метою виявлення недостатніх знань та навичок, обумовлених змінами.

2. Формування організаційної культури за рахунок визначення місії, основних цілей, які стоять перед діяльністю підприємства, стратегії досягнення цих цілей і завдань; формування та опрацювання основних заходів, які б закріпили і розвивали бажані цінності та зразки поведінки; оцінки негативних рис культури, що склалася в колективі, визначення основних кроків щодо усунення явних недоліків.

3. Проведення ефективної комунікаційної політики. Система даних заходів повинна включати формування чіткого уявлення відносно майбутнього стану підприємства та доведення його до працівників; формування єдиного уявлення про цілі; формування єдиного уявлення про методи їх досягнення; роз'яснення позитивних результатів змін для кожного; формування системи зворотного зв'язку.

Ще одним заходом щодо подолання опору змінам виступає організаційна культура, яка виявляється в: системі цінностей, притаманних підприємству; загальних принципах ведення справи; традиціях підприємства і особливості його життєдіяльності; специфічних нормах міжособистісних відносин та кадрової політики; офіційному кредо підприємства та неформальних переконаннях його співробітників. Увага до феномену організаційної культури визначається низкою причин, з яких найбільш важливі інтеграція працівників та створення у них почуття відданості справам підприємства при необхідності постійних змін у діяльності підприємств в умовах сучасного динамічного ринку. Отже, необхідно приділяти увагу проблемам формування організаційної культури, впровадження її цінностей, норм, зразків у свідомість та поведінку всіх співробітників. У свою чергу, організаційні цінності мають безпосереднє відношення до досягнення цілей підприємства. Виживання та успіх будь-якого підприємства залежить від уміння добиватися від працівників поведінки, в достатній мірі, відповідної його цінностям. Одним із способів подолання опору є постійне інформування персоналу підприємств про проведені зміни для того, щоб співробітники знали, що відбувається, і розуміли, яким чином це впливає на їх роботу. Висвітлення процесу змін може здійснюватися за допомогою розміщення інформації в корпоративній газеті або на корпоративному сайті, шляхом розсилки інформаційних листів (Viber, WhatsApp та інші месенджери) або в результаті проведення публічних семінарів з підбиття підсумків кожного. Це можуть бути публікації у соціальних мережах (групи Facebook, Telegram – канали).

Надання інформації має бути своєчасним, щоб уникати поширенню чуток і домислів, що негативно відображається на довірі співробітників до керівництва підприємства. Особливо це стосується питання витрат на персонал. Під час кризи дану статтю витрат урізатимуть, в першу чергу, у частині розмір бонусів і премій, норми робочого часу та ін. В результаті цих заходів можуть закритися окремі бізнес-напрями і скорочуватися персонал.

Так, за даними різних світових організацій втрати, пов'язані із заміною втраченого компанією співробітника, можуть становити від 30% до 150% його річного окладу, залежно від рівня його знань і навичок. Саме тому, доцільно встановлювати HRM-систему на підприємстві. Вона дозволяє реалізувати повноцінне управління трудовими ресурсами і не дати втратити їх, забезпечити ефективність бізнес-процесів, підвищити цінність людського капіталу, забезпечити відповідність локальним вимогами, аналізувати та візуалізувати, скоротити число ручних операцій по роботі з документами, знизити число і підвищити точність при розрахунку заробітної плати, податків та інших відрахувань. [1]

Сьогодні, у зв'язку з особливостями кризи люди гостро потребують емоційної підтримки і збереження спокою. І це є важливою умовою для успішного його подолання. Для того, щоб впоратись з даним викликом, потрібні не тільки спеціальні психологічні знання, але і спеціальні інструменти, які допоможуть керівникові підприємства і фахівцеві з персоналу, зокрема: підвищити ефективність використання робочого часу співробітників, отримання ними неформального зворотного зв'язку; формувати корпоративну культуру і підсилити корпоративний дух, що допоможе співробітникам відчувати єдність, турботу про них і увагу керівника; консолідувати енергію і здійснювати колективний пошук рішень [3].

Використання механізмів антикризового управління як альтернативи попередження кризового стану дозволить підприємству забезпечити перехід від захисної до наступальної стратегії діяльності. Концепція антикризового управління персоналом спонукає керівників організації зосереджуватися на інноваційних технологіях роботи з персоналом, таких, як дистанційна робота, навчання, проведення відео – семінарів, конференцій через популярні засоби зв'язку (Zoom, Skype). Також «Корпоративний університет» – система навчання персоналу фірми (традиційні та нетрадиційні форми бізнес-освіти, узагальнення досвіду знань та інновацій, які є інтелектуальною власністю фірми); «Кар'єрний портал» та інші.

Список використаної літератури

1. HRM - управління персоналом [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <https://www.it.ua/ru/knowledge-base/technology-innovation/human-resources-management-hrm>
2. Гавриш О.А. Технології управління персоналом : [монографія] / О.А. Гавриш, Л.Є. Довгань, І.М. Крейдич, Н.В. Семенченко. – К.: НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського». – 582 с; 2017 рік
3. Ципленкова М.В. Визначення ролі антикризового управління в системі менеджменту організації / М. В. Ципленкова // Антикризовий менеджмент. – 2015. – №1. – С. 6.

Саснус Марія Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри маркетингу, Одеський національний економічний університет, Одеса, Україна

СПЕЦИФІКА ПОЛОЖЕННЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

На сучасному етапі розвитку суспільства особливої актуальності і соціальну гостроту набувають проблеми регулювання поведінки молоді, яка змушена адаптуватися до сформованим соціально-економічним умовам, що характеризується нестабільністю, суперечливістю, соціальною напруженістю. Становлення сучасного суспільства відбувається в умовах трансформації системи базових цінностей, які під впливом комплексу чинників: соціально-економічного, глобалізаційного і соціокультурного характеризуються суперечливим поєднанням традиційних і стихійно формуються раціонально-індивідуалістичних цінностей. У цих умовах важливим є науковий аналіз трудових цінностей в ціннісно-мотиваційній структурі сучасної молоді. Молодь спирається на ті цінності, які є найбільш адекватними для досягнення успіху в сучасному суспільстві, в якому такі соціальні явища, як: безробіття, сильне соціальне розшарування, обмеження можливостей соціальної мобільності і багато інших негативних явищ стали невід'ємною частиною дійсності. Більш того, в результаті трансформації суспільства та супроводжуваними цей процес масштабними змінами в соціально-економічній сфері з'явилася досить велика, соціальна спільність - незайнята молодь, яка в силу специфіки вікових соціально-психологічних характеристик виявилася недостатньо підготовленою до сучасних реалій ринку праці [1, С. 195–198].

Одна з основних проблем на ринку праці полягає в гострій нестачі висококваліфікованих фахівців, невідповідність рівня випускаються вузами фахівців потребам суспільства. Майже половина випускників вузів змушена міняти свою спеціалізацію, причому кардинальним способом, в результаті чого нова професія часто істотно відрізняється від колишньої, отриманої після навчання у вузі. І це відбувається в умовах гострої нестачі фахівців на ринку праці і їх постійному скороченні. Більшість роботодавців орієнтується на кадри, які володіють досвідом роботи, а також декількома суміжними професіями або спеціальностями, що дозволяє бути більш мобільними в професійній діяльності.

В цілому, серед напрямків і концепцій, слід назвати такі, як: структурно-функціональний підхід, в рамках якого молодіжна група розглядається як система структурних позицій, що заповнюються індивідами, унаслідок чого отримується соціальний статус і відповідні соціальні ролі; культурологічний підхід, представники якого прагнуть осмислити світ молоді відповідно до конкретних уявленнями, цілями, поведінковими мотивами реально діючих індивідів, що відбиваються в певних типах культури; теорія суспільного відтворення, яка акцентує увагу на функціонуванні та розвитку молоді як суб'єкта суспільного виробництва і суспільного життя з її основними соціальними функціями: виробничої, інноваційної, трансляційної; ризикологічний підхід, який ґрунтується на визнанні ризику суттєвого і сутнісної стороною сучасності [2].

Соціальний розвиток молоді, від якого залежить майбутнє самої молоді і країни в цілому, складається з двох груп показників: розвиток молоді як суб'єкта виробництва матеріальних умов життя (матеріальне виробництво) і як суб'єкта виробництва духовних і фізичних сил людини (духовне виробництво). Концепція соціального розвитку молоді, що досліджує кількісні і якісні зміни соціальних характеристик молоді в процесі її становлення як суб'єкта суспільного відтворення, являє собою цілісний розгляд молоді у всьому різноманітті її зв'язків з суспільством, і найважливішим показником соціального розвитку молоді є її мотиваційна сфера, яка визначає її соціальну діяльність, характер досягнутих результатів, соціальний статус і положення в суспільстві.

Сучасна молодь з цілою низки параметрів знаходиться сьогодні в кращих умовах, ніж попередні покоління, і випереджають їх набагато по ряду показників: молоді люди краще освічені, більш терпимі до соціокультурних відмінностей, динамічні, мобільні, легше і швидше старших поколінь адаптуються до нових умов життя, більш незалежні і автономні від дорослих, як економічно, так і морально. Ці особливості характерні для сучасної молоді індустріально розвинених країн в цілому [3].

Проте нинішнє становище сучасної молоді є досить складним. Перехід до нових умов відкрив перед молодим поколінням багато можливостей, набагато більш різноманітні перспективи самореалізації, але, з іншого боку, ці можливості пов'язані з більшою ризикованістю, невизначеністю, складністю їх досягнення і обмеженістю для певної частини молоді. Незважаючи на те, що молодь більш позитивно сприйняла відбулися зміни в країні, становище молоді також різко погіршився, як і представників інших соціально-демографічних груп. Для неї також виявилася характерно різке і масове зниження життєвого рівня, соціального і фізичного здоров'я, зростання безробіття в її середовищі, злочинності і т.д. Перетворення поставили молоді в особливі умови на ринку праці: з одного боку, вона не може копіювати спосіб життя старшого покоління, а з іншого боку, стати повноцінним создателем заважають суперечливий менталітет [4].

В якості основних методів дослідження застосовувалися системний і соціокультурний підходи, принципи історизму та соціального детермінізму, логіко-історичний аналіз, а також комплекс загальнонаукових положень і спеціальних методів вивчення соціально-економічних і трудових процесів в умовах трансформації російської суспільної системи. В роботі використовувалися ідеї і концептуальні розробки, що містяться в дослідженнях вітчизняних і зарубіжних авторів з соціології молоді, соціології праці, соціології управління та теорії мотивації трудової діяльності.

Результати соціологічних моніторингів показали, що близько однієї третини молодих людей були не в змозі успішно адаптуватися до жорстких умов, що склалися в цей період в економічній сфері держави, в результаті чого ця частина молодих людей відчувала суттєві матеріальні та психологічні труднощі, з працею інтегрувалася в «вільну» економіку, була скептично і песимістично налаштована по відношенню до реформ.

Висновки: Ринок праці визначається конкуренцією між суб'єктами реалізацією індивідуалістичних принципів і норм поведінки, затребуваність таких якостей, як: індивідуальна свобода і відповідальність, сила волі і підприємливість, вміння ризикувати і раціонально оцінювати ситуацію і свої можливості, здібності до творчості та ініціативи, висока професійна мобільність і прагнення постійно підвищувати свої професійні знання, вміння і навички.

Список використаної літератури

1. Кравченко В.Л. Сучасний стан зайнятості молоді в регіонах України // Продуктивні сили і регіональна економіка: Зб. наук. пр. – Ч. I. – К.: РВПС України НАН України. – 2007. – С. 195–198;
2. Тарабукін Ю.О. Соціологія молоді: Курс лекцій. К.: Фітосоціоцентр, 2001;
3. Титма М.Х., Саар Э.А. Молодое поколение. – М.: Мысль, 2006;
4. Черниш Н.И. Соціологія молоді: Конспект лекцій. – К.: ІЗМН, 2003

Семеняка Тетяна Володимирівна

асистент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізького національного університету

ДОБІР НА ПУБЛІЧНУ СЛУЖБУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НЕДОЛІКИ

Розвиток України як сучасної європейської держави посилює вимоги до результативності діяльності публічних служб, яка неможлива без якісно підібраного висококваліфікованого персоналу. Персонал в публічних організаціях є важливою ланкою управління, від якої залежить якість реалізації виконавчої влади та розвитку територіальних громад, рівень втілення в життя управлінських рішень та державних вимог.

На сьогодні, законодавство України регламентує використання основного методу добору на державну службу або службу в органи місцевого самоврядування – конкурс. Зокрема, статтею 21 Закону України «Про державну службу» визначено, що вступ на державну службу здійснюється за результатами конкурсу, крім випадків, коли інше встановлено законами України. Особа, яка вступає на посаду державної служби вперше, набуває статусу державного службовця з дня публічного складення нею Присяги державного службовця, а особа, яка призначається на посаду державної служби повторно, - з дня призначення на посаду [1].

Конкурс на зайняття вакантних посад проводиться відповідно до Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби, що затверджується КМУ з дотриманням наступних принципів: забезпечення рівного доступу; політичної неупередженості; законності; довіри суспільства; недискримінації; прозорості; доброчесності; надійності та відповідності методів тестування; узгодженості застосування методів тестування; ефективного і справедливого процесу відбору [2].

Проведення конкурсу на зайняття вакантних посад державних службовців здійснюється за такими етапами:

- 1) прийняття рішення про оголошення конкурсу;
- 2) оприлюднення оголошення про проведення конкурсу;
- 3) прийняття документів від осіб, які бажають взяти участь у конкурсі;
- 4) перевірка поданих документів на відповідність установленим законом вимогам;
- 5) проведення тестування та визначення його результатів;
- 6) розв'язання ситуаційних завдань та визначення їх результатів;
- 7) проведення співбесіди та визначення її результатів;
- 8) проведення підрахунку результатів конкурсу та визначення переможця конкурсу та другого за результатами конкурсу кандидата;
- 9) оприлюднення результатів конкурсу [2].

Основними етапами конкурсного відбору на зайняття вакантних посад державної служби, які чинять остаточний вплив на його результати є:

- тестування на знання законодавства України;
- розв'язання ситуаційних завдань (для категорії «А», «Б»);
- співбесіда.

Тестування проводиться з метою визначення рівня знань діючого законодавства претендентом. Воно проводиться за допомогою ЕОМ в присутності не менш як двох третин членів конкурсної комісії протягом 40 хвилин та включає розв'язання 40 тестових питань з кожного із чотирьох блоків, які обираються машиною автоматично. Так, 1 блок включає питання на перевірку знання Конституції України, 2 блок – питання на перевірку знання Закону

України «Про державну службу»; 3 блок – питання на перевірку знання Закону України «Про запобігання корупції»; 4 блок – питання на перевірку знання спеціального законодавства [2].

Розв'язання ситуаційних завдань здійснюється письмово з метою з'ясування рівня професійної компетентності кандидатів, а саме: знань, умінь та навичок, необхідних для виконання посадових обов'язків; комунікаційних якостей; володіння комп'ютером; знання іноземної мови; відповідності спеціальним вимогам до посади. Для всіх кандидатів, які претендують на одну посаду, передбачене виконання однакових ситуаційних завдань, кількість яких визначається конкурсною комісією. Розв'язання ситуаційних завдань здійснюється анонімно, тобто при перевірці результатів члени конкурсної комісії не знають чітку роботу вони перевіряють.

Останнім етапом оцінки відповідності кандидата встановленим спеціальним професійним вимогам є співбесіда, яку проводить конкурсна комісія. Метою проведення співбесіди є оцінка спроможності кандидата виконувати посадові обов'язки, досвіду роботи, особистих якостей.

Отже, за результатами наведених вище процедур, після підрахунку усіх отриманих балів, складається загальний рейтинг кандидатів і визначається переможець. Результати конкурсу оприлюднюються не пізніше 45 календарних днів з дня оприлюднення оголошення про проведення такого конкурсу. Керівник державного органу, у якому проводився конкурс, подає інформацію про переможця конкурсу та другого за результатами конкурсу кандидата Нацдержслужбі або її територіальному органу [3, с.65].

Як бачимо, процес добору кадрів на публічну службу в Україні є досить тривалим та трудомістким процесом, який, на жаль, не позбавлений недоліків.

Зокрема, одним із недоліків сучасного добору на публічну службу є відсутність оцінки психологічних та морально-етичних якостей претендента, зокрема його стресостійкості, соціальної спрямованості, темпераменту тощо.

А оцінка даних якостей має бути однією із важливих складових загальної оцінки претендента на посаду, оскільки відповідно до наказу НАДС «Про затвердження загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» від 05.08.2016 р. №158 державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування під час виконання своїх посадових обов'язків зобов'язані неухильно дотримуватись загальноновизначених етичних норм поведінки, бути доброзичливими та ввічливими, дотримуватись високої культури спілкування (не допускати використання нецензурної лексики, підвищеної інтонації), з повагою ставитись до прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, об'єднаних громадян, інших юридичних осіб, не проявляти свавілля або байдужість до їхніх правомірних дій та вимог [4].

Отже, при підборі кадрів на публічну службу необхідно запровадити проходження психологічного тесту, результати якого обов'язково враховуватимуться при загальній оцінці кандидата. Психологічний тест доцільно проводити перед тестуванням знань претендента. Також психологічні якості претендента на посаду можна оцінювати і на етапі співбесіди, але для цього необхідно до співбесіди долучати кваліфікованого психолога.

Загалом, вдосконалення діяльності публічних служб неможливе без комплексного вирішення проблеми формування високопрофесійного та високоморального складу персоналу публічних служб, що стане можливим лише у випадку запровадження нових механізмів добору кадрів.

Список використаних джерел

1. Про державну службу [Електронний ресурс]: Закон України від 10.12.2015р. № 889-VIII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
2. Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2016 р. № 246. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF>.
3. Волик В.С. Нормативно-правове забезпечення проведення конкурсу на зайняття посад державної служби / В.С. Волик // Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія «Державне управління»). – 2017. – Вип. 1. – С. 61–67.
4. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування [Електронний ресурс]: Наказ НАУ з питань державної служби від 05.08.2016 р. № 158 – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>. – Законодавство України.

Сівова Тетяна Юрїївна

аспірант Київського національного
торговельно-економічного університету

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШВЕЙЦАРІЇ

Інноваційна діяльність – потужний механізм, що здатен підтримувати підприємства у конкурентному середовищі. Захист науково-технічної діяльності підприємств на рівні держави, так і на міжнародному, за допомогою патентів, сприяє виникненню конкурентоздатної спроможності підприємств та створення національного високотехнологічного ринку.

Інноваційна діяльність характеризується інноваційним потенціалом. Для визначення інноваційного потенціалу науковці та дослідники проводять аналіз міжнародних рейтингів. До найбільш авторитетніших відносять Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index).

Аналіз дослідження проведено на прикладі України та Швейцарії. За Глобальним індексом інновацій Швейцарія знаходиться на 1 місці, Україна – 64 (табл. 1). За даними Міжнародного валютного фонду, станом на 2018 р. ВВП Швейцарії складає 64,649 \$, а України – 9,283 \$.

Країна	Рік дослідження									
	2015		2016		2017		2018		2019	
	місце	бал	місце	бал	місце	бал	місце	бал	місце	бал
Швейцарія	1	68,3	1	66,3	1	67,7	1	68,4	1	67,2
Україна	64	36,5	56	35,7	50	37,6	43	38,5	47	37,4

Джерело: побудовано за даними [1]

Однією з складових високотехнологічного ринку є ринок патентів. Згідно із законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», патент – це охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і право власності на винахід (корисну модель) [2].

Глобальною платформою, що надає послуги та інформацію в галузі інтелектуальної власності є Всесвітня організація інтелектуальної власності. За даними статистичних звітів країн можна побачити тенденцію подачі заявок на отримання патентів (табл. 2).

Таблиця 2
Порівняльна характеристика України та Швейцарії за кількістю поданих заявок на отримання патенту

Країна	Система РСТ				Гаазька системи			
	2015	2016	2017	2018	2015	2016	2017	2018
Швейцарія	4258	4369	4488	4568	738	694	676	648
Україна	136	161	141	156	16	29	27	41

Джерело: побудовано за даними [3]

Зважаючи на високий рівень розвитку економіки, стрімкий технологічний прогрес та високий інноваційний ринок можна констатувати, що кількість подачі заявок на отримання патентів вища у Швейцарії, ніж в Україні. Однією з проблем, що може стримувати стрімкий інноваційний розвиток в Україні – недостатнє фінансування в галузі науки. Так, станом на 2018 р. витрати на науково-дослідницьку діяльність в Швейцарії становить 3,4 % від ВВП країни, а в Україні 0,82 %. Також, однією з проблем є міграція кваліфікованих фахівців. Особливу роль в інноваційному розвитку економіки відіграють винахідники, оскільки вони є носіями технологій та ноу-хау, генерують знання.

Висновок. В умовах проведення даного дослідження, можна констатувати, що рівень інноваційного розвитку залежить від рівня економіки країни. Україні потрібно збільшити фінансування наукової сфери (кого саме?), оскільки винахідники є носіями технологій та ноу-хау, генерують знання, що здійснюють інноваційні перетворення в техніці й промисловості.

Список використаної літератури

1. Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>
2. Закон «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
3. World Intellectual Property. Country profile. URL: https://www.wipo.int/ipstats/ru/statistics/country_profile/

Сміян Лариса Володимирівна

студентка IV курсу спеціальності
«Менеджмент» ЖЕПІ ВНЗ «Університет
«Україна»

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ

Практика свідчить, що в сучасних умовах інноваційна діяльність стає одним з головних факторів розвитку підприємств та установ. Перманентні зміни умов зовнішнього макро- і мікросередовища підвищують ступінь невизначеності бізнесу і потребують від нього адаптаційних дій мета яких – забезпечення відповідності внутрішніх можливостей розвитку (потенціалу організації) зовнішнім. Природним шляхом забезпечення такої відповідності є інноваційна діяльність. Проте вона пов'язана з високим ступенем ризику, який стримує інноваційну активність організацій. Однак ті підприємства, що не створюють і не впроваджують інновації, ризикують ще більше. Нездатність вести інноваційну діяльність приводить до неможливості адаптуватися до змін умов зовнішнього середовища з усіма наслідками, які витікають з цього. На світовий ринок щорічно виводиться близько 100 тис. найменувань нових продуктів, з яких лише 2% є справжніми інноваціями, однак комерційного успіху досягають не більше ніж 25%.

Я вважаю, що інноваційна діяльність потребує взаємоузгодженого виконання робіт зі створення і виготовлення інновацій, а також їх маркетингового супроводу. Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю експертів-науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному її рівню в країнах, що стали на шлях інноваційного розвитку. Особливе занепокоєння викликають низькі показники, що характеризують інноваційну діяльність у промисловості, стан якої безпосередньо впливає на темпи розвитку практично усіх галузей економіки.

На мою думку поява маркетингу інновацій обумовлена, по-перше об'єктивними, не залежними від маркетингової діяльності обставинами (глобальні умови розвитку конкуренції на світових ринках, перспективні обставини переходу до інноваційних технологій, ринкові обставини, що вимагають розвитку інноваційної діяльності тощо), по-друге - власне маркетинговими обставинами, які «визначаються необхідністю як розвитку маркетингу в цілому, так і формування специфічних маркетингових підходів» Його особливості обумовлені двома факторами: наявністю нових продуктів; наявністю нових операцій (технологій), що виставляються на продаж.

Використання тієї чи іншої маркетингової стратегії інноваційного розвитку залежить також від особливостей інноваційної продукції, ступеня насичення ринку її аналогами (якщо вони є), можливістю постійно оновлювати асортимент продукції, що випускається, відповідно до змін умов зовнішнього мікро- і макросередовища. При цьому необхідно враховувати, що в умовах прискорення темпів НТП та жорсткої конкуренції нові технології ведуть до скорочення життєвого циклу продуктів і термінів їх комерціалізації. Це обумовлює прогнозування тривалості інноваційного і життєвого циклу (їх етапів) нового продукту, розроблення на цій основі планів створення і виведення на ринок його модифікацій, або принципово нових продуктів, що задовольняють існуючі потреби новим способом (мобільні телекомунікаційні пристрої, що замінюють традиційні засоби комунікації), або формують нові потреби (3D-принтери, що надають принципову можливість «друкувати» людські органи із її стовбурових клітин)

Тобто тип стратегії інноваційного розвитку обирають спираючись на знання про етапи інноваційного та життєвого циклу нової продукції (у масштабах галузі, оскільки продукція для аналізованого підприємства може бути новою, проте для галузі - відомою).

Узагальнення викладеного свідчить, що інноваційна діяльність підприємств потребує відповідного маркетингового супроводу. За допомогою інструментів маркетингу визначають перспективні напрями приведення потенціалу підприємства у відповідність до умов зовнішнього середовища, які постійно змінюються (стратегічний аспект маркетингу інновацій). Тобто напрями створення і впровадження інновацій (нових продуктів, технологій їх виготовлення, методів управління тощо) які дозволяють адаптувати діяльність підприємства до змін умова зовнішнього макро- і мікросередовища.

Аналіз наявних статистичних даних щодо застосування методів і інструментів маркетингу на інноваційних підприємствах показав, що маркетинг відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності їх інноваційної діяльності. Проте масштаби його застосування є недостатніми. Так лише 43,9% інноваційно активних підприємств впроваджували маркетингові інновації, хоча (як свідчать результати проведеного аналізу) інструменти і методи маркетингу інновацій і маркетингу знань застосовували практично всі підприємства, що впроваджували технологічні інновації. Зважаючи, що частка інноваційно активних становить 17,3% від загальної кількості підприємств можна зробити висновок про недостатню увагу їх керівників до маркетингових інновацій. А це не дає змоги своєчасно зреагувати на зміни умов ринкового середовища, виявити і проаналізувати ринкові можливості і загрози і знайти шляхи виживання і розвитку в нових умовах. Тобто, окреслити напрями інноваційної діяльності які дозволять визначити і посилити порівняльні конкурентні переваги вітчизняних підприємств на національному і міжнародних ринках, забезпечити умови їх інноваційного зростання. Відповідно, необхідним є посилення уваги до використання інструментів маркетингу вітчизняними товаровиробниками.

Подальші дослідження повинні бути спрямованими на наукове обґрунтування раціональних шляхів застосування інструментів маркетингу інновацій для підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних товаровиробників.

Тисячний Богдан Олегович

студент ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Науковий керівник: Радіонова Наталія Йосипівна

к.е.н, доц. ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

ОСНОВНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ГРОШОВИЙ ПОТІК»

Діяльність кожного сучасного підприємства - це складний динамічний процес, що є результатом безперервного циклічного руху грошових коштів. Аналізуючи господарську діяльність підприємства, можна дійти висновку, що грошам належить визначальне місце. Грошові кошти відносяться до оборотних активів підприємства і оказують безпосередній вплив на його платоспроможність та ліквідність. Однією із проблем, що виникають перед підприємствами в сучасних умовах, є відновлення і збереження динаміки циклів операційної, інвестиційної і фінансової діяльності, що є запорукою необхідної ліквідної позиції підприємства. Вирішення цієї проблеми неможливе без глибоких досліджень економічних механізмів, що визначають облік та своєчасний аудит грошових коштів. Складність ситуації полягає і в тому, що проблеми фінансового розвитку на мікрорівні перебувають у тісному зв'язку з проблемами макроекономічного регулювання.

Поняття грошових коштів тісно пов'язане з поняттям грошових потоків. Деякі автори їх ототожнюють, але це не зовсім правильно, оскільки грошові потоки відображають динаміку руху грошових коштів за певний період та не дозволяють отримати інформацію про наявність коштів на певну дату.

Під рухом грошових коштів розуміють надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів. Рух грошей, що обслуговує реалізацію товарів, нетоварні платежі і розрахунки в господарствах, являє собою грошовий обіг. Розглянемо детальніше підходи авторів до трактування поняття грошових потоків, які наведено у табл. 1.

Таблиця 1
Наукові підходи до визначення поняття «Грошовий потік»

№ з/п	Автор	Визначення поняття «Грошовий потік»
1	2	3
1.	Бланк І.А. [3]	Грошовий потік – сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, генерованих господарською діяльністю підприємства
2.	Бутинець Ф.Ф. [4]	Грошовий потік – найважливіший самостійний об'єкт фінансового аналізу, який проводиться з метою оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
3.	Нікбахт Е., Гроппеллі А. [16]	Грошовий потік – міра ліквідності підприємства, що складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких, як амортизаційні відрахування
4.	Загородня А. П, Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. [7]	Грошовий потік – надходження (додатний грошовий потік) і витрачання (від'ємний грошовий потік) коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства
5.	Кірейцев Г.Г. [8]	Грошовий потік – є одним із ключових моментів оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю
6.	Коласс Б. [9]	Грошовий потік – надлишок, який утворюється на підприємстві в результаті всіх операцій, пов'язаних із господарською діяльністю
7.	Краменко Г.О., Чорна О.Є. [11]	Грошовий потік - сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, генерованих господарською діяльністю підприємства
8.	Краменко В.І., Холод Б.І. [10]	Грошовий потік - сукупність надходжень і вибуття коштів за певний період часу, формованих у процесі господарської діяльності
9.	Маркіна І.А. [12]	Грошовий потік - сукупність розподілених за часом надходжень і виплат грошових коштів, які утворюються в процесі господарської діяльності і пов'язані із забезпеченням його платоспроможності
10.	Мних Є.В. [13]	Грошовий потік - сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються його господарською діяльністю
11.	Павловська О.В., Прутуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. [17]	Грошовий потік – надходження й витрати грошових коштів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства
12.	Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. [18]	Грошовий потік – надходженні і витрати грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності підприємства

Усі визначення поняття «грошові потоки», що наведені в діючих нормативних документах, сформульовані таким чином, що лише перераховують складові даного поняття. Таке формулювання носить дискусійний характер та потребує уточнення. На цьому наголошували дослідники-науковці, зокрема, Галчинський А. С. вважає, що так як грошові кошти є абсолютною ліквідними активами, тому до даного поняття не завжди можна віднести абсолютно всі залишки на рахунках в банках, тому що їх ліквідність може сильно відрізнятись від абсолютної, оскільки дійсно не всі кошти на рахунках в банках підприємство може використати в будь-який момент часу. Так, наприклад, якщо підприємство відкрило безвідзивний акредитив, то хоча ці кошти є його власністю, але використати їх у будь-який момент на власні потреби не може, оскільки зобов'язалося перерахувати їх іншому підприємству, на користь якого відкрито цей акредитив. У зв'язку із цим такі кошти не можна вважати абсолютно ліквідними активами підприємства та відносити до грошових коштів [6].

Грошові кошти, які отримує підприємство у результаті своєї діяльності, називаються грошовим потоком. Грошові надходження повинні мати постійний, динамічний характер. Це означає, що грошовий потік повинен бути безперервним. Поняття «грошовий потік» (Cash flow) включено у фінансову діяльність вітчизняних підприємств з іноземних джерел. Зокрема, міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (IAS 7) «Звіт про рух грошових коштів» визначає потоки грошових коштів як надходження і виплати грошових коштів і еквівалентів грошових коштів [14]. Ознайомлення з науковими працями провідних учених-економістів показало, що існує значна кількість підходів до трактування грошового потоку як економічної категорії.

Одні економісти (І. А. Маркіна [12, с. 160], Г. Г. Старостенко [18, с. 48]) визначають грошовий потік як різницю між отриманими й виплаченими підприємством грошовими коштами за певний період часу. На думку В. І. Краменко грошовий потік має розглядатися як результат руху грошових коштів підприємства за той чи інший період часу, тобто в загальному вигляді це різниця між надходженнями грошових коштів та їх виплатами за період [11, с. 125]. Б. Коласс дає таке визначення грошового потоку: «Грошовий потік являє собою надлишок коштів, наявний в необмеженому розпорядженні підприємства... Є для керівництва підприємства насамперед масштабом вимірювання можливостей внутрішнього фінансування», а також: грошовий потік у загальному вигляді є «перевищення сумарних готівкових грошових коштів підприємства над його готівковими витратами» [9, с. 174]. Грошові потоки не розглядаються згоргнуто з точки зору структури та змісту, а це може призвести до їх неправильного оцінювання і, як наслідок, прийняття невірного управлінського рішення.

Отже, грошовий потік не є обсягом грошових коштів, які надійшли або виплачені, це є процесом надходження і витрачання грошових ресурсів. Якщо уявити підприємство як живий організм, то грошові потоки будуть виконувати функцію системи кровообігу, і цей організм буде здоровим і зростаючим лише тоді, коли система управління грошовими потоками працює безперервно й ефективно. Поняття грошових потоків як різниці між отриманими і

виплаченими підприємством грошовими коштами є спірним. Різниця визначається на конкретний момент часу і являє собою суму перевищення надходження чи вибуття грошових коштів.

Список використаної літератури

1. Бабіч В.В., Сапова С.В. Фінансовий облік: [навч. посібн.]. — К.: КНЕУ, 2016. — 282 с.
2. Базилевич В. Д. Макроекономіка : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. — К. : Знання, 2008. — 368 с.
3. Бланк І. А. Управление денежными коштами . – 2-е изд., перераб. и доп. [Текст] / І. А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2012. – 752с.
4. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: [навчальний посібник]. – Житомир: Рута, 2009. – 680 с.
5. Верхоглядова Н. І. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навчально-практичний посібник / Н. І. Верхоглядова [и др.]. - К. : ЦУЛ, 2010. - 536 с.
6. Гальчинський А. С. Основи економічних знань : навч. посіб. / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. — К. : Вища шк., 2008. — 544 с.
7. Загородня А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2011. – 587 с
8. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / За ред.. проф. Г.Г. Кірейцева. – К.:ЦУЛ, 2012. – 496 с.
9. Коласс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы: учеб. пособ.: пер. с франц. / Б. Коласс; Под ред. проф. Я.В. Соколова. – М.:Финансы; ЮНИТИ, 2009. – С. 135.
10. Краменко В.І., Холод Б.І. та ін. Управління ресурсами підприємства: Навчальний посібник: Центр навчальної літератури, 2004. – 288 с.
11. Краменко Г.О., Чорна О.Є. Фінансовий менеджмент: Підручник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.
12. Маркіна І.А. Економічний аналіз підприємства. – Вища школа, 2010. – 76 с
13. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Підручник – К.: Київ. Нац. Торг. Ек. Ун-т, 2008. – 514 с.
14. МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.7731.0>
15. Несходовський І.С. Облік грошових коштів та контроль їх використання в підприємствах торгівлі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності)» / І.С. Несходовський. – К., 2014.
16. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси / Пер. 3 англ.. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. – К.: Основи, 2013. – 383 с.
17. Павловська О.В. Фінансовий аналіз: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / О.В. Павловська, Н.М. Припуляк, Н.Ю. Невмержицька. – К.: КНЕУ, 2012. – 388 с.
18. Старостенко Г.Г., Мірко Н.В. Фінансовий аналіз: Навч. Посібник – К.: Центр навчальної літератури, 2016. – 224 с.

Тисячний Рома Олегович

студент 5 курсу ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

Науковий керівник: Жукевич Ольга Михайлівна

к.е.н, доц. ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ

Успішна інтеграція України у європейський простір неможлива без зміцнення фінансового стану та конкурентоспроможності українських підприємств, що потребує створення сприятливих юридичних, фінансово-економічних та податкових умов для підприємницької діяльності.

Прибуток суб'єктів господарювання є однією із найскладніших економічних категорій, що відображає особливо складні та суперечливі соціально-економічні відносини в суспільстві щодо формування та використання частини суспільного продукту.

Значне місце відведено реформуванню податкової системи відповідно до вимог європейського законодавства та перегляду методологічних підходів до обліку та аудиту операцій з оподаткування.

В умовах ринкового господарства держава не втручається у процес розподілу прибутку. Підприємство повинне самостійно знайти оптимальне співвідношення у спрямуванні додаткових фінансових ресурсів на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, матеріального заохочення працівників та інші цілі.

Активна підприємницька діяльність є одним із найважливіших факторів економічного зростання в країні та підвищення соціально-економічних показників держави. В свою чергу, кожне підприємство прагне максимізувати свій прибуток, а це можливо лише за умови існування оптимальної системи оподаткування прибутку. Тому дослідження проблем облікового забезпечення податкових розрахунків з податку на прибуток, формування звітності та їх оптимізації є актуальним як з теоретичної, так і з практичної позиції. [1, с.105]

Необхідним є вдосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств в Україні й приведення його у відповідність до сучасних вимог щодо забезпечення стабільності економіки та добробуту громадян України.

Формування позитивних фінансових результатів суб'єктів господарювання залежить від співвідношення між доходами та витратами, які повинні формуватися на сучасній методологічній основі, що відповідає міжнародним стандартам у частині використання економічних ресурсів і національним вимогам до складання фінансової звітності. Прибутковість, зазвичай, досягається при зростанні виробництва та реалізації продукції. У випадку скорочення виробництва та скорочення доходів від реалізації, що мало місце в окремих видах економічної діяльності та в цілому в економіці України, основними факторами досягнення прибуткового фінансового результату стає економія витрат. [4, с.243]

Механізм оподаткування прибутку підприємств, що застосовується в Україні, в основному відповідає світовій практиці. Однак певні складові цього механізму потребують зміни або уточнення.

Для удосконалення формування та використання прибутку підприємств необхідним є вдосконалення механізму його оподаткування щодо таких позицій:

- уточнення механізму визначення резидентного статусу;
- розширення бази оподаткування за рахунок доходів нерезидентів, отримуваних від приросту капіталу (продаж майна та активів);
- введення поняття ефективної ставки податку на прибуток підприємств;
- введення поняття оціночного або умовного доходу з метою розрахунку доходу підприємств, наближеного до реального показника;
- оподаткування доходів, що отримані підприємствами, зареєстрованими в офшорах, за підвищеними ставками;
- упровадження теоретичної можливості перенесення збитків за минулі періоди;
- розширення вузького поняття «галузь енергозберігаючих технологій» до «високотехнологічна галузь» у частині застосування податкових стимулів;
- обмеження звільнення від оподаткування дивідендів, які сплачуються нерезидентами, за рахунок введення вимоги щодо часу. [2, с.129]

Суть підходу до оподаткування полягає в коригуванні прибутку, отриманого за даними бухгалтерського обліку, на ряд показників, що отримали назву «різниці» або «коригування».

Формування прибутку підприємств в умовах ринкової економіки доцільно розглядати як безперервний процес, який складається з сукупності певних технологій. З метою всебічного дослідження та можливості вдосконалення процесу формування прибутку в умовах невизначеності необхідним постає виокремлення таких технологій, як виробничі, фінансово-економічні, інформаційно-правові та управлінські. [3, с.720]

Таким чином, прибуток, займаючи центральне місце в ринковій економіці, є стимулом для суб'єктів господарювання якомога ефективніше використовувати наявні трудові, матеріальні та фінансові ресурси.

Позитивний фінансовий результат – прибуток – є тією метою, заради якої працює або, принаймні, повинно працювати підприємство.

Отже, на формування прибутку як фінансового показника роботи підприємства, що відбивається в бухгалтерському обліку, в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності; обчислення собівартості продукції (робіт, послуг); загальногосподарських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій, іншої діяльності.

Необхідним є поглиблення теоретико-методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення формування та використання прибутку суб'єктів господарювання.

Список використаної літератури

1. Бабіч В. В. Удосконалення обліку формування, розподілу й використання прибутку / В. В. Бабіч, А. М. Поддєрьогін // Фінанси України. - 2012. - № 2. - С. 103-110.
2. Гайбура Ю.А. Управління прибутковістю підприємства та шляхи її підвищення / Ю.А. Гайбура // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». Випуск 14. Частина 2. – 2015. – С. 127–130.
3. Колеватова А.В. Напрями вдосконалення процесу формування та управління прибутком на підприємствах / А.В. Колеватова// Молодий вчений. – 2018. - № 5 (57). - с. 717-720.
4. Підгірна В.С. Теоретико-методологічні засади розподілу та використання прибутку суб'єктів господарювання / В.С. Підгірна // Науковий журнал Луцького національного технічного університету «Економічний форум», Луцьк, 2014 – № 4. – С. 241-248

Фамінська Карина Вадимівна

Студентка 4 курсу 8 групи ФМТП

Науковий керівник:

Жуковська Валентина Миколаївна

д.е.н., професор кафедри менеджменту
Київського національного торговельно-
економічного університету

ВАКАНСІЯ КРЕАТИВНИЙ ДИРЕКТОР: ПЕРСПЕКТИВИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день у режимі турбо digitalization ринок праці починає пошук найкреативніших професій. З кожним днем зростає роль таких професій, які раніше ніхто не вважав потрібним в діяльності підприємства. Професія

креативного директора, нині стала актуальною для компаній, головною діяльністю яких є скринінг аналіз соціальних мереж, управління брендом, розробка сайтів і запуск рекламних кампаній. Креативний директор – це творчий керівник, до кола основних функцій якого є організування і координування роботи фахівців, генерування і презентація ідей, оформлення й узгодження, відповідно до потреб клієнта, технічного завдання; розроблення пріоритетних дизайн стратегій компанії та арт проектів для бізнесу; взаємодіє з CEO та іншими лінійними топ керівниками.

Виявлення креативного потенціалу менеджера, з огляду на узагальнений досвід компаній, нині здійснюється на основі кейс інтерв'ю, під час якого методом питань (або на основі анкетування) виявляються уміння прогнозувати й оцінювати ситуації, уміння приймати ризиковані рішення, завчасно визначати проблеми і нести відповідальність за результат, готовність до генерації нових ідей та змін, робити правильні висновки при дефіциті інформації тощо [1].

Креативного менеджера призначає безпосередньо директор компанії. До креативної команди директора входять копірайтери, рерайтери та арт-директори. У креативного директора може бути декілька таких творчих команд, якщо він відповідальний за втілення декількох проектів одночасно.

Загалом якщо уважно проаналізувати вакансії на ринку України і США, то можна помітити, що компанії (агенції), що спеціалізуються саме на якісному зв'язку з аудиторією, ефективних рекламних кампаніях і масштабних проєктах потрібна людина, яка зможе не тільки контролювати своїх творчих підлеглих, а й штовхати вектор креативних процесів в агенції [2].

За результатами аналізу 3675 вакансій (у тому числі 620 позицій у керівному сегменті) було виокремлено топ-5 затребуваних пропозицій управлінського рівня, а саме рис.2: креативний директор, проєктний директор.

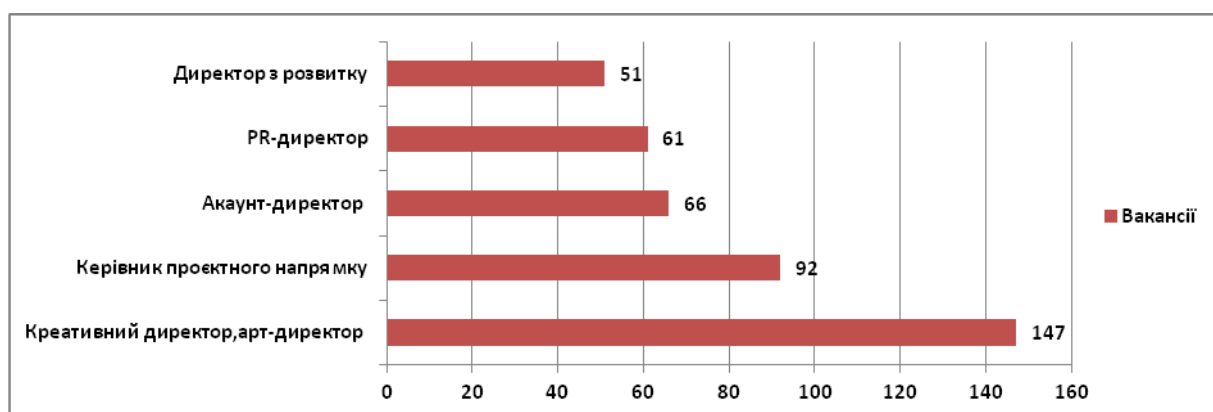

Рис.2. Топ-5 затребуваних вакансій у сфері креативного менеджменту та маркетингу (березень 2020 р).
Джерело: Складено за даними [3]

Загалом за даними таких українських інтернет-сайтів з рекрутингу Work.ua і Rabota.ua можна побачити, що вакансій на дану посаду досить мало, адже це вважається як і новою професією, так і менш затребуваною, бо не всі компанії бачать у ній необхідність. Але ті фірми чи агентства, які спеціалізуються на наданні різних маркетингових або комунікаційних послуг можуть зайнятися пошуком саме того спеціаліста, який описаний вище. Середній діапазон заробітної плати креативного директора коливається від 35 до 70 тис.грн і залежить від репутації компанії, кваліфікації кандидата [3,4].

За даними LinkedIn.com вакансії креативного директора є дійсно конкурентною в Україні позицією креативного директора вимагає у працівника вищої освіти за спеціальністю "Дизайн", або "Реклама", уміння управляти проєктом, креативною командою, бажано стажування за кордоном. Карєрограма креативного директора зазвичай починається з 2-4 річного досвіду наполегливої роботи на посадах копірайтера, креативника, арт-директора тощо. Удосконалення професійного статусу відбувається за рахунок спеціальних програм навчання, нахшталт курсів «Візуальні технології» Британської вищої школи дизайну, «Setters Education» тощо.

Отже, можна зробити висновок, що для розвитку компаній професія креативного директора в позицію. Середня річна заробітна плата креативного директора складає біля 130 тис \$США та залежить від репутації компанії [3].

Нині в Україні стає більш значимою в умовах цифрових змін та стратегічно важливою у компаніях сфери маркетингу та реклами.

Список використаної літератури

1. Окорський В. П. Креативний менеджмент : навч. посіб. / В. П. Окорський, А. М. Валюх. – Рівне: НУВГП, 2011. – 211 с.
2. Креативний директор: хто він такий і чим займається? [Електронний ресурс], - Режим доступу: <https://happyunday.ua/creative-director-vladimir-kobets/>
3. Сайт пошуку роботи в Україні [Електронний ресурс], - Режим доступу : <https://www.work.ua/>
4. Исследование: рынок труда рекламы и digital-коммуникаций [Електронний ресурс], - Режим доступу: <https://www.cossa.ru/>

ПОТОЧНА ДИНАМІКА УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЄВРОПИ

У статті отримують подальший розвиток концепція глобальної Європи, або Європейського світу. Додатково обґрунтовуються і застосовуються два нових статистичних показники – національний індекс економічної продуктивності (НІЕП) та індекс політико-економічних досягнень (ІПЕД). Представлено і проаналізовано міжнародний політико-економічний рейтинг для 50 держав глобальної Європи з чисельністю населення 0,4 млн. осіб і більше.

Ключові слова: поняття глобальної Європи (Європейського світу); соціальний інститут політики, державного управління та права; індекс демократії (ІД); соціальний інститут економіки; національний індекс економічної продуктивності (НІЕП); міжнародна (порівняльна) політична економія; індекс політико-економічних досягнень (ІПЕД).

The conception of Global Europe, or the European World, is developed. Two new statistical indicators – the National Economic Performance Index (NEPI) and the Index of Political Economy Achievements (IPEA) – have attained further substantiation and are implemented. International political economy ranking for 50 countries of Global Europe with the 2018 population of 0.4 million or more is presented and analyzed.

Key words: concept of Global Europe (the European World); social institution of politics, government & law; Democracy Index (DI); social institution of the economy; National Economic Performance Index (NEPI); international (comparative) political economy; Index of Political Economy Achievements (IPEA).

Працю присвячено розв'язанню **проблеми** обґрунтування й обрахування системи узагальнювальних показників політико-економічного розвитку та складення відповідних рейтингів для більшості країн і всіх первинних політико-економічних регіонів світу, зокрема, для 50 суверенних держав, що представляють 20 первинних регіонів глобальної Європи.

Ця стаття продовжує цикл **досліджень і публікацій** 2014–2019 рр., присвячених питанням порівняльної соціології, міжнародної політичної економії, порівняльного державного управління і публічного адміністрування, світової та національної економіки [див., напр.: 1; 2; 3; 4; 5]. Зокрема, автором було запропоновано та опрацьовано чотири нових статистичних показники: національний індекс економічної продуктивності (НІЕП), індекс політико-економічних досягнень (ІПЕД), глобальний регіональний індекс демократії (ГРІД) і регіональний індекс економічної продуктивності (РІЕП).

Мета статті – продовжити концептуальне опрацювання наукового поняття глобальної Європи (або сучасного Європейського світу) і, здійснивши певне коректування динамічного аспекту порівняльно-узагальнювальних показників політико-економічного розвитку, проаналізувати поточну їх динаміку починаючи з 2014 року.

Виклад основного матеріалу

Перед тим як презентувати статистичні дані за окремими країнами (див. табл. 1 нижче), маю схарактеризувати саме **поняття «глобальної Європи», або ж «Європейського світу»** (надалі знову вживатиму ці дві назви без лапок), що його запровадив і використовую. Згідно з ним, так би мовити, ядро сьогоденного Європейського світу охоплює 47 суверенних держав, які в територіальному сенсі повністю належать до «фізико-географічної» Європи (з-поміж останніх виняток являє собою лише Білорусь), і 7 країн інших частин світу, а саме: Канаду, США, Австралію, Нову Зеландію, Ізраїль, Кіпр і Грузію.

У чотирьох перелічених країнах «Нового світу» суспільства та державність розвивалися в послідовно європейський спосіб протягом століть. Три згадані держави фізико-географічної Азії також вочевидь орієнтуються на підкреслено європейським чином представлені соціальні цінності свободи, демократії та гуманізму. Ці цінності зберігають вирішальне значення для суспільного дискурсу у всіх (без винятку!) країнах фізико-географічної Європи й визначають непересічну прогресивну роль Європейського світу в глобальному соціальному розвитку.

Надалі перейшов до **розширеного трактування наукового поняття глобальної Європи** з наступних міркувань. По-перше, нагадаю шановним читачам: «Коли Південний Кавказ включають до поняття Європи, як це сьогодні робиться багатьма міжнародними організаціями, тоді південно-східна межа Європи проходить річкою Араксом напроти Ірану» [9, р. 21]. Спираюся на цей підхід і відповідно включаю до поняття глобальної Європи не лише Грузію, але й Азербайджан із Вірменією.

По-друге, наприклад, на офіційному вебсайті НАТО неодноразово зазначається, що альянс об'єднує країни двох частин світу або «континентів» – Європи та Північної Америки. Але ж із 1952 року до складу організації входить Туреччина, лише невелика частина території якої належить до «фізико-географічної» Європи. За цією логікою можна стверджувати, що європейськими є ще дві держави – Росія та Казахстан. Але волю включати цю трійку переважно азійських – за територією – країн разом із двома державами Південно-Східного Кавказу лише до глобальної Європи: адже сьогодні вони вочевидь НЕ Є частиною Європи як «ціннісної співдружності». Тоді як сім згаданих держав

глобальної Європи, включаючи «чисто азійські» Кіпр та Ізраїль, у культурному сенсі також, на мою думку, вочевидь Є частиною «Європи цінностей».

Так, Росія сьогодні (сподіваюся, не назавжди) уособлює темний, руйнівний, агресивний бік глобальної Європи. З її потужного «чорного» силового поля навіть за бажання дуже важко вирватися будь-якій сусідній країні. Але, попри цей факт, що стосується Вірменії, то, здається, вона протягом двох останніх років розпочала стрімке повернення саме до Європи як ціннісної співдружності. Все ж, виявляючи обережність (згадаймо хоча б про невизнану Нагірно-Карабаську Республіку...), поки що пропоную трактувати Вірменію разом із Росією, Азербайджаном, Казахстаном – і сьогодні вельми подібною до них, як бачимо, у політико-економічному та соціально-ціннісному сенсі Білоруссю – як євразійську периферію Європейського світу. Також до цієї периферії належить шоста держава – Туреччина, що, на мою думку, являє собою окремих первинний політико-економічний регіон світу; але специфіка розвитку турецького суспільства потребує спеціальної докладної розмови.

Починаючи аналізувати узагальнювальні показники політико-економічного розвитку, зазначу, що до своїх рейтингів включаю не 55, а 50 держав глобальної Європи. Це зумовлено тим, що так званий **індекс демократії (ІД)** не обчислюється для п'яти європейських «мікродержав» із найменшою чисельністю населення: Андорри, Монако, Ліхтенштейну, Сан-Марино та Ватикану. А саме цей індекс, який обраховують фахівці дослідницького центру «Економіст інтеллідженс юніт» (англійська аббревіатура – EIU), став вихідним базовим показником для моїх досліджень у царині міжнародної політичної економії. ІД визначається за шкалою від 0 до 10 та базується на оцінках для 60 головних політичних індикаторів. За його значенням виділяються чотири типи режимів: 1) повні демократії – 8,01 і більше; 2) недосконалі демократії – від 6,01 до 8,00; 3) гібридні режими – від 4,01 до 6,00; 4) авторитарні режими – 4,00 і менше [7, р. 52–53].

Також, на мою думку, корисно обчислювати аналог політичного індексу демократії, який вимірює результати функціонування соціального інституту економіки, а саме **національний індекс економічної продуктивності (НІЕП)**. Запропонував визначати цей індекс – подібно до ІД – за шкалою від 0 до 10 як результат простого ділення, у якості чисельника беручи валовий національний дохід країни на душу населення, підрхований за паритетом купівельної спроможності (у цей спосіб порівнюються «фізичні» обсяги виробництва товарів і послуг національними господарствами, залученими до Програми міжнародних порівнянь, якою опікується Світовий Банк). Що стосується знаменника, то в його якості адекватним видається поточний теоретичний максимум середньодушового ВНД за ПКС у розмірі 100 тис. міжнародних доларів; для країн, де він перевищив цю величину [8, р. 1], як для Катару (124,4 тис. міжнародних доларів) і Макао (113,8 тис. міжнародних доларів), це стало наслідком, сказати б, абсолютно надзвичайних умов господарювання, і для них значення НІЕП становитиме 10 «балів» рівно.

У цій статті розглядається динаміка показників політико-економічного розвитку. За точку відліку взято 2014 рік – рік, коли почалася російсько-українська війна та, відповідно, новий історичний етап (або й період) не лише для України, а принаймні для глобальної Європи, якщо не для всього світу. Росією було здійснено анексію (тобто «насильне приєднання, загарбання») території АРК й міста Севастополя та спробу анексувати ще вісім областей України. Але, зухвало розпочавши загарбницьку війну, держава-агресор отримала гідну відсіч з боку пробудженого українського суспільства. Однак ціною тяжких втрат, зокрема й економічних.

Порівняно з 2013 р. [11] у 2014 р. [12] величина НІЕП України зменшилася з і без того сумних 0,90 до 0,86... Також постраждала держава-агресор – Росія, де цей показник знизився з 2,43 до 2,22. Розглядаючи динаміку НІЕП у період 2014–2018 рр., слід, на мою думку, коректувати його величину відповідно до інфляції, а саме, за змістом показника, – інфляції в США [<https://www.inflation.eu/inflation-rates/united-states/historic-inflation/cpi-inflation-united-states.aspx>]. За цей період кумулятивний рівень американської інфляції склав 6,99%, тобто, коректуючи показник за 2018 р., треба застосовувати коефіцієнт множення 0,935. З'ясується, що за цінами 2014 р. ВНД за ПКС (і, відповідно, НІЕП) України не лише не зріс, але й, навпаки, ще зменшився – з 0,86 до 0,84; а у глобально-європейському рейтингу (див. нижче) за цим показником наша держава втратила одну позицію, перейшовши із 48-го на передостаннє 49 місце, пропустивши вперед Вірменію та залишивши позаду лише Молдову. Утім, Росія, що переживала стагнацію, також понесла значні рейтингові втрати, перемістившись за цей період із 34-ої на 37 позицію... А, наприклад, НІЕП Туреччини, якої безпосередньо не торкнулася нинішня війна в Європі, зріс із 1,96 у 2014 р. до 2,58 (!) у 2018 р., і вона піднялася в рейтингу з 38-ї на колишню «російську» 34 позицію. Також Росію за НІЕП у цей період обійшли Румунія та Хорватія.

Варто додати ось що. *Сьогодні на глобальному рівні результати функціонування економіки демократичних країн і держав із «гібридними» режимами часто є відносно нижчими порівняно з такими для національних політичних систем і соціальних інститутів політики, державного управління та права через декілька причин фундаментального характеру.* По-перше, соціальні науки, включаючи економічні та науки державного управління, ще не досягли ступеня розвитку, достатнього для справді ефективного регулювання державами національних економік. По-друге, у всіх суспільствах світу масові знання та вміння в царинах бізнесового адміністрування, публічного адміністрування, менеджменту організацій тощо із соціальної, себто загальносуспільної, точки зору також не є задовільними. По-третє, такою ж має бути реалістична оцінка масових знань, умінь і рівня менеджменту («самоменеджменту») в частині індивідуальної економічної діяльності. Нарешті (останнє за послідовністю згадування, проте далеко не останнє за вагомістю), змістовно багаті методи й інструменти суспільного управління господарською сферою є значно більш витонченими та складними, якщо йдеться про практичне застосування, порівняно з великою мірою формалізованими та законодавчо закріпленими правовими підходами і процедурами сучасної ліберальної демократії. Враховуючи ці міркування, можна припустити, що представлені шкали ІД та НІЕП приблизно відповідають одна одній.

Нарешті, у процесі своїх досліджень довів, що корисно запровадити підсумковий показник, який забезпечить спільне відображення всіх видів політичної та економічної діяльності в масштабах суспільства. Назвав цей узагальнювальний показник таким чином: **індекс політико-економічних досягнень (ІПЕД)**. Він відображає згадані результати під кутом зору міжнародної або порівняльної політичної економії. Цей індекс для певної країни

обчислюється, знову-таки на шкалі від 0 до 10, як середнє арифметичне двох показників, охарактеризованих раніше: індексу демократії та національного індексу економічної продуктивності.

Родзинкою цієї моєї статті є таблиця 1 (будь ласка, див. нижче), що містить рейтинги країн глобальної Європи 2014 і 2018 рр. за індексом демократії (ІД), національним індексом економічної продуктивності (НІЕП) та індексом політико-економічних досягнень (ШЕД). Вона охоплює всі 50 суверенних держав Європейського світу, населення яких у 2018 р. складало близько 0,4 млн. осіб (Ісландія) [10, р. 4] і більше.

Таблиця 1
РЕЙТИНГ 50 СУВЕРЕННИХ ДЕРЖАВ ГЛОБАЛЬНОЇ ЄВРОПИ ЗА ІНДЕКСОМ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЯГНЕНЬ (ШЕД) 2018 РОКУ

(для країн із населенням 0,4 млн. осіб і більше; після індексу демократії, національного індексу економічної продуктивності та індексу політико-економічних досягнень 2014 р. і після ІД та НІЕП 2018 р. в дужках зазначені місця держав у рейтингах за цими показниками, після ІД, НІЕП та ШЕД 2018 р. – відомості про зміну величин цих індексів у період 2014–2018 рр.)

ДЕРЖАВИ	Індекс демократії		Національний індекс економічної продуктивності		ІНДЕКС ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЯГНЕНЬ	
	2014	2018	2014	2018	2014	2018
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
1. Норвегія	9,93 (01)	9,87 (01; -0,06)	6,71 (01)	6,39 (03; -0,32)	8,32 (01)	8,13 (-0,19)
2. Люксембург	8,88 (11)	8,81 (12; -0,07)	6,56 (02)	6,75 (01; +0,19)	7,72 (02)	7,78 (+0,06)
3. Швейцарія	9,09 (06)	9,03 (10; -0,06)	5,92 (03)	6,43 (02; +0,51)	7,51 (03)	7,73 (+0,22)
4. Ірландія	8,72 (12)	9,15 (06; +0,43)	4,28 (13)	6,27 (04; +1,99)	6,50 (14)	7,71 (+1,21)
5. Ісландія	9,65 (03)	9,58 (02; -0,07)	4,18 (14)	5,16 (09; +0,98)	6,92 (05)	7,37 (+0,45)
6. Данія	9,11 (05)	9,22 (05; +0,11)	4,69 (08)	5,27 (07; +0,58)	6,90 (07)	7,25 (+0,35)
7. Швеція	9,73 (02)	9,39 (03; -0,34)	4,69 (08)	5,05 (11; +0,36)	7,21 (04)	7,22 (+0,01)
8. Нідерланди	8,92 (10)	8,89 (11; -0,03)	4,89 (05)	5,32 (06; +0,43)	6,91 (06)	7,11 (+0,20)
9. США	8,11 (17)	7,96 (19; -0,15)	5,59 (04)	5,96 (05; +0,45)	6,85 (08)	6,96 (+0,11)
10. Німеччина	8,64 (13)	8,68 (13; +0,04)	4,75 (06)	5,11 (10; +0,36)	6,70 (11)	6,90 (+0,20)
11. Австралія	9,01 (09)	9,09 (09; +0,08)	4,47 (10)	4,68 (13; +0,21)	6,74 (10)	6,89 (+0,15)
12. Фінляндія	9,03 (08)	9,14 (08; +0,11)	4,06 (15)	4,54 (14; +0,48)	6,55 (13)	6,84 (+0,29)
13. Канада	9,08 (07)	9,15 (06; +0,07)	4,44 (11)	4,45 (15; +0,01)	6,76 (09)	6,80 (+0,04)
14. Австрія	8,54 (14)	8,29 (15; -0,25)	4,74 (07)	5,17 (08; +0,43)	6,64 (12)	6,73 (+0,09)
15. Нова Зеландія	9,26 (04)	9,26 (04; =0,00)	3,62 (18)	3,68 (21; +0,06)	6,44 (15)	6,47 (+0,03)
16. Сполучене Королівство	8,31 (16)	8,53 (14; +0,22)	3,95 (17)	4,24 (17; +0,29)	6,13 (17)	6,39 (+0,26)
17. Бельгія	7,93 (21)	7,78 (23; -0,15)	4,41 (12)	4,83 (12; +0,42)	6,17 (16)	6,31 (+0,14)
18. Франція	8,04 (19)	7,80 (21; -0,24)	4,01 (16)	4,34 (16; +0,33)	6,03 (18)	6,07 (+0,04)
19. Мальта	8,39 (15)	8,21 (16; -0,18)	2,74 (27)	3,67 (22; +0,93)	5,57 (21)	5,94 (+0,37)
20. Іспанія	8,05 (18)	8,08 (17; +0,03)	3,35 (20)	3,72 (20; +0,37)	5,70 (19)	5,90 (+0,20)
21. Італія	7,85 (22)	7,71 (24; -0,14)	3,54 (19)	3,96 (18; +0,42)	5,70 (19)	5,84 (+0,14)
22. Ізраїль	7,63 (25)	7,79 (22; +0,16)	3,33 (21)	3,73 (19; +0,40)	5,48 (22)	5,76 (+0,28)
23. Естонія	7,74 (24)	7,97 (18; +0,23)	2,75 (26)	3,27 (26; +0,52)	5,25 (26)	5,62 (+0,37)
24. Чехія	7,94 (20)	7,69 (25; -0,25)	2,87 (24)	3,51 (23; +0,64)	5,41 (23)	5,60 (+0,19)
25. Словенія	7,57 (26)	7,50 (27; -0,07)	3,04 (22)	3,51 (23; +0,47)	5,31 (25)	5,51 (+0,20)
26. Португалія	7,79 (23)	7,84 (20; +0,05)	2,84 (25)	3,06 (29; +0,22)	5,32 (24)	5,45 (+0,13)
27. Кіпр (частина, контрольована урядом Кіпру)	7,40 (31)	7,59 (26; +19)	2,92 (23)	3,29 (25; +0,37)	5,16 (27)	5,44 (+0,28)
28. Литва	7,54 (27)	7,50 (27; -0,04)	2,64 (30)	3,21 (27; +0,57)	5,09 (28)	5,36 (+0,27)
29. Словаччина	7,35 (32)	7,10 (31; -0,25)	2,74 (27)	3,09 (28; +0,35)	5,05 (30)	5,10 (+0,05)
30. Латвія	7,48 (28)	7,38 (29; -0,10)	2,34 (33)	2,79 (32; +0,45)	4,91 (32)	5,09 (+0,18)
31. Греція	7,45 (30)	7,29 (30; -0,16)	2,71 (29)	2,78 (33; +0,07)	5,09 (29)	5,04 (-0,05)
32. Польща	7,47 (29)	6,67 (33; -0,80)	2,44 (31)	2,81 (30; +0,37)	4,96 (31)	4,74 (-0,22)
33. Угорщина	6,90 (34)	6,63 (34; -0,27)	2,40 (32)	2,80 (31; +0,40)	4,65 (33)	4,72 (+0,07)
34. Болгарія	6,73 (35)	7,03 (32; +0,30)	1,68 (41)	2,09 (39; +0,41)	4,21 (36)	4,56 (+0,35)
34. Хорватія	6,93 (33)	6,57 (35; -0,36)	2,09 (36)	2,54 (36; +0,45)	4,51 (34)	4,56 (+0,05)
36. Румунія	6,68 (37)	6,38 (37; -0,30)	2,00 (37)	2,57 (35; +0,57)	4,34 (35)	4,48 (+0,14)
37. Сербія	6,71 (36)	6,41 (36; -0,30)	1,30 (44)	1,54 (43; +0,24)	4,00 (37)	3,98 (-0,02)
38. Чорногорія	5,94 (40)	5,74 (41; -0,20)	1,53 (42)	1,95 (40; +0,42)	3,74 (39)	3,85 (+0,11)
39. Північна Македонія	6,25 (39)	5,87 (39; -0,38)	1,32 (43)	1,47 (44; +0,15)	3,79 (38)	3,67 (-0,12)
40. Албанія	5,67 (42)	5,98 (38; +0,31)	1,10 (45)	1,25 (46; +0,15)	3,39 (42)	3,62 (+0,23)
41. Туреччина	5,12 (44)	4,37 (46; -0,75)	1,96 (38)	2,58 (34; +0,62)	3,54 (40)	3,48 (-0,06)

1	2	3	4	5	6	7
42. Грузія (без Абхазії та Південної Осетії)	5,82 (41)	5,50 (43; -0,32)	0,91 (47)	1,08 (47; +0,17)	3,37 (43)	3,29 (-0,08)
43. Молдова (Республіка, без Придністров'я)	6,32 (38)	5,85 (40; -0,47)	0,55 (50)	0,71 (50; +0,16)	3,44 (41)	3,28 (-0,16)
44. Україна	5,42 (43)	5,69 (42; +0,27)	0,86 (48)	0,84 (49; -0,02)	3,14 (44)	3,27 (+0,13)
45. Боснія і Герцеговина	4,78 (45)	4,98 (44; +0,20)	1,06 (46)	1,37 (45; +0,31)	2,92 (45)	3,18 (+0,26)
46. Вірменія	4,13 (46)	4,79 (45; +0,66)	0,85 (49)	0,98 (48; +0,13)	2,49 (49)	2,89 (+0,40)
47. Росія	3,39 (48)	2,94 (48; -0,45)	2,22 (34)	2,48 (37; +0,26)	2,81 (46)	2,71 (-0,10)
48. Казахстан	3,17 (49)	2,94 (48; -0,23)	2,17 (35)	2,29 (38; +0,12)	2,67 (48)	2,62 (-0,05)
49. Білорусь	3,69 (47)	3,13 (47; -0,56)	1,76 (39)	1,80 (41; +0,04)	2,73 (47)	2,47 (-0,26)
50. Азербайджан	2,83 (50)	2,65 (50; -0,18)	1,69 (40)	1,60 (42; -0,09)	2,26 (50)	2,13 (-0,13)

Джерела даних для підрахунку НІЕП та ІПЕД: публікації *Economist Intelligence Unit* (індекс демократії), *World Bank* (чисельність населення та ВНД (ІПКС) на душу населення) і сайту *INFLATION.eu: WORLDWIDE INFLATION DATA* (динаміка інфляції в США).

У рейтингах за індексом політико-економічних досягнень виокремлюю чотири групи держав: з величинами ІПЕД 5,51–10,00, 4,01–5,50, 3,01–4,00, 3,00 і нижче відповідно. Розподіл країн глобальної Європи за групами у 2018 р. відображено нижче (у дужках наведено їх чисельність у базовому 2014 р.):

1. Суспільства з найвищим рівнем політико-економічних досягнень – 25 (21)
2. Суспільства з високим рівнем політико-економічних досягнень – 11 (15)
3. Суспільства із задовільним рівнем політико-економічних досягнень – 9 (8)
4. Суспільства з низьким рівнем політико-економічних досягнень – 5 (6)

У період 2014–2018 рр. до групи суспільств із найвищим рівнем політико-економічних досягнень з попередньої піднялися чотири (!) країни: Ізраїль, Естонія, Чехія та Словенія. Тепер ця найпочесніша група охоплює рівно половину держав, включених до мого «глобально-європейського» рейтингу.

У всіх цих чотирьох випадках прорив було здійснено вирішальною мірою за рахунок переконливих успіхів у царині економічного зростання. А ось що стосується вдосконалення демократії, ситуація, сказати б, попарно різнилася. У політичній царині також досить вагоме прирощення продемонстрували Ізраїль та Естонія. У Чехії та Словенії значення ІД, навпаки, зменшилися (у першій – досить суттєво).

Так само *узагальнювальний показник політичного розвитку знизився в більшості держав другої групи, де представлені виключно члени ЄС: у двох країнах Балтії – певною мірою, у трьох країнах Центрально-Східної, двох країнах Балканської Європи та Румунії – досить істотно. У Польщі взагалі спостерігалось падіння ІД, причому у 2019 р. воно тривало.* Виняток становила лише Болгарія, де суттєво зросли узагальнювальні показники як економічного, так і політичного розвитку; внаслідок цього вона піднялася в рейтингу за ІПЕД на два місця, зрівнявшись із Хорватією та помітно випередивши Румунію.

Що стосується третьої групи – держав із задовільним рівнем політико-економічних досягнень, то вона поповнилася Боснією і Герцеговиною, яка продемонструвала досить значний політико-економічний прогрес. Також за динамікою показника ІПЕД у кращий бік істотно відрізнялась Албанія, що в результаті піднялася із 42-го на 40 рейтингове місце. Навпаки, негативну підсумкову динаміку демонструвала Туреччина; треба думати, зниження ІПЕД тут продовжиться і навіть пришвидшиться, адже турецький індекс демократії впав із 4,37 у позаминулому до, так би мовити, порогових, передавторитарних 4,09 у минулому році.

Щодо нижчої половини третьої групи додаю наступне. *У 2018 р. практично зрівнялися величини ІПЕД трьох держав Південно-Східної Європи, які не є членами ЄС: Грузії, Молдови та України.* А у 2014 р. Молдова й Грузія нашу країну за цим показником істотно випереджали. Що стосується економічної складової, то їхній НІЕП за період 2014–2018 рр. досить істотно збільшився, тоді як господарство України, нагадаємо, переживало стагнацію та навіть спад. Але політичні індекси втрати Грузії після Саакашвілі та Молдови, яка загубила свій демократичний статус (як раніше Україна після Ющенко), переважили. Між іншим, падіння ІД тут триває: у 2019 р. він сягнув у Молдові 5,75, у Грузії – лише 5,42... А в Україні цей показник за президента Порошенка після кризового 2014 р. надалі суттєво зріс і протягом 2015–2018 рр. стабільно тримався на рівні 5,69–5,70. Ще додаю, що *за підсумками 2019 р. до третьої групи за рейтингом ІПЕД напевно ввійде та до рівня Грузії, Молдови й України наблизиться Вірменія, чий ІД стрибнув угору – з 4,79 у 2018-му до 5,54 (!) у минулому році.*

Таким чином, у групі держав глобальної Європи з низьким рівнем політико-економічних досягнень залишаться лише чотири режими «демотичної автократії» (за позначенням яскравого німецького вченого-політолога Егберта Яна [9, р. 11]). У їхньому випадку про яку Європу, хай навіть глобальну, може йти мова?! Приміром, «найбільш просунута» із цієї авторитарної четвірки Росія за підсумками минулого року має ІД нижчий, ніж 34 із 44 представлених у глобальному рейтингу країн Африки на південь від Сахари (!), поділяючи за цим показником (який сягнув 3,11) рейтингову позицію з 35-ою, що нею стало... сакраментальне Конго. А Білорусь (чий ІД за рік упав із 3,13 до 2,48) у рейтингу за ІПЕД опиниться на останньому місці в Європейському світі поруч з Азербайджаном, мабуть, уже дещо поступаючись йому...

Крім групового розподілу, доречно схарактеризувати розподіл на *дві категорії за значенням ІПЕД 50* включених до мого рейтингу держав глобальної Європи, який у 2018 р. залишився незмінним порівняно з базовим 2014 р. (у дужках наведено частки цих категорій, виміряні у відсотках):

- Суспільства з відносно високим рівнем політико-економічних досягнень (оцінки від 4,01 і вище) – 36 (72,0%)
- Суспільства з відносно низьким рівнем політико-економічних досягнень (оцінки від 4,00 і нижче) – 14 (28,0%)

Ще кілька слів скажу окремо про **УКРАЇНУ**. Наш ІД порівняно з 2018 р., коли він дорівнював 5,69 [6, р. 38], у минулому році сягнув позначки 5,90 [7, р. 12]. Приріст здається (і насправді є) доволі пристойним. Але варто конкретніше розібратися, за рахунок чого він досягнутий. У загальному глобальному рейтингу за ІД 2019 р. Україна займає 78 місце серед 167 представлених країн. Нагадаю, що загальний ІД кожної країни являє собою середнє арифметичне індексів за п'ятьма категоріями, які відображають головні виміри її політичного життя. Так ось, за чотирма із цих категорій рівень індексів в Україні був значно вищим від загального ІД, забезпечував би їй перебування в числі демократичних держав, якби не категорія п'ята... Індеси політичної участі (6,67) і політичної культури (6,25) у минулому році залишилися такими самими, як у позаминулому, індекс громадянських свобод помітно підвищився (з 6,18 до 6,47). Різко рвонув угору індекс такої категорії, як електоральний процес і плюралізм, підскачавши з величини 6,17 у 2018 р. до минулорічних 7,42. Але ж виборні успіхи 2019 р. були значною мірою забезпечені попередниками нинішньої владної команди чи угруповання. Та й досягти прогресу саме за цією оціночною категорією відносно легше, ніж за іншими: наприклад, у 2019 р. за нею наша країна поділяла 75-те індексне місце з кількома іншими, тобто в царині електорального процесу і плюралізму знаходилася приблизно на тому ж рейтинговому рівні, що й за загальним ІД.

Але дуже кепські справи України були за такою категорією політичних індикаторів, як **функціонування держави**. Просто перелічу проблемні блоки або питання, на які за нею відповідають експерти [7, р. 56–58]: «Чи державна політика визначається вільно обраними представниками (народу країни. – *Ю.Ч.*)? Чи законодавчий орган (мається на увазі загальнонаціональний. – *Ю.Ч.*) є вищим політичним органом, із чітким верховенством над іншими гілками державної влади? Чи існує ефективна система стримувань і противаг при здійсненні державної влади? Держава є вільною від надмірного впливу з боку збройних сил і спецслужб. Іноземні держави та організації не визначають важливі державні функції та напрями політики. Чи здійснюють окремі господарські, релігійні або інші потужні внутрішні групи значущу політичну владу, паралельно до демократичних інституцій? Чи задовільними є наявні механізми та інституції, що забезпечують відповідальність держави перед електоратом у період між виборами? Чи поширюється державна влада на всю територію країни? Чи є функціонування держави відкритим і прозорим, із задовільним громадським доступом до інформації? Наскільки розповсюдженою є корупція? Чи система державної служби бажає та спроможна втілювати державну політику? Поширені уявлення щодо того, якою мірою громадяни мають вільний вибір і контроль над своїми життями. Публічна довіра до держави. Публічна довіра до політичних партій». За цією оціночною категорією як найбільш критичні розглядаються проблемні блоки-питання про вплив іноземних держав на національне врядування та про здатність державної служби реалізовувати публічну політику: якщо відповідь на таке питання є негативною (0), то з індексу функціонування держави віднімається один (1,00) бал.

Так ось: уже за попередників значення індексу функціонування держави в Україні знаходилося на дуже низькому рівні, сягнувши в 2018 р. лише 3,21. Але протягом 2019 р. відбулося подальше падіння: цей індекс знизився до 2,71, а наша держава у відповідному рейтингу серед 167 країн світу посіла сумненьке 131-ше місце...

Висновки

Підсумовуючи свій аналіз, волю запропонувати наступне узагальнювальне бачення. Індекс демократії (ІД) та валовий національний дохід (або валовий внутрішній продукт), підрахований за паритетом купівельної спроможності, і, відповідно, НІЕП є узагальнювальними – з точки зору людства як глобальної спільноти – показниками розвитку суспільства, результативності й ефективності державного управління і соціального комфорту громадян у політичній та економічній сферах. Також у кількох випадках (зокрема, у межах глобальної Європи – випадках Росії та інших «демотичних автократій» і Туреччини) стикаємося з дещо відмінним ставленням до обох цих показників чи принаймні одного з них через ідеологічно зумовлені ціннісні відмінності, наявні на суспільному рівні. Але на глобальному рівні, зіставляючи результати суспільного розвитку, варто використовувати розроблений мною індекс політико-економічних досягнень (ШПЕД). У даному контексті показано, що в Україні функціонує не просто неефективна, а **критично неефективна держава**. Цю перешкоду на шляху вітчизняного суспільного розвитку слід подолати терміново.

Список використаної літератури

1. Чернецький Ю.О. Що Україні можна почерпнути з конституційного доробку Іспанії та Польщі: результати міждисциплінарного дослідження / Ю.О.Чернецький // Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 березня 2014 року. – Житомир: ПП «ДжівіЕс», 2014. – С. 199–204.
2. Чернецький Ю. Розвиток системи основних понять соціології наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть / Ю.Чернецький // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2015. – № 2 (квітень – червень). – С. 96–111.
3. Чернецький Ю.О. Європейський Союз як стратегічний партнер України: актуальні штрихи до соціально-економічного портрету / Ю.О.Чернецький // Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 24–25 березня 2016 року. – Житомир: ПП «ДжівіЕс», 2016. – С. 3–12.
4. Chernetskiy Y.O. About the new comparative government and international political economy paradigm / Y.O.Chernetskiy // Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 23–24 березня 2017 року. – Житомир: ФОП Філінський Г.В., 2017. – С. 135–146.
5. Chernetskiy Y.O. On 55 states and 20 primary political-economic regions of Global Europe / Y.O.Chernetskiy // Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 22 березня 2019 року. – Житомир: ПП «ДжівіЕс», 2019. – С. 76–81.

6. Democracy Index 2018: Me too? Political participation, protest and democracy. – London etc.: The Economist Intelligence Unit Limited, 2019. – 66 p.
7. Democracy Index 2019: A year of democratic setbacks and popular protest. – London etc.: The Economist Intelligence Unit Limited, 2020. – 71 p.
8. Gross national income per capita 2018, Atlas method and PPP: World Development Indicators database / World Bank. – 2019. – 23 December. – 4 p.
9. Jahn E. International politics: Political issues under debate / E.Jahn. – Vol. 1. – Heidelberg etc.: Springer-Verlag, 2015. – [X], 273 p.
10. Population 2018: World Development Indicators database / World Bank. – 2019. – 23 December. – 5 p.
11. World Development Indicators 2015. – Washington, DC: World Bank Group, 2015. – [XIX], 142 p.
12. World Development Indicators 2016. – Washington, DC: World Bank Group, 2016. – [XV], 156 p.

Шафранова Катерина Володимирівна

ORCID 0000-0002-9118-8795

кандидат економічних наук, директор ЖЕГІ
ВНЗ «Університет «Україна»

Гавриленко Євгеній Васильович

студент 4 курсу спеціальності «Менеджмент»
ОС Бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет
«Україна»

СУЧАСНИЙ СТАН МАЛИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

Трансформація світових систем господарювання на тлі глобалізації ринків та посиленні конкуренції здійснює міцний поштовх щодо зміцнення світової економіки. Одним із головних чинників формування в Україні середнього класу, становлення демократії, побудови громадянського суспільства є розвиток підприємництва, яке в умовах системної перебудови національної економіки виступає гарантом стабільності економіки та підвищення рівня життя громадян.

Варто відзначити, що функціональні властивості малого підприємництва у забезпеченні економічного розвитку на практиці реалізуються одночасно і підтверджують, що його необхідно розглядати як важливий чинник вирішення багатьох економічних проблем. На сьогодні, динамічний розвиток малого підприємництва є важливим шляхом мобілізації ендogenous потенціалу регіонів, засобом вирішення багатьох соціальних проблем.

Зважаючи на означені чинники, доцільно наголосити, що створення сприятливих умов для розвитку малого підприємництва в регіонах великою мірою залежить від комплексу відповідних дій і заходів місцевих органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування, що, у свою чергу, мають бути втілені у регіональній політиці [3, 100].

З урахуванням змін, внесених до Господарського кодексу України та Закону України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19.10.2000 р. №2063-III стосовно критеріїв віднесення підприємств до великих, середніх і малих, питома вага малих і середніх підприємств в загальній кількості підприємств України у 2008 році залишилась майже на рівні 2007 року і склала 99,5% (у 2007 році 99,6%), що в цілому відповідає світовим стандартам.

За даними Держкомстату України станом на 01.01.2019 р. в структурі вітчизняного підприємництва за розміром підприємств частка малих підприємств становила 95,5%. В Україні налічувалось 332,2 тис. малих підприємств, від'ємний приріст щодо кількості малих підприємств становив відповідно 5,7% та 0,4%.

Натомість, простежується позитивна динаміка щодо кількості фізичних осіб-підприємців, у 2018 році їх кількість зросла на 4%. Станом на кінець 2018 року кількість фізичних осіб-підприємців в Україні без урахування найманих працівників становила 1 778 тис. осіб.

Проблеми недосконалої законодавчої бази, політичне підприємництво, високі ставки податків, відсутність фінансової підтримки з боку держави стимулюють нелегальну підприємницьку діяльність. Україна входить у трійку держав за рівнем тіньової економіки, а це негативно відображається на добробуті населення, тому ця проблема потребує негайного вирішення [1, 579].

Світовий досвід доводить, що одним із найуспішніших шляхів розвитку і підтримки підприємництва є інкубація бізнесу, або надання підтримки суб'єкту підприємницької діяльності, що починає власний бізнес, з метою спрощення, полегшення та прискорення входження його в ринок і досягнення бажаного підприємницького ефекту. Підтримка, яка забезпечується інкубацією, значною мірою допомагає початківцям набути необхідного професіоналізму щодо вибраної сфери діяльності, сприяє подоланню ринкових і штучних бар'єрів під час створення бізнес-структури та на початковому етапі розвитку. І якщо, за статистикою, самостійно виживають у середньому близько третини створених фірм, то серед тих, хто скористався підтримкою бізнес-інкубаторів, як правило, стають успішними понад 85% учасників [2].

Отже, узагальнюючи аналізований матеріал, можна зробити висновки, що соціально-економічний розвиток України залежить від ефективного функціонування малого бізнесу та створення оптимальних умов для його

розвитку, а тому достатня підтримка саме цього сектору національної економіки має стати пріоритетним завданням державного сектору, що забезпечить перехід економіки на якісно новий рівень.

Список використаної літератури

1. Лозовський О.М. Основні тенденції розвитку малого бізнесу в Україні / О.М. Лозовський, А.О. Яремко // Економіка і суспільство. – 2017. - №13. – С. 578-582.
2. Паламарчук О.М. Особливості функціонування бізнес-інкубаторів в Україні / О.М. Паламарчук // Економічний вісник університету. – 2014. – Вип. 22(1). – С. 99–104.
3. Фещенко О.М. Специфіка та гармонізація розвитку підприємництва в Україні / О.М. Фещенко, Г.В. Самокіна // Вісник ЖДГУ. – 2017. - № 1(79). – С. 100-107.

Шафранова Катерина Володимирівна

ORCID 0000-0002-9118-8795

кандидат економічних наук, директор ЖЕГІ
ВНЗ «Університет «Україна»

Кажева Людмила Сергіївна

студентка 4 курсу спеціальності
«Менеджмент» ОС Бакалавр ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Мале підприємництво характеризується відсутністю достатніх фінансових ресурсів, чому сприяє ціла низка причин: недостатній рівень отриманого прибутку, відсутність знань та вмінь проводити амортизаційні відрахування, недостатній рівень власних заощаджень та сформованих фондів. Все це зумовлює необхідність розвитку широкої мережі фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва.

Серйозним бар'єром на шляху ефективної взаємодії банківської системи з підприємницькими структурами є домінування короткотермінових кредитів, адже термін їх повернення здебільшого становить один рік. Такі стислі строки повернення кредиту гальмують перспективні інвестиції в малий бізнес. Якщо за короткостроковими кредитами потреба покривається приблизно на 50%, то за довгостроковими лише – лише на 2%.

У свою чергу, для суб'єктів малого підприємництва в Україні головними недоліками кредитів як джерела фінансування є банківська бюрократія, тривалий термін ухвалення рішення про надання кредитів, їх коротко - та середньостроковий характер, нестача інформації про кредитні ресурси, вимоги щодо розкриття інформації.

Із цього стає очевидним, що державна фінансова підтримка створення та розвитку малих підприємств ще недостатньо ефективна. Її вдосконалення вимагає вирішення трьох ключових проблем: створення розгалуженої мережі малих кооперативних банків, які спеціалізуються на кредитуванні малих підприємств; розширення бази кредитування малих підприємницьких структур та зниження процентних ставок за кредитами; активізація співпраці з іноземними фінансовими інститутами, що функціонують у сфері малого бізнесу.

Об'єктивний аналіз основних тенденцій в розвитку малого підприємництва показує, що за останній період часу податковій політиці держави взагалі й оподаткуванню малого підприємництва зокрема приділяється значна увага. Свідченням цього є прийняття Податкового кодексу України, який має значний вплив на правове поле діяльності малого підприємництва. Прийняття цього важливого нормативно-правового акту мало б значною мірою структурувало інтереси держави і суб'єктів.

Проте внаслідок необґрунтованої податкової реформи фіскальне навантаження на мале підприємництво зросло, відносини з фіскальними органами залишились не врегульованими. Через обмеження можливості віднесення до складу витрат платника податку сум, сплачених або нарахованих на користь фізичної особи – платника єдиного податку за надані цією особою послуги, поставлені товари, виконані роботи, тисячі фізичних осіб-платників єдиного податку – залишають відносити до витрат без ринку збуту своїх товарів та послуг та вимушені закривати свою підприємницьку діяльність.

Помітну роль у кредитуванні малого бізнесу відіграють небанківські фінансові інститути. В їх структурі особливо важливу роль відіграють кредитні спілки, як один з динамічних важелів підтримки та економічної самоорганізації дрібних підприємців. Необхідним елементом небанківського фінансового сектора в Україні має стати надання лізингових послуг.

Таким чином, створення ефективної системи підтримки малого підприємництва, що включає тісну взаємодію банківських установ та небанківського фінансового сектора, кредитних спілок, страхових фондів, лізингу, венчурних компаній створює підґрунтя для здійснення гнучкої кредитної політики, ефективного фінансування малого підприємництва.

Шафранова Катерина Володимирівна

ORCID 0000-0002-9118-8795

кандидат економічних наук, директор ЖЕГІ
ВНЗ «Університет «Україна»

Кирицька Діана Валеріївна

студентка 2 курсу спеціальності
«Менеджмент» ОС Бакалавр ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Спроби України значно розширити міжнародні зв'язки, залучити країну в світовий ринок, у міжнародний розподіл праці постійно натикаються на проблему конкурентоспроможності української продукції, що є показником низької конкурентоспроможності українських підприємств. Тому підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах є однією з ключових проблем, рішення якої сприяє розвитку та інтенсифікації економіки. Погіршення технічного та технологічного стану виробництва, криза платежів, пасивна інвестиційна діяльність, втрата традиційних ринків збуту через неконкурентоспроможність, повільна структурна перебудова призводять до простою великої кількості підприємств і виробництв.

Українські та міжнародні аналітики вважають, що український ринок вступив у стадію, коли відсутність стратегічного планування діяльності та розробленої стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства заважає підприємствам на кожному кроці. Сучасний темп зміни і збільшення знань є настільки великим, що стратегічне планування основних напрямків підвищення конкурентоспроможності підприємства представляється єдиним способом формального прогнозування майбутніх проблем і можливостей для підприємств і організацій. Саме тому незаперечною ознакою сучасного етапу суспільного розвитку України має стати посилення уваги як політиків та науковців, так і пересічних громадян до проблеми формування та досягнення стратегічних пріоритетів, створення стратегії розвитку.

На сучасному етапі ринкової економіки підприємства України повинні самостійно визначати цілі функціонування на перспективу та вибирати шляхи досягнення ключових результатів своєї діяльності. У разі, коли керівники підприємств націлені на довготермінове функціонування на ринку, то закономірно, щоб система планування діяльності підприємства набула стратегічного характеру.

На жаль, в Україні теорія і практика стратегічного управління не знайшли широкого поширення. Більшість керівників не бачають потреби необхідності у виробленні довгострокових стратегій, помилково вважаючи, що в сучасних динамічних умовах неможливо вирішувати перспективні питання розвитку. Хоча саме стратегічне планування є найважливішим засобом забезпечення успішного виживання підприємства в агресивному динамічному конкурентному середовищі, засобом його адаптації до змін в ньому. Відсутність орієнтирів, місії і цільової спрямованості розвитку підприємства, можливості розпізнання впливу його зовнішнього оточення й адекватної реакції на нього, а також здатності адаптуватися чи навіть активно впливати на це середовище, на жаль, робить більшість українських підприємств безпомічними сьогодні і безперспективними на майбутнє.

На сьогодні, основні засади і підходи стратегічного менеджменту до українських підприємств запозичені переважно з розробок зарубіжних учених і практики американських, японських і європейських корпорацій з огляду на те, що досвід України у цій сфері невеликий. А методи стратегічного планування, які використовуються у зарубіжній практиці, не адаптовані до вітчизняного ринку, і, як наслідок, результати їхнього використання виявляються не завжди задовільними.

Отже, якісна організація стратегічного планування в управлінні підвищенням конкурентоспроможності підприємства дозволяє підприємству визначити напрямок і спосіб її руху до цілей, а виконання розробленої стратегії підвищення конкурентоспроможності підприємства та її коригування створює умови для того, щоб підприємство могло реалізувати свою стратегію розвитку на основі конкурентних переваг.

Шепелюк Вікторія Миколаївна

студентка 4 курсу спеціальності
«Менеджмент» ОС бакалавр ЖЕГІ ВНЗ
«Університет «Україна»

РОЛЬ І МІСЦЕ ОПЕРАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

Серед усіх функцій бізнесу роль операційного менеджменту, мабуть, визначена менше за всі інші. Найчастіше про неї згадують у промисловості, вважаючи виробничою функцією. Звичайне виробництво асоціюється з заводом, машинами, заготівельними, обробними і складальними процесами. У минулому галузь управління підприємствами була зосереджена головним чином на управлінні виробничим процесом. Однак останнім часом сфера дії управління значно розширилася.

Таке розширення межі дає змогу розглядати виробничий менеджмент ширше, стосовно до управління будь-якою роботою і процесом. Тому терміни «управління виробництвом», «виробничий менеджмент» і «операційний менеджмент» поки що вважатимемо рівнозначними і взаємозамінними.

Операції являють собою будь-яку продуктивну діяльність як власне виробництво, так і будь-яку іншу, пов'язану з творчим процесом. Операційний менеджмент покликаний забезпечити ефективне і раціональне ведення цієї діяльності. Тому всіх менеджерів можна вважати операційними менеджерами, оскільки вони повинні так управляти своїми підрозділами, щоб ті працювали ефективно і раціонально, поза залежністю від своєї функції. Що ще важливіше, операції – це основа основ будь-якого виробничого чи обслуговуючого підприємства, і якщо операційна функція буде виконуватися неефективно, то і вся організація в цілому не зможе домогтися успіху. Таким чином, знання принципів операційного менеджменту не тільки допоможе керівникові працювати більш ефективно, але й дозволить краще усвідомити принципи діяльності всієї організації. Результатом стане розуміння сильних ключових сторін фірми і можливостей їхнього раціонального використання і слабких сторін разом з визначенням шляхів їхнього виправлення.

У галузі виробничої діяльності до найбільш важливих стратегічних рішень відносяться рішення про те, як, коли і де виробляти продукцію і надавати послуги. Методи, обрані для виробництва продукції чи надання послуг, повинні характеризуватися сумісністю з продукцією, що випускається, чи наданими послугами, а також із потребами, що задовольняються. Відзначимо, що виробничий процес варто вибирати тільки після ретельного визначення потреб покупця і вибору самої продукції.

Таким чином, весь ланцюжок виробництва можна розбити на такі стадії:

конструювання (проектування, планування) продукту;

видобуток сировини;

виробництво (перетворення сировини на комплектуючі частини);

збирання (об'єднання комплектуючих у готовий продукт);

розподіл (відправлення готового продукту оптовикам, роздрібним торговцям чи кінцевим споживачам).

Виконання будь-якої із цих стадій може бути передоручене за контрактом. Що буде суттю, центральною частиною бізнесу (фо-кусом) і як саме буде вироблятися вертикальна інтеграція, визначається корпоративною політикою.

Операційний менеджер у процесі своєї трудової діяльності зіштовхується з різними проблемами:

розміщення підприємств;

планування підприємств і робочих площ;

розподіл ресурсів і послідовність їхнього використання;

вибір устаткування, його експлуатація, поточний ремонт і заміна;

проектування технологічного процесу і контроль його ходу;

вибір методів робіт і їхнє проектування;

контроль якості робіт і т.п.

Наведений перелік далеко неповний. Є ще багато питань, якими доводиться займатися виробничому менеджеру, кожне з яких, у свою чергу, може бути розбите на ряд допоміжних позицій.

**РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ З СПАСТИЧНИМИ ФОРМАМИ ДЦП МЕТОДОМ ДИНАМІЧНОЇ
ПРОПРІОЦЕПТИВНОЇ КОРЕКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ РЕФЛЕКТОРНО – НАВАНТАЖУВАЛЬНОГО
ПРИСТРОЮ «ГРАВІСТАТ»**

За визначенням наукової групи Всесвітньої організації охорони здоров'я (1980), дитячі церебральні паралічі (ДЦП) – це група психомовних і моторних не прогресуючих синдромів, які є наслідком пошкодження мозку у внутрішньоутробному, інтранатальному та ранньому постнатальному періодах. Дитячий церебральний параліч є складним захворюванням центральної нервової системи, що веде не тільки до рухових порушень, але й дає значну затримку або патологію розумового розвитку, мовні, слухові та зорові порушення і т.д.. Вага інвалідизації в 20-35% хворих виявляється настільки значною, що вони не обслуговують себе, не пересуваються самостійно, не піддаються освіті. Порушення формування мозку на ранніх етапах онтогенезу, що лежить в основі дитячих церебральних паралічів, може бути результатом цілого ряду несприятливих впливів. Найбільше значення надається впливові шкідливих факторів у період вагітності.

В основі клінічної картини дитячого церебрального паралічу лежать рухові розлади, що формуються по типу паралічів і парезів, рідше гіперкінезів, атаксії, а також різні порушення мови і психіки. Рухові порушення спостерігаються у 100% дітей, мовні – 75%, психічні – 50%. Рухові порушення проявляються у вигляді парезів, паралічів, насильницьких рухів. Особливо значущими є складні порушення регуляції тонуусу які можуть відбуватися за типом спастичності, ригідності, гіпотонії, дистонії. Порушення регуляції тонуусу тісно пов'язані з затримкою фізіологічного згасання – редукції, патологічних тонічних рефлексів та несформованістю ланцюгових настановних випрямних рефлексів. На основі цих порушень формуються вторинні зміни в м'язах, кістках і суглобах (контрактури й деформації).

ДЦП описаний ще в працях Гіппократа й К. Галена. Однак основоположником вивчення проблеми церебральних паралічів є англійський хірург-ортопед Літл (1862). У подальшому докладно описану їм спастичну диплегію стали називати хвороба Літла. Різні класифікації ДЦП були запропоновані також Фрейдом (1897), К. і Б. Бобат (1964), Фелпсом (1970). За класифікацією К.А. Семенової (1978); виділяються наступні форми:

- Спастична диплегія;
- Подвійна геміплегія;
- Гіперкінетична форма;
- Геміпаретична форма;
- Атонічно-астатична форма.

Спастична диплегія найпоширеніша форма ДЦП. Зазвичай це тетрапарез, але ноги уражаються більше, ніж руки. Прогностично сприятлива форма в плані подолання мовних і психічних порушень і менш сприятлива в руховому відношенні. 20% дітей пересуваються самостійно, 50% - за допомогою, але можуть себе обслуговувати, писати, маніпулювати руками.

Подвійна геміплегія - найтяжка форма ДЦП з тотальним ураженням великих півкуль. Це також тетрапарез з важкими ураженнями як верхніх, так і нижніх кінцівок, руки страждають більше, ніж ноги. Ланцюгові настановні випрямні рефлексі можуть не розвинути в загальні. Довільна моторика різко порушена, діти не сидять, не стоять, не ходять, функція рук не розвинена. Мовні порушення грубі, за принципом анартрії, в 90% випадків у розумова відсталість, в 60% судоми, діти ненавчаємі. Прогноз рухового, мовного та психічного розвитку несприятливий.

Гіперкінетична форма пов'язана з ураженням підкоркових відділів мозку. Основною причиною є білірубінова енцефалопатія (несумісність крові матері і плоду по резус-факторі).

Рухові порушення проявляються у вигляді гіперкінезів (насильницьких рухів), які виникають мимоволі, посилюються від хвилювання та втоми. Довільні рухи розмашисті, дискоординовані. В 20-25% випадків вражений слух, в 10% можливі судоми. Прогноз залежить від характеру та інтенсивності гіперкінезів.

Геміпаретична форма - уражаються руки й ноги з однієї сторони. Пов'язано це з ураженням однієї з півкуль мозку (при правобічному геміпарезі порушується функція лівої півкулі, при лівосторонньому - правої). Прогноз рухового розвитку при адекватному лікуванні сприятливий. Діти ходять самі, здатність до навчання залежить від психічних і мовних порушень.

Атонічно - астатична форма виникає при порушенні функції мозочка. При цьому спостерігається низький м'язовий тонус, порушення рівноваги в спокої та в ходьбі, порушення координації рухів. Рухи неспіврозмірні, неритмічні, порушення самообслуговування, письма. В 50% випадків відзначаються мовні й психічні порушення різного ступеня тяжкості.

Для всіх форм ДЦП характерними є рухові порушення рефлексорного характеру. Рухи можливі але вони не керовані дитиною: присутні компенсаторні рухи та порочний руховий стереотип, порушена координація, підвищений м'язовий тонус.

Дитячий церебральний параліч не прогресує. По мірі росту та розвитку дитини відмічаються зменшення клінічних проявів захворювання.

С.А. Бортфельд, Е.С. Ульріх в перебігу всіх форм ДЦП розрізняють 4 періоди відновлення рухової сфери та соціальної орієнтації хворої дитини.

1. Гострий період 7 – 14 днів. Відмічається прогресуючий перебіг захворювання, виражені рухові розлади, в багатьох випадках - наявність періодичних судомних приступів.

2 – 3. Відновний період (ранній – до 2 місяців, пізній – до 1 - 2 років) характеризується вираженим раннім тонічним рефлексом, який зберігається довше фізіологічних строків, стримує появу настановних рефлексів та розвиток рухів. Вроджені рефлекси пригнічені або відсутні.

4. Період залишкових явищ починається з 2 років і продовжується в дитинстві та в юності, а при важких формах – все життя. Якість відновного лікування в цьому періоді багато залежить від попереднього систематичного лікування. Відсутність раннього відновного лікування приводить до порочних поз та рухів, що в свою чергу перешкоджає нормалізації рухової сфери дитини.

Для всіх форм ДЦП характерно також порушення пропріоцептивної регуляції. Пропріоцептори розташовуються в м'язах, сухожиллях, суглобах - вони передають у ЦНС інформацію про положення тіла в просторі, ступінь скорочення м'язів - це м'язово-суглобові почуття. Порушення пропріоцептивної регуляції різко ускладнює створення умовно-рефлекторних зв'язків. У дітей з церебральним паралічем порушено почуття пози, спотворене сприйняття напрямку руху. Рухи одноманітні, стереотипні, затримується формування тонкокоординованих рухів. При цьому страждає просторова орієнтація - дитина складно сприймає й запам'ятовує такі поняття, як «праворуч», «ліворуч», «вгорі», «вниз», «далеко», «поблизу» і ін.

При ДЦП внаслідок м'язового дисбалансу формуються типові порочні пози. Так, наприклад, при геміпаретичній формі ДЦП більша опора відбувається на уражену ногу з акцентом на носок. При цьому буде обмеження розгинання стопи, тулуб закинута назад, а таз зміщений вперед і в бік ураженої ноги. З цього боку ослаблені сідничні м'язи й м'язи черевного преса. У результаті формується порушення постави у фронтальній площині або сколіоз.

При спастичній диплегії, подвійної геміплегії дитина стоїть із зігнутими в тазостегновому, колінному й гомілковостопному суглобах ногами. Еквінуса установка стоп призводить до зміни положення тулуба та голови – вони нахилиються вперед. Якщо тулуб залишається прямо, тоді компенсаторно відбувається згинання ніг у тазостегновому й колінному суглобах - це знижує центр ваги і умови рівноваги поліпшуються.

Таким чином, зміна положення однієї частини тіла приводить до зміни, та пристосуванню в іншій. Всі ці зміни проявляють велику різноманітність та індивідуальність при різних формах ДЦП. Порушення регуляції м'язового тону є можливими за типом:

- спастичності - підвищення м'язового тону; характерне для спастичної диплегії, подвійної геміплегії, геміпаретичної форми;

- ригідності - надмірне підвищення м'язового тону при подвійній геміплегії;

- гіпотонії - зниження м'язового тону; характерне для атонічно - астатичної форми;

- м'язової дистонії - змінний тонус, характерний для гіперкінетичної форми.

Внаслідок тривалого й вираженого дисбалансу м'язів поступово формуються різні деформації й контрактури, з'являються ортопедичні порушення. Крім порушення м'язового тону, відмічаються патологічні синергії - включення різних м'язів в один рух або позу.

Формування рухів дитини. Позотонічні рефлекси. Для формування й розвитку рухової системи велике значення має перший рік життя дитини, так як саме в цей час закладаються основи довільних рухів на базі безумовних рефлексів. При ДЦП порушений розвиток безумовно-рефлекторних механізмів, тому важливо знати закономірності появи, згасання й зміни безумовно рефлексів. В нормі до 3 - 6 міс повинні згасати тонічні рефлекси й з'являтися ланцюгові випрямні настановні рефлекси. При церебральних паралічах тонічні рефлекси активізуються, посилюючи залежність м'язового тону від положення голови в просторі й перешкоджаючи послідовному розвитку реакцій випрямлення й рівноваги. У нормі здорова дитина починає тримати голову в 2 міс, повертатися з спини на живіт і назад в 5 міс, сидіти - в 6 міс, повзати - в 7 - 8мес, стояти - в 9-10 місяців і ходити - в 10-11 міс. При ДЦП психомоторний розвиток дитини затримується.

Патологічні пози й установки при ДЦП формуються поступово під впливом позотонічних рефлексів.

1. Лабіринтовий тонічний рефлекс (ЛТР) - у положенні на животі відбувається флексорна установка (згинання голови, рук і ніг), а в положенні на спині - екстензорна установка (розгинання голови, рук і ніг).

2. Симетричний шийний тонічний рефлекс (СШТР) - у положенні на животі відбувається згинання голови, рук і розгинання ніг, а в положенні на спині - розгинання голови, рук і згинання ніг.

3. Асиметричний шийний тонічний рефлекс (АШТР) - формується поза «фехтувальника» - при повороті голови вправо розгинається й відводиться у бік права рука, а ліва рука при цьому залишається зігнутою, і навпаки при повороті голови вліво.

Ці рефлекси мають виражену гравітаційну спрямованість. Завдання полягає в тому, щоб максимально знизити вплив тонічних рефлексів, що призводять до порочних типових установок і поз та стимулювати випрямні настановні антигравітаційні рефлекси, такі як лабіринтовий настановний рефлекс (ЛНР), симетричний шийний настановний рефлекс (СШНР) і асиметричний шийний настановний рефлекс (АШНР).

Схема дії тонічних рефлексів (ЛТР, ШСТР)

Верхні кінцівки: Підвищення тону (↑) великого грудного м'яза

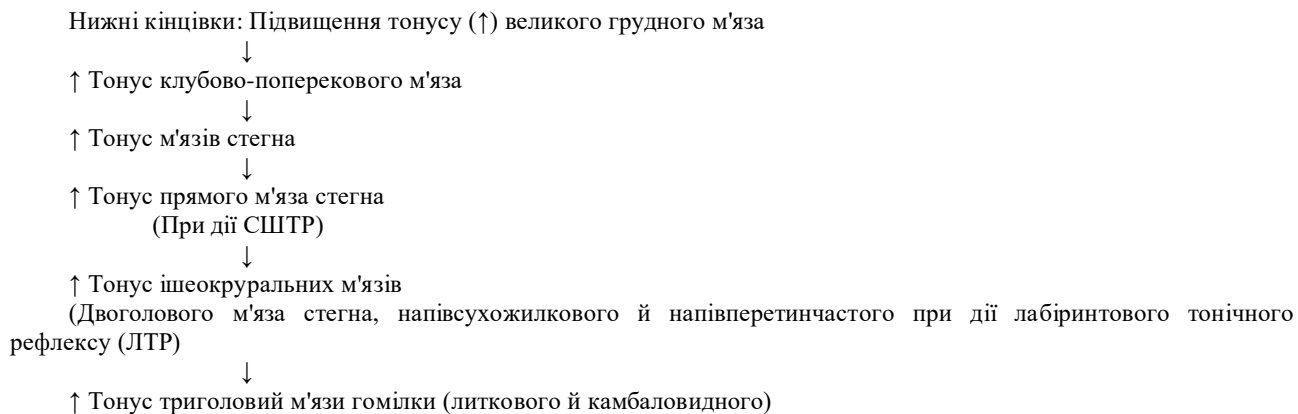
↓
↑ Тонус двоголового м'яза плеча

↓
↑ Тонус плечепроміневого м'яза

↓
↑ Тонус круглого пронатора

↓
↑ Тонус квадратного пронатора

В результаті з'являються згинально - пронаційні установки у верхніх кінцівках.

У результаті з'являються згинально - привідні і еквінусні установки в нижніх кінцівках. До двох-трьох років у дитини вже формуються стійкі патологічні синергії й порочні пози. Лікування дітей з початковою стадією захворювання (в основному – перших 2 -3 років життя) може бути досить ефективним, оскільки, починаючи з середини минулого століття, розроблені основні методи лікувальної фізкультури, ряд фармакологічних препаратів, що знижують спастичність та сприяють руховому розвитку.

Відновлювальне лікування після того, як захворювання перейшло із початкової стадії в ранню резидуальну, а потім в пізню резидуальну, виявляється менш ефективним, а нерідко і неефективним. Захворювання приводить до формування патологічного рухового стереотипу, розвитку суглобно-м'язових контрактур, патології мовлення (моторна алалія, дизартрія) і інших проблем медико-соціального характеру.

Єдиним методом, здатним більш менш скоригувати моторику хворих з пізньою резидуальною стадією ДЦП, був на протязі десятиліть ортопедо-хірургічний, що вимагає тривалих етапних гіпсувань, часто багаточисельних нелегких операцій. Нерідко спостерігались рецидиви деформацій і ускладнення. Усунути проблеми мовлення у хворих з цією стадією захворювання було практично неможливо. Таким чином, соціальна адаптація у хворих шкільного, підліткового і юнацького віку з резидуальною стадією ДЦП майже не досягалась.

В відділі відновлювального лікування дітей з церебральними паралічами НДІ педіатрії НЦЗД РАМН в 1991 р. розроблено метод динамічної пропріоцептивної корекції, що дозволяє значно відновити моторику, мовлення і скоригувати в певній мірі дефекти психічного розвитку цих хворих.

При розробці цього методу враховувались три основні фактори патогенезу ДЦП:

1) неспроможність функціональної системи антигравітації (ФСА);
 2) патологія рефлекторної сфери — затримка або повна відсутність редукції вроджених тонічних рефлексів (ЛТР, ШСТР і інших), які в здорової дитини отримують зворотний розвиток з 2-3 місяців життя. Залишаючись активними, ці рефлекси формують патологічні м'язові синергії, на основі яких в подальшому і розвивається патологічний руховий стереотип. В той же час установочні рефлекси (з голови на шию, лабіринтний установочний, шийний симетричний і асиметричний ланцюгові установочні рефлекси і інші), що визначають можливість вертикальної установки тіла дитини і в подальшому ходіння, не розвиваються або розвиваються пізно, до 3-5 років і пізніше;

3) слабкість довільної моторики, обумовлена парезами м'язів тулуба і кінцівок та патологією тону́су м'язів, пов'язана зі складними порушеннями структур стовбуру і середнього мозку.

Мета методики (методика запропонована професором К. О. Семеновою): корекція рухових порушень у дітей з церебральними паралічами.

Завдання методики:

1. Зменшення інтенсивності або ж повне усунення основних патологічних тонічних рефлексів (ЛТР, ШСТР).
2. Рефлекторна корекція патологічних м'язових синергій.
3. Рефлекторна корекція патологічного положення тулуба та нижніх кінцівок.
4. Тренування ослаблених м'язів в оптимальному режимі.
5. Нормалізація траєкторних характеристик загального центру маси.
6. Формування нового рухового стереотипу, який максимально наближений до фізіологічного.

Зміст методики: Метод динамічної пропріоцептивної корекції (ДПК) полягає у впливі на мозкові структури функціональної системи антигравітації потоку скорегованої пропріоцептивної імпульсації, яка виникає при виконанні пацієнтом довільних рухів в рефлекторно-навантажувальному пристрої "Гравістат".

Пристрій складається з системи еластичних тяг і збирається із комплектуючих індивідуально для кожного пацієнта, відповідно до завдання корекції його патологічної пози. Тяги закріплюються в противазі на передній та задній поверхні тіла, задають дозоване компресійне навантаження вздовж тіла, яке діє на м'язи-антагоністи тулуба і нижніх кінцівок, ротаційні еластичні тяги корегують положення рухових сегментів тіла пацієнта. Все це призводить до виникнення сильного, спрямованого в центральну нервову систему (ЦНС), інформаційного потоку від рецепторів м'язів, суглобів та зв'язок. Генералізована дія корегованої пропріоцепції призводить до нормалізації тону́су м'язів і траєкторних характеристик загального центру маси, пригнічення патологічних м'язових синергій та гіперкінезів, розвитку установочних і постуральних рефлексів. Внаслідок чого при активних рухах пацієнта відбувається закріплення правильної пози і фізіологічних форм руху на рівні ЦНС.

Методику ДПК оптимально проводити за наступною схемою. Щоденні заняття ЛФК в костюмі "Гравістат" протягом години. Тривалість курсу тренувань складає 20 днів. Комплекс вправ підбирається індивідуально з врахуванням конкретних завдань з метою побудови патерну рухів, максимально наближеного до фізіологічного.

Заняття проводяться індивідуально з кожним пацієнтом в залі з використанням різних тренажерів та снарядів: тредбану, рольгангу, шведської стінки, брусів, м'ячів різноманітної форми і розмірів, координаційного батуту і т.п.

З метою покращення тонусу м'язів щоденно, безпосередньо перед одяганням пристрою "Гравістат", протягом 20 - 30 хвилин проводиться сегментарний масаж з використанням розслаблюючих прийомів для спастичних м'язів та тонізуючих — для гіпотонічних, а також точковий масаж. Для закріплення позитивного ефекту в м'язовій синергетиці пози, з метою боротьби з динамічними м'язовими контрактурами і патологією постави дитини (гіперкіфоз грудного відділу хребта, поперековий гіперлордоз, згинальні установки колінних суглобів і т.п.) після кожного заняття в костюмі "Гравістат" використовуються лікувальні укладки з обтяженнями протягом 10 - 30 хвилин.

Динаміку розцінюють як:

"Відмінну" — в разі формування протягом реабілітаційного курсу більше ніж двох рухових навичок, таких як:

1. Самостійне сидіння.
2. Установка на "чотирих".
3. Вертикалізація біля опори.
4. Самостійна вертикалізація.
5. Хо́да з опорою.
6. Самостійна хо́да.

"Добру" — при формуванні протягом реабілітаційного курсу лише двох рухових навичок.

"Задовільну" — при формуванні однієї нової, або поліпшенні не менше ніж двох наявних рухових навичок.

"Незначну" — коли не вдається сформувати нові рухові навички, але формуються випрямні (лабіринтні) реакції, або відмічається незначне покращення наявних рухових навичок.

Показання до використання методики ДПК:

1. Метод використовують для дітей, старших 3-х років, так як в більш ранньому віці суглобово-м'язовий апарат хребта ще не зрілий, і "Гравістат", з його досить сильними тягами, може призвести до розвитку сколіозу, кіфолосколіозу та інших порушень. Всі клінічні форми ДЦП, за виключенням подвійної геміплегії.

2. Наслідки черепно-мозкової травми, перенесених нейроінфекцій і гострого порушення мозкового кровообігу у вигляді парезів, мозочкового та гіперкінетичного синдрому.

Протипоказання до використання методики ДПК:

- Наявність психічних розладів, виражена когнітивна недостатність.
- Епілептичний синдром.
- Вади серця різної етіології з вираженими порушеннями системної гемодинаміки.
- Синдром вегето-судинної дисфункції за гіпертонічним типом.
- Вивихи в кульшових суглобах або виражені підвивихи в цих суглобах.
- Кила Шморля та інші аналогічні захворювання хребта.
- Гідроцефалія та гідроцефальний синдром в стадії суб- і декомпенсації.
- Соматичні захворювання в стадії загострення.

Інфекційні захворювання. В умовах нормалізації стану ФСА і використання прийомів ЛФК така корекція відбувається досить успішно і значно швидше, ніж будь-яким іншим методом.

Клінічні спостереження за впливом комбінезону „Гравістат” свідчать не про локальний, а генералізований вплив на мозок змінених аферентних пропріоцептивних потоків від зв'язок, суглобів, м'язів нижніх кінцівок і тулуба на центри, що контролюють моторику.

Узагальнюючи приведені дані, можна виділити наступні положення:

Вперше розроблений і теоретично обґрунтований метод динамічної пропріоцептивної корекції відрізняється від раніше запроваджених тим, що він враховує патологію функціональної системи антигравітації, що раніше ніколи не бралась до уваги при відновлювальному лікуванні ДЦП, і патологію рефлекторної сфери.

Клінічні спостереження довели ефективність розробленого комплексу відновлювального лікування - лікувальна фізкультура в пристрої „Гравістат” в поєднанні з системним масажем і мануальною терапією.

Для досягнення оптимальних результатів лікування на протязі року необхідно проводити 3-4 курси ДПК з застосуванням ЛК „Гравістат”.

В реабілітаційних курсах, поряд з тренуванням пацієнтів в ЛК „Гравістат”, доцільно використовувати і інші методи відновлювального лікування, наприклад: апаратну фізіотерапію, методи електростимуляції, які ще більш підвищують ефективність курсів динамічної пропріоцептивної корекції з застосуванням ЛК «Гравістат».

Список використаної літератури

1. Бадоян Л.О., Журба Л.Т., Тимонина О.В. Детский церебральный паралич. – К.: Здоров'я, 2009. – 327с.
2. Белова А.Н. Нейрореабилитация: руководство для врачей. – М.: Антидор, 2000. – 568с.
3. Детские церебральные параличи: Основы клинической реабилитационной диагностики / В.И. Козьявкин и др.- Львів, Медицина світу, 2009- 312 с.
4. Марченко О.К. Фізична реабілітація хворих із травмами й захворюваннями нервової системи: Навч. Посібник.- К.: Олімпійська література, 2006- 196 с.
5. Семенова К.А. Детские церебральные параличи. – М.: Медицина, 2008. –319с.
6. Семенова К.А., Штеренгерц А.Е., Польская В.В. Патогенетическая восстановительная терапия больных детским церебральным параличом.— К.: Здоров'я, 2006. - 164 с.
7. Семенова К.А. Восстановительное лечение больных с резидуальной стадией детского церебрального паралича. – М.: Антидор, 1999. – 384с.
8. Семенова К. А. Детские церебральные параличи. – М.: Медицина, 2008. – 319 с.
9. Семенова К.А. Дитячі церебральні паралічі. - М.: «Медицина», 2004. - 478 с.

10. Семенова К.А., Мاستюкова Е.М., Смуглин М.Н. Клініка і реабілітаційна терапія дитячих церебральних паралічів. - М.: «Медицина», 2004. – 580 с.

11. Козьяк В.І., Волошин Б.Д. Метод професора В. Козьякіна. Система інтенсивної нейрофізіологічної реабілітації. Блок кінетотерапії. Міжнародна клініка відновного лікування. – Трускавець, 2004. – 128с.

Бородіна Оксана Сергіївна

к.п.н., доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Савенко Олександр Валерійович

асистент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ПРОФІЛАКТИКА ХВОРОБ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ

Значення здоров'я опорно-рухового апарату важко переоцінити. Його величезний «механізм» забезпечує нашу фізичну активність. Якщо говорити простою мовою – наш опорно-руховий апарат – це вся сукупність кісток, м'язів, суглобів і сухожиль, тобто «каркас» для тіла. Більш, ніж 200 кісток, близько 400 м'язів і кілька сотень сухожиль надають тілу форму, служать засобом переміщення в просторі і, більш того, захищають наші внутрішні органи, забезпечуючи їх нормальну життєдіяльність.

Профілактика хвороб – це найдійовіше лікування. Адже нездужання набагато легше попередити, ніж потім витратити роки свого життя на відновлення. Як правило, дуже часто ми ігноруємо цей факт до тих пір, поки небажані симптоми не застануть нас «зненацька». Хребет виконує найважливішу роль для нашого організму. Що знаходиться в ньому спинний мозок координує наші рухи. До спинному мозку, в свою чергу, підходить величезне число нервових закінчень.

Коли справа стосується здоров'я опорно-рухової системи, тут важливим фактором є фізична активність людини. Саме її присутність є «гарантом» гарного самопочуття. Звичайно до хвороби може бути схильність. Знову-таки, корисні вправи допоможуть «відстрочити» її прояв.

Найчастіше основними причинами є підняття тягарів понад норми. Піднімаючи важку сумку, здійснюючи перестановку вдома, максимум, що ви відчуєте – неприємне потягування в попереку. Однак потрібно розуміти, що неприємний ефект може проявитися через кілька років. Купуючи багато продуктів, розділяйте товари на два пакети або носіть рюкзак, щоб рівномірно розподілити навантаження на хребет.

Переохолодження – не завжди симптоми перемерзання проявляються відразу. Запам'ятайте: краще взяти в сумку зайву кофтину, ніж перемерзнути на вулиці і потім довго боротися з наслідками.

Високі підбори у дівчат і жінок. Враховуйте, що на високих підборах стопа деформується (зв'язковий апарат у жінок слабкіше, ніж у чоловічої статі), хребту стає менш комфортно. Існує безліч моделей взуття на середньому каблуці з ортопедичною підшовою.

Низька фізична активність, як результат розвиток гіпотонії. Мабуть, найголовніший фактор. Сучасне життя дарує нам максимум комфорту і в таких умовах ми часто забуваємо про важливість вправ. Більшу частину дня ми проводимо на роботі чи навчанні. Увечері нашими «друзями» стають телевізор і комп'ютер. Додати до цього метро, ліфти, автомобілі тощо. Спорт при цьому займаються не багато.

Серед захворювань хребта, що частіше всього зустрічаються є: проблеми з суглобами, серед них артрит, артроз; порушення постави і, як наслідок, викривлення хребта – сколіоз; деформація стопи; грижі міжхребцевих дисків; невралгія, дистонія м'язів.

Найдієвішою профілактикою хвороб опорно-рухового апарату є: лікувальна зарядка – навіть 15 хвилин для вправ щодня допоможуть поліпшити загальне самопочуття; вживання кальцію – сезонні вітамінні курси, до складу яких входить кальцій і цинк, стане прекрасною підтримкою для організму; здоровий спосіб життя, легке харчування; по можливості максимальний відмова від усього шкідливого – адже життя у нас одне, і «запасного» тіла не передбачається, тому варто його поберегти.

Список використаної літератури

1. Плахтій П.Д. Захворювання опорно-рухового апарату. Профілактика і лікування / Плахтій П.Д. – Кам'янець-Подільський : Модобори-2006, 2010. – 208 с.

Бородіна Оксана Сергіївна

к.п.н., доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Цимбала Тетяна Володимирівна

студентка II курсу спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія» ОС бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БАЛЬНЕОТЕРАПІЇ В САНАТОРНО-КУРОРТНОМУ ЛІКУВАННІ

Однією серед найбільш популярних методик відновлення і лікування організму є бальнеотерапія. Основним у бальнеотерапії є застосування як водопровідної води з різноманітними добавками (ефірні олії, солі, лікувальні грязі тощо) так і використання термальних, мінеральних і морських вод.

Свої праці дослідженню властивостей бальнеотерапії і застосування її в санаторно-курортному лікуванні, присвятили такі науковці: К. Бабов, Л. Гринів, О. Гринюк, Т. Золотарьова, О. Федунь, В. Шестопапов та інші.

Лікувально-оздоровча дія бальнео-терапевтичних процедур заснована на гуморальному і рефлекторному механізмі, що діють через кровоносну і нервову системи. Мінеральні води під час зовнішнього застосування здійснюють термальну, хімічну та інші впливи на шкірні рецептори. Завдяки наявності в мінеральній воді провідних хімічних інгредієнтів, кожен її тип чинить специфічну, властиву йому, дію на організм.

Також, бальнеотерапія включає методи профілактики, лікування і відновлення функцій організму природними і штучними мінеральними водами, як в санаторно-курортних умовах так і поза ними.

Бальнеологія лікує захворювання кістково-м'язової, дихальної, серцево-судинної, травної, сечовидільної, ендокринної та інших систем організму. Особливо наголошується позитивний вплив бальнеопроцедур і грязелікування на безплідді запального походження.

До головних методів бальнеологічного лікування належать [1]: застосування ванн (тонізують нервову і серцево-судинну системи, стимулюють обмін речовин в організмі); купання в басейнах (на відміну від пасивного релаксування у ваннах, є активним процесом, під час якого людина постійно перебуває у русі); зрошення, промивання (дія мінеральних вод на слизові оболонки організму людини); інгаляції (дихання повітрям, насиченого дрібною розпиленою водою); вживання питної мінеральної води (подразлива дія на слизові оболонки шлунково-кишкового тракту).

Оздоровча, лікувальна і профілактична дія мінеральних вод залежить від її хімічних, механічних і температурних факторів. Ефективність бальнеологічного лікування залежить від наступних факторів: особливості хвороби і її стадія (врахування супутніх захворювань), кваліфікація лікаря, правильність складання плану лікування, індивідуальні реакції організму пацієнта на методи лікування тощо.

Отже, застосування бальнеотерапії у санаторно-курортному лікуванні є безсумнівно ефективним методом не лише у лікуванні хвороб, а й у їх профілактиці. Сьогодні Україна має прекрасну і багату бальнеологічну базу, яка могла б сміливо стати конкурентом для багатьох іноземних курортів. Проте залишається багато моментів над якими потрібно ще працювати для того, щоб використовувати власні природні багатства, це і не поінформованість серед населення, фінансова складова, транспортне сполучення і умови у яких здійснюється санаторно-курортне лікування сприяє тому, що більшість українців віддають перевагу відпочинку і оздоровленню закордону, при цьому значна частина населення, яка дійсно потребує оздоровлення в санаторно-курортних установах не може собі цього дозволити.

Список використаної літератури

1. Кравець О.М. Курортологія : підручник / О.М. Кравець, А.А. Рябев. – Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2017. – 167 с.

Вержанська Валентина Василівна

студентка IV курсу спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія» ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Науковий керівник: Троценко Наталія Олександрівна

старший викладач кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Формування здорового способу життя є за своєю сутністю системоутворюючою моделлю, яка спрямована на діагностику, корекцію функціонального, психофізіологічного та духовно-морального стану людини.

Системність полягає у взаємопогоджених знаннях, уміннях та навичках, сформованих у дітей та молоді, які забезпечують необхідний рівень їх працездатності, моралі та духовності. Для цього необхідно знати основні положення фізіології, психології людини, соціології та інших суміжних дисциплін, які в сукупності дозволять реалізувати необхідні здоров'язберігаючі, здоров'язміцнюючі, здоров'яформуючі технології щодо свідомого ставлення до власного здоров'я і проявлятися у відповідних позитивних вчинках і діях.

Поняття «здоров'я» з давнього часу не мало конкретного наукового визначення. Тільки зараз, із виділенням такої науки, як валеологія (науки про здоров'я), стало можливим якісно й кількісно визначити це поняття. «Здоровою може вважатися людина, - писав ще у 1941 році американський теоретик медицини Г. Сігерист, - яка відзначається гармонійним фізичним та розумовим розвитком і добре адаптована до оточуючого її фізичного то соціального середовища. Вона повністю реалізує свої фізичні і розумові здібності, може пристосовуватися до змін в оточуючому середовищі, якщо вони не виходять за межі норми, і внести свій вклад у добробут суспільства, відповідно до її здібностей. Здоров'я тому не означає просто відсутність хвороб: це дещо позитивне, це життєрадісне й охоче виконання обов'язків, які життя покладає на людину».

Більш детально: здоров'я – це здатність:

прилаштовуватися до середовища і своїх особистих можливостей;

протистояти зовнішнім і внутрішнім хворобам, іншим пошкодженням, старінню та іншим формам деградації;

зберігати себе, природне та штучне середовище проживання;

розширювати свої можливості, умови і ареал проживання, об'єм і розмаїття доступного екологічного, інтелектуального і морально-етичного середовища проживання;

збільшувати тривалість повноцінної життєдіяльності;

покращувати можливості, якості і здібності свого організму, якість життя і середовища проживання;

виробляти, підтримувати і зберігати собі подібних, а також культурні, духовні і матеріальні цінності;

створювати адекватну самосвідомість, етико-естетичне ставлення до себе, близьких, людини, людства, добра та зла.

Необхідно пам'ятати, що, хоча всі медичні доктрини в основі мали дві взаємозалежні цілі - збереження здоров'я і лікування хвороб, фактично медицина є наукою про хвороби.

Без таких уявлень соціальна робота неповноцінна.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), здоров'я – це стан повного фізичного, душевного, сексуального та соціального благополуччя і здатність пристосовуватися до постійно мінливих умов зовнішнього і внутрішнього середовища і природному процесу старіння, а також відсутність хвороб і фізичних дефектів.

Здоров'я – властивість людини, що забезпечує виконання його біосоціальних функцій в мінливому середовищі, з переваженнями і без втрат, за умови відсутності хвороб і дефектів.

Здоров'я буває фізичним, психічним і моральним. Здоров'я фізичне неможливо без здоров'я морального.

Громадське здоров'я як характеристика здоров'я членів суспільства не є виключно медичним поняттям. Це суспільне, соціально-політичне та економічне здоров'я, а також об'єкт соціальної політики.

Громадське здоров'я потребує виміри, точній оцінці з урахуванням не стільки медичного, скільки його соціального значення. До оцінки громадського здоров'я застосовується системний підхід. Він дозволяє розглядати його як складну динамічну систему, яка містить безліч інтегрально пов'язаних складових елементів і взаємодіє з іншими численними громадськими та природними системами. Такий підхід дозволяє встановити залежність здоров'я не тільки від стану науки і досягнень медицини в області профілактики, лікування і реабілітації, по і від участі всього суспільства в його формуванні, охорони і зміцнення.

При вивченні та оцінці громадського здоров'я враховують соціальні, природні і біологічні фактори, його зумовлюють. Результат впливу цих факторів висловлюють через систему медико-статистичних і демографічних показників. Для характеристики здоров'я населення використовуються три групи показників.

1. Демографічні показники, або показники чисельності, складу, руху населення, як в формі міграційних, так і природних процесів (народжуваність, смертність, природний приріст населення, середня тривалість життя тощо.).

2. Показники фізичного розвитку населення.

3. Показники захворюваності, травматизму та інвалідності.

Громадське здоров'я обумовлене соціальними факторами, залежними від соціальних умов - соціально-економічного і політичного розвитку, а також від природних умов - зовнішньої природного середовища, що оточує людину. На показники громадського здоров'я впливають численні фактори навколишнього людини дійсності, серед них важливе значення займає стан охорони здоров'я та охорона навколишнього середовища. До біологічних факторів, який впливає на громадське здоров'я, відносяться генетичні характеристики популяції, віково-статева структура населення.

Соціальні технології в охороні здоров'я розробляються і впроваджуються в зв'язку з проблемною ситуацією. Мета таких технологій - забезпечити досягнення деякого цільового стану соціальних об'єктів.

Мета розглядається як системоутворюючий елемент діяльності фахівців соціальної сфери в охороні здоров'я. Можна виділити кілька механізмів формування цілей, досягнення яких забезпечується соціальною технологією.

Основна мета застосування соціальних технологій в охороні здоров'я - це використання закономірностей впливу соціально-економічних умов, факторів і способу життя людей на здоров'я населення, а також його окремих груп. Поряд з цим основною метою застосування соціальних технологій в охороні здоров'я є прийняття ефективної системи державних і громадських заходів, шляхів і методів, спрямованих на усунення впливу шкідливих факторів навколишнього середовища, забезпечення високого рівня здоров'я всіх членів суспільства, збільшення періоду їх активного продуктивного довголіття.

Спеціаліст соціальної сфери в системі охорони здоров'я відповідає не тільки за здоров'я, а й за соціальний добробут своїх підопічних і є безпосереднім творцем соціального захисту населення. Громадські наслідки будь-якого захворювання теж є сферою докладання зусиль соціального працівника.

Гайченя Тетяна Вікторівна

студентка 4 курсу спеціальності «Фізична реабілітація» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

Науковий керівник: Блідун Михайло Іванович

асистент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

ЛІКУВАЛЬНИЙ МАСАЖ В ПІСЛЯІНСУЛЬТНОМУ ПЕРІОДІ

Лікувальний масаж – метод механічного впливу на поверхневі тканини тіла пацієнта з метою нормалізації функцій організму (поліпшення кровообігу, лімфообігу та окисно-відновних процесів у м'язах, суглобах і навколишніх їх тканинах). Підвищується збудливість і еластичність нервово-м'язового апарату. Масаж при відсутності протипоказань призначають в ті ж терміни після інсульту, що і лікування положенням: при

неускладненому ішемічному інсульті на 2-4-й день хвороби, при крововиливах у мозок – на 6-8-й день. Масаж проводять у положенні хворого лежачи на спині або на здоровому боці, починаючи з 10 хв і поступово збільшуючи тривалість процедури до 20 хв.

Значна перевага масажу – це відсутність побічних ефектів. Його можна і бажано розпочинати проводити з перших днів після нападу. Це дозволяє значно знизити ймовірність появи віддалених і вторинних наслідків. Важливо розуміти, що масаж у цьому випадку – це важлива медична процедура, а не метод релаксації. Його повинен призначати і проводити лікар-реабілітолог або кваліфікований масажист. Без певних знань і навичок масаж може бути, в кращому випадку, просто неефективним. Освіта і кваліфікація цих фахівців дозволяє визначити стан пацієнта і підібрати найоптимальнішу схему проведення масажу. Емоційне спілкування за допомогою дотиків – важлива частина реабілітації після нападу [1, с. 163].

Спочатку із середини другого тижня після крововиливу застосовують поверхневий масаж, поступово підсилюючи його на паретичних м'язах. Зниження м'язового тону досягають в основному погладженням, а також легенею розминанням і стряхуванням, причому всі прийоми виконуються повільно. Масаж дистальних сегментів руки і ноги повинний бути більш активним з охопленням усіх ділянок кисті і стопи. Тривалість масажу поступово збільшують з 5 до 20—25 хв. Масажувати впливає вибірково: на руці - розгиначі, на нозі - згиначі гомілки і тильних згиначів стопи [2, с. 192].

Проводячи масаж, спрямований головним чином на зниження підвищеного тону м'язів, необхідно використовувати пасивні рухи суглобів паретичних кінцівок і елементарні дихальні вправи. Масаж роблять щодня, збільшуючи його тривалість від 10 до 20 хв, на курс 30-40 сеансів, перерив між повторними курсами 2 тижні [2, с. 86].

Перш, ніж приступити до виконання цих процедур, варто з'ясувати в лікуючого лікаря, чи немає в хворого протипоказань до них, а також уточнити, які м'язи у пацієнта розслаблені, а які напружені. Також необхідно визначити конкретні цілі, тобто задачі масажу і лікувальної гімнастики:

- підсилити крово- і лімфообертання в паралізованих кінцівках і у всьому організмі;
- поліпшити харчування всіх тканин;
- сприяти відновленню функції руху в уражених кінцівках;
- протидіяти утворенню контрактур;
- знизити м'язовий тонус у спастичних м'язах;
- зменшити або зняти відчуття болю;
- підвищити емоційний тонус (настрій) хворого;
- попередити застійну пневмонію в осіб похилого віку;
- попередити утворення пролежнів.

У перші місяці після інсульту допускається лише місцевий масаж із залученням паралізованих кінцівок, спини з поперековою областю, груднини (на стороні ураження). Загальний масаж дозволяється тільки в пізньому реабілітаційному періоді, тому що тривалий вплив може викликати перевтому хворого, що неприпустимо [2, с.127].

Під час проведення масажу кожен прийом повторюють 3-4 рази. Протягом перших процедур у ранній термін після інсульту область впливу невелика, масажують тільки плече і стегно, не перевертаючи хворого на живіт. На 4-5-й процедурі, у залежності від стану хворого, додають масаж грудей, передпліччя, кисті, гомілки, стопи. З 6-8-й процедури охоплюють спину і поперекову область, у положенні хворий при цьому повинен знаходитись лежачи на здоровому боці. Положення лежачи на животі використовують у більш пізній термін і тільки при відсутності протипоказань у зв'язку з захворюваннями серця.

У ранній термін при постільному режимі для спастичних м'язів використовують тільки прийоми погладження, а для м'язів зі зниженим тонусом - погладження і розтирання.

Для підвищення ефективності проведення масажу і лікувальної гімнастики доцільно попереднє зігрівання паралізованих кінцівок. З цією метою можна застосовувати сольовий багаторазовий нагрівач-аплікатор [3, с. 36].

Необхідно ще раз підкреслити, що збільшення інтенсивності впливу є суворого індивідуально і залежить від стану хворого. Після інсульту при відсутності протипоказань масаж призначають при неускладненому ішемічному варіанті - на 2-і - 4-і добі, а при геморагічному - на 6-і - 8-і добі. Тривалість масажу поступово збільшують з 10 до 20 хв. Під час суворого постільного режиму масаж можуть виконувати тільки висококваліфіковані масажисти і під наглядом лікаря. Особі, яка доглядає за таким хворим (наприклад, родичі вдома) можна виконувати масаж тільки в пізньому реабілітаційному періоді, коли стан хворого значно покращиться і його випишуть зі стаціонару. Але бувають і непередбачені обставини, і допомога особи, яка доглядає хворого може знадобитися й у ранній термін. Слід зазначити, що масаж є додатковим методом лікування, тоді як до основного відносяться лікування положенням (спеціальні укладання) і лікувальна гімнастика [4, с. 243].

Послідовність проведення масажу:

Процедуру починають з масажу передньої поверхні ураженої ноги, тому при геміпарезах нижні кінцівки зачіпаються менше, ніж верхні. Потім послідовно масажують великий грудний м'яз, руку, задню поверхню ноги, спину. Масаж ноги виконують за визначеною схемою - спочатку масажують стегно, потім - гомілку, стопу. На верхній кінцівці - плече, передпліччя, кисть, пальці. Напрямок рухів - за ходом лімфоток.

Прийоми масажу включають різні види поверхневого погладження, легкі розтирання і легку неперервну вібрацію (трясіння, струс) - для спастичних м'язів. Спастичним станом відрізняються:

- м'язи внутрішньої (передньої) поверхні плеча, передпліччя і долонна поверхня кисті;
- грудний м'яз на стороні ураження;
- м'язи, що розгинають коліно (чотириглава) і так, що повертають стегно назовні;
- м'язи задньої поверхні гомілки (гомілковий, задній великий стегновий, довгі згиначі 1-х пальців);
- м'язи, що знаходяться на підшві.

Під час масажу цих груп м'язів використовують прийоми легкого погладжування і, трохи пізніше, розтирання. Для деяких м'язів застосовується легка вібрація.

На інших ділянках - задньої (зовнішньої) поверхні руки, передньої поверхні гомілки, на внутрішній стороні стопи - м'язи не спастичні. Тому тут можна виконувати глибоке погладжування, більш інтенсивне розтирання, а також легке розминання. Протипоказані ударні прийоми: поплескування, рубання, биття і т.д. [2, с. 138].

Положення хворого під час масажу

Хворий лежить на спині, під його коліна підкладено валик, під голову - подушка. У випадках появи синкінезій (поєднаних рухів) кінцівку, яка не масажується фіксують мішечками з піском. Масаж зовнішньої поверхні ноги можна проводити в положенні хворого на здоровому боці. Задню поверхню ноги масажують у положенні хворого на животі, під живіт підкладають невелику подушку, під гомілковостопні суглоби - валик; під голову - невелику подушку. При порушеннях з боку серця хворого масажують на боці. Для збереження тепла його вкривають ковдрою і при масажі оголюють тільки ділянку, яка масажується [5, с. 462].

При спастичних паралічах у хворого відсутні довільні рухи, підвищується м'язовий тонус, підсилюються всі сухожильні рефлекси, виникають мимовільні поєднані рухи. Так, при русі здорової кінцівки точно такий же рух відтворює паретична кінцівка і навпаки. Іноді уражена нижня кінцівка повторює рух верхньої, наприклад згинання руки викликає згинання ноги. Також треба пам'ятати, що хвилювання, фізична напруга, утом, холод погіршують здатність до руху.

Тому перш, ніж приступити до виконання прийомів масажу, необхідно домогтися максимального зниження м'язового тонусу, тобто розслаблення м'язів. Для цього застосовують спеціальні вправи на розслаблення, спочатку на здоровій руці, а потім на ураженій. Для перевірки уміння розслаблювати м'язи масажист піднімає здорову кінцівку хворого і відпускає її - кінцівка повинна вільно падати. Масажист при цьому страшує руку від забитого місця.

Масаж стегна. Передню і внутрішню поверхні стегна масажують у положенні, при якому хворий лежить на спині. Спочатку виконують легкі поверхневі погладжування по внутрішній, середній (передній) і зовнішній поверхні стегна. Рухи йдуть від колінного суглоба до пахової області. Потім додають легкі, повільні колоподібні і зигзагоподібні погладжування. Критерієм правильного виконання є невелике розслаблення спастичних м'язів. Надалі до цих прийомів додають легкі розтирання подушечками 4 пальців і основою долоні. Усі ці прийоми поєднують з погладжуванням. Кожен прийом виконують 3-4 рази.

Масаж задньої поверхні стегна проводять у положенні хворого на животі або на боці. На задній поверхні стегна знаходяться великий сідничний м'яз, двоголовий, напівсухожильний і напівперетинчастий. Усі ці м'язи беруть участь у розгинанні стегна, і, з огляду на їх спастичний стан, варто застосовувати такі прийоми, погладжування і легке розтирання. Рухи виконують від підколінної ямки до сідничної складки.

Сідницю погладжують від задньої поверхні, куприку до великого вертлюга (він виступає на верхній зовнішній поверхні стегна і добре прощупується при пальпації)

Масаж гомілки. На передній поверхні гомілки знаходяться разгиначі стопи - звичайно вони менш спастичні. Тому тут припустимі більш інтенсивні прийоми: спочатку поверхневе, а потім глибоке погладжування, більш енергійні прийоми розтирання, а також поперечні і подовжні розминання. Масаж здійснюється всіма пальцями і долонею. Рухи йдуть від щиколотки нагору до колінного суглоба.

На задню поверхню гомілки виходять ікроніжний і камбаловидний м'яз, що згинають гомілку в колінному суглобі і стопу. Вони дуже спастичні, і тому масажувати їх треба дуже обережно. Рухи при цьому повинні відбуватись від п'яtkового горба до підколінної ямки.

Масаж стопи. На внутрішній стороні стопи знаходяться м'язи -розгиначі пальців з невираженою еластичністю. Тому тут застосовуються прийоми погладжування, розтирання і розминання. Потрібно однією рукою фіксувати стопу (укласти п'ятку хворого у свою долоню, так щоб пальці ноги були спрямовані нагору), а II-IV пальцями іншої - масажувати внутрішню її поверхню від кінчиків пальців до гомілки. Потім I пальцем проводити погладжування і розтирання міжкісткових проміжків. Якщо пальці ноги розвести в сторону, то міжкісткові проміжки будуть добре виділятися у вигляді заглиблень на внутрішній поверхні стопи.

На підшовній стороні стопи знаходяться м'язи з підвищеним тонусом, і масажують їх дуже обережно. Напрямок рухів - від пальців до п'яти [6, с.304].

Масаж великого грудного м'яза на стороні ураження

При геміпарезі цей м'яз має дуже високий тонус, тому масаж тут повинний бути дуже обережним. Застосовують поверхневе погладжування, дуже легке розтирання подушечками 4 пальців і легку вібрацію у вигляді струсу або легкого трясіння. Струсування можна здійснювати I-II пальцями, поклавши всю кисть на груди і пересуваючи її по ділянці, яка масажується в напрямку від груднини до пахової западини.

Масаж руки

Масаж руки проводять у положенні хворого лежачи на спині, а по закінченні постільного режиму - у положенні сидячи (рука хворого знаходиться поруч на столику, а хто доглядає - сидить напроти нього).

Масаж плеча. Масаж починають із трапецієподібного і дельтоподібного м'язів, їхній тонус не підвищений, тому використовують прийоми глибокого поглаживання, інтенсивного розтирання і розминання. Напрямок рухів - від VI-VII шийних хребців (якщо зігнути голову, то VII хребець буде виступати більше інших) до кінця дельтоподібного м'яза. Дельтоподібний м'яз варто добре розтерти і розім'яти.

Далі масажують триголовий м'яз, що є розгиначем передпліччя. Тонус цього м'яза не так високий, тому при геміплегії доцільно починати масаж саме з цього м'яза. Застосовують прийоми поверхневого і глибокого погладжування, енергійного розтирання і розминання. Рухи йдуть від ліктьового суглоба по зовнішній задній поверхні плеча до плечового суглоба.

Потім переходять до масажу двоголового м'яза, що є згиначем передпліччя і плеча. Вона дуже спастична, тому тут застосовують тільки легене поглаживання і розтирання. Руху виконують від ліктьової ямки по внутрішній передній поверхні плеча до пахової западини. По внутрішній поверхні плеча (на внутрішній борозні) проходять

плечова артерія, вени і нерви. Тому при виконанні масажу треба бути особливо акуратним і ні в якому разі не робити ніякого тиску на цю поверхню.

Масаж передпліччя. М'язи задньої (зовнішньої) поверхні передпліччя розгиначі кисті і передпліччя - перерозтягнуті, тому доцільно починати масаж передпліччя саме з них. Виконують прийоми глибокого і поверхневого погладжування, розтирання, розминання. Рухи йдуть від променево-запястного суглоба по задній поверхні передпліччя до ліктьового відростка.

М'язи передньої (внутрішньої) поверхні передпліччя - згиначі кисті і передпліччя - при геміпарезі спастичні, тому їх легко погладжують і розтирають у напрямку від променево-запястного суглоба до ліктьової ямки. Масаж кисті і пальців. М'язи тильної сторони кисті перерозтягнуті. Тому масаж починають з тильної сторони пальців, потім переходять на тильну поверхню кисті тут виконують енергійні прийоми: глибоке погладжування, розтирання, розминання.

Тонус м'язів долонної поверхні кисті дуже високий, тому масаж виконують за щадною методикою - тільки поверхневі погладжування. Масаж спини.

Хворий лежить на чи животі на здоровому боці, під голову підкладена подушка. При масажі спини використовуються всі прийоми, але вони повинні бути м'якими і щадними, щоб тонус м'язів не підвищувався, а живлення тканин поліпшувалося. Напрямок рухів описувалося в попередніх розділах [7, с. 74].

Медичний масаж, спрямований на відновлення рухливості суглобів і поліпшення стану м'язів, можна робити і в домашніх умовах. Але для цього потрібно виконувати декілька рекомендацій:

1. масаж не можна проводити протягом 2 год після їжі;
2. нігті на руках людини, яка проводить масаж, повинні бути коротко підстриженими, щоб не подряпати;
3. для проведення масажу бажано, щоб м'язи людини були розслаблені та розігріті. Тому його добре робити після прийняття душу або ванни;
4. для пом'якшення тертя можна використовувати легкий крем;
5. масажні рухи повинні бути м'якими, не інтенсивними і повільними;
6. найкраще підходять погладжування, слабкі натискання, розминка м'язів, вібрація;
7. правильно проведений масаж не повинен заподіювати неприємних відчуттів. Поява болю під час або після нього – це ознака занадто інтенсивного масажу;
8. після проведення масажу, слід як мінімум півгодини полежати і відпочити;
9. тривалість та інтенсивність сеансу потрібно збільшувати поступово: від 15–20 хв до години;
10. всі рухи рук повинні співпадати з напрямом струму лімфи – від кінцівок до пупка. Спину потрібно масажувати від плечей до попереку, від боків до хребта;
11. під час сеансу масажу необхідно оброблятим'язи в такому порядку: передня поверхня стегна, гомілки, стопи, м'язи грудей, плече, передпліччя, кисть, задня поверхня стегна, гомілки, стопи, м'язи спини.

У перші місяці після інсульту допускається лише місцевий масаж із залученням паралізованих абопаретичних кінцівок, спини з поперековою ділянкою, груди (на стороні ураження). Загальний масаждозволяється тільки в пізній реабілітаційний період, тому що тривалий вплив може викликати перевтому хворого, що неприпустимо. Так званий «точковий» масаж є одним із різновидів рефлексотерапії. Сутністю розглянутого методу є вплив у точки акупунктури тиском (пресація) і рухами, що масажують [8, с. 583]. При поєднанні «точкового» масажу з лікувальною фізкультурою необхідно враховувати, що кожен активний рух викликає підвищення м'язового тону. Тому, крім «точкового» масажу, до лікувальної фізкультури оптимальним варіантом є додаткове проведення «точкового» масажу під час ЛФК.

Список використаної літератури

1. Гері Окамото Основи фізичної реабілітації. 2002. 294с.
2. Мухін В.М. Фізична реабілітація. 2000. 274с.
3. Погорелов О. В. Нейрофізіологічна діагностика астенічних станів при ішемічних порушеннях головного мозку. Український неврологічний журнал, 2009. с. 49–53.
4. Довідник з дитячої лікувальної. 1983. 360с.
5. Фізична реабілітація: Для академій та інститутів фіз. Культ. С.Н.Попова. 1999. 608 с.
6. Лікувальна фізкультура: Довідник. В.А. Епифанова. 2001. 592 с.
7. Мухін В.М., Магльований А.В., Магльована Г.П. Основи фізичної реабілітації. 1999. 120с.
8. Гаваа Лувсан Традиційні та сучасні аспекти східної рефлексотерапії. 1992. 632 с.

Гайченя Тетяна Вікторівна

студентка 4 курсу спеціальності «Фізична реабілітація» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

Науковий керівник: Савенко Олександр Валерійович

асистент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

ФІЗИОТЕРАПІЯ ПІСЛЯ ІНСУЛЬТУ

Інсульт сьогодні стає основною соціально-медичною проблемою неврології. Щорічно в світі церебральний інсульт переносять майже шість мільйонів осіб (за даними ВООЗ, у розвинутих країнах світу щорічно реєструють від 100 до 300 інсультів на кожні 100 тис. населення), а в Україні більше 125 тис. [1, с. 5]. Загалом інсульт посідає друге місце серед причин смерті (після гострих недуг серця), при цьому смертність у чоловіків вища, ніж у жінок.

Інсульт сьогодні є основною причиною інвалідизації населення. Інвалідами стають 70–80 %, які вижили після інсульту, а 20–30 % із них потребують постійної сторонньої допомоги. Для набуття оптимальної самостійності пацієнтові в житті потрібна допомога фахівців фізичної реабілітації.

Доведено, що застосування засобів фізичної реабілітації в гострому періоді захворювання зменшує ризик виникнення різних ускладнень, сприяє відновленню порушених рухових функцій, готує пацієнтів до вертикалізації та набуття елементарних навичок самообслуговування [2, с. 174].

Завданнями ранньої реабілітації в гострому періоді є попередження розвитку патологічних станів і ускладнень, вироблення активних рухів, корекція порушення ковтання, початок роботи з відновлення мови, психологічна реабілітація.

Для активізації периферичного кровообігу, зменшення проявів гіпоксії та застійних явищ, стимуляції обмінних процесів, покращання коронарного кровообігу і трофічних процесів застосовують фізіотерапію.

Через 7-9 днів після ішемічного інсульту легкої і середньої ваги для попередження рухових розладів застосовують вплив синусоїдальними модульованими струмами на синокаротидні зони двома електродами з гідрофільними прокладками розміром 3x4 мм, у випрямленому режимі, IV PP. Тривалість підлоги періодів 4-6 з, частота 100 Гц, глибина її модуляції 75%, сила струму - до відчуття вібрації (до 3 ма). Тривалість перших процедур 3, 5, 8 хв, наступних 10 хв; проводять їхній щодня, на курс лікування до 12 процедур. Лікування проводять на тлі судиноактивних (зуфілін, папаверин, дибазол), противоотечних (лазикс, фуросемід), що розсмоктують (алоє) і інших засобів. Для поліпшення мозкового кровообігу і всіх ланок гемостазу застосовують електрофорез 10% розчину ацетилсаліцилової кислоти в 50% розчині димексиду [3, с. 159].

Через 18-20 днів при легкому ступені мозкового інсульту в системі середньої мозкової артерії, через 20-30 днів у вертебробазиллярній системі, а також пізній відбудовний період у хворих церебральним атеросклерозом, у тому числі при сполученні з гіпертонічною хворобою, рекомендуються ендоназальний аминалон - електрофорез, ендоназальна гальванізація (методика № 10), інгаляції аминалон-аерозоля.

З кінця 3-го тижня, а іноді і раніш застосовують електростимуляцію паралізованих, переважно розтягнутих, м'язів, (методика № 59). Електростимуляція проводиться й у пізньому відбудовному періоді протягом 3 років.

У залежності від характеру інсульту (емболія, ішемія, крововилив) і важкості хворого через 4-6 тижнів застосовують електрофорез йоду за методикою № 1 6, при супутній гіпертензії — магнію, йоду і магнію в одній процедурі; застосовують електрофорез еуфіліну й ацетатсаліцилової кислоти (10%) і водяному розчині диметилсульфоксиду за методикою № 22. При нормальному артеріальному тиску в хворих ішемічним інсультом можна застосовувати електрофорез йоду і бром у за методикою № 2, електрофорез прозерина на розгиначі й область попереку.

При порушенні мовних функцій якомога раніше (1-2-3-й тиждень) починають заняття з логопедами, їх проводять систематично весь період відновлення. Вплив синусоїдальними модульованими струмами на під'язичні м'язи (III - IV PP, по 5 хв. кожним з частотою модуляції 50-100 Гц, глибина 25-75%, 10-15 процедур) приводить до поліпшення вимови слів, пропозицій, розуміння мови.

Можливо і доцільне застосування перемінного магнітного поля чи дециметрових хвиль, УВЧ на вогнище ішемії і коміркову область у ранньому відбудовному періоді після ішемії. При малому інсульті з неврологічним руховим дефіцитом, що залишився, ДМВ призначають через 4-5 тижні, при важких формах - через 6-7 тижнів [4, с.147].

При локалізації інфаркту мозку в каротидному басейні ДМВ 20-30 Вт застосовують на область проекції інфаркту мозку. При сполученні оклюзії двох чи більше магістральних судин голови, при локалізації інфаркту у вертебробазиллярному басейні, при епілепсії впливають на коміркову область. Час впливу 8-15 хв. на курс лікування 8-12-15 процедур.

Через 4 тижні і пізніше можна застосовувати с. П. УВЧ при лобово-потиличному розташуванні конденсаторних пластин; процедури проводять щодня, на курс лікування до 20 процедур. Вплив Пемп НЧ нетепловим фактором, застосованим напруженістю 25 мГл по 8-10 хв щодня, викликає зменшення спастичних явищ м'язів, поліпшення рухової активності, особливо після курсу процедур. При інфаркті в стовбурі мозку вплив проводять на потиличну область.

При оклюзійному ураженні декількох магістральних артерій голови, ознаках утрудненого венозного відтоку, а також наявності в анамнезі рідких епілептичних випадків судорожної активності на ЕЕГ усі методи впливу здійснюють на коміркову область. Поряд з ними застосовують ЛФК, масаж. У наступному можливо застосування загальних чи чотирьох камерних ванн (сірководневі, йодобромні, азотні, азотно-радонові, рідше — радонові, вуглекислі, кисневі). Для зниження спастичного стану м'язів рекомендуються теплі ванни, лікувальна фізкультура в них. При артралгіях і таламичних болях можна використовувати діадинамічні чи синусоїдальні модульовані струми на відповідну кінцівку, дарсонвалізацію паралізованих кінцівок.

З метою поліпшення рухової функції хворого за 30 хв перед лікувальною фізкультурою роблять ін'єкції прозерина.

Усі згадані вище засоби при крововиливах і емболіях включають у лікувальний процес пізніше і з великою обережністю через можливі ускладнення з боку серцево-судинної системи. Хворі церебральним атеросклерозом після перенесеного ішемічного й іншого видів інсульту через 4-6 місяця можуть лікуватися в місцевих санаторіях. При неважких наслідках порушень мозкового кровообігу, при повній компенсації функції серцево-судинної системи без гіпертонічної хвороби і без хронічної недостатності мозкового кровообігу при умовах самообслуговування і без порушення психіки хворі можуть одержувати наступні лікувальні комплекси:

1. загальні сірководневі чи ванни напівванни (методика № 161), оксигенотерапію в кисневому наметі, ЛФК, масаж;
2. загальні кисневі ванни (методика № 168), ЛФК, масаж;
3. загальні йодобромні (методика № 164) чи хлоридні натрієві ванни (методика № 163) у сполученні з тими ж факторами, що і в другому комплексі; необхідно приділяти увагу психотерапії.

Лікування повинне проводитися в спеціалізованих відділеннях [19, с. 148]. Фізіотерапію застосовують при ішемічному інсульті до кінця 1 тижня, при геморагічному – через 2 тижні після інсульту (при нормальному АТ без вираженої декомпенсації С–С–С і дихальної).

1. ЛФК для поражених і здорових кінцівок. Краще у ванні ($t^0 = 36 - 37^0$) ч/з 30-40хв після прийому прозерину або дібазолу.
2. Масаж поретичних кінцівок, легкий. На верхніх кінцівках масують розгинаючі, на нижніх – згинаючі після зігрівання сомеюксом, з кінця 1 тижня.
3. Прозірний електрофорез, новокаїн електрофорез на поражені кінцівки.
4. УВЧ на ділянку суглобів.
5. Дасорванізація паретичних кінцівок.
6. ДДТ на ділянку суглобів короткими періодами 6-8хв.
7. Парафіно-озокеритові аплікації в вигляді рукавичок, шкарпеток.
8. Ампліпульстерапія ослаблених м'язів – розгиначів китиці, і пальців м'язів стегна.

Список використаної літератури

1. Міщенко Т. С. Профілактика мозкового інсульту : метод. рекомендації. 2006р, 15 с.
2. Рокошевська В. В. Модель індивідуальної програми фізичної реабілітації після перенесеного мозкового геморагічного інсульту. Молода спортивна наука України : зб. наукових праць з галузі фізичної культури і спорту. 2008. 196с.
3. Гері Окамото. Основи фізичної реабілітації. 2002. 294с.
4. Мухін В.М. Фізична реабілітація.- Київ, «Олімпійська література», 2000. 274с.

Дзензелюк Дмитро Олексійович

к.пед.н., доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Засць Юлія Вадимівна

студентка 3 курсу спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

ПРОГРАМНО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано правове, програмне та нормативне забезпечення системи фізичного виховання студентів закладів вищої освіти з часів незалежності України. Оцінено позитивні та негативні кроки реформування системи фізичного виховання та спроби адаптації її до європейської системи освіти.

Ключові слова: заклад вищої освіти, фізичне виховання, нормативно-правове забезпечення, студенти.

The article analyzes the legal, programmatic and regulatory support of the system of physical education of students of higher education institutions since the independence of Ukraine. Positive and negative steps of reforming the physical education system and attempts to adapt it to the European education system were evaluated.

Keywords: higher education institution, physical education, legal support, students.

Постановка проблеми. Із часів незалежності України галузь освіти і виховання потребує реорганізації та термінової перебудови системи фізичного виховання, насамперед у закладах вищої освіти, яка за короткий період історичної самостійності накопичила велику кількість нерозв'язаних проблем. [5, с. 219; 7, с. 99-104 та ін.].

Аналіз досліджень та публікацій. На сьогоднішній день фізичне виховання у ЗВО регламентується надійним правовим, програмним та нормативним забезпеченням, що міститься у конкретних документах і матеріалах, розроблених державними органами управління у сфері фізичної культури і спорту, а також освіти і науки [1, с. 3-7; 10, с. 53-57; 12; 13; 14]. Так, навчально-виховний процес із фізичного виховання у закладах вищої освіти України базується на концептуальних засадах: Державної національної програми «Освіта. Україна ХХІ століття»; законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про фізичну культуру і спорт»; Національної доктрини розвитку освіти; Національної доктрини розвитку фізичної культури і спорту; Концепції фізичного виховання в системі освіти України; Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації»; Указу Президента України «Про пріоритети розвитку фізичної культури»; Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у закладах вищої освіти; Положення про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України; Державних вимог до навчальних програм із фізичного виховання; Державних стандартів вищої освіти та на інших документів й актів із питань фізичного виховання.

Мета статті: дослідити нормативно-правове забезпечення системи фізичного виховання закладів вищої системи освіти України та оцінити їх наслідки.

Виклад основного матеріалу. Система реформування вищої освіти в Україні відповідно до світових стандартів змушує до трансформації кількісних показників освітніх послуг у якісні, що передбачає перегляд змісту вищої освіти, наповнення його новітнім матеріалом та впровадження сучасних технологій навчання, у тому числі й з фізичного виховання [11, с. 117-120; 3, с. 97-101].

За даними багатьох учених [2, с. 4-9; 6, с. 74-77 та ін.], фізичне виховання і спорт у закладах вищої освіти повинні розглядатися як основа професійного здоров'я майбутніх випускників, які повинні бути забезпечувати

конкурентоспроможними на світовому ринку професій. Однак, незважаючи на вдосконалення системи вищої освіти в Україні, зберігається негативна тенденція до погіршення здоров'я та рівні фізичної підготовленості студентської молоді. Крім того, нагальною є проблема підвищення зацікавленості студентів у якості навчання, заохочення кожного студента до систематичних занять фізичними вправами і спортом, формування у студентів потреби у фізичному розвитку і вдосконаленні для забезпечення здоров'я і професійного довголіття [5, с. 219].

Аналіз літературних джерел та нормативних документів [8, с. 9-15; 14] показав, що з 1991 року система фізичного виховання в Україні перебувала у глибокому кризовому стані і не могла задовольнити потреб фізичного розвитку і фізичної підготовленості студентської молоді. Процес викладання фізичного виховання у перші роки незалежності України носив застійний характер. Скорочувалася кількість викладачів і годин, відведених для обов'язкових і факультативних занять, збільшувалася кількість хворих студентів, у ряді вишів майже перестали функціонувати спортивні клуби і секції, кількість змагань і виділених коштів на придбання спортивного інвентарю зменшувалася. Багато провідних українських фахівців у галузі фізичного виховання і спорту змінили професію, виїхали працювати за кордон. Скорочувалися ставки голів спортивних клубів, тренерів-викладачів із видів спорту, припинялося фінансування. Цим завдавалося невірне удару по рівню здоров'я студентів та якості навчально-виховної і спортивної роботи у ЗВО України.

Перші кроки до реформування системи фізкультурно-оздоровчої освіти в Україні були зроблені з прийняттям Закону «Про фізичну культуру і спорт». У Законі визначено, що «Фізична культура у сфері освіти має на меті забезпечити розвиток фізичного здоров'я учнів та студентів, комплексний підхід до формування розумових і фізичних здібностей особистості, вдосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя, професійної діяльності на принципах індивідуального підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкого використання різноманітних засобів та форм фізичного виховання і масового спорту, безперервності цього процесу протягом усього життя».

Постановою Кабінету Міністрів України від 15 січня 1996 року № 80 затверджено Положення про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України [12]. Це був перший документ у незалежній Україні, який мав на меті оцінити фізичну підготовленість населення України, зокрема студентської молоді.

Критична ситуація, обумовлена станом здоров'я населення, стала передумовою розробки й ухвалення у 1998 році Цільової комплексної програми «Фізичне виховання – здоров'я нації», де сказано: «Майже 90 % дітей, учнів і студентів мають відхилення у стані здоров'я, понад 50 % – незадовільну фізичну підготовку». Тому основними завданнями програми визначено: сприяння духовному й фізичному розвитку молоді, виховання в неї почуття громадянської свідомості та патріотизму; розвиток фізкультурно-спортивного руху в Україні відповідно до змін у всіх сферах суспільного життя та ціннісних орієнтаціях населення України; забезпечення переорієнтації практичної діяльності галузі на розв'язання пріоритетної проблеми – зміцнення здоров'я населення засобами фізичного виховання, фізичної культури й спорту; створення умов для задоволення потреб кожного громадянина України у зміцненні здоров'я, фізичному та духовному розвитку; виховання в населення відповідних мотиваційних і поведінкових характеристик, активної соціальної орієнтації на здоровий спосіб життя [16; 17].

Зважаючи на проблему збереження здоров'я молоді у загальноукраїнському масштабі, одним із дієвих кроків усунення недоліків системи фізичного виховання було створення Р. Т. Раєвським та співавторами «Навчальної програми для вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації» 2003 року [15]. Вона передбачала: проведення обов'язкових аудиторних занять в обсязі не менше 4 годин на тиждень протягом усього періоду навчання за винятком останнього випускного семестру; створення і функціонування у виші кафедри фізичного виховання і спортивного клубу; організацію оцінювання фізичної підготовленості студентів за вимогами відомчих тестів і нормативів; включення заліків із фізичного виховання у навчальний процес (не менше одного заліку протягом навчального року); участь викладачів кафедри фізичного виховання і студентів у науковій і науково-методичній роботі з проблем фізичного виховання, спорту і здорового способу життя.

Відповідно до завдань фізичного виховання у ЗВО, обсягу та специфіки навчання кафедра може передбачати у своєму складі необхідні для організації її діяльності навчальні підрозділи – навчальні секції фізичного виховання, фізичної реабілітації, спортивного виховання, які об'єднують відповідні спеціалізації з видів рухової активності, захворювань, спорту та навчальні групи. У навчальній програмі з фізичного виховання для ЗВО України III–IV рівнів акредитації (2003) ці секції названо відповідно основним, спеціальним та спортивним навчальними відділеннями. Навчальні секції кафедри фізичного виховання та відповідні навчальні групи комплектуються на першому курсі на початку навчального року з урахуванням спортивних інтересів студентів, їх стану здоров'я, фізичної та рухової (технічної) підготовленості, спортивної кваліфікації. Дані, які необхідні для комплектування навчальних секцій кафедри, можуть бути отримані шляхом анкетування студентів [4]. До навчальних груп можуть входити студенти з різних академгруп будь-якого курсу навчання чи факультету ЗВО. До навчальної секції спортивного виховання кафедри фізичного виховання розподіляють студентів, які виявили бажання вдосконалювати свою спортивну майстерність у видах спорту цієї секції. До груп секції спортивного виховання зараховують студентів, які належать за станом здоров'я до основної медичної групи, і за результатами контрольного тестування мають позитивні показники функціональної і фізичної підготовленості та, як правило, показники виконання спортивної класифікації в обраному виді спорту, з якого проводяться навчально-тренувальні заняття в даному ЗВО. Кількість і профіль навчальних груп визначаються кафедрою фізичного виховання з урахуванням матеріальних і штатних можливостей. Студентам основного та спортивного відділень надається право вільного вибору виду спорту і навчальної групи з урахуванням їхніх інтересів [9].

Враховуючи позитивні та негативні кроки реформування системи фізичного виховання та спроби адаптації її до європейської системи освіти, фахівці системи фізичного виховання вважають, що, переймаючи досвід європейських університетів про відсутність фізичного виховання у навчальних планах, як реальність, в Україні поширилися тенденції до: вилучення навчальної дисципліни «Фізичне виховання» з навчальних планів; скасування положення «Про державні тести і нормативи оцінювання фізичної підготовленості населення України» у зв'язку з частими

летальними випадками на уроках фізкультури у школі; проведення навчальних занять із фізичного виховання в обсязі чотирьох годин на тиждень як позакредитної дисципліни; вилучення фізичного виховання із переліку обов'язкових дисциплін та віднесення до позакредитних дисциплін.

Дані нормативні документи мали негативний вплив на рівень фізичної підготовленості, фізичного розвитку, функціонального стану студентської молоді та систему фізичного виховання в цілому, що зазначалося в наукових працях учених. Більшість учених вважає, що відсутність аналогічної за змістом дисципліни у структурі навчальних планів західних університетів ще не є підставою для вилучення фізичного виховання з навчальних планів ЗВО України. Копіювання навчальних планів провідних європейських університетів, ігнорування рівня сучасного матеріально-технічного забезпечення ЗВО України може не лише зашкодити розвитку фізичного виховання у вищій школі, а й дискредитувати в Україні ідею західноєвропейського освітнього простору.

Отже, недосконала соціальна підсистема є гальмом у розвитку педагогічної підсистеми, знижує її ефективність та не виправдовує матеріальних затрат, укладених в її економічне забезпечення. Таким чином, сучасна система фізичного виховання має потребу у зміні методологічного підходу до оздоровлення студентів та вимагає від викладачів здійснювати правильний вибір і реалізовувати ефективний підхід з урахуванням інтересів, потреб кожного студента.

Список використаної літератури

1. Аникеев Д. М. Цель и задачи физического воспитания студентов в программно-нормативных документах Украины // Научный журнал «Физическое воспитание студентов». Харьков, 2010. Вип. 5. С. 3–7.
2. Булатова М., Литвин О. Здоров'я і фізична підготовленість населення України // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. Київ, 2004. № 1. С. 4–9.
3. Грибан Г. П. Удосконалення організації і проведення навчальних занять зі студентами спеціальної медичної групи / зб. наук. пр. за матеріалами V Всеукр. наук.-практ. конф. «Проблеми сучасної валеології, фізичної культури та реабілітації». Херсон, 2011. С. 97–101.
4. Грибан Г. П., Дзензелюк Д. О. Анкета щодо вивчення здорового способу життя студентської молоді. Житомир, 2007. 20 с.
5. Грибан Г. П., Дзензелюк Д. О. Причины низкой физкультурно-спортивной активности студентов у навчальному процесі: зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту «Молода спортивна наука України». Львів, 2003. Вип. 7. Т. 2. 219 с.
6. Грибан Г. П., Дзензелюк Д. О. Фізична підготовленість і стан здоров'я студентів в умовах забрудненого навколишнього середовища // Наук.-практ. конф. «Сучасні досягнення спортивної медицини, лікувальної фізкультури та валеології». Одеса, 2004. С. 74–77.
7. Грибан Г. П., Дзензелюк Д. О., Денисовець А. П., Ткаченко П. П., Пантус О. О., Плотіцин К. В., Бартош К. А. Самооцінка студентами рівня фізичного стану – шлях для нормування фізичних навантажень // I Всеукр. наук.-практ. конф. «Фізичне виховання студентської молоді: проблеми та перспективи». Київ, 2011. С. 99–104.
8. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 р. // Інформац. зб. Міністерства освіти України. 2006. С. 9–15.
9. Дзензелюк Д. О. Методика розвитку рухових якостей студентів закладів вищої освіти засобами боротьби самбо : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.02 «Теорія та методика навчання (фізична культура, основи здоров'я)» / Дзензелюк Дмитро Олександрович ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. - Київ, 2019. - 23 с.
10. Домашенко А. В. Концепція розвитку фізичного виховання студентів у вузах України III–IV рівнів акредитації // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2002. № 22. С. 53–57.
11. Мосійчук Л. В. Визначення змісту та структури предмета «Фізичне виховання» у вищих педагогічних навчальних закладах відповідно до кредитно-модульної системи підготовки фахівців // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2006. № 12. С. 117–120.
12. Положення про державні тести і нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України № 80: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 15 січня 1996 р.
13. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, затв. наказом Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. № 161.
14. Про Вищу освіту : Закон України затв. 01.07.2014 р.
15. Раєвський Р. Т., Третьяков М. О., Канішевський С. М. Навчальна програма для вищих навчальних закладів України III–IV рівнів акредитації. Київ, 2003. 44 с.
16. Фізичне виховання – здоров'я нації. Цільова комплексна програма : Указ Президента України від 1 вересня 1998 р. № 963.
17. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». Київ, 1998. 46 с.

Драгальчук Наталія Вікторівна
студентка 4 курсу спеціальності «Фізична реабілітація» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Здоров'я — це те, що не купиш за гроші, без чого немає щастя. Із давніх-давен здоров'я цінували як найдорожчий скарб, тому й берегли. Геніальний лікар і філософ Авіценна стверджував: «Головним скарбом життя є не землі, що ти завоював, не багатство, що в тебе в скринях... Головним скарбом життя є здоров'я, і щоб його зберегти, потрібно багато знати». Проблема збереження й зміцнення індивідуального та громадського здоров'я

населення стала актуальною, адже значно погіршився стан здоров'я всього населення країни. Доведено, що стан здоров'я залежить від: у на 50 % — умов і способу життя; у на 20 % — впливу навколишнього середовища; у на 20 % — спадковості; у на 10 % — рівня розвитку медицини. Демографічна ситуація в Україні є досить складною. Протягом 1991–2000 рр. народжуваність у нашій країні зменшилась на 35 %, а смертність зросла на 18,6 %. Дитяча захворюваність, яка здебільшого призводить до інвалідності, зросла майже на 20 %. На жаль, багато людей починають цінувати та берегти здоров'я, уже втративши значну частину цього скарбу. На сьогоднішній день здоров'я вже не розглядають як суто медичну проблему. Здоров'я — це стан життя і діяльності людини за умови браку хвороб, фізичних дефектів, це психологічне, духовне і соціальне благополуччя. Це гармонійне поєднання всіх чотирьох складових, які лише разом становлять здоров'я особистості

За висловлюванням академіка М. М. Амосова, «...щоб бути здоровим, потрібні особисті зусилля, постійні та значні. Замінити їх не можна нічим». Це своєрідна психологічна установка людини, яка бажає мати добре здоров'я: у для соматичного, фізичного здоров'я — я можу; у для психічного — я хочу; у для духовного, морального — я повинен.

Незаперечним фактом є те, що спосіб життя кожної людини формують у молодому віці. Діти — майбутнє нашої нації. Саме їм належить важлива роль у розбудові нашої держави. А для цього потрібне, у першу чергу, здоров'я. Навчити дітей берегти і зміцнювати своє здоров'я, оточуючих, забезпечити їхню активну участь у цьому — одне з важливих завдань вихователя. Але навчити дітей бути здоровими не так уже й просто: здоров'я не завжди посідає перше місце в системі життєвих цінностей людини. Здебільшого наші діти головну роль відводять матеріальним благам життя. Чимало дітей своєю поведінкою ведуть себе не до здоров'я, а від нього.

Здоровий спосіб життя школяра включає такі компоненти:

- режим навчання без перевантажень;
- режим активної діяльності й відпочинку;
- вироблення навичок особистої гігієни;
- раціональне харчування й культура споживання їжі;
- брак травматизму;
- профілактика шкідливих звичок;
- фізична активність.

Роботу з формування в дітей навичок здорового способу життя треба проводити систематично. Комплекс виховних заходів має на меті озброїти знаннями, виробити переконання, необхідні кожній людині для збереження життя та здоров'я.

Складовою здоров'я є духовне здоров'я. Необхідно збагачувати духовний світ дітей, виховувати в них доброту, чуйність, небайдужість, дбайливе ставлення до навколишнього світу. Коли дитина життєрадісна, добра, весела, вона на світ дивиться з оптимізмом і в кожній миті життя бачить радість і красу. Це і є те духовне здоров'я, до якого слід прагнути.

Список використаної літератури

1. Формування здорового способу життя молоді : навчально-методичний посібник. — Київ, 2005.
2. Шевченко С. Шкідливі звички шкільної молоді. — Рідна школа. — 2000. — № 2.
3. Початкова школа. — 2010. — № 10.

Михальська Аліна Вадимівна

студентка 4 курсу спеціальності «Фізична реабілітація» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

Науковий керівник: Савенко Олександр Валерійович

асистент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

МАНУАЛЬНА ТЕРАПІЯ ЯК ТОЧНИЙ ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ

Аналіз науково-методичної літератури, що стосується проблеми болю у спині, який виникає у спортсменів під час навчально-тренувального процесу, показав, що причинами його можуть бути синдром міофасціальних тригерних точок (чи міофасціальний біль) [4;5], різні за нозологією нервово-м'язові захворювання, а також остеохондроз хребта [1], що нерідко проявляється пролапсом диску (виходом студенистого ядра через тріщини фіброзного кільця з наступним утворенням грижі міжхребцевого диску) у молодому віці – від 10 до 18 років, встановлено, що основною причиною остеохондрозу хребта у спортсменів є травми (40-50% усіх випадків) та ранні дегенеративно-дистрофічні ушкодження диску, доведено і обґрунтовано доцільність та ефективність використання прийомів мануальної терапії у лікуванні та профілактиці остеохондрозу людей різного віку.

Відзначимо, що мануальна терапія – це галузь медицини, що вивчає діагностику та лікування опорно-рухових патологій з використанням силового впливу рук мануального терапевта на її складові: кістки черепа, сегменти хребта, м'язи і т.д [3].

Мануальна терапія — найдавніша галузь медицини, яка застосовується для лікування болю в спині, шиї, кінцівках, безсонні і інших станів. Перші згадки про прийоми мануальної терапії знайдені ще в працях Гіппократа, відомості про її використання є також і в культурі Стародавнього Китаю. У наш же час мануальна терапія є невід'ємною частиною традиційної медицини, що застосовується в терапії функціональних, вікових, посттравматичних та інших порушень роботи опорно-рухової системи.

Лікарі мануальні терапевти виділяють три основних техніки мануального впливу на організм:

- постізіометрична релаксація м'язів — пасивне напруження м'язів з їх наступним розслабленням, повторювані по черзі з метою зниження м'язового тону;
- мобілізація (мануальна терапія суглоба) — полягає в пасивному здійсненні суглобом ритмічних рухів, що слідує його фізіологічній амплітуді руху;
- маніпуляція — поштовхоподібний рух, метою якого є зміщення порушеного стана суглоба або елемента хребта до його природного анатомічного положення.

Окремо варто відзначити важливість техніки мануальної терапії як точного діагностичного інструменту, який дозволяє визначити ослаблений м'яз, зв'язку, що є причиною розвитку деформації сегмента опорно-рухової системи. Повною мірою розкрити можливості мануальної терапії вдалося після розробки унікальної Системи інтегративної кінезітерапії (СІК). СІК — це методика безопераційного, немедикаментозного лікування ортопедичних і неврологічних захворювань, яка ґрунтується на інтегративному підході шляхом об'єднання комплексної кінезіологічної діагностики, корекції та кінезітерапевтичного впливу на організм людини. Слід зазначити, що два перші етапи СІК з трьох реалізуються з використанням техніки мануальної терапії.

СІК рекомендується для лікування таких захворювань як:

- сколіоз, кіфоз та інші види викривлення хребта;
- міжхребцеві грижі;
- зсув хребетних дисків;
- остеохондроз хребта;
- підвивих тазостегнового суглоба;
- плоскостопість, косолапість.

Список використаної літератури

1. Балабанова Н.В., Стефаниди А.В., Козенко І.В., Балабанова Ж.Н. Влияние мануальной релаксации дыхательной диафрагмы и мышц шеи на интракраниальный венозный отток. // Мануальная терапия, 2004. - №2 (14). - С. 50-51.
2. Берсенев Володимир. Біль у спині / Володимир Берсенев. – Київ : СМП «АВЕРС», 2002.-159с.
3. Болотов Д.А., Смирнов В.М. Спондилогенные краниалгии. // Мануальная терапия, 2004. - №2 (14). - С. 44-45.
4. Гехт Б.Н. Нервно – мышечные болезни / Б.Н. Гехт, Н.А. Ильина. – М.: Медицина, 1982.-352 с. 4.
5. Добровольский В.К. Заболевания мышц и миотензического аппарата / В.К. Добровольский, Д.Ф. Шпаковский // Заболевания и повреждения при занятиях спортом. – М., 1970.-С.232-245.

Осіпова Олександра Андріївна

студентка 2 курсу спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія» ЖЕГГ ВНЗ «Україна»

Науковий керівник: Гусаревич Олександр Валерійович

к.н.з фіз. вих. та спорту, доцент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГГ ВНЗ «Україна»

КЛІМАТОТЕРАПІЯ, ЯК МЕТОД ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

В умовах розвитку реабілітаційної діяльності особливої уваги набуває кліматотерапія як метод фізіотерапії. Тому питання кліматотерапії на сьогоднішній день стає все більш актуальнішим. За рахунок розвитку інфраструктури міст, повітря та кліматичні умови зазнають значних змін. Повітря насичується дуже великою кількістю шкідливих мікроелементів та газів, які в подальшому впливають на здоров'я людини. Більшість людей уже звикли до такого середовища та не пов'язують захворювання із поганою екологією.

За допомогою кліматотерапії, можна запобігти виникненню патології, або прискорити процес відновлення при наявності патології. На території України значна кількість санаторно-курортних закладів які відрізняються кліматичними умовами.

Кліматотерапією називають використання метеорологічних чинників – особливостей кліматичних і погодних умов даної місцевості з лікувальною і профілактичною метою. Клімат і погода мають складний, комплексний вплив на організм людини. Діючими чинниками клімату є газовий склад атмосфери, вміст в ній кисню, електрично заряджених часток (аероіонів), ступінь зарядженості, вологість, атмосферний тиск, температура, опади, інтенсивність сонячної радіації, магнетизм та інші чинники. Їхній вплив на організм поєднується.[1]

Головна мета лікувальної та оздоровчої кліматотерапії – лікування і профілактика захворювань, відновлення працездатності людей, зняття фізичних і нервових навантажень. Здійснюється як у стаціонарній, так і в нестационарній формах. Вона базується на використанні оздоровчих властивостей місцевості у комплексі з мінеральними водами, грязями, ваннами. Клімат є універсальним найприємнішим лікувальним фактором на курорті.

У поняття кліматотерапії входить вплив зміни кліматичних районів. Клімато-контрастні переміщення впливають стимулюючим чином на реактивність організму. Вплив метеорологічних умов у звичному кліматі (місцеві санаторії) застосовується у пацієнтів з виснаженими адаптаційними можливостями з вираженою реакцією на зміну клімату. І, нарешті, кліматичні впливи (процедури), спеціально дозовані надають максимальну і оптимальну лікувальну дію.

Аналізуючи існуючі визначення можна вважати, що кліматолікувальні чинники є адекватними подразниками, які постійно діють на організм в різних поєднаннях і надають на нього різноманітне вплив. Для комплексної оцінки цих факторів використовують поняття клімату і погоди. Одні з основних типів клімату, для максимального оздоровлення, вважаються гірський та приморський. Тому що нервова система людини при високих температурах знижує свою активність, а при низьких, навпаки підвищується збудливість. Подібним чином діють інші системи організму. В основному вони залежать від реакції обміну речовин, кровоносної та нервової системи. Вологість повітря впливає на тепловіддачу, що відзначається на терморегуляції організму. Рух холодного повітря охолоджує тіло, а гарячого – нагріває.

Гірський клімат позитивно впливає на резервні можливості дихальної системи, кровообігу, покращує обмінні процеси організму. Чим вища місцевість, тим сильніше реакція організму. При цьому змінюються показники барометричного тиску, на що організм реагує зміною кровообігу і гіпервентиляцією легень, також збільшується кількість еритроцитів і гемоглобіну в крові. Здорові люди не реагують на незначні коливання барометричного тиску, але хворі відчувають його якнайраше. Підвищення швидкості обміну речовин врівноважує нервові процеси, що стимулює імунну систему. В результаті організм підсилює боротьбу з наявним захворюванням.

Приморський клімат завжди сприятливо позначається на нервовій системі людини. А саме нормалізують всі функції організму, врівноважують процеси гальмування і збудження центральної нервової системи. Лікувальний ефект цього клімату впливають на усі процеси, що протікають в організмі людини, але найкраще впливають на такі функції: седативну, нейротрофічну, протизапальну (репаративно-регенеративну), актопротекторну, тонузуючу.

Але все ж при виборі клімату для профілактики або лікування певних захворювань найкраще обирати гірський тип клімату. Чим вища місцевість, тим сильніше реакція організму. При цьому змінюються показники барометричного тиску, на що організм реагує зміною кровообігу і гіпервентиляцією легень, також збільшується кількість еритроцитів і гемоглобіну в крові. Здорові люди не реагують на незначні коливання барометричного тиску, але хворі відчувають його якнайраше. Підвищення швидкості обміну речовин врівноважує нервові процеси, що стимулює імунну систему. В результаті організм підсилює боротьбу з наявним захворюванням.

Кліматотерапія як самостійних та ефективний метод лікування та реабілітації хворих хронічними неінфекційними захворюваннями знаходить все більш широке застосування як в санаторно-курортній практиці, так і в лікувально-оздоровчих центрах, а також є одним із пріоритетних підходів в корекції та профілактиці підвищеної метеочутливості.

До основним методів кліматотерапії відносять:

1. *Аеротерапія* – це метод кліматолікування, що ґрунтується на впливі відкритого свіжого повітря. Може використовуватися в будь-яких кліматичних районах.
2. *Геліотерапія* – застосування сонячного випромінювання з лікувальною та профілактичною метою (загальні й місцеві сонячні ванни).
3. *Спелеотерапія* – вплив на хворого мікроклімату карстових печер і соляних шахт.
4. *Таласотерапія* в широкому розумінні — це використання з метою загартування і лікування різних кліматичних, бальнеологічних і гідротерапевтичних чинників, пов'язаних з перебуванням біля моря.

На основі проаналізованої літератури, ми можемо зробити висновок, що кліматотерапія являється ефективним засобом фізичної терапії. Так само як і всі методи фізичної терапії, кліматотерапія застосовується поступово та дозовано. Якщо відразу ж дати не нормовану дозу певного чинника, це може негативно вплинути на організм людини, і тим самим призвести до загострення наявного захворювання, або призвести до ускладнень.

На сьогоднішній день кліматотерапія являється одним із найбезпечніших засобів фізичної реабілітації. Під час перебування в санаторно-курортних закладах для кожної особи складається індивідуальна реабілітаційна програма, яка весь час змінюється в залежності від самопочуття людини та від ефективності реабілітаційної програми.

Незважаючи на всі переваги кліматотерапії, у неї є один суттєвий недолік, цей недолік це доступність. Не кожна людина яка потребує реабілітації може собі дозволити повний курс кліматотерапії, або взагалі дозволити собі курс.

Список використаної літератури

1. Сиволап В. Д. Фізіотерапія [Електронний ресурс] : підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. / В. Д. Сиволап, В. Х. Каленський. - Електронні текстові дані (1 файл: 1,44 Мб). - Запоріжжя : ЗДМУ, 2014 - 198 с.
2. Курортологія та курорти України : навч. посіб. «Медична реабілітація» / уклад. С. М. Малахова, О. О. Черепок, Н. Г. Волох. - Запоріжжя : ЗДМУ, 2019. – 105 с.
3. Курортологія. О. М. Кравець, А. А. Рябев, Харків, 2017. 167 с.
4. Шаптала О. Курортно-рекреаційна система України: шляхи формування, проблеми й перспективи розвитку. Київ, 2014. 324 с.

Середа Людмила Іванівна

студентка IV курсу спеціальності «Фізична реабілітація» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

Науковий керівник: Блідун Михайло Іванович

асистент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗИОТЕРАПІЇ ПРИ ЛІКУВАННІ МОЗКОВИХ ІНСУЛЬТІВ

За останні роки значно змінилися підходи до призначення фізіотерапії у хворих з порушеннями мозкового кровообігу. Фізіотерапевтичні процедури призначались зазвичай не раніш ніж через 1-1,5 міс. після інсульту.

Арсенал фізичних методів, що використовується в комплексній реабілітації цих хворих, на відміну тих, що існував раніше, значно розширився завдяки використанню щадних методик із слабким впливом, що не перевищує поріг фізіологічного сприйняття рецепторів, а також нових більш ефективних та м'яко діючих фізичних факторів. В реабілітаційних комплексах використовується електро-, світло-, тепло лікувальні процедури, гідротерапія. Підходи до призначення різних фізіотерапевтичних методів індивідуальні та залежать від загального стану хворого, ступеню рухових розладів, можливості відновлення функцій, супутніх захворювань. Використання фізіотерапії передбачає поєднання патогенетичного та симптоматичного лікувального впливу. Вибір методів фізіотерапії визначається тим, яка мета переслідується: патогенетична фізіотерапія спрямована на корекцію основного судинного захворювання, покращення мозкового кровообігу, симптоматична – на корекцію окремих неврологічних порушень [3].

Симптоматична фізіотерапія призначається для лікування м'язової спастичності, усунення больового синдрому, при рухових та трофічних порушеннях. Для лікування м'язової спастичності застосовують парафінові, озокеритові або грязьові аплікації, перемінне магнітне поле, кріотерапію, прогрівання видимими або інфрачервоними променями, світловими променями. Ще в 1960-70-х рр. з'явилися публікації щодо ефективності застосування кріоагентів в терапії м'язової спастичності. Було виявлено, що після холододового впливу тонус значно знижувався та не зростає від декількох годин до 1,5-2 сут. На тлі зниження спастичності з'являлися активні рухи, що були відсутні до холододової процедури. Значне зниження м'язового тону було досягнуто у 73% хворих. Помічено, що ефективність магнітотерапії (при терапії підвищеного м'язового тону в паретичних кінцівках) підвищується при поєднанні її з кріотерапією. При зазвичай використовуваному в неврологічній практиці теплолікуванні 50% хворих виникають лише незначне зниження м'язового тону. При поєднанні парафінових або озокеритових аплікацій з укладанням паретичних кінцівок (розгинальною для рук та згинальною для ніг) відмічається зниження м'язового тону у 83% хворих, при цьому терапевтичний ефект триває від 30 хвилин до 1 години.

При рухових, чуттєвих та трофічних порушеннях застосовується стимулююча фізіотерапія, найбільш активним методом якої є електростимуляція м'язів. В роботах багатьох авторів показаний позитивний вплив нервово-м'язової електростимуляції в ранньому та відновлювальному періодах інсульту на силу та об'єм активних рухів стимулюємих кінцівок. Проведені роботи по вивченню ефективності нервово-м'язової електростимуляції паретичної руки в гострій стадії інсульту. Вже в перші години після розвитку інсульту стимулюються розгиначі кисті та пальців паретичної кінцівки. Це позитивно впливає на рухове та функціональне відновлення хворих, не погіршуючи при цьому стан мозкового кровообігу та не збільшуючи зону інсульту [8].

Електростимуляція є ефективною методикою активації паретичних м'язів в ранньому відновлювальному періоді інсульту (з 3-го по 6-й місяці). При використанні електростимуляції у хворих з ішемічним інсультом в каротидній системі в ранньому відновлювальному періоді спостерігається позитивна динаміка вираженості пірамідного синдрому, покращення ходи. В пізньому відновлювальному періоді (з 6-го по 12-й місяці) електростимуляція ефективна для зниження спастичного м'язового тону.

Для терапії больового синдрому призначають діадимічні токи (ДДТ), синусоїдальні модульовані токи (СМТ), ультразвук (УЗ), ультрафонофорез (анальгетиків, гідрокортизона), парафін, озокерит, токи Дарсонваля, електрофорез новокаїну. При артропатіях центрально походження більш ефективні поєднані методи: електрофорез з теплолікування, УЗ з індуктотермією, або з електрофорезом. Найбільш ефективна при післяінсультних артропатіях ДДТ-терапія [10].

Патогенетична фізіотерапія починається вже з 3-7-го дня інсульту – проводиться вібростимуляція підшов, що імітує акт ходьби. Це сприяє збільшенню інформації щодо ефективних систем механорецепторів підшовної поверхні стоп та дозволяє активізувати рухові функції хворого. Через 7-9 днів після ішемічного інсульту з легкою та середньою важкістю рухових розладів рекомендовано призначити СМТ на синокаротидні рефлекторні зони, при якому можна проводити електрофорез аспірину. Ця методика позитивно впливає на всі ділянки гемостазу та мікроциркуляцію, покращує мозковий кровообіг. З кінця першого тижня після ішемічного інсульту та через 2 тижні після геморагічного інсульту (при нормальному АТ, без наявної декомпенсації дихальної та серцево-судинної систем) рекомендовано призначити: електрофорез йоду або но-шпи трансорбітально, магній-йод-електрофорез на комірцеві зони при поєднанні церебрального атеросклерозу з гіпертонічною хворобою, МТ ділянки потилиці або синокаротидної ділянки та УЗ терапію синокаротидної ділянки (для зниження збудливості нейровегетативних утворень в ділянці ший – при недостатності кровообігу в системі хребтових та бацілярних артерій), електрофорез аміназину, ацетилсаліцилової кислоти індонозально, новокаїн-еуфілін-електрофорез загальний за Вермелем (при виражених формах гіпертонічної хвороби) [11].

Окрім того, починаючи з гострого періоду інсульту, застосовують голкорексфлексотерапію (ГРТ). Додання ГРТ в лікувально-реабілітаційний комплекс дозволяє покращити результати лікування, зменшити частоту розвитку пролежнів, м'язових контрактур, збільшити ступінь відновлення функцій.

В фізіотерапії цереброваскулярних (ЦВЗ) (в тому числі в ранньому та пізньому відновлювальному періодах інсульту) з успіхом застосовується електрофорез лікарських речовин, що покращують обмінні процеси та енергетичний потенціал мозку (аміналон, кортексін, семакса) інтраназально та судинорозширювальні препарати (магнію сульфат, кавінтон, трентал, папаверин) за допомогою СМТ на комірцеву ділянку [6].

В ранньому відновлювальному періоді після тромбозу мозкових судин рекомендовано призначити електрофорез еуфіліну за методикою Вермеля. Призначається також гальванічний воротник за методикою Щербака, при цьому через шийний вегетативний апарат стимулюється функція вегетативних утворень та підсилюється кровопостачання головного мозку. Через 4-6 тижнів в залежності від характеру церебрального інсульту (емболія, ішемія або крововилив) при нормальному АТ призначається йод-бром-електрофорез за орбітально-політичною методикою.

При ЦВЗ призначається також дарсонвалізація голови та комірцевої зони, в тому числі в ранньому та пізньому відновлювальному періоді інсульту.

Широко застосовується в клінічній практиці лікування та реабілітації інсульту озонотерапія – лікувальне використання медичного озону (озонкисневої суміші). При системному застосуванні зазвичай використовують

озонований фізіологічний розчин або лікарські препарати. При внутрішньовенному введенні озонованого фізіологічного розчину виявлено: покращення мікроциркуляції та еластичних якостей еритроцитів, що підвищує кисневотранспортну функцію крові, активація антиоксидантних систем, підвищення фагоцитарної активності лейкоцитів, імуномодельючий, детоксикаційний та знеболувальний ефекти. Озон здатний стимулювати метаболізм, надає антигіпоксичну дію, покращує реологічні властивості крові, знижує загальний периферичний опір судин, нормалізує ліпідний обмін. Ці властивості озону використовують в терапії серцево-судинних захворювань, а також ЦВЗ, в тому числі в гострому періоді церебрального інсульту [12].

В ранньому відновлювальному періоді церебрального інсульту при гарному стані серцево-судинної системи призначають штучно утворені ванни: йодо-бромні, сірководневі, хвойні, азотно-кремністі, кисневі рідше радонові та вуглекислі. Загальні сірководневі ванни доцільні, згідно досліджень, у відновлювальному лікуванні хворих від 3 до 6 міс. після церебральних дисциркуляцій. Клінічна ефективність загальних кисневих ванн вище при застосуванні їх в ранні строки (3-5 тижнів) після ГПМК, малих інсультів та церебральних інсультах з мінімальною залишковою симптоматикою. З початку пізнього відновлювального періоду церебрального інсульту призначають морські перлинні ванни. Відмічено найбільш ефективне призначення сірководневих ванн вранці, а йодо-бромних в денний час [9].

При терапії хворих з ЦВЗ призначають лазертерапію: на ділянку проекції магістральних артерій голови, лазерне опромінення крові, голкорекфлексолазерпунктура. Проведені клінічні дослідження підтверджують ефективність лазер терапії при ППНКМ, ХІГМ, при корекції наслідків ГПМК з вираженими парезами та паралічами на тлі моторної та сенсорної афазії. Призначення лазертерапії в строки від 1 місяця до 2 років після інсульту є найбільш ефективними, при цьому чим раніше після розвитку ГПМК почато лазертерапію, тим вище її ефективність.

Завдяки ефективним розробкам біофізичних основ магнітотерапії застосування магнітного поля є одним з перспективних методів в практичній медицині та отримало широке розповсюдження в терапії хворих ЦВЗ. Для відновлювальної терапії хворих з нейросудинними порушеннями розроблено методики з використанням бігучого імпульсного магнітного поля, постійного магнітного поля у вигляді магнітофонних аплікаторів (пластинчастих, точкових, голкових) [4].

Є дані щодо застосування високоінтенсивної магнітної стимуляції в гострому періоді ішемічного інсульту. Транскраніальна магнітна стимуляція сприяє нормалізації раннього підвищення м'язового тону та зменшенню проявів антеро-депресивного синдрому. Вона призначається після закінчення гострого періоду ішемічного інсульту починаючи з 10-х суток.

Також призначається периферична високоінтенсивна магнітна стимуляція м'язів паралізованих кінцівок, який дозволяє в гострому періоді ішемічного інсульту забезпечити приближену до норми м'язово-сухожильну аферентацію, сприяє утворенню нових синаптичних зв'язків в ЦНС та залученню у відновлювальний процес альтернативних рухових волокон. Проводять послідовно стимуляцію верхньої кінцівки в ділянці плечового суглоба, ліктьової ямки та ділянки зовнішньої поверхні променево- зап'ястного суглобу. Стимуляцію нижньої кінцівки проводять послідовно в ділянці підколінної ямки, мишечку малогомілкової кістки та передньої поверхні гомілково-ступеневого суглобу [1].

В літературі зустрічаються рекомендації щодо застосування дециметрохвильової терапії на ділянку проекції вогнища ураження головного мозку або комірцевої ділянки. При оклюзуючому ураженні декількох магістральних артерій голови, ознаках утрудненого венозного відтоку, а також при наявності за даними ЕЕГ дециметрохвильову терапію призначають лише на комірцеву ділянку. Дециметрохвильова терапія застосовується на всіх етапах відновлювального лікування церебрального інсульту, в тому числі при наявності супутньої артеріальної гіпертензії, ішемічної хвороби серця, цукрового діабету. Безпосередні результати лікування складають 45-48% покращення стану. Але трансцеребральне застосування дециметрохвильової терапії обмежене через складність локалізації точного впливу на дозування енергії.

В трансцеребральному використанні фізичних факторів електричного магнітного поля, закладені можливості ятрогенного підсилення механізмів нейропластичності ЦНС. Серед електромагнітного поля різного діапазону при трансцеребральному впливі найбільш раціональним є використання довгохвильового опромінення, а саме струменів високої частоти, при яких розподіл енергії рівномірне та фактор має наскрізну проникаючу дію, на відміну від струменів надвисокочастотного діапазону. У фазі реконвалесценції церебрального інсульту застосування електричного поля високої частоти супроводжується активацією механізмів нейропластичності [13].

Виявлено позитивний вплив електричного поля високої частоти трансцеребрально на клінічні симптоми та кровообіг у хворих з геміпарезом легкого та середнього ступеню тяжкості в ранньому (починаючи з 4-го тижня) та пізньому відновлювальному періодах ішемічного інсульту, що розвивається внаслідок атеросклерозу в поєднанні з артеріальною гіпертензією. У хворих зменшується головний біль, зникають запаморочення, нервозність, з'являються раніше відсутні рухи, збільшується амплітуда активних рухів, знижується м'язовий тонус. Курсове призначення електричного поля високої частоти трансцеребрально покращує мозковий кровообіг, що виражається у збільшенні кровонаповнення мозкових судин з перерозподілом по басейнам магістральних артерій голови, компенсацією кровообігу у вогнищах ураження та покращенням венозного відтоку. Позитивні зміни відбуваються й в біоелектричній активності головного мозку (за даними ЕЕГ) [2].

Показано, що трансцеребральна високочастотна терапія, а також терапія імпульсними електричними токами хворих з лакунарними, кардіоемболічними півкульними церебральними інсультами та малими крововиливами при збереженні ауторегуляції призводить до розвитку колатерального кровообігу. Ефективність високочастотної терапії достовірно вище при односторонньому оклюзуючому ураженні каротидної системи в порівнянні з двобічними.

Окклюзуюча патологія каротидної системи (двобічна оклюзія або гемо динамічно значні стенози) та венозно-лікворна дисциркуляція обмежують застосування електричного поля високої частоти на етапі ранньої реабілітації, тому метод трансцеребральної атермічної високочастотної терапії застосовується на етапі ранньої реабілітації з 4-5 тижня при ішемічному та геморагічному інсультах, що характеризується легким та помірним неврологічним

дефіцитом, при відсутності симптомів вираженої енцефалопатії, при малому та середньому об'ємі пів кульного інфаркту та малому об'ємі геморагії, при коркової та підкоркової локалізації у відсутності дифузного або множинного дрібновогнищового ураження мозку за даними комп'ютерної або магнітнорезонансної томографії [7].

Для патогенетичного лікування хворих ЦВЗ застосовується методика трансцеребральної імпульсної електротерапії – електросон. При курсовому застосуванні електросону в деінцефальних центрах вегетативної нервової системи відмічається багатоступеневий характер нейродинамічних процесів. На периферії це проявляється парасимпатичними ефектами регуляції серцево-судинної системи – зниженням підвищеного судинного тону та артеріального тиску, активацією мікроциркуляції, тканинного транспорту та підвищення проникливості гістогематологічних бар'єрів. У віддалені строки розвивається ефект «підвищення кисневої ємкості» та «активації кровотворення», що є базальними механізмами антиішемічного та антигіпоксичного захисту, в тому числі самого мозку.

Застосування постійного струму обмежено на етапі ранньої реабілітації хворих з ГПМК. Вони негативно впливають на нейродинамічні процеси в ЦНС та можуть викликати декомпенсацію мозкового кровообігу, тому лікувальні ефекти електросону доцільно використовувати в пізньому відновлювальному періоді церебрального інсульту та на етапі його залишкових явищ [3].

Фізіотерапія хворих ЦВЗ має широкий вибір засобів та методів лікування. Але вони не використовуються для корекції когнітивних порушень та емоційних розладів, що нерідко зустрічаються у хворих після церебрального інсульту та суттєво ускладнюють процес реабілітації. Специфічні когнітивні порушення, що спостерігаються при тривожних розладах мають першорядне патогенетичне значення, тому терапія когнітивних порушень є важливою умовою проти рецидивного лікування тривоги. Електросон, на відміну від інших електропроцедур, має позитивний вплив на емоційні та когнітивні порушення. У хворих з невротами та невротоподібними станами під впливом електросону після 7-8-ї процедури відбувалася значна редукція психопатологічної симптоматики: зменшувалась дратівливість, покращувався настрій, знижувався рівень тривожності, ставав глибшим сон. У хворих зменшувались або повністю зникли: головний біль, запаморочення, різні вегетативні розлади. Після 15-ї процедури достовірно зменшувалась загальмованість, апатичність [5].

Два основні напрямки в дії електросону – протистресовий, седативний, транквілізуючий (1 фаза електросону) та стимулюючий, знімаючи психічне та фізичне стомлення, що підвищує загальний життєвий тонус (2 фаза електросону) – визначають його патогенетичне значення при захворюваннях, що супроводжуються емоційними розладами, порушеннями сну, астеничними станами. Ефективність електросону при порушенні нічного сну дає підстави для його активного використання при таких порушеннях у хворих в пізньому відновлювальному періоді церебрального інсульту. Показано, що при інсультах відмічаються виражені та різні розлади сну, що досягають при об'єктивних дослідженнях 100%. При цьому порушення сну є одним з факторів ризику розвитку інсульту. Отож електросон є не лише лікувальним фактором, а ще й різнобічним фактором вторинної профілактики вторинного інсульту.

Список використаної літератури

1. Гитун Т.В. Инсульт. Как с ним бороться./ Т.В. Гитун– М.: АСТ, 2007. – 126 с.
2. Гордон А.П. Инсульт и двигательная активность./ А.П. Гордон– К.: Олимпийская література, 1999. – 128 с.
3. Гурленя А.М. Физиотерапия и курортология нервных болезней./ А.М. Гурленя, Г.Е. Багель– Минск: Высшая школа, 2000. – 298 с.
4. Добровольский В.К. Лечебная физкультура в реабилитации постинсультных больных./ В.К. Добровольский., соавт. – Л.: Медицина, - 1999. – 141 с.
5. Дубровский В.И. Точечный массаж./ В.И. Дубровский– М.: Знание, 1998. – 95 с.
6. Ибрагимова В.С. Точечный массаж./ В.С. Ибрагимова– М.: Медицина, 1999. – 144 с.
7. Каптелин А.Ф. Востановительные методы лечения при травмах и деформациях опорно-двигательного аппарата./ А.Ф. Каптелин– М.: Медицина, 1999. – 40 с.
8. Козелкин А.А. Этапная реабилитация больных, перенесших мозговой инсульт./ А.А. Козелкин, С.А. Козелкина, А.В. Ревенко «Український медичний вісник. №10. – 2007. – с. 46-49.
9. Кувенев Ж.Ф. Аппаратная физиотерапия./ Ж.Ф. Кувенев – Тбилиси: Галантлеба, 2000. – 547 с.
10. Лувсан Г. Традиционные и современные аспекты восточной рефлексотерапии./ Г. Лувсан– М.: Наука, 1996. – 576 с.
11. Маркин С.П. Реабилитация больных, перенесших инсульт. Физиотерапия, бальнеология, реабилитация. / С.П. Маркин - №2. – 2005. – с. 3943.
12. Методи лечения больных со спастическими гемипарезами после мозгового инсульта: Методические рекомендации./ Составитель Т.Д. Демиденко, М.Я. Леонтьева. – Инст. им. В.М. Бехтерева. – Л., 2000. – 40 с.
13. Сорокина Е.И. Физические методы в неврологии./ Е.И. Сорокина– М.: Медицина, 1999. – 384 с.

Табурчак Дмитро Сергійович
студент 4 курсу спеціальності «Фізична реабілітація» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ РОЗЛАДІВ ХАРЧУВІ ПОВЕДІНКИ

Кожного дня людина проходить певний ритуал який формується впродовж усього його життя. Розпорядок дня окремої особини може відрізнятися незалежно від соціального статусу, віку, статі, раси, чи звичних вподобань. Загалом людина має дев'ять базових потреб. Ці потреби є у кожній людині, навіть якщо людина не відчуває їх у собі.

Але 3 пункти залишають незмінними, так як вони задовольняють потреби необхідні для їх виживання. Цими потребами є сон, захист та їжа.

Потреба - це перш за все стан індивіда, який виник в умовах стресу та потреби в певних об'єктах, необхідних йому для існування і розвитку, й виступає джерелом його активності.

Тому задоволення цих базових потреб повертає нам стан комфорту і спокою.

Згідно Маслоу, деяка характеристика може вважатися базовою потребою, якщо вона задовольняє таким умовам:

1. Її відсутність веде до захворювання

2. Її наявність запобігає захворюванню

3. Її відновлення викликає захворювання.

4. У певних, досить складних, ситуаціях вільного вибору суб'єкт віддає перевагу задоволенню саме цієї потреби

5. У здорової людини вона може бути пасивна, функціонувати на низькому рівні або функціонально бути відсутнім

Досить важко уявити що відбуватиметься з людиною, якщо вона втратить бодай 1 базову потребу. Адже ніхто не приділяє їм достатньо уваги, ми просто живемо та вирішуємо більш важливі проблеми.

Якщо суб'єкту одночасно не вистачало б їжі, самооцінки і любові, перш за все людина зажаде їжі і, поки ця потреба не буде задоволена, тіло ігноруватиме або відсуватиме на задній план усі інші потреби.

Маслоу пише, що голодну людину не цікавлять інші інтереси, крім їжі. З часом це почуття переростає в одержимість. Вона йому сниться, він її згадує, всі думки насичені різноманітними став, їй присвячені його почуття: лише її він сприймає і тільки її хоче.

Звісно в 21 столітті людині не потрібно вбивати мамонта задля задоволення своєї потреби і нам не потрібно голодувати. Потрібно лише піти в магазин або в заклади швидкого приготування їжі, кафе, піцерію, ресторани чи закусоchnі. Порівнюючи ці два приклади стає зрозуміло, що зараз їжа не є надлишком тому й не має приносити дискомфорт.

Сьогодні кожні 62 хвилини принаймні одна особа вмирає від наслідків РХП (Eating Disorders Coalition, 2016). На жаль, через існуючі стереотипи та упередження щодо того, як виглядають люди з розладами харчування, багато хто з них вчасно не звертається за кваліфікованою допомогою, якої вони так гостро потребують.

Жити з розладами харчової поведінки (РПП) непросто – ці порушення деструктивно впливають на здоров'я і вносять безлад у спілкування з оточуючими людьми, та й просто ускладнюють життя, тому лікування цих захворювань стало надзвичайно актуальним питанням сучасності.

Згідно з даними наукових джерел, у світі щонайменше 30 млн осіб будь-якого віку та статі страждають на РХП (Hudson et al., 2007; Le Grange et al., 2012). Цей розлад притаманний усім расовим та етнічним групам (Mag-ques et al., 2012). Генетична схильність, особистісні характеристики та середовищні чинники є одними з факторів ризику розвитку РХП (Culbert et al., 2015).

На даний момент в Україні, бракує офіційних відомостей стосовно поширеності даної хвороби та можливих із ними проблем. Тому в аналітико-статистичних довідниках інформація щодо зазначених розладів об'єднано в класифікацію F 50–F 59 і не винесено до окремої групи. Хоча на мою думку цьому моглиб приділити більшу увагу, та розглядаючи питання хвороби під новим ракурсом.

Під час 10 перегляду Міжнародній класифікації хвороб (МКБ-10), що є офіційною клініко-діагностичною класифікацією, прийнятою в нашій країні, розлади харчової поведінки включили до розділу F 50–F 59.

Поведінкові синдроми, пов'язані з фізіологічними розладами та фізичними факторами, які містять:

F 50 — Розлади харчової поведінки

F 50.0 — Нервова анорексія

F 50.1 — Атипова нервова анорексія

F 50.2 — Нервова булімія

F 50.3 — Атипова нервова булімія

F 50.4 — Переїдання, пов'язане з іншими -психогенними порушеннями

F 50.5 — Блювання, асоційоване з іншими -психогенними розладами

F 50.8 — Інші розлади харчової поведінки

F 50.9 — Розлади харчової поведінки не уточнені

Проблема харчової поведінки безпосередньо пов'язана з двома дуже актуальними питаннями – питаннями здоров'я і краси. Адже дотримання здорового харчування веде до збереження здоров'я і краси людини, а порушення харчової поведінки здатні забрати як перше, так і друге.

Загальне розуміння терміну «розлад харчової поведінки» має на увазі порушення процесу прийняття їжі (переїдання, анорексія і т.д.); це поведінковий розлад, обумовлений психогенними факторами і пов'язаний з прийомом їжі.

Звісно людям з нормальними баченням потрібності їжі не зрозуміти тих хто відчуває стрес лише від думки. Для хворих з розладами харчової поведінки характерно негативне ставлення до свого тіла (яке інколи доходить до відризи до самого себе як особистості) або спотворений образ тіла.

Оскільки задоволеності від власного вигляду немає, то людина починає встановлювати для себе неймовірно високі стандарти, щоб подолати це негативне ставлення до власного тіла. Але, через недосяжності цих стандартів, хворий з харчовим розладом потерпає від краху в досягненні бажаного, що, в свою чергу, зміцнює його глибинне переконання у власній неповноцінності.

Таким чином, людина поміщає себе в «замкнуте коло»: нав'язливі думки про те, як ти виглядаєш в очах інших або яку на скільки вона поглядшає від шматочка шоколаду, змушує людину сісти на сувору дієту. Далі якщо відбувається відступ від дієти, напад переїдання. Згодом це переростає в страх втратити контроль над своєю вагою і хворий вживає заходи «виправлення становища» (посилення дієти, вживання проносних засобів, посилення фізичних

навантажень). Але через «зрив» – хворий повертається до почуття власної неповноцінності і надмірної стурбованості станом ваги (коло замикається).

Цалко Людмила Сергіївна
студентка IV курс спеціальності «Фізична реабілітація» ЖЕГІ ВНЗ «Україна»
Науковий керівник: Блідун Михайло Іванович
асистент кафедри соціально-реабілітаційних технологій ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ ІЗ ТРАВМОЮ ХРЕБТА ТА СПИННОГО МОЗКУ

В статті визначені основні причини пошкодження спинного мозку та ефективні засоби фізичної реабілітації. В роботі обґрунтована комплексна програма фізичної реабілітації людини з травмами спинного мозку. Представлені дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених.

Ключові слова: лікувальна гімнастика, реабілітаційний процес, остеохондроз, фізична терапія, ерготерапія, хреботно-спинномозкова травма, рухова терапія.

The article determined the basic causes of spinal cord injury and effective means of physical rehabilitation. The work is based a comprehensive program of physical rehabilitation of a person with spinal cord injuries. The study of domestic and foreign scientists are presented.

Key words: therapeutic gymnastics, rehabilitation process, osteochondrosis, physical therapy, occupational therapy, spinal cord injury, motor therapy.

Актуальність реабілітації травм хребта та спинного мозку обумовлена тенденцією зростання в останні роки кількості хворих, постраждалих в результаті промислового або транспортного травматизму, а також від вогнепальних поранень та необачного поведіння на воді.

За частотою серед усіх видів травм хреботно-спинномозкова травма (ХСМТ) займає третє місце. Відсоток летальних випадків, внаслідок отриманих травм даного характеру скоротився завдяки розвитку медицини, швидкості надання кваліфікованої першої допомоги постраждалим, сучасній протишокової терапії. Це, в свою чергу, призводить до збільшення кількості хворих, які потребують фізичної реабілітації. [1, с. 188]

Реабілітація таких пацієнтів залишається складним і пріоритетним напрямком медико-соціальної реабілітації, які вимагає тривалості, систематичності та постійного нагляду. Фахівці ставлять перед собою завдання – досягти максимальної соціально-побутової самостійності даного контингенту, і по можливості повернення до активної діяльності.

Проблему лікування хворих з хреботно-спинномозковою травмою та відновлення їх життєдіяльності досліджували: В. Н. Мошкова, В.А. Качесов, Т.Н. Транквілітаті, А.А. Сметанкін і О.В. Богданов та ін. Однак, актуальність тематики спонукає реабілітологів до знаходження перспективних шляхів вирішення досліджуваної проблеми та активного пошуку нових методів нейрореабілітації.

Мета дослідження полягає в тому, щоб на основі теоретичного аналізу розробити комплексну програму фізичної реабілітації людини з травмами спинного мозку, визначити особливості проведення рухової терапії.

Спинний мозок за формою нагадує циліндричний тяж завдовжки 41-45 см. Спинномозковий канал оточений хребтом у вигляді кісткової структури, який захищає спинний мозок від різних пошкоджень. До мозку входить 31-32 сегменти, кожен з яких складається з двох пар спинномозкових корінців: передніх – рухових (у верхній частині знаходяться нерви, керуючі руками, серцем, легенями, у нижній – ногами, кишечником, сечовим міхуром) і задніх – чутливих. Ці нерви несуть від тіла інформацію мозку – відчуття болю, температури, положення тіла. [2, с.90]

Основними причинами пошкодження спинного мозку є: ДТП, падіння з висоти, удари і поранення, спортивні травми, пухлини мозку, аневризма судин тощо. Пошкодження спинного мозку веде до необоротних процесів, через те, що він нездатний до відновлення.

Відновну терапію травм спинного мозку найбільш доцільно проводити в умовах спеціалізованого лікувального закладу, поєднуючи різні засоби консервативного і оперативного лікування, яке призначається залежно від травми, характеру та рівня пошкодження, тяжкості і періоду захворювання спинного мозку.

Фізіотерапевт, під час обстеження пацієнта, визначає, які саме рухові розлади потребують корекції чи відновлення, встановлює засоби, методи та форми реабілітації, планує та проводить індивідуальні чи групові заняття.

Медицина не стоїть на місці, в наш час існують підтвердження того, що при повному порушенні цілісності спинного мозку є шанс на часткове відновлення втрачених через травму функцій. [3, с. 388]

У процесі відновлення беруть участь різні фахівці: медичні сестри, консультанти-фахівці, лікарі, фізіотерапевти, логопеди, нейропсихології. Широко застосовується фізіотерапія, механотерапія, ЛФК, кінезотерапія, масаж. Курс відновлення триває до 9 місяців, залежно від тяжкості травми.

Отже, як висновок, можемо зазначити, що аналіз літературних джерел свідчить про тенденцію збільшення кількості хворих із наслідками травм спинного мозку, реабілітація яких залишається одним з найбільш складних і пріоритетних напрямків. Застосування фізичної реабілітації та рухової терапії сприяє покращанню адаптивних можливостей, поліпшенню навичок самообслуговування, що дає змогу людям повернути самостійність у своє життя.

Список використаної літератури

1. Качесов В. А. Основи інтенсивної реабілітації. Травма хребта та спинного мозку. книга 1. Київ: Слово, 2002. 188 с.
2. Кобелев С. Ю. Фізична реабілітація осіб з травмою грудного та поперекового відділів хребта і спинного мозку. Львів. ПП Сорока, 2008 – 90 с.
3. Полищук Н., Корж Н., Фищенко В. Повреждения позвоночника и спинного мозга. Киев: Книга плюс, 2001. 388 с.

Цегельна Діана Борисівна

магістрант I курсу спеціальності «Соціальна робота» Мелітопольського інституту екології та соціальних технологій

Іванисник Олександр Миколайович

викладач Васильківського коледжу ВНЗ «Університет «Україна»

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ФАХІВЦІВ-РЕАБІЛОЛОГІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день в Україні склалася гостра демографічна ситуація, яка характеризується не лише депопуляцією, а й різким погіршенням здоров'я населення і зниженням середньої тривалості життя. Обстеження стану здоров'я населення виявило, що рівень загальної захворюваності в Україні один із найвищих не лише серед країн Західної Європи, але й колишнього СРСР. За цим показником Україна перебуває на другому місці серед держав СНД. Прогресує тенденція значного погіршення здоров'я дітей і підлітків. Проблема поліпшення здоров'я населення сьогодні перетворилася у проблему його елементарного збереження. Стан здоров'я будь-якої людської популяції (суспільне здоров'я) визначають чотири фундаментальні процеси: відтворення здоров'я, його формування, споживання, відновлення. Вони зумовлені біологічними, соціально-економічними, соціально психологічними факторами і є тією основою, на якій можна будувати систему керування здоров'ям: формувати, зберігати, зміцнювати його.

Суспільне здоров'я популяції оцінюється за медико-статистичними показниками: народжуваність, фізичний розвиток, середня тривалість життя, захворюваність, смертність. Важливе значення в підтриманні високого рівня здоров'я має режим здоров'я: певний спосіб життя, який сприяє відновленню, підтриманню та розвитку резервів організму. Резерви здоров'я людини з обмеженими можливостями залежать від його фізичного стану і способу життя. Фізичний стан – здатність людини виконувати фізичну роботу. Спосіб життя – це соціальна категорія, яка включає якість, спосіб і стиль життя. За визначенням ВООЗ, спосіб життя – спосіб існування, заснований на взаємодії між умовами життя і конкретними моделями поведінки особистості. Головним фактором формування резервів і підтримання високого функціонального стану фізіологічних систем людського організму є м'язова робота. Заняття фізичними вправами тренують майже всі робочі системи забезпечення – серце, судини, легені, печінку, нирки і одночасно регулюючі системи, оскільки будь-яке м'язове напруження є фізіологічним стресом. Регулярні заняття фізичними вправами – яскравий приклад надзвичайних адаптаційних можливостей людини. Довготривала адаптація проявляється при цьому в перебудові організму на центральному, міжсистемному, системному, органному, тканинному, клітинному, молекулярному рівнях і є проявом біологічної норми. Фізична детренованість, пов'язана з механізацією праці та побуту, в поєднанні з надмірним та розбалансованим харчуванням, гіподинамією на фоні нервово-психічних перевантажень сприяє зниженню резервів гомеостазу. Тому в сучасних умовах велике значення має відношення людини до свого здоров'я, бо на сьогодні вона займає пасивну позицію.

Особливо велике значення в зміцненні здоров'я і попередженні захворювань в наш час повинно належати фахівцям з фізичної реабілітації. Саме вони разом з медичними працівниками проводять тривале спостереження за людьми, мають можливість визначити рівень їх здоров'я, прогнозувати його, коректувати спосіб життя і попереджувати таким чином розвиток захворювань, пропагувати здоровий спосіб життя та залучати до фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Система реабілітації хворих з тимчасовою втратою працездатності та інвалідів – це процес впливу на них та їх соціальне оточення, усі структурні компоненти якого соціально підпорядковані розв'язанню проблеми попередження інвалідності хворих з тимчасовою втратою працездатності та реінтеграції інвалідів в суспільство.

Керівна роль в організації і проведенні медичної та соціальної реабілітації в Україні належить Міністерству охорони здоров'я і Міністерству праці та соціальної політики. На державному рівні функціонують центри та відділення реабілітації при науково-дослідних інститутах України. Вони є науково-методичними центрами та науково-практичними установами. Органом, який об'єднує співпрацю усіх реабілітаційних установ в області є Реабілітаційна рада при обласному Управлінні охорони здоров'я облдержадміністрації. Реабілітаційні ради виконують організаційну, методичну та контролюючу функції.

Реабілітація – це система державних, соціально-економічних, психологічних, медичних, професійних, педагогічних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я людини, її працездатності і соціального статусу, яка базується на біологічних, соціально-економічних, психологічних, морально-етичних та науково-медичних основах. Біологічні основи – здатність організму пристосовуватись до певних умов функціонування в результаті компенсаторно-відновлювальних процесів. Соціально-економічні основи – корисність для суспільства праці людей, які мають, як правило, глибокі професійні знання і великий життєвий досвід. Економічний ефект реабілітації перекидає затрати суспільних засобів, затрачених на їх здійснення. Психологічні основи – здатність особистості до відчуття престижу і бажання відчутти корисність і цінність своєї праці. Морально-етичні основи – принцип високого

гуманізму, притаманний нашому суспільству. Науково-методичні основи – сучасні досягнення медицини тісно пов'язані з досягненнями суміжних наук, розвитком техніки, які забезпечують комплексне вирішення і значний прогрес у відновній та замісній терапії, наприклад, сучасні реконструктивні, пластичні хірургічні операції, протезування внутрішніх органів, малоінвазивні хірургічні втручання, комп'ютерні обстеження хворих тощо. Реабілітація ґрунтується на використанні біологічних і соціальних механізмів адаптації, компенсації і умовно об'єднана в три взаємопов'язані види: медичну, соціальну і професійну.

Соціально-психологічні аспекти реабілітації передбачають вирішення таких питань, як відновлення особистих якостей і здібностей хворого для його взаємодії з соціальним оточенням, а також психокорекцію установок хворого до виконання обов'язків громадянина, члена суспільства, колективу, сім'ї. В психологічній реабілітації важливе місце займає педагогічний аспект реабілітації – процес отримання освіти, професійного перенавчання, а також заняття за програмами так званих шкіл для хворих і їх родичів, спрямованих на те, щоб викласти суть захворювання, факторів ризику, зробити хворих і їх родичів свідомими та активними учасниками процесу реабілітації. Реабілітація хворого розглядається як екопсихосоціальна система, що розглядає людину в єдності з природою і соціальним середовищем. Здоров'я чи хвороба людини залежать не тільки від біологічних змін в організмі, але і від змін суспільних умов. Хвороба змінює звичайний спосіб життя людини, вона тимчасово чи назавжди втрачає можливість працювати, ускладнює взаємовідносини, матеріальне становище, порушується процес культурного та духовного спілкування. Хворий страждає від болю, знижується фізична активність, працездатність, його турбують можливі наслідки хвороби, інколи людина потребує догляду.

Також велику роль у реабілітації хворих є фізичні вправи. Фізичне тренування, яке лежить в основі фізичної реабілітації надає потужний вплив на організм людини. Воно здатна покращувати здоров'я і психічний стан людей (знизити ризик багатьох захворювань, регулювати роботу організму, підвищити «життєвий тонус», активність, працездатність, поліпшити настрій, повсякденне самопочуття тощо); покращувати фізичні кондиції (підвищити силу, витривалість м'язів, розвинути гнучкість і координаційні здібності) і фігуру (знизити кількість жиру, виправити поставу, змінити пропорції тіла).

Людський організм – цілісна система. Висока працездатність, добре самопочуття, відсутність захворювань – можливі тільки в тому випадку, якщо всі системи і органи працюють нормально. Це означає, що ні в одній клітині організму, групі клітин, органі або системі немає ділянок, де пошкоджений генетичний код, порушена іннервація або постачання киснем, гормонами, амінокислотами, енергетичними субстратами тощо, а самі клітини в цілому мають високі резервні можливості на випадок "непередбачених обставин". Однак ті чи інші пошкодження та відхилення від нормальної роботи в різних відділах організму виникають постійно. Це відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, головні з яких: інфекції, несприятлива екологічна обстановка, неправильне постачання органу і функціональної системи, порушення психогігієни, відсутність оптимальної фізичної стимуляції дієздатного стану.

У підсумку можна сказати, що на реабілітацію хворого впливають не лише фізичні вправи та допомога лікарів, а також психологічні аспекти. З хворим потрібно проводити тренінги та заняття, допомагати повернутися в реальне життя, щоб він хотів жити, спілкуватися з іншими людьми, ділитися своїми емоціями, переживаннями і проблемами, які його хвилюють, продовжувати вчитися чомусь новому, досягати вершин, любити і радіти життю.

Список використаних джерел:

1. Богдановська Н. В. Фізична реабілітація різних нозологічних груп: навч. посіб. / Н. В. Богдановська. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 136 с.
2. Вовканич А. С. Вступ у фізичну реабілітацію (матеріали лекційного курсу): навч. посіб. / А. С. Вовканич. – Львів: Укр. технології, 2008. – 199 с.
3. Магльована Г. П. Основи фізичної реабілітації / Магльована Г. П. – Львів: Ліра-Прес, 2006. – 147 с.

Chebatarov Iegor

doktor, docent katedry ekonomii, marketingu i przedsiębiorczości

Ługański Narodowy Uniwersytet imienia Tarasa Szewczenki (Starobil's'k)

mgr. zarządzania Uniwersytetu Łódzkiego

ROLA NARODOWYCH KULTUR BIZNESOWYCH W KSZTAŁTOWANIU MIĘDZYNARODOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, ICH CZYNNIKI I SKŁAD FUNKCJONALNY

Niezdolność międzynarodowych organizacji gospodarczych do skutecznego reagowania na sytuacje kryzysowe, o czym świadczy pandemia COVID-2019 i załamanie światowych cen ropy naftowej w wyniku nieodpowiednich działań OPEC+, dodatkowo zaostrzyło badania nad podstawami przedsiębiorczości. Jednym z takich fundamentów (i pod wieloma względami uogólniającymi się do innych takich podstawowych zjawisk i procesów) są narodowe kultury biznesowe.

Badania nad narodowymi kulturami biznesowymi rozpoczęto w latach siedemdziesiątych. Największy wkład w jego rozwój wnieśli Geert Hofstede [1] i Fons Trompenaars [2], a następnie Richard Lewis [3]. We współczesnej ekonomii przykłady badań tego problemu nie są powszechne [4]. Szczególną uwagę należy zwrócić na kategorię definicję pojęcia „narodowych kultur biznesowych”, odpowiednie czynniki i stosowane aspekty dotyczące stosowania międzynarodowych praktyk przedsiębiorczych.

Przeprowadzone osiągnięcia teoretyczne i naukowe oraz praktyczne dają powód wymienić następujące kwestie.

Narodowe kultury biznesowe to zorganizowany system całości podstawowych zasad działalności przedsiębiorczej, które ewoluują i odtwarzają się w obszarach przestrzennym i czasowym; wartości – kanony behawioralne i normy przedsiębiorczości, a także – tradycje, stereotypy, atrybuty, etyka biznesu i zachowania komunikacyjne w biznesie, które są nieodłącznie związane z organizacją określonego kraju i jego treści narodowych (kraje ogólnie i/lub grupa krajów, które mają podobne cechy zasadnicze).

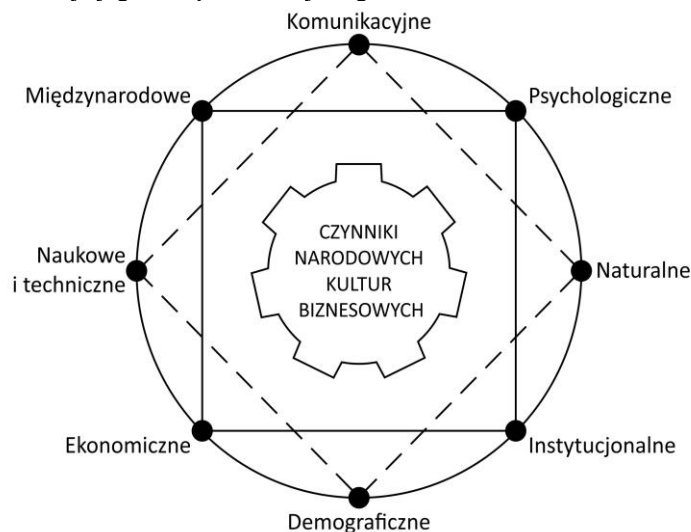
W kontekście ujawnienia treści definicji „narodowych kultur biznesowych” zasadnicze znaczenie ma również określenie jego ustrukturyzowanej koncepcji w kontekście wyjaśnienia roli różnych sfer społecznych w kształtowaniu wymienionych treści.

Podstawą zjawisk i procesów odzwierciedlonych w kategorii „narodowe kultury biznesowe” jest sfera ekonomiczna. Całość tych zjawisk i procesów ze względu na ich wewnętrzny charakter jest prokreacją gospodarki jako takiej. Jest to zestaw relacji zarządzania i relacji, które powstają na granicy zarządzania i marketingiem, zarządzania z finansami, zarządzania z ekonomią, a także zarządzania z PR. Oznacza to, że kategoria „narodowe kultury biznesowe” (w pierwotnym znaczeniu) odzwierciedla całość relacji (zjawisk i procesów), które są immanentne - właściwe dla przedsiębiorczości. Wskazuje to również na ich charakter relacji gospodarczy (zjawiska i procesy).

Jednak na formację, a zwłaszcza zewnętrzną manifestację tych stosunków, duży wpływ wywierają wszystkie czynniki życia społeczeństwa: instytucjonalne, międzynarodowe, psychologiczne, demograficzne, komunikacyjne, naukowe i techniczne oraz przyrodniczo-naturalne.

Jednak ogólny skład funkcjonalny i interakcja całego zestawu czynników determinowane są przez następujące grupy relacji: ekonomiczną, instytucjonalną oraz międzynarodową i psychologiczną (rys.). To właśnie oni tworzą rodzaj szkieletu konstrukcji, podstawy narodowych kultur biznesowych, i instalują ich wewnętrzną stabilność i reprodukcję, zarówno w czasie, jak i przestrzeni.

Znaczenie poziomu rozwoju gospodarczego kraju, poziomu rozwoju jego infrastruktury rynkowej, postępu naukowego i technologicznego w tym kraju oraz poziomu rozwoju infrastruktury innowacyjnej mają ogromne znaczenie dla całości relacji w sferze narodowych kultur biznesowych. Szczególne znaczenie odgrywają poziom rozwoju swobody gospodarczej w kraju i poziom rozwoju jego zarządzania krajowego.

Rys. Czynniki i skład funkcjonalny narodowych kultur biznesowych *

* opracowanie własne

Całość czynników instytucjonalnych obejmuje: narodowe, historyczne, społeczne, prawne, polityczne, religijne, kulturowe, etniczne, mentalne itp. W dzisiejszym kontekście czynniki instytucjonalne odgrywają szczególnie ważną i bardzo często decydującą rolę w tworzeniu i przejawach narodowych kultur biznesowych. Jest to najbardziej dotkliwie w komunikacji przedstawiciele różnych krajów w obecności pewnych konfliktów między tymi państwami, kontrowersyjnych momentów historii itp.

Międzynarodowe czynniki ekonomiczne mają ogromne znaczenie ze względu na stopień zaangażowania kraju w system międzynarodowego podziału pracy, członkostwa kraju w organizacjach międzynarodowych oraz obecności ograniczających (lub odwrotnie - stymulujących) czynników zagranicznej działalności gospodarczej.

Wpływ czynników psychologicznych na tworzenie i manifestację narodowych kultur biznesowych wynika przede wszystkim z wewnętrznych motywów (i/lub przeszkód) dla przedsiębiorczości międzykulturowej, obecności pewnych stereotypów i tabu charakterystycznych dla obywateli danego kraju.

W związku z tym czynniki komunikacyjne są determinowane poziomem emocjonalności (lub, przeciwnie, powściągliwości) przedsiębiorców-menedżerów; zakres ich przestrzegania istniejących norm i tradycji moralnych i etycznych; Spośród czynników demograficznych należy przede wszystkim zwrócić uwagę na strukturę wieku i płci populacji kraju, poziom i szybkość starzenia populacji; ważne są osobliwości w postrzeganiu roli osób starszych i młodszych (a także kobiet) w biznesie.

Czynniki naturalne powstają głównie w zależności od obszaru kraju i jego położenia geograficznego; obecność regionów charakteryzujących się szczególną cechą warunków krajowych; stopień, w jakim kraj jest wyposażony w zasoby naturalne; cechy warunków naturalnych i klimatycznych. Jednocześnie ważną rolę odgrywają czynniki naukowe i techniczne, przede wszystkim - dostępność przełomowych technologii, które od dawna stanowią podwaliny i perspektywy dla gospodarki kraju.

Urzeczywistnienie zasady konkretności prawdy w narodowych kulturach biznesowych zostało przedstawione poniżej. Zasada ta określa zależność narodowych kultur biznesowych (zarówno indywidualnie, jak i ściśle powiązanych grup) od czynników ekonomicznych, instytucjonalnych, międzynarodowych, naukowych i technicznych itp., Które działają w określonych przedziałach czasowych.

Takimi czynnikami (warunkami) mogą być: dojście do władzy w krajach rozwiniętych niektórych sił politycznych działających w kontekście ich doktryn; istnienie środków ograniczających (lub odwrotnie stymulujących) w dziedzinie stosunków międzypaństwowych; odkrycia naukowe i techniczne, które prowadzą do wdrożenia przełomowych technologii; pojawienie się lokalnych konfliktów (w tym wojskowych) i rzeczywistość zagrożenia ich przejścia w zderzenie bardziej ogólnej konfrontacji międzypaństwowej.

Jednocześnie zasada konkretności prawdy w żaden sposób nie znosi ogólnych zasadniczych właściwości narodowych kultur biznesowych - ich długowieczności oraz reprodukcji w przestrzeni i czasie.

Głównymi perspektywami podalszego opracowania badanych zagadnień występują wdrożenie zastosowanych rozwiązań w zakresie szacowania pomiarowych parametrów narodowych kultur biznesowych krajów Europy Wschodniej oraz opracowanie propozycji usprawnienia praktyk biznesowych w kontekście przedsiębiorczości międzykulturowej.

Lista użytych źródeł:

1. Hofstede G. Culture's consequences: International differences in work-related values. Beverly Hills, CA: Sage Publications, 1980. 328 p.
2. Hampden-Turner C. and Trompenaars F. The seven cultures of capitalism: Value systems for creating wealth in the United States, Britain, Japan, Germany, France, Sweden and the Netherlands. London: Little, Brown Book Group, 1995. 416 p.
3. Lewis R. Cross Cultural Communication: A Visual Approach, Transcreen Publications, 2008. 287 p.
4. Glinkowska-Krauze B., Chebotarov Ie., Chebotarov V. Comparative studies of national business cultures in the countries of Central and Eastern Europe: the basics for Improving International entrepreneurship in Poland and Ukraine. Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe. 2020. Volume 23. № 1. C. 7-18.

Oleksenko Viacheslav

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
National Technical University "Kharkiv
Polytechnic Institute"

Oleksenko Vladyslav

Kharkiv National University of Radio Electronics

COMMUNICATIVE PROBLEMS OF STUDENTS WHILE STUDYING DURING THE QUARANTINE PERIOD

The urgency of the topic is due to the decision of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 11.03.2020 on the introduction of restrictive measures to prevent the spread of the disease by coronavirus COVID-19. Higher education establishments of Ukraine have urgently organized training sessions using distance technologies for students of all forms of education. One of the main problems was and still is the practical implementation of communication between the participants of the educational process from the beginning of the introduction of distance learning in Ukraine. The communication problems of full-time students in quarantine are obvious.

Among a number of functions of pedagogical activity, which are defined in the scientific and pedagogical literature by V.V. Bogoslavskiy, E.F. Zeer, G.A. Karpova and others, especially highlighted the communicative function. This function is aimed at establishing pedagogically appropriate relationships with students.

Communication in the training of specialists in distance learning is disclosed in [1]. The study showed that communication, which aims not only at controlling students' competences but also at diagnosing their activities, encourages students to work independently in order to improve their professional abilities. The article is aimed at making communication a practical course for effective mastery of the discipline remotely in specialists training.

One of the ways to solve students' communicative problems during the introduced quarantine in Ukraine is to introduce studactive classes to the educational process. Such lessons are reasonably introduced by us in [2]. Its name is grounded by the real educational activity of students. The studactive class is an educational class where a progredient active creative individual acquiring knowledge by students in coherence with self-reflection, self-improvement, self-realization under the influence of collegiality, is realized.

It is proved that the academic performance after mastering knowledge is much higher when creative abilities, individual temperament, sincerity of a future specialist who becomes a co-author of the class, are developed simultaneously. Studying orientated at aim-directed systematic self-realization, provides a single entity in the unity of intellectual, humane and physical development. Such classes have a new structure [3].

It is established that the studactive classes have their own specificity and technology of holding future specialists during distance learning. There is a different technology for sharing self-paced tasks, which largely depends on the virtual learning environment. We propose several ways that consider not only group but also individual activity. It is found that the main stages of the studactive classes remain, but their mode of holding is changing [4].

An analysis of the precautionary measures recommended by physicians has led us to conclude that the likelihood of a highly cultured person becoming ill with COVID-19 is lower. Such a person adheres to the culture of food, hygiene, humane provisions etc. Therefore, it is important to shape the culture of the future specialist.

A common culture contains a system of values. Its subjective-personal aspect includes:

- a) a culture of communication that involves the acquisition of certain skills of interaction with other people;
- b) broadcasting culture that provide the ability to formulate and express their opinions and to perceive the views of the interlocutors;
- c) language culture that includes maintaining the purity of language;
- d) a culture of behavior aimed at achieving humane moral maturity;
- e) a culture of thinking, which involves the analytic-synthetic activity of the individual, his self-reflection and value self-organization in the assignment of students universal values.

V.P. Andrushchenko notes that the most important thing is to form a system of values (a holistic worldview of a person), on which the civilized peoples of Europe and the world live [5]. In such circumstances, the problem of communications such as: student – student, student – teacher, student – society, becomes especially actual for the development of professional excellence.

Professional excellence is first and foremost the development of culture, self-determination and self-development of priority character traits, which are manifested in humane and humanistic behavior and highly productive work of a specialist, whose purpose is to create material and spiritual values [6].

It is communication skills determine the basic structural elements of the professional perfection of the future specialist and his culture. Feature of communication skills are revealed. The ways of overcoming the students' communication problems while studying during the quarantine period through the virus COVID-19 have been clarified.

REFERENCES

1. Олексенко В.М. Комунікація при підготовці фахівців за дистанційною формою навчання / В.М. Олексенко // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2005. – № 1. – С. 94-99.
2. Енциклопедичний словник з дистанційного навчання / [авт.-уклад. Олексенко В.М.]. – Харків: КП Друкарня № 13, 2004. – 164 с.
3. Oleksenko V. Innovative Trend of Acquiring and Mastering Knowledge by Students / Viacheslav Oleksenko // International Letters of Social and Humanistic Sciences. – Switzerland, 2015. – V. 65. – P. 88-95.
4. Олексенко В.М. Реалізація інноваційних педагогічних технологій у вищих технічних навчальних закладах: теорія і практика: монографія / В.М. Олексенко. – Харків: КП Друкарня № 13, 2007. – 280 с.
5. Андрущенко В.П. Освіта як чинник подолання духовної кризи сучасної цивілізації / Віктор Андрущенко // Вища освіта України. – 2018. – № 3. – С. 5-13.
6. Олексенко В.М. Становлення професійно та соціально значущих рис характеру у студентів / Вячеслав Олексенко // Вища школа. – 2019. – № 1. – С. 16-25.

УДК 305:331.5

Бацман Ольга Сергіївна

в.о. завідувача кафедри соціальної роботи,
доцент кафедри соціальної роботи
Полтавського інституту економіки і права
Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВИРШЕННІ ПРОБЛЕМ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ

Вступ. У сучасних умовах в Україні зайнятість молоді – одна із сфер, в якій віддзеркалюються гострі суперечності економічного становища. Фахова підготовка багатьох молодих спеціалістів, які закінчили вищі навчальні заклади, практично не відповідає вимогам сучасних роботодавців. Усе це на ринку праці спричинило дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили.

Ні для кого не секрет, що нині майже кожний навчальний заклад прагне готувати спеціалістів з бухгалтерського обліку, юристів, економістів. Навіть коледжі та технікуми, що традиційно випускали кваліфікованих робітників, одержують ліцензії з правом готувати таких спеціалістів.

Дослідження і публікації. Проблеми зайнятості протягом тривалого часу досліджується такими науковцями, як В. Кравченко, Н. Мазіна, Ю. Маршавін, Н.Симоненко. Велику увагу приділяють проблемі гендерної нерівності на ринку праці вчені М. Ворона, К. Возьний, Ю. Гаврилечко, О. Тищенко, Г. Чепурко та багато інших, але й до сьогодні ще не виявлені всі аспекти даного явища.

Виклад основного матеріалу. Перенасиченість ринку праці названими фахівцями призвела до того, що молоді люди з дипломом, але без досвіду роботи не можуть знайти роботу за фахом. Це засвідчили й дані анкетування, проведеного фахівцями служби зайнятості, - більш як 60% випускників шкіл головною умовою свого працевлаштування вважає заробітну плату, розмір якої перевищував би середню зарплату в країні. Проте, як правило, бажання випускників та їхні можливості не завжди збігаються. Така переорієнтація призвела до того, що нині в Україні на одного випускника – майбутнього робітника, який навчається в системі професійно-технічної освіти, припадає до чотирьох фахівців з вищою освітою [1, 112].

Формування в молодих людей мотивації до вибору робітничих професій може стати одним з вирішальних чинників подолання молодіжного безробіття та ліквідації кваліфікаційного дисбалансу, характерного для сучасного ринку праці [2, 4].

Нині становище молоді на ринку праці залишається дуже складним і неоднозначним. Внаслідок цього проблема зайнятості випускників вищих навчальних закладів в Україні загострюватиметься й надалі. Додатково ускладнюватиме ситуацію і можлива нестача вільних робочих місць. У цілому ж очевидно, що становище молоді на ринку праці багато в чому буде визначатись загальною економічною ситуацією та політикою Уряду щодо зайнятості.

Держава має певні важелі регулювання зайнятості. В основі їх лежить законодавство в сфері соціально-трудова відносин. Державний захист зайнятості сприяє стабілізації попиту на працю в інтересах найманих працівників, а також стабілізує пропозицію праці в інтересах роботодавців [3, 14].

Крім того, слід зазначити, що на сучасному ринку зайнятості набуває проблема гендерної нерівності цілком торкається й молоді.

Важливу роль у вирішенні даної проблеми відіграє соціальна робота. Взагалі можна говорити про дві моделі соціальної роботи з молоддю – інтегративну і дефіцитну. Інтегративна модель – це соціальна робота в широкому розумінні, яка повинна сприяти соціалізації молоді. В такому аспекті соціальна робота практично співвідноситься з таким видом професійної діяльності, як соціальна педагогіка.

Реалізація даної моделі можлива лише за рахунок державно-суспільного механізму, що пропонує виділення значних фінансових, а також людських і матеріальних ресурсів, що можливо лише в умовах розподільчого ведення народного господарства. Однак в силу занадто великого об'єму ресурсів, які повинні бути виділені на повноцінну реалізацію такого типу реалізації соціальної роботи, більшість країн з ринковою економікою обирають дефіцитну модель розвитку соціальної роботи, орієнтовану в першу чергу на соціально вразливі верстви населення, групи ризику, інвалідів і одиноких, а також молоді.

Під соціальною роботою з молоддю розуміють професійну діяльність по наданню допомоги як окремій молодій людині, так і групам молодих людей в цілях покращення або відновлення їх здатності до соціального функціонування; створення умов, що сприяють для досягнення цих цілей в суспільстві, а також робота з молодими людьми на комунікаційному рівні, по місцю проживання чи в трудових колективах[4, 333].

Серед різноманітних соціальних технологій, можна виділити технології соціальної роботи з працюючою молоддю. Основним завданням таких технологій є вироблення у молоді здатності самостійно вирішувати свої проблеми, адаптуватися до нових соціально-економічних умов ринкової економіки, отримувати навички самостійного життя і брати участь в самоуправлінні.

Гендерна складова соціальної роботи в сфері зайнятості молоді полягає в тому, щоб забезпечити рівні можливості чоловіків та жінок на ринку праці, зменшення проявів дискримінації з боку роботодавців та надання необхідної підтримки даній категорії населення[5, 308].

Серед методів вирішення даної проблеми визначаємо наступні:

- професійна орієнтація молоді, спрямована на допомогу у правильності вибору професії;
- створення інформаційних центрів з питань вакансій, проведення ярмарків вакансій, випуск інформаційних бюлетенів для потенційних роботодавців про кадри, що знаходяться в даний час на обліку в службі зайнятості;
- створення кризових центрів для здійснення психологічної та соціальної підтримки як жінок так і чоловіків;
- сприяння поєднанню професійних та сімейних функцій, як жінок так і чоловіків;
- запровадження програм, що створюють послугу для працюючих жінок, які мають дітей або повертаються на ринок праці після перерви, пов'язаної з народженням дитини;
- запровадження кваліфікаційних тестових програм для визнання професіоналізму та потенціалу молоді у сфері зайнятості;
- розробка механізму сприяння професійному і кар'єрному зростанню молоді;
- захист інтересів працюючої молоді шляхом забезпечення їй пропорційного представництва у керівних органах професійних спілок.

А також для ліквідації гендерної нерівності у сфері праці необхідні:

- цілеспрямовані зміни у системі освіти: проблема сегрегації на ринку праці зароджується ще на етапі отримання початкової та середньої освіти та професійного навчання, коли хлопці та дівчата часто розподіляються за різними напрямками підготовки та предметами, що обмежує доступні в майбутньому варіанти вибору професії;
- програми та курси перепідготовки для осіб, які шукають роботу, що важливим для корегування професійної сегрегації за гендерним принципом. Можна реалізовувати спеціальні програми, спрямовані на залучення чоловіків та жінок до перепідготовки у нетрадиційних для них професійних сферах;

– стратегії щодо догляду за дітьми та інші стратегії захисту сім'ї: вертикальна сегрегація частково спричинена стійким упередженням стосовно того, що репродуктивною працею мають займатися передусім жінки. Більш рівномірний розподіл тягара репродуктивної праці між чоловіками та жінками (догляд за дітьми та особами похилого віку, хатня робота) дасть змогу ліквідувати цю гендерну нерівність.

Стимулювання роботодавця до дій, що виключають дискримінацію у сфері праці й зайнятості повинне доповнюватися посиленням їхньої відповідальності за протиправні дії. Зокрема, необхідно законодавчо передбачити наступні заходи:

- відшкодування роботодавцем шкоди при доведенні факту дискримінації;
- покладання на роботодавця обов'язку доведення відсутності дискримінаційних мотивів у його діях.

Поряд з цим в органах місцевого самоврядування має бути організовано консультування працюючої молоді з питань їх прав і захисту. Ефективне економічне макрорегулювання повинно містити в собі урахування гендерної складової на шляху до суспільства рівних можливостей [6, 5].

Крім того, як свідчить практика найбільшу дискримінацію у сфері зайнятості зазнають вагітні жінки та молоді матері. Тому хотілось би приділити більше уваги даній категорії населення.

Досить часто роботодавці відмовляють у прийнятті на роботу жінці з дітьми, обумовлюючи це недостатньою професійною кваліфікацією чи чимось іншим, хоча в більшості випадків одразу стає зрозумілим, що причиною є саме наявність сім'ї та дитини. Роботодавець розуміє, що жінка з малою дитиною є не досить надійним працівником, оскільки вона буде на листку непрацездатності, брати додаткові оплачувані відпустки, і взагалі не буде повністю присвячувати себе роботі.

Розв'язання проблем працюючих матерів сприятиме впровадження таких форм зайнятості, як неповний робочий день, гнучкий графік роботи, дистанційна зайнятість і надомна робота, а також розвиток ринку соціальних послуг. В підборі даних робіт найкращим буде звернутися до служби зайнятості. Поряд з цим, зростає потреба посилення підтримки жінки – матері її чоловіком або іншими родичами, щоб певна частина хатніх обов'язків розподілялась між матір'ю і батьком дитини, або залучалися бабусі й дідуся.

Таким чином, наприклад, завдяки неповній формі зайнятості молодим жінкам – матерям вдасться зберегти виплати державної допомоги, отримувати відповідну заробітну плату з місця роботи, а також більше часу приділяти своїй родині. Крім того, певною мірою доходи родини зростуть. Не слід очікувати істотного професійного вдосконалення і всебічної захищеності на ринку праці, але можна підтримувати професійну майстерність, принаймні не втратити вже досягнутого рівня, поліпшити емоційний стан жінки завдяки роботі в дружньому колективі, внести різноманітність у життя, тощо.

Але на жаль, дана форма зайнятості не є досить розвиненою в нашій країні і має кілька недоліків. По-перше, на багатьох підприємствах доходи зайнятих неповний робочий день непропорційно менші, тому, що не передбачають виплати надбавок, премій, бонусів. До того ж, неповна зайнятість часто застосовується для низькооплачуваних робіт. По-друге, зростають сімейні витрати на користування послугами няні чи утримання дитини в дитячому садку. На жаль, дитячі дошкільні заклади не мають гнучкої системи режиму дня, за якої дитина перебувала б у садку тільки до обіду або тільки два чи три дні на тиждень, і при цьому оплата послуг дитячого закладу розраховувалась би відповідно до терміну перебування в ньому дитини. По-третє, зменшення часу, на виконання домашніх справ, спонукає до придбання зручної, але досить дорогої побутової техніки.

Досить корисним та ефективним є використання гнучкого графіку роботи. Ця форма зайнятості надає можливість скоординувати графік робочого часу з розпорядком дня в дитячому садку, годинами роботи лікарів, груп розвитку дитини у спеціалізованих дошкільних закладах, тощо. Доцільно, щоб не тільки мати, а батько дитини молодшого віку міг працювати за гнучким графіком роботи. Сенс такої форми зайнятості обох батьків полягає в більш-менш рівномірній участі молодшої матері й молодого батька в домашній роботі, раціональному розподілу навантаження щодо виховання дітей залежно від умов професійної діяльності. Однак існує багато видів робіт, на яких не можливо організувати гнучкий графік.

Однак, як не прикро, на сьогоднішній день мало хто з роботодавців пропонує такі умови зайнятості, особливо на престижних високооплачуваних роботах.

Висновок. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що у соціальній роботі не приділяється достатньої уваги проблемі гендерної рівності на ринку праці. Оскільки досить мало проведених соціальних досліджень, не розроблено відповідних проектів, майже відсутні заклади для підтримки осіб постраждалих від даного явища. Можливо це пов'язано з тим, що більшість нашого суспільства досі не хоче усвідомлювати наявність даної проблеми, а більшість громадян України сприймають дискримінацію в зайнятості як належне і не звертають уваги навіть на пряме порушення законів стосовно рівності прав на ринку праці між чоловіками та жінками. Проте є і такі люди, що бачать, розуміють і намагаються якось зарадити, викоринити раз і назавжди гендерну нерівність із сфери зайнятості та життя суспільства в цілому.

Список використаної літератури

1. Ярская – Смирнова Е. Р. Социальная политика и социальная работа: гендерный поход: Учебное пособие. / Е. Р. Ярская – Смирнова. – Саратов: НИС, 2003. – 224 с.
2. Красовська Н. Як зорієнтувати молодь на ринку праці / Н. Красовська // Праця і Зарплата. – 2008. - № 17. – С. 4.
3. Анішина Н., Верба Д. Вдосконалення державного регулювання зайнятості молоді / Н. Анішина, Д. Верба // Україна: Аспекти праці. – 2003. - № 4. – С. 14
4. Шестаковський О.П. Гендерна нерівність на ринку праці України: структурні передумови і тривкі стереотипи [Електронний ресурс] / О.П. Шестаковський // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. – 2013. – № 1045, Вип. 30.

– С. 169-174. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VKKhISD_2013_1045_30_29.pdf Фесенко А. М., Кудін І. М. Назва з екрану.

5. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика). Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. – К.: ВМУРОЛ «Україна», 2004. – 408 с.

6. Права людини в Україні 2013. Доповідь правозахисних організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/index.php?id=1398060713>. Назва з екрану.

Воронова Надія Сергіївна

ORCID ID 0000-0001-7957-1655

кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, історії та суспільно-правових наук ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» м. Слов'янськ, Україна
voronova.ns@ukr.net

ІСТОРИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ МУЗИКИ ЯК ЧУТТЄВОГО ПІЗНАННЯ ДІЙСНОСТІ: ВІД МІФУ ДО ЛОГОСУ

Осягнення музики відзначається здатністю суб'єкта оволодівати емоційним світом музичного мистецтва. Вся історія музики являє собою довгий шлях усвідомлення й упредметнювання емоційних переживань, почуттів людини. Музика є своєрідним чуттєвим пізнанням дійсності. Музична культура суспільства потребує поглибленого аналізу свого становлення та історичного розвитку в загальному контексті історії музичного мистецтва.

У первісному суспільстві, яке є початковим етапом розвитку соціуму, музика являла собою синкретичну діяльність, сприймалася як продовження самої дійсності. Як безпосередня частка соціальної практики, музика існувала лише як результат спільної діяльності суб'єктів, які однозначно сприймали її зміст. На ранньому етапі становлення музики, коли ще не існувало розподілу на композиторів, інтерпретаторів, виконавців, слухачів, дослідників, проблема осягнення музики була проблемою її виконання. Колективне відтворення музики зумовлювалось відповідним рівнем розвитку музичного мислення: виконання будувалося на основі копіювання зразка. Оскільки ж зміст музики-зразка визначався соціальним змістом суспільної практики, то й однозначність розуміння музики зумовлювалася однаковістю соціально-практичного досвіду людей і підкріплювалася безпосередньою їх участю у виконанні. Виходячи з особливостей розвитку музики на цьому етапі соціального розвитку, його можна визначити, як етап недиференційованого осягнення музики.

Подальші зміни у соціальній практиці, такі як розпад племен, утворення міст-полісів, веде до трансформації музичних традицій. Асиміляція останніх ускладнює можливість стабільного відтворення змісту музики традиційними засобами. Становлення музичного мистецтва у цей період пов'язане з поступовим виділенням музичної діяльності з інших видів діяльності, її диференціації. Якщо в процесі колективного виконання всі учасники музичної дії однозначно сприймали зміст відтворюваної музики, то поява нової категорії учасників музичної дії – слухачів, які вже не брали безпосередньої участі у виконанні, робить їх залежною від виконавських традицій і створює необхідність їх спеціальної підготовки.

У давньогрецькій теорії музики поступово усвідомлюється той факт, що організація музичного матеріалу може викликати певний емоційний стан людини. Музика трактується як сакральна сутність, як вираз вдачі, характеру людини. Греки вважали, що кожен музичний лад виховував у людині визначені моральні й естетичні якості. На думку О. Ф. Лосева [1], В. П. Шестакова [2] та інших, джерело ідеї зіставлення музики й людського характеру треба шукати в давньогрецькій традиції. Поряд з названою, існує точка зору, згідно з якою ідея відповідності людського характеру музиці запозичена греками зі Сходу (Р.І. Грубер, К. Закс). Вдача, характер у давньогрецькій мові означало поняття «етос», отже константа щодо подібності музики й характеру людини є основою розробленого в Давній Греції вчення про музичний етос, що проголошує музику силою, здатною впливати на душу.

Дана теорія належала до експресивного мистецтва, «триединої хореї», що здійснює вплив словом, жестом, звуком. Формування хореї здійснювалось за рахунок музики. Греки були переконані, що хорея діє виключно на почуття виконавця, тобто того, хто співає й танцює. Такий висновок дослідники роблять на основі спостережень за культом Діоніса, його екстатичними піснями і танцями особливо тоді, коли він, згідно тексту міфу, наближався до Аполлона – бога мудрості і покровителя мистецтв. Пізніше греки дійшли висновку, що танцювальне й музичне мистецтво в однаковій мірі впливає і на глядача, і на слухача. Тобто впливає не лише завдяки рухам, але й завдяки візуальному сприйняттю рухів. Культурній людині не обов'язково брати участь у танцях, їй достатньо дивитися на них. Отже, за допомогою музики можна впливати на душу: досконала музика покращує її, дисгармонійна – спотворює. Таку дію греки називали психогогією, або управлінням душами. Музичний ритм, як вони вважали, сприяє введенню душі в хороший або дурний етос. Для них, упевнених у могутньому впливові музики на душу, подібна думка була цілком природною.

Піфагорійці бачили в музиці не тільки психагогічну, а й катарсичну силу, не лише етичну, а й релігійну. Музика була таким феноменом духовного життя, як і фізичне здоров'я, про що свідчить Аристоксен: «Піфагорійці використовували медицину для очищення тіл, а музику для очищення душ» [3, с.67]. У даному контексті слід згадати піфагорійське вчення про безсмертя душі й можливість її втілюватися в будь-яке тіло (метемпсихоз). Однак для «оживлення», «переселення» душі треба пройти через очищення (катарсис), вищою формою якого є опанування музично-числовою структурою космосу. Експресивну і психагогічну силу піфагорійці приписували не всім мистецтвам, а спеціально музиці. Вони вважали музику виключним мистецтвом, особливим даром богів. Казали, що

ритми є «портретами» психіки, «знаками», відображенням характеру. Розробка ряду виключно естетичних понять (гармонія, прекрасне, катарсис, пропорція), видів мистецтва (музики, танцю, поезії) пов'язана у піфагорійців з їх загальною філософською релігійно-космологічною концепцією.

Отже, почали формуватися суспільства, в яких усе сильніше заявляли про себе приватновласницькі стосунки й мобільність окремого індивіда. За таких умов розгорталася духовна революція «осьового часу» (за визначенням К. Ясперса). Її особливість виявилась у прориві міфологічного світосприйняття, яке становило духовну основу «доосьових культур». На зміну міфологізму прийшли світові монотеїстичні пророцькі релігії. Людина відкрила для себе раціональне мислення, рефлексію, які поступово заперечили емпіричний досвід міфологізації світу. Особистість усвідомила своє право стати в опозицію до осяченого авторитетом предків світогляду, зрозуміла, що від її здібностей і рішучості багато в чому залежить і становище в суспільстві. До «осьових культур» К. Ясперс відніс ті, в яких здійснилася перемога логосу над міфом, - китайську, індійську, іранську, іудейську, грецьку.

Досягнення античної цивілізації (І тис. до н. е. – V ст. н. е.) становлять підґрунтя розвитку європейської культури. Антична культура – це тип європейської раціональної культури. Її шлях – це шлях від міфу до логосу, від міфологічної моделі світу до його натурфілософського осмислення. Звільнена від суспільно-родових відносин, антична свідомість позбувалася міфології, як перенесення її на оточення, замінюючи її суто розумовими структурами (рабовласництво спричиняє поділ розумової і фізичної праці), тобто натурфілософським способом мислення. Буття виявлялося в пропорції та зв'язку речей, які знаходили математичне вираження. В одухотвореному, доцільному, замкненому Всесвіті володарювали логос і розум. За мінливим багатобарв'ям земного буття вбачався непорушний порядок абсолютів, універсалій, викристалізованих у свідомості як ідей.

Так, музику розуміли як знання про рух, який створює звучання. Оскільки в ній вбачали ті самі закономірності, що в зміні пір року або рухах небесних тіл, то її метою було чуттєве пізнання основ світобудови. Вивчення розмірностей неможливе без числа як сутності всіх речей, тому музика апелювала до арифметики, геометрії, астрономії, виявляючи тим самим тяжіння до раціонального пізнання світу.

Список використаної літератури

1. Лосев А. Ф. История античной философии в конспективном изложении / Лосев А. Ф. 2 е изд., исправл. - М. : ЧеРо. Режим доступа: <http://psylib.org.ua/books/losew01/index.htm>
2. Шестаков В. П. От этоса к аффекту. История музыкальной эстетики от античности до XVIII века / Шестаков В. П. - М. : Музыка. Режим доступа : <https://www.twirpx.com/file/966009/>
3. Лосев А.Ф. История эстетических категорий / Лосев А. Ф. История эстетических категорий / Лосев А.Ф., Шестаков В.П. - М.: Искусство. Режим доступа: https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/ehstetika/losev_a_f_shestakov_v_p_istorija_ehsteticheskikh_kategorij/34-1-0-3755

Дивинська Юлія Анатоліївна

асистент кафедри менеджменту та туризму
ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Бугайчук Ольга Олександрівна

студентка I курсу спеціальності «Туризм» ОС
бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Вагомою складовою функціональних інфраструктурних туристичних ресурсів є готельне господарство, яке надає туристам послуги з тимчасового розміщення і проживання.[4] Станом на 01.01.2016 року в Україні нараховувалося 4341 колективних засобів розміщення, у тому числі 2478 готелів та інших місць для тимчасового проживання і 1863 спеціалізованих засобів розміщення. У період 2010-2013 рр. вітчизняне готельне господарство динамічно розвивалося, проте в останні два роки ця тенденція отримала негативний напірок. Основні причини цьому дві – анексія Криму і воєнні дії на території України. Перша призвела до зменшення кількості засобів розміщення, друга – до зменшення кількості туристів, що ускладнило фінансове становище готельних підприємств, які змушені були припинити свою діяльність.

У зв'язку з подіями, які відбуваються на сході і півдні України, внутрішні і зовнішні туристи спрямували свої інтереси на Карпатський економічний район, який має значний туристично-рекреаційний потенціал.

Однією з найважливіших характеристик якості готельного господарства є рівень комфорту, який визначає відповідну категорію засобу розміщення. За офіційними даними у 2015 році в Україні функціонувало 10 п'ятизіркових готелів, 72 – чотиризіркових, 327 – тризіркових, двозіркових і однозіркових, решта – 558 готелів – не мають категорії. Основною причиною такої великої частки некатегоризованих об'єктів є добровільність проведення сертифікації на присвоєння категорії. Готельні підприємства при невисокому рівні завантаженості не готові витратити додаткові кошти на проведення процедури сертифікації, тим більше, що більшість з них і не відповідають встановленим вимогам. [3]

Сьогодні існує проблема у невідповідності цін рівню якості готельних послуг. Вартість проживання в українських готелях в 2-3 рази перевищує вартість проживання в готелях аналогічного рівня країн Європи, що зумовлено неналежним державним регулюванням цієї сфери (відсутній державний орган з обліку готелів та інших закладів розміщення, регулювання та контролю за їх діяльністю) і низьким рівнем диференціації готельних послуг (слаборозвинена мережа хостелів, мотелів, кемпінгів, пансіонатів та ін.).

Найбільш виграшна позиція у готелів економ – класу європейського стандарту та якісних підприємств готельного господарства бюджетного типу, які змогли покращити свої економічні показники. Загалом вартість

номеру «стандарт» у великих обласних центрах коливається від 250 грн. у готелях класу 1* до майже 3500 грн. у готелях класу 5*.

Основна проблема, яка з'явилася після Євро 2012 – це недостатній потік туристів при великій кількості готельних підприємств, перевантаженість й утримання готелів та інших закладів розміщення. Кількість закладів розміщення, яка була введена в експлуатацію до Євро 2012 є значно більшою, ніж потребує український туристичний ринок на даному етапі розвитку. Підтвердженням вказаної проблеми є показники перевантаженості готельних підприємств України. Згідно з даними ВТО середня перевантаженість у готелях світу становить 65-75%. В Україні цей показник коливається від 13% у Херсонській області до 65% у м. Києві. [5]

Ефективне функціонування підприємств готельного господарства забезпечується обслуговуванням внутрішніх та іноземних туристів. Кон'юнктура готельного ринку тісно пов'язана із загальною економічною ситуацією як країн реципієнтів, так і генераторів туристичних потоків. Сучасна ситуація, що склалася в економіці, неминуче призведе до зміни показників роботи підприємств готельного господарства, оскільки рівень економічної активності визначає інтенсивність поїздок, впливає на обсяги наявних доходів і здатність здійснювати туристичні поїздки. На жаль, офіційні статистичні дані останніх років демонструють зменшення кількості внутрішніх туристів (у 2014 році кількість скоротилася на 379 869 чоловік (на 46%) у порівнянні з 2013 р. і склала 322 746 туристів) та коливання кількості іноземних, адже більшість посольств та консульств різних країн в Україні не рекомендували своїм громадянам відвідувати нашу країну (так, у січні 2015 року Державний департамент США на офіційному сайті опублікував повідомлення, в якому рекомендував американським громадянам уникати поїздок до Східної України.

Окрім Донецької і Луганської областей, рекомендація розповсюджується на такі популярні серед туристів міста, як Харків, Херсон, Запоріжжя і Одеса. [2]

Аналізуючи мету подорожей можна зазначити, що 50 % - складають ділові поїздки, близько 40 % доводиться на поїздки з метою в іспочинку і 10 % - на подорожі з іншою метою.[5]

Конкурентна позиція готельного господарства України характеризується середнім рівнем конкурентних переваг і вимагає підтримки сильних сторін та розв'язання слабких. Основні вузькі місця готельного господарства України: обмежена номенклатура додаткових послуг, рівень їх якості, недосконала система ціноутворення, пасивна стратегія просування.

Тенденціями розвитку індустрії гостинності є комп'ютеризація готельного сектору; розвиток готелів економічного класу; покращення технічного оснащення підприємств готельного господарства; зміцнення співпраці підприємств готельного господарства та органів влади; орієнтація на екологічність; прискорення процесів злиття; збільшення спеціалізації підприємств готельного господарства; об'єднання представників готельної індустрії в асоціації та союзи. [4]

Таке становище галузі зумовлено обмеженістю функцій персоналу готелів України, тобто недоперевантаженістю, та незацікавленістю в підвищенні якості обслуговування, незадовільним станом номерів, що потребують ремонту, збільшення площі майже вдвічі та усунення невідповідності до стандартів обслуговування. Сучасний готель високого рівня комфорту має надавати клієнтам приміщення для проведення зборів, бізнес-центр з сучасною оргтехнікою, служби зв'язку, медичних послуг. Достатню увагу необхідно приділити ресторанному господарству готельних комплексів. З метою отримання інформації про зміни в потребах клієнтів необхідно проводити опитування чи анкетування.

Змін потребує сама структура галузі: мають з'явитися висококатегорійні готелі у складі мережі і малі готелі сімейного типу. Зростання продуктивності праці стало би результатом більшого перевантаження готелів та вдосконалення організації праці робітників. Але реалізація наведених рішень вимагає розвитку внутрішнього й іноземного туризму.

Для реалізації туристичного потенціалу України необхідно: забезпечити туристам зручні умови для приїзду в Україну; опрацювати концепцію розвитку масового туризму; спростити і прискорити оформлення віз; розробити план поліпшення стану визначних пам'яток і створення нових об'єктів масового туризму; залучати інвестиції у відкриття нових осередків відпочинку; сприяти будівництву та роботі малих мотелів і готелів сімейного типу (наприклад, розвиток зеленого туризму), які забезпечать збільшення кількості робочих місць для населення; розпочати будівництво висококатегорійних готелів.[1]

За результатами проведеного аналізу можна підсумувати, що готельна індустрія України загалом і Карпатського економічного району, зокрема, переживає кризовий період, функціуючи під впливом певних проблем розвитку, а саме: нестабільна політична й економічна ситуація в країні; низький рівень перевантаженості готельних підприємств через зменшення обсягів туристичних потоків і низький рівень якості обслуговування; збитковість підприємств; невідповідність пропозиції готельних послуг реальним потребам ринку. Задля усунення зазначених негативних факторів розвитку готельного господарства доцільно розробити загальнодержавну і регіональну стратегії розвитку туристичної інфраструктури; переглянути державну політику сертифікації і стандартизації готельних послуг; впровадити інноваційні заходи для індивідуалізації готельного продукту. Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності готельного господарства як окремого регіону, так і держави в цілому.

Список використаної літератури

1. Зеленко О. О. Габараєва К. Р. Сучасні тенденції розвитку готельного господарства в Україні. Наукові вісті Далівського університету. 2013. № 10. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdu_2013_10_6
2. Марцин Т.О., Бурак Т.В. Сучасні тенденції розвитку ринку готельних послуг України. Режим доступу: <http://sworld.com.ua/simpoz2/141.pdf>
3. Мельник І.М. Сучасні тенденції розвитку готельного господарства України. Молодий вчений. 2016. №7 (34). С. 84–88.
4. Подлепіна П. О.. Тенденції розвитку готельного господарства України в умовах турбулентності. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каранзіна. 2016. Вип. 5. С 154-159

Дивинська Юлія Анатоліївна

асистент кафедри менеджменту та туризму
ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

Виноградова Вікторія Віталіївна

студентка 2 курсу спеціальності «Туризм» ОС
бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Туризм є одним з державних пріоритетів розвитку економіки й культури України та створює умови для туристичної діяльності (ст. 6 Закону України «Про туризм»). Тим самим законодавчо визначено зміст діяльності держави щодо регулювання туризму. Туризм охоплює значну кількість людських, природних і фінансових ресурсів, а тому не може залишатися без спеціальних правових, організаційних, економічних важелів впливу, в тому числі й з метою обмеження негативних проявів конкуренції, а також забезпечення основ соціального захисту населення. Саме тому державне регулювання туризму має бути пов'язане, насамперед, з необхідними та достатніми вимогами, що відображають інтереси суспільства в цілому з огляду на сучасні реалії соціально-економічного розвитку.

Однією з основних цілей державного управління туристичної діяльності є забезпечення права громадян на відпочинок, свободи пересування та інших прав при здійсненні подорожей. Необхідність координації підприємницької діяльності, представлення та захист загальних майнових інтересів спонукає туроператорів і турагентів створювати об'єднання, що не суперечать законодавству [1].

Держава сприяє розвитку туристичної діяльності: допомагає готувати кадри, організувати наукові дослідження у сфері туристичної індустрії, забезпечує картографічною продукцією тощо. За підтримки держави українські туристи, туроператори, турагенти та їхні об'єднання беруть участь у міжнародних туристичних програмах. Відповідно до законодавства, з метою просування туристичного продукту на світовому ринку орган виконавчої влади у галузі туризму створює представництва за межами України. Правовою основою міжнародного співробітництва у галузі туризму слугують міжнародні договори України [2].

Відносини в сфері туристської діяльності це складні суспільні відносини, в яких беруть участь чотири сторони: туристська фірма, турист, держава і організації туристичної індустрії (перевізники, засоби розміщення, підприємства громадського харчування). У зв'язку з тим, що здійснення туристичної діяльності за відсутності однієї з названих сторін є неможливим, особливого значення набуває координаційна політика зі створення балансу між суб'єктами туристських відносин. Головним інструментом балансової політики є дієвий правовий механізм державного регулювання туристської діяльності.

Інструментами реалізації державної політики галузевого розвитку повинні стати державні цільові програми, що розробляються та реалізуються на регіональному та місцевому рівнях.

В сучасних реаліях в Україні відбувається активізація правових механізмів державного регулювання туристичної сфери, а саме: впроваджуються нові закони, вносяться деякі зміни в діючі нормативно-правові акти, корегуються положення національного законодавства в галузі туризму відповідно до міжнародних стандартів. Насамперед правовою основою сфери туризму виступає Конституція України.

Конституція України – це правовий акт, що наділений вищою юридичною силою, що закріплює відправні принципи правового регулювання і є базою всього законодавства в області туристської діяльності. Так, ст. 45 Конституції України наголошує «кожен, хто працює, має право на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки». Ст. 33 Конституції України визначає, що «кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом». Ст. 42 регламентує право на «підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополієм становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт» [4].

Засоби реалізації державної політики в галузі туризму зумовлюють прийняття законодавчих та інших правових актів, впливають на розвиток і розширення предмета правового регулювання, в якості якого виступає туристична діяльність.

Специфіка туристичного бізнесу полягає в комплектації турпродукту з різними видами сервісу – транспорту, харчування, розміщення, консульських служб тощо. Тобто правове регулювання туристичної діяльності має комплексний характер, бо будується на сукупності норм, які належать до підприємницького, фінансового, адміністративного та інших галузей права. Звідси велика кількість правових і нормативних документів, що регулюють туристичну діяльність. Загалом правові норми з питань туризму сьогодні містяться у понад 200 нормативних актах, які створюють відповідну систему вітчизняного туристичного законодавства. Наприклад, адміністративним законодавством регламентується питання одержання в'їзних віз, валютним законодавством – форма розрахунків, митним – порядок пропуску через кордон декларуємих товарів. Є нормативні акти Держстандарту України про сертифікацію туристичних послуг, акти державних антимонопольних органів про застосування до туристичних послуг законодавства в сфері прав споживачів тощо [5].

У науковій літературі під державним регулюванням туристичної діяльності розуміється система дій та заходів держави щодо вибору і застосування сукупності інструментів, за допомогою яких здійснюється прямиий або

опосередкований вплив на об'єкти і суб'єктів туристичної діяльності та створюється сприятливе середовище для розвитку цього виду діяльності.

Відповідно до законодавства держава для реалізації своєї політики, виконання програм економічного й соціального розвитку застосовує різноманітні засоби та механізми регулювання господарської діяльності

Основними спеціальними засобами регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів туристичного підприємництва є:

- ліцензування;
- сертифікація і стандартизація у сфері туристичної діяльності;
- визначення кваліфікаційних вимог до посад фахівців туристичного супроводу, видачі дозволів на право здійснення туристичного супроводу;
- обмеження щодо здійснення туроператорської та турагентської діяльності;
- надання податкових пільг тощо.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що, по-перше, реалізація правового механізму державного регулювання туристичної сфери потребує дотримання принципів конституційності, законності та прозорості. Основними інструментами правового механізму повинні бути нормативно-правові акти органів державної влади та органів місцевого самоврядування. По-друге, специфічною особливістю формування нормативно-правової бази сфери туризму є комплексний характер цієї галузі права. До її складу входить значна кількість правових норм різної галузевої приналежності, такі як конституційне, адміністративне, цивільне, екологічне, господарське, фінансове, податкове, трудове, митне, міжнародне право. По-третє, незважаючи на активне формування нормативно-правового забезпечення в Україні, його вплив на збільшення основних показників туристичної діяльності ще суттєво не відчувається.

Список використаної літератури

1. Валентюк І. Туризм як галузь господарського комплексу України. Управління сучасним містом. 2001. № 10-12 (4). С. 60.
2. Дацій Н. В. Соціальні засади інвестування національної економіки : монографія. Донецьк. ТОВ «Юго-Восток, Лтд. 2007.С. 328
3. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Офіційне інтернет-представництво». Президент України. URL:<https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
4. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: http://kodeksy.com.ua/pro_turizm
5. Пуцентейло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навч. посіб. Київ. 2007. С.300

Дивинська Юлія Анатоліївна
асистент кафедри менеджменту та туризму
ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»
Головень Тетяна Миколаївна
студентка 2 курсу спеціальності «Туризм» ОС
бакалавр ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Для багатьох країн світу туристична індустрія є найбільш прибутковою, такою, що динамічно розвивається та є основним джерелом доходів до бюджету. Майже третя частина населення планети щодня використовує туристичні аспекти комплексу. Серед провідних галузей світової економіки туризм входить до першої п'ятірки. У розвинутих країнах і регіонах туризм є основним джерелом прибутків.

Індустрія туризму в Україні - досить молода галузь бізнесу. На момент здобуття Україною незалежності українська туристична індустрія перебувала в кризі. Як зазначається в Законі України «Про туризм», держава проголошує туризм одним з пріоритетних напрямків розвитку економіки та культури, створюючи умови для туристичної діяльності.

Сьогодні туризм розглядається як перспективна галузь економіки України. Розвиток бізнесу з надання туристичних послуг сприятиме досягненню поставленої урядом України стратегічної мети – наблизити структуру національної економіки до господарської структури найбільш розвинених європейських країн. Для реалізації програми розвитку туризму в Україні та його зростаючої ефективності, перш за все, необхідна відповідна матеріально-технічна база з широко розгалуженою туристичною інфраструктурою. Неналежний стан готельних комплексів, мотелів, туристичних баз, кемпінгів, шляхів сполучення, інформаційного забезпечення стримує розвиток туристичної індустрії [1, с. 70].

Розвиток сфери туризму в Україні призведе до збільшення туристичного інтересу до України, до прискорення економічного зростання, підтримки зайнятості, структурної модернізації економіки, наповнення бюджетів усіх рівнів. Однак, для того щоб український туризм зайняв гідне місце в структурі світового туризму, потрібно вирішити цілий ряд існуючих проблем. Так, за підрахунками фахівців, частка туризму у ВВП України менше 2%, а в розвинених країнах світу цей показник досягає 5-8%, (в деяких державах навіть 50%) [2, с. 90].

Основними перешкодами розвитку туристичного сектору в Україні, сьогодні переважно є чинники політичного, управлінського, економічного, екологічного, соціального та культурного характеру.

Україна за своїм географічним та політичним розташуванням має ряд переваг, які суттєво сприяють становленню її туристичного сектору.

Серед основних туристичних потужностей України можна виділити зручне географічне розташування, сприятливий клімат, різноманітний рельєф, унікальне поєднання природнорекреаційних ресурсів, культурно-історичної спадщини, розгалуження санаторно-курортної бази, чимало унікальних архітектурних пам'яток [4, с. 41].

Затяжна фінансово-економічна та політична криза (революція 2014 року, анексія Криму, воєнні дії на сході України) зумовила ситуацію суттєвого зменшення обсягів діяльності та значної втрати туристичного потенціалу країни. За оцінками експертів Асоціації лідерів туристичного бізнесу, розмір втрат українського туризму з початку 2014 року становить 70–80%, значна частка якого пов'язана з переорієнтацією попиту громадян України, що відпочивали в Криму, на інші регіони південної частини материкової України (Миколаївська, Херсонська та Одеська області), а також Єгипет, Грузію і Болгарію.

Україна має найбільші й найрізноманітніші в Центральній Європі запаси ресурсів для розвитку санаторнокурортного лікування, хоча їх використання не можна назвати ефективним: застаріла матеріально-технічна база, недостатність фінансування державних закладів і, як наслідок, низька конкурентоспроможність, збитковість більш ніж половини з них [2, с. 90].

Скорочення кількості підприємств та персоналу, зростання вартості послуг за низької якості обслуговування спричинили зниження попиту та зменшення завантаженості підприємств.

Найбільше закладів санаторного типу сконцентровано у Криму, Донецькій, Одеській та Дніпропетровській, а найменше – у Чернівецькій та Тернопільській областях. Найпопулярнішими туристичними вузлами країни залишаються Київ, Одеса, Львів, зростає популярність м. Дніпро. Наявна територіальна диференціація готельного господарства за адміністративними областями має незначні варіаційні відмінності, хоча помітною залишається істотна диспропорція між міською та сільською місцевістю.

В умовах глобалізації у туризмі Україна повинна зробити туристичну галузь однією з пріоритетних галузей економіки. Керівництво Державної туристичної адміністрації України бачить майбутнє галузі в розвитку транспортних коридорів і туристичної інфраструктури та в контролі за якістю туристичних послуг, що надаються клієнту.

Для розвитку туристичного ринку Україна здійснює міжнародне туристичне співробітництво у межах ВТО, Центрально-Європейської ініціативи (ЦЄІ), співпрацює з Європейським Союзом, Радою Європи, Радою держав Балтійського моря, ГУАМ тощо [3, с. 86].

Отже, сьогодні пріоритетними напрямками розвитку туристичної галузі України повинно бути не збільшення кількості об'єктів і їхніх потужностей, а налагодження конкурентоспроможного ринку комплексних туристичних послуг шляхом модернізації наявної матеріально-технічної бази. Задля поліпшення стану туристичної галузі України необхідна реалізація системних комплексних та інтегрованих заходів щодо розвитку туристичної галузі, подолання наявних негативних тенденцій, створення ефективних умов для роботи туристичних підприємств, установ та організацій.

Список використаної літератури

1. Кравцова А. В. Модель державно-приватного партнерства в сфері українського туризму. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі (серія «Економічні науки»). 2016. № 1 (72). С. 70–76.
2. Парфіненко А.Ю. Міжнародний туризм як інструмент публічної дипломатії: нові можливості для посилення зовнішньополітичного впливу України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2016. Т. I. С. 127
3. Стойка С. Проблеми та перспективи розвитку туристичного бізнесу України в умовах економічної нестабільності. Інвестиції: практика та досвід, 2015. Вип. 21. С. 86–91.
4. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: від теорії до реалій. Туризм: реалії та перспективи сталого розвитку матеріали доп. Міжнар. наук. – практ. конф. Київ. нац. торг.-екон. ун-т. К. : КНТЕУ, 2014. С. 41–43. URL: <https://knteu.kiev.ua/file/MTc=/344519a49a74e01ba891b5467f7c2bc7.PDF>

Зінюк Микола Сергійович
аспірант Київського національного
торговельно-економічного університету

ПРОБЛЕМА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ

На сьогоднішній день, при стрімкому розвитку науки і технологій, перед науковцями постає питання комерціалізації результатів власних досліджень. Кожен вчений в наших реаліях хоч раз стикався з перешкодами в цьому складному процесі, не зважаючи на складність науковці цього прагнуть, адже комерціалізація власних досліджень – це перший крок, щоб зробити своє їх відкритим. Це метод обміну новими дослідженнями з академічною спільнотою.

В умовах динамічного розвитку сучасної економіки суспільство потребує новаторських рішень. Як нам всім відомо, що фундаментом цих рішень є наука, а якщо бути більш точним – науковці. Але як сучасні науковці можуть спокійно творити, коли існує стільки перешкод на шляху комерціалізації наших наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу. Дослідники отримують величезну користь від обговорення своїх результатів із галузевими партнерами, і метою комерціалізації досліджень є зробити це можливим для кожного.

Процес комерціалізації – це послідовний процес, мета якого – передача технології підприємству. Він спрямований на підвищення цінності результатів досліджень з соціально-економічної точки зору. Результати

досліджень, які відповідають реальній потребі на ринку та забезпечують конкурентну перевагу щодо того, що існує, є досить конкурентноздатними. [1]

У час коли йде бурхливий розвиток інновацій у найрізноманітніших галузях економіки, важливим є запровадження комерційного використання результатів науково-технічної діяльності. Проблема комерціалізації результатів наукових досліджень у країні перебуває в полі зору суспільства, урядів, парламентів, приватного бізнесу, науковців, оскільки вирішення цієї проблеми визначить конкурентну спроможність товарів і, в остаточному підсумку, рівень життя населення. Нинішня ситуація в науковій сфері загострює увагу науковців на розвитку інноваційної діяльності, зокрема її комерціалізації та пошуку шляхів перетворення наукового потенціалу в ресурс для забезпечення конкурентоспроможності. Методи комерціалізації відображають одночасно організаційну та економічну складові процесу ринкової реалізації розробок, що спонукає до аналізу технологічного трансферу. При цьому головним джерелом інновацій є науково-технічна діяльність, яка є сполучною ланкою для впровадження технологій у реальну економіку, так званий трансфер технологій. [2]

Негативною тенденцією в сучасній Україні є зниження обсягів науково-дослідної діяльності, про що свідчать скорочення питомої ваги обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП та еміграція наукових кадрів до країн із більш розвинутою економікою та кращими умовами для наукової діяльності. Такі тенденції зумовлені, зокрема, тим, що в Україні ухвалено низку законів та нормативно-правових актів щодо НДР та інноваційної сфери. Не можна сказати, що ці правові акти працюють ефективно. Так, багато заходів, спрямованих на підтримку інтелектуальної діяльності, заблоковано іншими правовими актами, зокрема законом про бюджет. Наприклад, цим законом неодноразово ігнорувалися попередні рішення щодо фінансування тих чи інших заходів у рамках державних програм (теж ухвалених законодавчо), які пов'язані з науково-технічною та інноваційною діяльністю. Відсутність у бюджеті коштів фактично зводить нанівець заходи з підтримки такої діяльності, зокрема виконання науково-технічних та інноваційних частин державних програм. [3]

Існує нагальна потреба в удосконаленні нормативно-правової бази, уточненні й координації функцій та обов'язків існуючих державних установ, пов'язаних із бізнес-середовищем та інноваційною діяльністю. Вирішення нагальних питань підштовхне науку до досягнення нових висот.

Список використаної літератури

1. What Is Research Commercialization? *Impact Science* [Electronic resource]. URL: <https://www.impact.science/research-commercialization/>;
2. Фоміна Є. В. Комерціалізація наукових розробок як основний елемент інноваційної економіки // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. – 2017. – №. 6. – С. 124-128;
3. Плинокос Д. Д., Коваленко М. О. Проблеми комерціалізації результатів науково-дослідної роботи закладів вищої освіти // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2019. – №. 3. – С. 40-44.

**Кадуріна Світлана Василівна,
Павлова Анна Сергіївна**
студенти групи МК-61 Сумського Державного
університету
**Науковий керівник: Росохата Анна
Сергіївна**
к.е.н., ст. викладач кафедри маркетингу
Сумського державного університету

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

На сьогоднішній день екологічний стан України значно погіршився, внаслідок чого страждають як люди, так і навколишнє середовище. З розвитком науково-технологічного прогресу збільшилась кількість заводів, а з ними і шкідливі викиди, забруднення, недбале ставлення людей до природи. Згідно з найгіршими прогнозами екологів, за 20 років степ підійде до Києва, за 50 – Дніпро обміліє вдвічі, а за 100 – країна може залишитися без лісів [1]. Згідно цих шокуючих фактів необхідно змінювати своє ставлення до даних проблем і намагатися їх якнайшвидше усунути, адже якщо не потурбуватися про це зараз, то що буде з майбутнім, як житимуть наші діти та в яких умовах?

Найголовнішою проблемою в Україні, та навіть у світі є забруднення навколишнього середовища сміттям, яке зростає з року в рік. Це пояснюється тим, що у нас сміття не переробляють, а просто складають або спалюють. Наприклад в Європі переробляється 95% сміття, в той час як в Україні тільки близько 10%. Майже 95% всіх твердих відходів потрапляють на звалища. Кожен українець щорічно викидає близько 350 кг сміття. Гострим питанням є вивезення сміття, тому що його багато накопичується і часто його можна зустріти по місту, на вулицях, особливо, під час масових заходів.

Не менш важливою проблемою є забруднення водних ресурсів, відомо, що вода чинить позитивний вплив на організм людини та є корисною, але, на жаль, в сучасних реаліях життя ситуація зовсім інакша. Якість води не відповідає умовам держстандартів, адже відбувається недостатнє очищення стоків, неякісне очищення промислових вод, надмірна насиченість органікою, застаріле обладнання та труби, старі стандарти очищення. Сьогодні практично всі водойми країни наблизилися до 3 класу забрудненості [2].

Ситуація загострюється настільки, що людям скоро доведеться платити за «чисте повітря», бо підвищилась загазованість, смог і забруднення повітря. Щорічно в атмосферу України потрапляє більше 6 млн. тонн шкідливих

речовин і вуглекислого газу. Традиційно найбільш «головними» забруднювачами залишаються промислові підприємства, а також збільшення кількості автомобілів на дорогах спричинило за собою і збільшення шкідливих викидів в атмосферу.

Незаконна вирубка лісу є ще однією екологічною проблемою. Особливо вона актуальна в Карпатах. Щорічно знищуються мільйони гектарів листяних та хвойних лісів, які не відновлюються і втрачають біологічну стійкість (площа лісів, уражених шкідниками і хворобами, постійно збільшується). Спалювання лісів спричиняє забруднення повітря окисом вуглецю, його викидається більше, ніж поглинається. Безліч мешканців лісових територій зникає разом зі своїм будинком. Руйнуються цілі екосистеми, знищуються рослини незамінних видів, більше мільйона біологічних видів, що живуть в тропічних лісах, знаходиться під загрозою зникнення. Деревина захищає повітря від отруйних газів, інших забруднень та шуму, а враховуючи дану ситуацію, відпочинок на природі та на свіжому повітрі може стати лише мрією в Україні.

Для вирішення цих проблем було б доцільно запровадити наступні заходи [3]:

1) для збереження чистоти на вулицях необхідно встановити більше сміттєвих баків, які б давали змогу сортувати сміття; відкрити пункти для переробки старого одягу; зробити нові сміттєві баки з дизайном, що привертає увагу (наприклад, у формі героя з мультфільму), який спонукає би людину підійти до нього і викинути сміття, а не просто кидати сміття куди завгодно і розмістити їх по центру міста; винайти нові методи переробки; заборонити неправильну утилізацію сміття (спалювання, закопування);

2) для збереження чистої води треба не зливати в каналізацію відходи, сміття, ліки, які не розкладаються; запровадити очистку річок та озер в усіх районах; здійснювати постійний контроль за якістю води як питної, так і річкової, морської; замінити старе обладнання, труби, адже вони надто забруднені та «зношені»; проводити виховні заходи у навчальних закладах для підвищення екологічної свідомості;

3) заборонити викиди промислових підприємств у повітря, застосовувати штрафні санкції, постійні перевірки; розробляти екологічні автомобілі, доступні за ціною для всіх громадян; проводити екологічні акції для заохочення людей користуватися громадським транспортом та велосипедами (наприклад, провести акцію «День без автомобіля!»);

4) для того, щоб зупинити процес винищення лісів, слід розробити норми розумного використання ресурсів лісу: збільшувати кількість нових насаджень, впроваджувати ефективні заходи щодо запобігання лісових пожеж, впроваджувати способи вторинної переробки деревини, раціонально та економно використовувати паперову продукцію, здійснювати боротьбу з браконьєрами, розвивати екологічний туризм, проведення збору макулатури;

5) заборонити використання поліетиленових пакетів (замінити їх паперовими) та пластику, одноразової посуду;

6) збільшити кількість реклами про збереження навколишнього середовища (відео-ролики, біл-борди тощо) для підвищення обізнаності населення щодо існуючих проблем.

Отже, в Україні існує ряд важливих екологічних проблем, які потребують негайного втручання та вирішення. Більшість людей досі не замислюються над цими питаннями і не усвідомлюють їх важливість та наслідки для людського життя, тому потрібно кожному з нас змінювати свій світогляд та вживати заходів задля подолання екологічних проблем.

Список використаної літератури

1. Екологічні проблеми і свідоме поведінка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mistosite.org.ua/ru/articles/ekologichni-problemy-i-svidoma-povedinka-shcho-znaiut-zhytelky-i-zhyteli-kyieva>
2. 7 головних екологічних проблем в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ecology/96031-7-golovnih-ekologichnih-problem-ukraini.htm>
3. Вирішення екологічних проблем в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://petition.kmu.gov.ua/%2C/Petition/View/1399>

Мулярчук Галина Олександрівна

старший викладач кафедри менеджменту та туризму ЖЕГІ ВНЗ «Університет «Україна»

САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЇЇ МОВИ

В статті розглядаються можливості самовизначення особистості мовними засобами в контексті її соціального, історичного та культурного оточення. Ці можливості не є сталими та незмінними і розвиваються відносно розвитку самої особистості.

Ключові слова: самовизначення, самоідентифікація, мовна система, історична епоха, соціокультурне оточення, соціальна роль, соціальна група.

The article investigates the possibilities for personality's self-definitions by language means in the context of his/her social, historical and cultural environment. These possibilities don't remain unchangeable, they follow the self-development of the personality.

Key-words: self-determination, self-identification, language system, historical period, socio-cultural surrounding, social role, social group.

Мова ґрунтується на самовизначенні, яке відбувається на кількох рівнях, що відрізняються один від одного, і декількома способами, пов'язаними один з одним. Мова має ключове значення у баченні, інтерпретації, розумінні, у створенні і зміні світу. Через неї реалізується право людини визначати власний світ, те, як люди бачать себе і решту світу. За допомогою мови обґрунтовується визначення власної групи і обговорюється її статус, навіть якщо переговори відбуваються на владній основі або інших матеріальних умовах.

Традиційна концепція «використання мови» трактує мову як універсальну і абстрактну систему. У ній окремі користувачі мови розглядаються як стійкі, послідовні, внутрішньо однорідні носії систем. Маючи універсальний характер, ці системи розділені, відокремлені від своїх користувачів, так як вони вважаються самодостатніми і незалежними об'єктами, що походять з індивідуальної свідомості. Вважається, що мовні системи формуються окремими розумами. Стверджується, що люди не грають ніякої ролі в формуванні власних мовних систем, вони лише використовують їх на своїй власній розсуд, висловлюючи власні відчуття. Традиційний підхід розглядає людей, як агентів вільного вибору, які є автономними особистостями, що приймають незалежні рішення. Через те, що всі дії індивідів визначаються їх внутрішньо мотивованими станами, використання окремих мов характеризується високим ступенем непередбачуваності та креативності як у формі, так і в способі спілкуванні, що відображає бажання людей налагодити особистий контакт з навколишнім контекстом.

Прикладний погляд на мову розглядає самоідентифікацію як сукупність певних характеристик, які є унікальними для окремих особистостей, незалежно від мови і які є постійними в різних контекстах. Користувачі мови можуть відображати в ній свою особистість, але вони жодним чином не можуть на неї впливати.

Використання мови і самоідентифікація по-різному розглядаються в соціальних і культурних аспектах людської діяльності. Самовизначення не вважається чимось єдиним, міцно закріпленим і притаманним окремій особі. Воно формує соціально встановлений, рефлексивний, динамічний продукт життєвого досвіду людини в найрізноманітніших контекстах - соціальному, історичному, політичному.

Використовуючи мову, ми покладаємося на наш досвід соціальної історії. Наші історії визначаються нашою приналежністю до різних соціальних груп, в яких ми перебуваємо від народження.

Отримавши від народження членство в різних групах, таких як стать, соціальний клас, релігія, ми переходимо до наступного рівня групового членства, приймаючи участь в різних видах діяльності наших спільнот і соціальних інститутів, таких, як школа, церква, сім'я, робоче місце. Ці інституції формують ті типи груп, до яких ми маємо доступ, а також рольові відносини, які ми встановлюємо з іншими людьми.

Вступ до таких груп, а також прийняття пов'язаних з ними цінностей, переконань та поглядів мають суттєвий вплив на розвиток нашого соціального самовизначення, оскільки вони визначають види комунікативної діяльності, до якої ми маємо доступ, а також конкретні мовні ресурси для їх реалізації. Лінгвістичні ресурси, які використовуються нами в нашій діяльності, а також наші різні соціальні ролі - це не просто ярлики, в яких ми записуємо наші особисті наміри. Скоріше, вони втілюють певні історії, які довгий час створювались іншими членами нашої групи, які грали подібні складні ролі. Для здійснення своїх дій ці ідентичності виробили певний набір мовної діяльності, а також певні погляди та переконання щодо них.

Ми розглядаємо та оцінюємо нашу діяльність як властиві саме нам та присвоєні соціальні самоідентифікації, орієнтовані на особистості наших партнерів по розмові. У процесі спілкування ми використовуємо їх для розуміння участі один одного у наших зустрічах. Тобто, коли ми збираємось у комунікативній події, ми сприймаємо себе та інших як певну соціальну групу. У процесі соціалізації в нашій соціальній групі ми розуміємо, що можемо, а що не можемо робити як учасники певних соціальних груп. Ми маємо схожі очікування щодо того, що можуть зробити інші учасники цих груп. Мовні ресурси, якими ми користуємось у спілкуванні та інтерпретації мови інших людей, які використовують такі ресурси, визначаються взаємно підтримуваними концепціями. Коротше кажучи, наше розуміння себе та уявленя інших людей про нас - це ключові способи використання мовних ресурсів та оцінка мовних дій у будь-якому спілкуванні.

Навіть маючи кілька соціальних самоідентичностей, що перетинаються, не всі наші ідентичності постійно актуальні. Їх актуальність є динамічною і реагує на контекстні умови, а також на наші мовні ресурси. Коли ми розглядаємо наші комунікативні взаємозв'язки як сукупність різних ідентичностей, наша конкретна самоідентичність або сукупність наших ідентичностей визначає, залежно від нашої діяльності, наші цілі та ідентичності інших учасників. Наше самосприйняття та оцінка інших пов'язані з групами та спільнотами, до яких ми належимо. Наші мовні ресурси можуть проявлятися у спілкуванні лише в тій мірі, в якій усі учасники поділяють їх очікувану цінність. Враховуючи різноманітність членства в групах, до яких ми належимо, передбачається, що наша мовна діяльність та пов'язані з цим цінності також різняться.

Ми, як окремі учасники, також беремо участь у формуванні соціальних ідентичностей та ролей, які значною мірою визначаються групами та громадами, до яких ми належимо. Використовуючи мову, ми представляємо певну самоідентичність і водночас створюємо її. Індивідуальні зусилля, які ми докладаємо для створення своєї самоідентичності, не завжди однакові.

Соціокультурний погляд на особистість та використання мови ґрунтується на кількох ключових положеннях. Одна з найважливіших передумов замінює традиційне розуміння користувачів мови як унікальних і внутрішньо мотивованих людей на погляд про користувачів мов як соціальних акторів з численними, різноманітними особистостями, що впливають із їх щоденного досвіду. Завдяки участі у соціально значущих заходах люди набувають або розвивають певні соціальні ідентичності та використовують своє розуміння власної соціальної ролі та стосунків з іншими для забезпечення їх участі та залучення інших до своєї діяльності. Ці ідентичності не є незмінними або стабільними в різних контекстах; вони виникають, існують локально і в той же час історично розвиваються.

Савицька Анна Юріївна

ORCID.ORG/0000-0001-6421-5017

аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Бричковська Катерина Олександрівна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА В УКРАЇНІ

Термін «соціальна реклама» використовується тільки у країнах СНД. У США та Європі для позначення такого типу реклами використовують терміни public service advertising (суспільно корисна реклама) або public service announcement (суспільно корисне оголошення). Закон України «Про рекламу» визначає її як інформацію державних служб та закладів стосовно здорового способу життя, охорони навколишнього середовища, збереження енергоресурсів, профілактики правопорушень, соціального захисту та безпеки населення, охорони материнства та дитинства та ін. [1]. Тому, зазвичай, соціальну рекламу визначають як рекламу, що присвячена суспільним інтересам. Тематами таких реклам є: вплив на суспільну думку з охорони здоров'я, соціального захисту населення, захисту прав людини, охорони навколишнього середовища, профілактики правопорушень, безпеки населення та інших соціально важливих питань [2].

Основною метою соціальної реклами є зміна ставлення суспільства до певної проблеми, а в довготривалій перспективі – формування нових соціальних цінностей. Важливою є освітня функція соціальної реклами. Метою такої реклами не є отримання прибутку. Хоча не можна заперечити, що така реклама впливає на загальний комерційний ринок. Проте в соціальній рекламі забороняється згадувати будь-які товари чи осіб, що виробляють ці товари. Вона фактично має бути не персоналізованою.

До переваг соціальної реклами можна віднести:

- формування позиції громадськості;
- передача цінностей;
- залучення громадян до соціального життя та гуманізації суспільства.

Мінуси соціальної реклами базуються на фінансовій невизначеності в законодавстві та складності її розміщення, а також у практичній неможливості оцінити її результат.

Соціальну рекламу можуть замовляти будь-які суб'єкти, але, зазвичай, це державні органи, органи місцевого самоврядування або неприбуткові організації. Соціальна реклама створюється та розповсюджується безкоштовно, а точніше, з етичних міркувань, суб'єкти рекламного ринку відмовляються від прибутку. Також при цьому часто запроваджують різноманітні податкові пільги, зокрема, пільги з податку на рекламу, податку на прибуток чи податку на додану вартість [2].

Соціальна реклама використовує ті ж самі рекламні засоби, що й комерційна реклама. Також, на соціальну рекламу поширюються відповідні обмеження щодо вироблення (змісту) та розповсюдження реклами, окрім декількох винятків, що необхідні для стимулювання її розвитку. Зрозуміло, що комерційна реклама володіє низкою переваг, тому потенційно є привабливішою. З цієї метою запроваджуються певні пільги та винятки в її регулюванні.

Функції соціальної реклами:

- Формування суспільної думки;
- Залучення уваги до актуальних проблем суспільного життя;
- Стимулювання дій по їх вирішенню;
- Формування позитивного ставлення до державних структур;
- Демонстрування соціальної відповідальності бізнесу;
- Укріплення соціально значимих інститутів громадянського суспільства;
- Формування нових типів суспільних відносин;
- Зміна поведінкової моделі суспільства.

Провідною функцією соціальної реклами є як підняття так і формулювання соціальних проблем. При чому, піднімається проблема значима для суспільства в цілому, яка потребує негайного вирішення (наприклад, покращення матеріального достатку пенсіонерів; наркоманія, боротьба з насильством, допомога безпритульним; СНІД, пропаганда здорового способу життя серед молоді та ін.). Результатом соціальної реклами має бути зростання уваги громадськості до соціальної проблеми та зміна моделі поведінки суспільних груп. Вона розрахована на широкий загал людей, яких хвилюють загальнолюдські проблеми. Крім того, соціальна реклама надає можливість поширювати інформацію щодо наявної сітки закладів соціальної допомоги, їх місця знаходження та контактних телефонів, а також годин роботи. Ті самі рекламні технології, які використовуються для просування на ринок комерційних товарів та послуг, в цьому випадку можуть бути використані для інформування, освіти та мотивації широких верств населення щодо проблем сучасного суспільства.

Отже, якщо навіть соціальна реклама своєю наївністю і викликає іноді в нас посмішку, то частіш за все вона є досить сумною, адже мова йде про проблеми нашого суспільства, за які ми повністю чи частково несемо відповідальність і які саме ми маємо рано чи пізно вирішувати.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про рекламу». (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, N 39, ст. 181).
2. Журнал ресурсного центру «Гурт» і центру волонтеріату «Добра воля» №5 (24), червень 2003.- 28с.

Савицька Анна Юріївна

ORCID.ORG/0000-0001-6421-5017

аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Ошкіна Юлія Василівна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Пирогова Олена Дмитрівна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ПРИВАТНІ ФОРМИ І ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВА ГРОМАДЯН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Стверджуючи і забезпечуючи права і свободи людини (ст. 3 Конституції України), держава в законодавчому порядку встановлює гарантії здійснення і захисту цих прав , що має важливе значення для їх реалізації. Кожен громадянин може розраховувати на захисту з боку держави своїх суб'єктивних прав.

Захист прав – вирішення спорів між зацікавленими фізичними, юридичними особами, коли одна з сторін спору вважає, що порушено її права. Форми і засоби захисту прав, міра відповідальності винних осіб за їх порушення закріплені в нормативно-правових актах.

Захист прав громадян на соціальне забезпечення здійснюється в судовому та адміністративному порядку , заснованому на законах. Серед них провідне місце Закону України "Про пенсійне забезпечення" від 5 листопада 1991 і прийнятих на його основі підзаконних актах (постановах Кабінету Міністрів України, інструкціях, наказах і роз'ясненнях Міністерства праці та соціальної політики України).

Згідно ст. 104 Закону України "Про пенсійне забезпечення" рішення органу, що призначає пенсію, може бути оскаржене в районну державну адміністрацію, органи місцевого самоврядування або до суду.

У сучасних умовах звернення до суду з позовом , скаргую чи заявою - один з основних способів правозахисту.

Об'єктом оскарження є дії тих органів соціального захисту та посадових осіб, на чию компетентність входить вирішення відповідних питань. Так, призначення пенсій за чинним законодавству віднесено до відання районних (міських) управлінь соціального захисту населення.

У суд можна оскаржити такі рішення органів соціального захисту:

- 1) про відмову в призначенні пенсії або будь-якого виду допомоги;
- 2) про призначення пенсії не на тих умовах, на які претендував заявник (наприклад, пенсія призначена на загальних умовах, а не в пільгових розмірах);
- 3) про призначення пенсії в конкретній сумі, коли заявник не згоден з її розміром, порядком обчислення його стажу, заробітку і відповідно пенсії;
- 4) дії працівників органів Пенсійного фонду, пов'язані з затримкою виплати пенсій, з припиненням виплати пенсій, включаючи і стягнення несплачених сум пенсій з вини органів Пенсійного фонду за про минулий час;
- 5) про перерахунок пенсії, а саме про відмову в перерахунку пенсії, про розмір пенсії при перерахунку;
- 6) про переведення з одного виду пенсії на інший, включаючи відмову в перекладі, про новий розмір пенсії і т.д.;
- 7) про відмову встановлення стажу за свідченнями свідків, про тривалість встановленого стажу і т.д.

У суд можна звертатися і з приводу встановлення фактів, необхідних для призначення пенсії, коли їх неможливо підтвердити в позасудовому порядку. У місцевість, суд встановлює факти реєстрації народження, усиновлення, шлюбу, розлучення і смерті, батьківства, визнання батьківства, нещасного випадку на виробництві.

Згідно ст. 6 Закону України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" громадянин має право в судовому порядку оспорювати рішення органу медико - соціальної експертної комісії (МСЕК) про при знанні або невизнання його інвалідом.

Законодавством встановлено певний порядок подання та розгляду скарги судом. Скарга подається до суду в письмовій формі. Вона повинна відповідати вимогам ст. 137 ЦПК України і містити в собі:

- прізвище, ім'я, по батькові заявника та його адресу;
- найменування органу соціального захисту (посадової особи), чії дії, рішення оскаржується, а також місце його знаходження; який акт оскаржується і дата його винесення;
- чи звертався заявник у орган соціального захисту, яке рішення ним було прийнято по скарзі;
- обставини, якими заявник обґрунтовує свою незгоду з рішенням органу соціального захисту, докази, що підтверджують його доводи і позицію; формулюється прохання заявника (наприклад, зобов'язати районне управління соціального захисту призначити пенсію за віком у конкретному розмірі з заліком у стаж усього часу роботи за поданими документами).

До скарги додаються її копія, марка держмита, докази, що підтверджують обґрунтованість заявника. Скарга подається до суду або самим громадянином, або його уповноваженим представником за дорученням. Скарга подається до суду за місцем знаходження управління соціального захисту або за місцем знаходження посадової особи, чії дії оскаржуються.

Порядок розгляду скарг судом кілька спрощень з метою їх більш швидкого вирішення. Так, жалоба повинна бути розглянута в 10 - денний строк з дня підготовки справи до розгляду (на підготовку від - водиться судді строк до 7 днів, який може бути продовжений по складних справах до 20 днів з дня прийняття скарги суддею).

У судові засідання запрошується керівник органу соціального захисту, рішення якого оскаржується.

Рішення суду по скарзі виноситься залежно від результатів перевірки. Якщо суд визнає оскаржувані дії неправомірними, то він виносить рішення про задоволення скарги. Суд зобов'язує орган соціального захисту здійснити конкретні дії для усунення допущених порушень. Наприклад, при встановленні незаконності відмови в призначенні пенсії суд зобов'язує орган соціального захисту призначити пенсію.

При невиконанні рішення слід звертатися до суду за вживанням заходів за статтею 417 ЦПК України. На винну посадову особу може бути накладено штраф у розмірі до двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і призначений новий термін для виконання рішення. Штраф стягується в доход держави. При невиконанні рішення після накладення штрафу на посадову особу розмір штрафу може бути збільшений в три рази. Сплата штрафу не звільняє посадова особа від обов'язків виконати передбачені рішенням суду дії.

Савицька Анна Юрївна

ORCID.ORG/0000-0001-6421-5017

аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, заступник директора з навчально-виховної роботи Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Рудюк Анна Юрївна

студентка 4 курсу спеціальності «Соціальна робота» ОС бакалавр Житомирського економіко-гуманітарного інституту вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

МОТИВИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ ТА МЕХАНІЗМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Будь-яка соціальна реклама звертається до загальнолюдських мотивів, які можна умовно поділити на три групи: 1) емоційні; 2) моральні; 3) соціальні.

О. Яременко зі співавторами [1] та В. Кравченко [3] вважають, що емоційні мотиви, які використовуються в соціальній рекламі, спрямовані на бажання аудиторії позбавитися від негативних емоцій і відчувати позитивні.

В. Кравченко [3] відносить до емоційних мотивів, які використовуються в соціальній рекламі, мотиви страху, значимості та самореалізації, свободи, відкриттів, патріотизму, любові, кохання, радощів.

Мотив страху. До нього звертається різноманітна антиреклама (боротьба з палінням, СНІДом тощо). Незважаючи на обмеження використання цього мотиву Міжнародним кодексом рекламної практики, розробники соціальної реклами звертаються до нього досить часто [3]. Адже, страх, на думку С. Занюк [2], є сильним мотиваційним фактором, який впливає на поведінку, стимулює до діяльності або стримує від негативних дій.

Мотив значимості і самореалізації ґрунтується на природному бажанні будь-якої людини отримати визнання в своєму оточенні, підвищити свій соціальний статус, створити певний позитивний імідж тощо (яскравий приклад - соціальна реклама, направлена на профілактику тютюнокуріння, «Я досягну успіху без куріння»).

Мотив свободи визначається прагненням людини до незалежності, захисту самостійності у різноманітних сферах життя.

Мотив відкриттів використовує такі якості людини, як прагнення до пізнання (цікавість) і любов до усього нового.

Мотив гордості та патріотизму (раніше у вітчизняній рекламі використовувався досить рідко, проте останнім часом набуває все більшої актуальності).

Мотив любові та кохання у соціальній рекламі звернутий до потреби людини бути коханою і зрозумілою близькими людьми.

Мотив радощів і гумору використовується шляхом подачі інформації в жартівливій формі, життєрадісних, яскравих тонах.

Моральні мотиви апелюють до почуття справедливості і порядності. Досить часто в зверненнях соціальної реклами підкреслюється необхідність вирішення гострих соціальних проблем: мотиви справедливості, захист довкілля, порядність.

Використання соціального мотиву пов'язане із загостренням міжнаціональних конфліктів, зростанням напруженості в суспільстві, підвищенням рівня злочинності тощо [5].

Отже, соціальна реклама, спираючись на емоційні, моральні та соціальні мотиви, потенційно може справляти значний вплив на формування громадської думки відносно різних суспільних проблем чим і полегшує діяльність соціальних служб. Використовуючи професійно створену соціальну рекламу, можна сформувати у громадськості позитивне ставлення до збереження власного здоров'я і безпечної поведінки, цінностей патріотизму, сім'ї, відповідального батьківства, культури сексуальних стосунків, проблему ВІЛ/СНІДу. Крім особистісних мотивів, при виготовленні соціальної реклами необхідно також враховувати потреби людини:

- Привернення уваги
- Підтримка зацікавленості
- Емоційна (або розумова)
- Переконання
- Прийняття рішення
- Дія (придбання товару)

Вченими у галузі реклами доведено, що ефективна реклама повинна бути спрямована одночасно на несвідоме і на свідоме, тобто і на думки, і на почуття, і на відносини, і на поведінку людини. Відповідно до такого підходу людина змінює своє ставлення до ситуації (проблеми), ідеї або товару, видозмінюючи поведінку. Б. Обритько, узагальнюючи механізми психологічного впливу, зобразив їх у вигляді певної послідовності етапів реакції споживача [4].

Щодо механізмів психологічного впливу соціальної реклами можна відмітити подібність етапності реакції споживачів. Соціальна реклама повинна, по-перше, привернути до себе увагу. На цьому етапі важливим є психологічно продумане використання в рекламі гами кольорів, музичного оформлення, тексту, змісту рекламного звернення тощо, відповідно до видів рекламоносіїв. По-друге, реклама повинна викликати інтерес, адже без зацікавленості рекламне оголошення чи рекламний ролик не будуть переглянуті до кінця. Інтерес, як правило, викликає та реклама, яка ідентифікується споживачем, як «своя». Далі реклама повинна викликати певний мотив (бажання) індивіда прийняти рішення стосовно зміни поведінки та викликати певну дію з боку суб'єкта реклами. Неefективною можна вважати соціальну рекламу, яка не викликає уваги, не запам'ятовується, не породжує інтерес, не змінює ставлення до проблеми, а натомість справляє негативне враження або спричинює індиферентність.

Отже, у проведенні успішної соціальної рекламної кампанії, доцільним є використання знань про особливості загальнолюдських цінностей, потреб, мотивів поведінки обраної цільової аудиторії.

Список використаної літератури

1. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя молоді / Яременко О., Балакірева О, Бутейко Я., Вакуленко О. та Ін. - К.: Український ін-т соціальних досліджень. 2000. - С. 111.
2. Занюк С. Психология мотивации. - К.: Ника-Центр, 2002. - 16-28.
3. Кравченко В. Значение социальной рекламы в России — Доступ: <<http://www.socreklama.ru/sr=28>>.
4. Обритько Б.А. Реклама і рекламна діяльність: Курс лекцій. - К.: МАУП, 2002. - 240 с.
5. Перелечаева Я. Психологические аспекты социальной рекламы – Доступ: <<http://www.socreklama.ru/sr>>

Ташенко Анна Юрійвна

кандидат соціологічних наук, асистент кафедри соціальних структур та соціальних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Яковенко Юрій Іванович

доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології та політології Національного авіаційного університету

Яковенко Алла Казимирівна

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та політології Національного авіаційного університету

СТАТУСНА (НЕ)КОНСИСТЕНТНІСТЬ ТА ПРЕДМЕТИ ТРИВОГИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Чи пов'язано те, що викликає у нас найбільшу стривоженість, із притаманною нам статусною консистентністю або неконсистентністю? Ми спробуємо дати відповідь на це запитання на прикладі української молоді згідно із

даними Центру «Нова Європа» та Фонду ім. Фрідріха Еберта спільно з соціологічною компанією GfK Ukraine, отриманими в результаті опитування, яке було проведено методом особистого інтерв'ю вдома у респондента у липні-серпні 2017 р. із вибіркою 2000 респондентів у віці 14-29 років, репрезентативною населенню України цієї вікової групи за статтю, віком, регіоном проживання і розміром населеного пункту (без урахування населення АР Крим та непідконтрольних територій Донецької та Луганської області), теоретична похибка не перевищує 2,2% [1]. Ми можемо поглянути на цікаві нам обставини з двох кутів зору: перший – це те, що найбільше відрізняє різні категорії молоді, складаючись у специфічний профіль тривоги кожної з цих категорій; другий – це те, які турботи володіють найбільшою об'єднувальною силою, тобто які предмети тривоги є спільними для більше ніж двох категорій молоді. Опорні результати аналізу представлені у Таблиці 1.

Таблиця 1.
Залежність тривоги з приводу різних речей і статусної консистентності або неконсистентності в українській молоді, %

Статуси	Зовсім не тривожусь	Тривожусь деякою мірою	Дуже тривожусь	Важко відповісти
1	2	3	4	5
Стати жертвою фізичного насильства				
Консистентні низькі	26,8	41,7	30,3	1,2
Консистентні середні	31,5	50,7	16,2	1,3
Консистентні високі	29,9	41,7	18,5	4,4
Освітній вище, ніж матеріальний	29,6	51,8	16,9	1,2
Матеріальний вище, ніж освітній	26,4	45,4	23,8	3,2
Бути пограбованим/ою				
Консистентні низькі	29,5	44,3	26,2	0
Консистентні середні	26,4	52,8	19	1,5
Консистентні високі	26,7	48,7	19,2	5,5
Освітній вище, ніж матеріальний	26,2	52,4	20,1	1,1
Матеріальний вище, ніж освітній	24,4	43,2	27,4	3,4
Серйозно захворіти				
Консистентні низькі	27,3	36,4	34,3	2
Консистентні середні	23,8	44,3	29,5	2,2
Консистентні високі	24,4	34,3	36,9	4,4
Освітній вище, ніж матеріальний	21	45,5	31,7	1,2
Матеріальний вище, ніж освітній	19,8	36,1	37,8	4,4
Бути безробітним/ою				
Консистентні низькі	24,1	42,4	25,8	5,9
Консистентні середні	19,5	45	32,7	2,3
Консистентні високі	24,2	44,5	26,8	4,5
Освітній вище, ніж матеріальний	14,9	52,4	31,4	1
Матеріальний вище, ніж освітній	22,5	37,1	31,4	7,6
Терористична атака				
Консистентні низькі	33,5	41,7	24,8	0
Консистентні середні	28,4	41,4	25,6	4,3
Консистентні високі	24	48,6	23,2	4,2
Освітній вище, ніж матеріальний	26,2	46,3	24	3
Матеріальний вище, ніж освітній	25,1	33,3	32	6,7
Війна в регіоні / у світі				
Консистентні низькі	17,8	47,6	32,8	1,7
Консистентні середні	17,8	45,1	34,1	2,7
Консистентні високі	15,1	42,7	38,7	3,5
Освітній вище, ніж матеріальний	15,4	48,5	34	1,6
Матеріальний вище, ніж освітній	19,8	31,1	43,4	3,8

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
<i>Забруднення та зміни клімату</i>				
Консистентні низькі	13,2	62,2	24,7	0
Консистентні середні	19,7	50,6	26,2	3,3
Консистентні високі	15,5	52,3	28,7	3,5
Освітній вище, ніж матеріальний	17,1	51	30	1,5
Матеріальний вище, ніж освітній	21,2	42,3	30,5	
<i>Зростаюча бідність у суспільстві</i>				
Консистентні низькі	11,4	59,6	25,8	1,1
Консистентні середні	17,7	48,1	30,3	2,8
Консистентні високі	13,3	53,6	29,5	2,7
Освітній вище, ніж матеріальний	15,3	49,9	32,5	1,1
Матеріальний вище, ніж освітній	20,4	43,5	28,6	
<i>Забгато іммігрантів та біженців</i>				
Консистентні низькі	31,8	45,2	12,9	4,9
Консистентні середні	37,4	42,9	13	5,6
Консистентні високі	34,7	47,8	11,1	6,4
Освітній вище, ніж матеріальний	36,1	43,5	14,4	4,8
Матеріальний вище, ніж освітній	40,2	37,9	11,6	7,6
<i>Соціальна несправедливість</i>				
Консистентні низькі	12,3	51,9	31,1	1,1
Консистентні середні	14,6	51,2	30,5	2,8
Консистентні високі	17,5	39,8	37,2	5,5
Освітній вище, ніж матеріальний	12,5	49,3	36	1,6
Матеріальний вище, ніж освітній	20,2	44,4	28	5,8
<i>Корупція</i>				
Консистентні низькі	13,9	52,2	29,6	2,7
Консистентні середні	14,4	46,1	36	2,2
Консистентні високі	12,3	41,8	43,4	2,5
Освітній вище, ніж матеріальний	10,9	45,4	41,1	1,5
Матеріальний вище, ніж освітній	17,6	38,3	34,2	8,6

Отже, молодь із низькими консистентними статусами перш за все відрізняється тим, що частіше за інших відчуває загрози стати жертвою фізичного насильства і бути пограбованою; молодь із середніми консистентними статусами не вирізняється жодними акцентами, знаходячись у мейнстрімі більших або менших стривожень; молодь із високими консистентними статусами відрізняється тим, що частіше за інших відчуває загрози війни в регіоні чи у світі та соціальної несправедливості; молодь із освітнім статусом, що перевершує матеріальний – тим, що частіше за інших відчуває загрозу соціальної несправедливості; молодь із матеріальним статусом, що перевершує освітній – тим, що частіше за інших відчуває загрози війни в регіоні чи у світі, терористичної атаки, бути пограбованою та стати жертвою фізичного насильства. Спільними для більшості вищезазначених категорій молоді є насамперед тривоги, пов'язані з корупцією – однією з найбільш хвилюючих речей, – та із засиллям іммігрантів та біженців – однією з найменш хвилюючих речей; за ними слідує тривоги, пов'язані з серйозними захворюваннями, безробіттям, станом навколишнього середовища та бідністю у суспільстві, що робить усі перераховані речі зручним підґрунтям для роздування відповідних тем у ЗМІ та наступного утворення моральних панік.

Список використаної літератури

1. Гайдай Д., Зарембо К., Лігра Л., Лимар О., Солодкий С. Українське «покоління Z»: цінності та орієнтири. *Центр «Нова Європа»*. 22 листопада 2017, 11:09. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriyentyry/>

ЗМІСТ

Назва статті	Автор	Сторінка
СЕКЦІЯ I. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ		
ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	Лагода С.П.	3
ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СОЦІОЛОГІЇ	Макаров Д.С.	4
СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДИТИНИ З ІНВАЛІДНІСТЮ	Наумович О.В.	5
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	Остапчук Н.С.	6
ЗМІ, ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	Письмак О.С.	7
БАР'ЄРИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	Рихліцький Ю.В.	8
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	Сібова А.А.	9
СІМ'Я ЯК ОСНОВНИЙ АГЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	Хрипта Є.І.	10
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В КОНТЕКСТІ НАУКИ	Ярмолицька С.В.	11
СЕКЦІЯ II. СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ		
РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА МУЗИЧНОМУ ІНСТРУМЕНТІ	Білоус О.О.	13
РОЛЬ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ У ЖИТТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	Бородіна О.С., Консевич А.В.	14
ХАРАКТЕРИСТИКА СІМ'Ї, ЯКА ПОТРАПИЛА ДО СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИН	Бородіна О.С., Кукса Н.В.	15
СТАВЛЕННЯ ПІДЛІТКІВ ДО ПРОБЛЕМИ СУЇЦИДУ	Бутенко В.Р., Москвіна Н.О.	16
ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ КОНЦЕРТМЕЙСТРА В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ КЛАСІ	Бухарєв О.О.	19
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДЛІТКОВОЇ ДЕПРЕСІЇ	Вербицька К.Х., Москвіна Н.О.	21
ВИБІР МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ МОЛОДДЮ: АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАННЯ	Грінько О.Р., Селезньова О.М.	24
СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ	Грушка В.В.	25
ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ВІЗУАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ	Кандюк-Лебідь С.В.	26
ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-СЛУХОВОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В НАВЧАЛЬНОМУ ХОРОВОМУ КОЛЕКТИВІ	Кифенко А.М.	28
ТРУДОВА МІГРАЦІЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ УМОВАХ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ	Краєвський М.М., Селезньова О.М.	30
СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ	Крепель Н.А., Тимошенко І.С.	31

СПІВ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ В МУЗИЧНОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ	Лісайчук О.С., Кифенко А.М.	32
СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ	Лозова В.О.	33
ПРОФЕСІЙНІ ЯКОСТІ ДИРИГЕНТА НАВЧАЛЬНОГО ХОРОВОГО КОЛЕКТИВУ	Лопуга Т.В.	35
АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ З МОЛОДИМИ СІМ'ЯМИ	Лушик А.А., Санжаровець К.О.	37
РЕАЛІЗАЦІЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У ФОРТЕПІАННІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	Міщенко З.І.	38
МОБІНГ – ПСИХОЛОГІЧНИЙ ПРЕСІНГ ЯК ВИКЛИК СУЧАСНОСТІ	Ничипорук О.А.	39
ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО УРОКІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ	Рутковська О.М., Цина А.Ю.	40
ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ДИТЯЧИХ БУДИНКАХ СІМЕЙНОГО ТИПУ	Савицька А.Ю., Матвійчук В.В.	42
АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ У РОБОТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ІЗ СОЦІАЛЬНО ВИКЛЮЧЕНОЮ МОЛОДДЮ	Савицька А.Ю., Мороз Л.С.	47
ТЕХНОЛОГІЯ ДІАГНОСТИКИ В РОБОТІ З ОБДАРОВАНИМИ ДІТЬМИ	Савицька А.Ю., Шишук Н.І.	50
ВИКОРИСТАННЯ НЛП ДЛЯ ЗМІНИ СВОГО ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ	Самарська Л.О., Сас Н.М.	52
ПРОФОРІЕНТАЦІЙНА СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДДЮ	Санжаровець К.О.	54
МОЛОДЬ У КОМУНІКАТИВНОМУ ДИСКУРСІ СУСПІЛЬСТВА І ВЛАДИ	Семенець-Орлова І.А.	55
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ	Утепбергенова А.В., Кузьменко В.Й.	56
ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ ЕТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ І СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ	Утепбергенова А.В., Курінна Н.О., Кузьменко В.Й.	57
СЕКЦІЯ ІІІ. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА		
INCLUSIVE EXPERIENCE ECONOMY IN THE CONTEXT OF LAND USE AS A BASIS OF THE NATIONAL ECONOMY DEVELOPMENT	Тіутіундук Н.О.	60
ВПЛИВ УКРІПЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	Борейко В.І.	62
ФОРМУВАННЯ БЕЗЗБИТКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	Булкін С.С.	63
АДАПТИВНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	Васютинська Л.А.	64
ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКУ ФЕРМЕРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	Головко Р.А.	66
ПОТЕНЦІАЛ РЕГІОНУ: ЗМІСТ ТА СТРУКТУРНІ СКЛАДОВІ	Дивинська Ю.А.	67
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ	Жукевич О.М.	70
ТЕНДЕНЦІЇ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МЕНЕДЖЕРА З ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ ТА АНАЛІТИКА ДАНИХ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	Залізняк М.В., Жуковська В.М.	72
ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ	Карпенко С.В.	74

ПРОБЛЕМИ Й ТЕНДЕНЦІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ В УКРАЇНІ	Карпенко С.В., Бочковський С.С.	74
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	Карпенко С.В., Зандер О.В.	75
ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ТРУДОВОГО ЖИТТЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	Карпенко С.В., Зандер С.В.	76
СИСТЕМА ПРЕМІЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	Карпенко С.В., Луговий В.А.	77
МОДЕЛЬ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	Корчагіна В.Г.	78
ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УКРАЇНІ	Крамаренко І.С.	81
МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ	Кузьменко К., Жуковська В.М.	82
ОПТИМІЗАЦІЯ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	Кулик Л.П.	83
ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	Росохата А.С., Цуненко А.М., Вода Г.М.	85
ПОПЕРЕДЖЕННЯ КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗМІН	Савіна Г.А., Жуковська В.М.	86
СПЕЦИФІКА ПОЛОЖЕННЯ МОЛОДІ НА РИНКУ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	Саснус М.А.	88
ДОБІР НА ПУБЛІЧНУ СЛУЖБУ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НЕДОЛІКИ	Семеняка Т.В.	89
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ШВЕЙЦАРІЇ	Сівова Т.Ю.	90
СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО МАРКЕТИНГУ В УКРАЇНІ	Сміян Л.В.	91
ОСНОВНІ НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «ГРОШОВИЙ ПОТІК»	Тисячний Б.О., Радіонова Н.Й.	92
УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ	Тисячний Р.О., Жукевич О.М.	94
ВАКАНСІЯ КРЕАТИВНИЙ ДИРЕКТОР: ПЕРСПЕКТИВИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ В УКРАЇНІ	Фамінська К.В., Жуковська В.М.	95
ПОТОЧНА ДИНАМІКА УЗАГАЛЬНЮВАЛЬНИХ ПОКАЗНИКІВ ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОЇ ЄВРОПИ	Чернецький Ю.О.	97
СУЧАСНИЙ СТАН МАЛИХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР	Шафранова К.В., Гавриленко Є.В.	102
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	Шафранова К.В., Кажева Л.С.	103
РОЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	Шафранова К.В., Кирицька Д.В.	104
РОЛЬ І МІСЦЕ ОПЕРАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В СИСТЕМІ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ	Шепелюк В.М.	104
СЕКЦІЯ ІV. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ		
РЕАБІЛІТАЦІЯ ХВОРИХ З СПАСТИЧНИМИ ФОРМАМИ ДЦП МЕТОДОМ ДИНАМІЧНОЇ ПРОПРІОЦЕПТИВНОЇ КОРЕКЦІЇ З ВИКОРИСТАННЯМ РЕФЛЕКТОРНО –	Блідун М.І.	106

НАВАНТАЖУВАЛЬНОГО ПРИСТРОЮ «ГРАВІСТАТ»		
ПРОФІЛАКТИКА ХВОРОБ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ	Бородіна О.С., Савенко О.В.	110
ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ БАЛЬНЕОТЕРАПІЇ В САНАТОРНО-КУРОРТНОМУ ЛІКУВАННІ	Бородіна О.С., Цимбала Т.В.	110
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ	Вержанська В.В., Троценко Н.О.	111
ЛІКУВАЛЬНИЙ МАСАЖ В ПІСЛЯІНСУЛЬТНОМУ ПЕРІОДІ	Гайченя Т.В., Блідун М.І.	112
ФІЗІОТЕРАПІЯ ПІСЛЯ ІНСУЛЬТУ	Гайченя Т.В., Савенко О.В.	115
ПРОГРАМНО-НОРМАТИВНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	Дзензелюк Д.О., Засць Ю.В.	117
ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ	Драгальчук Н.В.	119
МАНУАЛЬНА ТЕРАПІЯ ЯК ТОЧНИЙ ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ	Михальська А.В., Савенко О.В.	120
КЛІМАТОТЕРАПІЯ, ЯК МЕТОД ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ	Осіпова О.А., Гусаревич О.В.	121
ЗАСТОСУВАННЯ ФІЗІОТЕРАПІЇ ПРИ ЛІКУВАННІ МОЗКОВИХ ІНСУЛЬТІВ	Середа Л.І., Блідун М.І.	122
АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОБЛЕМИ РОЗЛАДІВ ХАРЧОВОЇ ПОВЕДІНКИ	Табурчак Д.С.	125
ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ ІЗ ТРАВМОЮ ХРЕБТА ТА СПИННОГО МОЗКУ	Цалко Л.С., Блідун М.І.	127
ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОБОТИ ФАХІВЦІВ-РЕАБІЛІТОЛОГІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ В УКРАЇНІ	Цегельна Д.Б., Іванисик О.М.	128
СЕКЦІЯ V. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ НАУКОВІ ПОШУКИ		
ROLA NARODOWYCH KULTUR BIZNESOWYCH W KSZTAŁTOWANIU MIĘDZY NARODOWEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, ICH CZYNNIKI I SKŁAD FUNKCJONALNY	Chebatarov I.	130
COMMUNICATIVE PROBLEMS OF STUDENTS WHILE STUDYING DURING THE QUARANTINE PERIOD	Oleksenko V., Oleksenko V.	131
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВИРШЕННІ ПРОБЛЕМ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ СФЕРИ ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ	Бацман О.С.	132
ІСТОРИЧНА РЕКОНСТРУКЦІЯ МУЗИКИ ЯК ЧУТТЕВОГО ПІЗНАННЯ ДІЙСНОСТІ: ВІД МІФУ ДО ЛОГОСУ	Воронова Н. С.	135
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ	Дивинська Ю.А., Бугайчук О.О.	136
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	Дивинська Ю.А., Виноградова В.В.	138
СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	Дивинська Ю.А., Головень Т.М.	139
ПРОБЛЕМА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ	Зінюк М.С.	140
ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРШЕННЯ	Кадуріна С.В., Павлова А.С., Росохата А.С.	141
САМОВИЗНАЧЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ЇЇ МОВИ	Мулярчук Г.О.	142

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА В УКРАЇНІ	Савицька А.Ю., Бричковська К.О.	144
ПРИВАТНІ ФОРМИ І ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВА ГРОМАДЯН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	Савицька А.Ю., Ошкіна Ю.В., Пирогова О.Д.	145
МОТИВИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ ТА МЕХАНІЗМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ	Савицька А.Ю., Рудюк А.Ю.	146
СТАТУСНА (НЕ)КОНСИСТЕНТНІСТЬ ТА ПРЕДМЕТИ ТРИВОГИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	Ташенко А.Ю., Яковенко Ю.І., Яковенко А.К.	147

Наукове видання

**Актуальні проблеми молоді в сучасних соціально-економічних умовах: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,
23 березня 2020 року.**

Редактор: Савицька А.Ю.

Підписано до друку *19.03.2020 р.*
Наклад 300 прим.
Гарнітура URW Bookman L. Папір офсетний.